

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ
ΛΑΡΙΣΑΣ - ΛΑΚΩΝΙΑΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΚΩΝ/ΝΟΣ ΜΑΚΑΡΟΥΝΗΣ

ΜΕΛΕΤΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:
ΜΠΑΡΓΙΑΤΑ ΠΟΛΥΞΕΝΗ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

ΔΜΤΑ (ΣΔΟ)

Π.165

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	<i>Σελίδες</i>
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	V
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	VII
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	VIII

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ	1
1.2 ΕΙΔΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	3
1.3 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	6
1.4 ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ. ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ	8
1.5 ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ - ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

2.1 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	17
2.2 ΑΣΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ Η ΑΣΤΙΚΟ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ	21
2.3 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	24
2.4 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ

3.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	31
3.1.1 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Ε.Ε.	31
3.1.2 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	33
3.1.3 ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΑΝΗΣΥΧΗΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ	36
3.2 ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	38
3.3 ΣΤΟΧΟΣ Η ΑΕΙΦΟΡΙΑ	40
3.3.1 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟ ΓΕΩΡΓΙΑ	41
3.3.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	43
3.3.3 ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	43
3.3.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	45
3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	46

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

4.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΟΜΟΥ	47
4.1.1 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ	47
4.1.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	49
4.1.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ	53
4.2 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	59
4.2.1 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	61
4.2.2 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	62
4.2.3 Β' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	63
4.3 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	66
4.3.1 ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	71
4.3.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Β' ΚΠΣ	77
4.3.3 ΝΕΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (Γ' ΚΠΣ)	78
4.3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	79
4.3.5 ΔΑΣΗ	82
4.4 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΓΚΩΝ - ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	87
4.4.1 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	87
4.4.2 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	92
4.5 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	98
4.5.1 ΣΤΟΧΟΙ - ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	100
4.5.2 ΚΥΡΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ Κ.Π.Σ.	101
4.6 ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	102
4.6.1 ΣΤΟΧΟΙ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	104
4.7 ΕΝΕΡΓΕΙΑ	105
4.7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	106
4.7.2 ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΟ Ν. ΛΑΡΙΣΑΣ	109
4.8 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	109
4.8.1 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	113
4.9 ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ	114
4.10 ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ	116
4.11 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ Ν. ΛΑΡΙΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	117
4.12 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Α' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	120
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Β' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	121

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Β' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ-ΕΑΠΤΑ 94-99	122
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4. ΣΑΝΤ/1	123

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ

5.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	124
5.1.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	124
5.1.3 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	125
5.2 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000 - 2006	125
5.2.1 ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	126
5.2.2 ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΟΠ ΤΟΥ 1ου ΚΑΙ 2ου Π.Κ.Σ.	127
5.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ - ΕΥΡΩΠΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	128
5.4 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ 3ου Κ.Π.Σ. - ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.	129
5.5 ΕΡΓΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ	126
5.5.1 ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ	137
5.5.2 ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ	137
5.5.3 ΕΓΓΕΙΟΒΕΛΤΙΩΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	137
5.5.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	137
5.6 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	139
5.6.1 ΟΡΕΙΝΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ (ΤΑΪΓΕΤΟΣ - ΠΑΡΝΩΝΑΣ)	139
5.6.2 ΜΑΡΙΝΕΣ	139
5.6.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΝΟΜΟΥ	139
5.6.4 ΔΑΣΗ	140
5.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ - ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	140
5.8 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ	140
5.9 ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥΣ	141
5.10 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟ Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	145
5.10.1 ΑΝΕΡΓΙΑ - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	146
5.10.2 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	155
5.11 Η ΣΠΑΡΤΗ ΣΗΜΕΡΑ	156
5.12 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	158

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

6.1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ ΚΑΙ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	160
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	176

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΒ	Αναπτυξιακή Επιτροπή Βάσης
Ε.Σ.Υ.Ε	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΠΔ	Πρόγραμμα Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Δράσης
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΚΑΠ	Κοινοτική Αγροτική Πολιτική
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Β' ΚΠΣ	Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΣΑΝΑ 1/2	Νομαρχιακά Ευρωπαϊκά Προγράμματα Δημοσίων Επενδύσεων
ΥΠΕΠΘ	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΓΣΔΕ (GATT)	Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Γ' ΚΠΣ	Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΔΕΒ	Διαχειριστική Επιτροπή Βάμβακος
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/κης
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΣΠΑ	Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΠΑΘΕ	Οδικός Άξονας Πατρών - Αθήνας - Θεσ/κης - Ευζώνων
ΤΕΕ	Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση
ΕΒΖ	Επεξεργασία Αποβλήτων Ζαχαρουργείου
ΔΕΠΑ	Δημόσια Επιχείρηση Αερίου
Φ/Α	Φυσικό Αέριο
ΧΥΤΑ	Χώρος Υπόγειας Ταφής Απορριμμάτων
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΠΠΔ	Πρόγραμμα Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Δράσης
ΝΑ	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΚΕΚ	Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΝΕΕΚΑ	Νομαρχιακή Επιτροπή Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΠΕΕΚ	Περιφερειακή Επιτροπή Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδια Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
ΕΑΠΤΑ	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΤΕΔΚ	Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
ΣΑΝΤ	Νομαρχιακό Πρόγραμμα
ΥΠΕΘΟ	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΓΓΠΠ	Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας Υπουργείο Εσωτερικών
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ε.Κ.Π.Α.Ζ.Π.	Κέντρο περίθαλψης Άγριων Ζώων και Πουλιών
Δ.Ε.ΥΑ.Σ.	Δημόσια Επιχείρηση Ύδρευσης Άρδευσης Σπάρτης
Ε.Ε.Π.	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα που παρουσιάζουμε αφορά την "Ανάπτυξη Περιβάλλοντος και την Δημογραφική Εξέλιξη των νομών Λάρισας και Λακωνίας".

Θεωρήσαμε το θέμα αυτό ιδιαίτερα ενδιαφέρον και προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε όλες τις διαστάσεις του. Στην προσπάθειά μας να συλλέξουμε τις πληροφορίες που απαιτούσε η ανάλυση του ανωτέρου θέματος, γνωρίσαμε πολλά σπουδαία θέματα για την Περιφέρεια, τον Νομό και τον Δήμο μας που αρχικά αγνοούσαμε.

Εντοπίσαμε ως ένα βαθμό το πρόβλημα και προσπαθήσαμε να προτείνουμε λύσεις.

Το κυνήγι της μάθησης και της ενημέρωσης, μας τράβηξε τόσο μακριά ώστε να βρεθούμε τώρα πια στη θέση να δηλώσουμε με βεβαιότητα ότι με λίγη συντονισμένη προσπάθεια και θέληση ίσως καταφέρουμε στο μέλλον να εξασφαλίσουμε μια ποιοτικότερη διαμονή στο χώρο μας.

Η διαπίστωση αυτή ήταν και ηθική ανταμοιβή της εργασίας μας!

Ξεκινώντας λοιπόν την ανάλυση του θεματός μας, θα θέλαμε να δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο τη Ε.Ε. στην ανάπτυξη της χώρας μας και κατά συνέπεια της περιοχής μας ειδικότερα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεωρώντας λοιπόν την Ε.Ε. ως κινητήρια δύναμη της μηχανής που λέμε "ΑΝΑΠΤΥΞΗ", μέσω της οικονομικής συμβολής της, ξεκινήσαμε το **Πρώτο Μέρος** από το σημείο εκείνο που η Ελληνική Κυβέρνηση εντοπίζει το Αναπτυξιακό - Δημογραφικό και Περιβαλλοντικό πρόβλημα της χώρας μας. Δείχνουμε με λίγα λόγια πως επηρεάζονται αυτά μεταξύ τους και πόσο σημαντικά είναι για την μελλοντική ανάπτυξη της χώρας μας η οποία το θέτει ως θέμα προς μελέτη στην Ε.Ε.

Στο **Δεύτερο και Τρίτο Μέρος** κάνουμε μια περιγραφή των χαρακτηριστικών που διαθέτει ο κάθε νομός, τον τρόπο που εκμεταλλεύονται αυτά τα χαρακτηριστικά, τους πόρους που διαθέτουν και μπορούν να αποκομίσουν από άλλους παράγοντες, τα έργα που έκαναν και που πρόκειται να κάνουν αλλά και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να αναβαθμιστούν ώστε να κατακτήσουν με περηφάνια μια καλή θέση στην κορυφή όχι μόνο της χώρας μας αλλά και της Ε.Ε.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

1.1. Εννοιολογικές Διευκρινίσεις

Είναι σημαντικό να δώσουμε μια συστηματική προσέγγιση του χωροταξικού σχεδιασμού ή του περιφερειακού σχεδιασμού. Για αυτό τον σκοπό μας χρειάζονται κάποιες έστω και πολύ συνοπτικές αναφορές στην ευρύτερη έννοια του σχεδιασμού.

Η έννοια του σχεδιασμού είναι πολυσήμαντη. Ορισμένες απόψεις συνδέουν τον σχεδιασμό με ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων . Τέτοιο χαρακτήρα έχει για παράδειγμα ο ορισμός: «Σχεδιασμός είναι μια οργανωμένη, λογική προσπάθεια επιλογής των καλύτερων δυνατών εναλλακτικών λύσεων και μέσων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων» που αναφέρεται μεταξύ άλλων ορισμών από τον Λ. Βασενόχβεν.

Εμείς θα συνδέσουμε την έννοια του σχεδιασμού κατ' αρχήν με την κοινωνική – οικονομική ανάπτυξη και την ανάπτυξη του χώρου. Δεν θα δώσουμε κάποιο ορισμό του αναπτυξιακού σχεδιασμού, αλλά θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε την έννοια του με την παρουσίαση κάποιων συστατικών στοιχείων της και στην συνέχεια των συλλογιστικών στις οποίες ανάγονται οι διαφορετικές απόψεις για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Θα παρουσιάσουμε, κατόπιν, ορισμένα βασικά στοιχεία του περιεχόμενου των χωροταξικών σχεδίων: τα βασικά μεγέθη τους, τους τρόπους παρέμβασης για την εφαρμογή τους και τους φορείς εφαρμογής του σχεδιασμού σε σχέση με το ζήτημα της αποκέντρωσης .

Πρώτη παρατήρηση είναι ότι κάθε σχέδιο ανάπτυξης περιλαμβάνει στόχους, στην επίτευξη των οποίων αποβλέπει, και μέτρα πολιτικής, απαραίτητα για την υλοποίηση των στόχων του.

Χαρακτηριστικό του Σχεδίου Ανάπτυξης που το διαφοροποιεί από την τρέχουσα πολιτική, είναι ότι οι στόχοι και τα μέτρα πολιτικής είναι καθορισμένα εκ των προτέρων.

Βασικά στοιχεία του Σχεδίου Ανάπτυξης είναι:

- ◆ Η πρόβλεψη για την μελλοντική εξέλιξη ορισμένων βασικών μεγεθών της οικονομικής και κοινωνικής διαδικασίας.
- ◆ Η σύγκριση διαφορετικών «εικόνων» της αναπτυξιακής διαδικασίας
- ◆ Η αξιολόγηση μιας σειράς εναλλακτικών προτάσεων και
- ◆ Η επιλογή της πρότασης που ικανοποιεί κατά τον καλύτερο τρόπο τους στόχους που έχουν τεθεί.

Η διαμόρφωση των κυριότερων από τα παραπάνω στοιχεία, ιδιαίτερα της αξιολόγησης των εναλλακτικών προτάσεων και της επιλογής της τελικής πρότασης, εξαρτάται από την πολιτική βούληση του αντίστοιχου φορέα. Άλλωστε δεν νοείται Σχέδιο Ανάπτυξης χωρίς την ύπαρξη κάποιου φορέα με πολιτική εξουσία, που προτίθεται να το εφαρμόσει.

Ορισμένα άλλα στοιχεία του Σχεδίου, όπως, σε μεγάλο βαθμό, οι προβλέψεις ή οι συγκρίσεις εναλλακτικών εικόνων ή «σεναρίων» ανάπτυξης, προϋποθέτουν την χρησιμοποίηση τεχνικών που βέβαια δεν πρέπει να ταυτίζονται με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Ένα αναπτυξιακό Σχέδιο πρέπει επίσης να είναι εφικτό και να έχει εσωτερική συνέπεια. Για την εξασφάλιση αυτών των δύο στοιχείων, χρησιμοποιούνται οι τεχνικές. Δεν φθάνουν όμως αυτές. Απαιτείται όπως αναφέραμε και πολιτική βούληση.

Τέλος, ένα Σχέδιο Ανάπτυξης αναφέρεται σε κάποιο χρονικό ορίζοντα, συχνά στο διάστημα μιας πενταετίας (π.χ. Πρόγραμμα Ανάπτυξης 1983-87) , αλλά και σε μεγαλύτερους ή μικρότερους χρονικού ορίζοντες.

1.2. Είδη Αναπτυξιακού Σχεδιασμού

Το βασικότερο Σχέδιο για την ανάπτυξη μιας χώρας είναι το Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης. Πρώτο βασικό του στοιχείο είναι συνήθως η επιλογή της επιθυμητής εξέλιξης, σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, μιας σειράς εθνικολογιστικών μεγεθών : του εθνικού προϊόντος, του εθνικού εισοδήματος, του ισοζυγίου πληρωμών, των δημοσίων και των ιδιωτικών επενδύσεων , της κατανάλωσης κλπ.

Δεύτερο βασικό του στοιχείο είναι μια σειρά επιλογές για την ανάπτυξη των επιμέρους οικονομικών τομέων : της βιομηχανίας, του τουρισμού κλπ. Καθορίζεται π.χ. το αν θα δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη της βιομηχανίας σε σχέση με τους άλλους οικονομικούς τομείς κλπ. Η , αν θα επιδιωχθούν ψηλοί ή χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης του τουρισμού στην διάρκεια του Προγράμματος. Ποιών ειδών τουρισμού με ποια μέτρα κλπ.

Συνήθως στο Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης περιλαμβάνονται οι γενικές επιλογές ανάπτυξης των οικονομικών τομέων ή η πολιτική τομεακού σχεδιασμού. Διαμορφώνονται όμως και πολύ αναλυτικότερα Προγράμματα – Σχέδια Ανάπτυξης του κάθε οικονομικού τομέα, πάντα με βάση τις κατευθύνσεις του Εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης. Μιλάμε τότε για τομεακό σχεδιασμό.

Επίσης στο Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης περιλαμβάνονται συνήθως μια σειρά επιλογές για την ανάπτυξη των επιμέρους περιφερειών μίας χώρας: Π.χ. ποιες περιφέρειες πρέπει να αναπτυχθούν κατά προτεραιότητα, με ποιο τρόπο κλπ. Πρόκειται για την πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης ή την πολιτική χωροταξικού σχεδιασμού.

Με βάση τις κατευθύνσεις αυτές διαμορφώνονται τα Προγράμματα – Σχέδια Ανάπτυξης των επιμέρους περιφερειών, ο περιφερειακό σχεδιασμός.

Έχουμε λοιπόν : Εθνικό Σχεδιασμό, Τομεακό Σχεδιασμό και Περιφερειακό Σχεδιασμό.

Ο τρίτος και συχνά και ο δεύτερος αναφέρονται σε χωρικές ενότητες διαφορετικών επιπέδων.

Το πρόγραμμα Ανάπτυξης 1983-87 της χώρας μας προσδιόριζε τρία τέτοια επίπεδα : Το τοπικό επίπεδο. Το επίπεδο της Επαρχίας και το επίπεδο της Περιφέρειας

Παραθέτουμε την αντίστοιχη συλλογιστική :

«Μια πρώτη οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση είναι δυνατή στα πλαίσια μίας ευρύτερης (από τον αγροτικό οικισμό ή την συνοικία μιας πόλης) περιοχής όπως είναι μια ομάδα οικισμών και κοινοτήτων της περιφέρειας, ένας δήμος με ενδοχώρα, ένα νησί με κάποιο αστικό κέντρο και ενδοχώρα, ένας μεγάλος δήμος αστικής περιοχής. Σε αυτήν την ανθρωπογεωγραφική ενότητα αντιστοιχεί ένα πρώτο επίπεδο προγραμματισμού, που στα πλαίσια του είναι δυνατή η συγκροτημένη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και η αποδοτικότερη αξιοποίηση των τοπικών πόρων. Ακόμα, μια τέτοια περιοχή περιλαμβάνει τον τόπο δουλειάς και τον τόπο κατοικίας του δημότη, ενώ το πληθυσμιακό της μέγεθος επιτρέπει την κατασκευή του στοιχειώδους αναγκαίου εξοπλισμού και τα κοινά πολιτιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής μπορούν να αποτελέσουν την βάση για την διαμόρφωση της ιδιαίτερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας της. Τέλος, στις ανθρωπογεωγραφικές ενότητες θα αντιστοιχεί η Πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση και θα λειτουργήσει η Αναπτυξιακή Επιτροπή Βάσης (ΑΕΒ) ως όργανο λαϊκής εκπροσώπησης των κοινωνικών φορέων.

Η παραπάνω ανθρωπογεωγραφική ενότητα δεν μπορεί όμως να εξασφαλίσει ένα σύνθετο παραγωγικό σύστημα που προϋποθέτει μια ευρύτερη χωροταξικά και πληθυσμιακά ενότητα όπως είναι η Επαρχία.

Δηλαδή μια ομάδα περιοχών της πρώτης βαθμίδας Τοπικής Αυτοδιοίκησης με κοινά οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά που διαθέτει ισχυρό αστικό κέντρο και ενδοχώρα αναπτυγμένη σε αρκετούς κλάδους της οικονομίας. Για την ανάπτυξη της περιοχής αυτής θα πρέπει να κυριαρχήσει, σε σχέση με τα άλλα, το κριτήριο της ισόρροπης ανάπτυξης. Στα πλαίσια της Επαρχίας μπορεί να προγραμματιστεί η διαχείριση των τοπικών πόρων και η συντονισμένη κατασκευή έργων υποδομής με ομόρροπη αναπτυξιακή κατεύθυνση. Παράλληλα η Επαρχία μπορεί να προσφέρει ένα πλατύ φάσμα επιλογών δουλειάς και τρόπου ζωής, ενώ το πληθυσμιακό της μέγεθος επιτρέπει την κατασκευή του κοινωνικού εξοπλισμού που είναι απαραίτητος για τον σύγχρονο άνθρωπο καθώς και τις προϋποθέσεις για μια

1.3. Χωροταξικός Σχεδιασμός

Πρώτη διάκριση που γίνεται κυρίως στις Αγγλοσαξονικές χώρες, είναι ανάμεσα στον περιφερειακό σχεδιασμό που αντιστοιχεί κυρίως στην περιφερειακή οικονομική σαν επιστήμη προσανατολισμένη προς την πράξη και επομένως πολύ ευρύτερη από τον απλό «φυσικό σχεδιασμό»/

Άλλη διάκριση που χρησιμοποιείται συχνά από τους γάλλους χωροτάκτες είναι ανάμεσα:

- στην περιφερειακή πολιτική
- στον περιφερειακό σχεδιασμό
- στην χωροταξία ή το χωροταξικό σχεδιασμό

Ενώ ο πρώτος όρος συχνά αφορά μόνον τις πολιτικές που επηρεάζουν την καθαρά οικονομική εξέλιξη των συγκεκριμένων περιφερειών, στον δεύτερο όρο (περιφερειακό σχεδιασμό) περιλαμβάνεται όχι μόνο το σύνολο των μέτρων που παίρνονται για να βελτιώσουν την «ισορροπία» της ανάπτυξης μεταξύ των διαφόρων περιφερειών, αλλά και μια σειρά από συσχετίσεις ανάμεσα στα συγκεκριμένα έργα, στις γενικές επιλογές στα εργαλεία εφαρμογής και στις πρακτικές που προσδίδουν εσωτερική συνοχή:

- στην πολιτική που αφορά κάθε συγκεκριμένη περιφέρεια
- στις διαπεριφερειακές πολιτικές αλλά και
- στην σχέση του σχεδιασμού των περιφερειών με τον εθνικό σχεδιασμό.

Τέλος ο τρίτος όρος συμπεριλαμβάνει ευρύτερα και τις πολιτικές που μεταβάλλουν την οργάνωση του χώρου (μεταφορές, τεχνική και κοινωνική υποδομή, πολεοδομία).

Ο συνδυασμός του σχεδιασμού των επιμέρους περιφερειών και του εθνικού σχεδιασμού δεν είναι βέβαια εύκολος. Στην πράξη εμφανίζονται δυο ειδών προβλήματα: Στην περίπτωση που συγκροτείται πρώτα το Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης, τα περιφερειακά σχέδια αναγκαστικά υποτάσσονται στις επιλογές που γίνονται σύμφωνα με μια συνολική λογική και επομένως έχουν απλά μια συμπληρωματική λειτουργία. Όταν αντίθετα τα περιφερειακά σχέδια

ολοκληρωμένη πολιτιστική ανάπτυξη . Μπορεί να αποτελέσει, με δυο λόγια, μια ολοκληρωμένη «αναπτυξιακή οντότητα» που σε αυτήν θα αντιστοιχεί η Δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση».

Ένα ολοκληρωμένο παραγωγικό σύστημα με ισόρροπη ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας προϋποθέτει ακόμα μίαν ευρύτερη χωροταξική ενότητα, μια «μικρογραφία» του εθνικού χώρου, που θα υπηρετεί τους ίδιους αναπτυξιακούς στόχους σε μικρότερη κλίμακα. Η Τριτοβάθμια Αυτοδιοίκηση θα λειτουργεί κύρια στο επίπεδο του προγραμματισμού αποτελώντας ουσιαστικά την κορυφή της πυραμίδας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης συνθέτοντας και εκφράζοντας στα πλαίσια του Δημοκρατικού Προγραμματισμού, τις απόψεις και τα συμφέροντα του λαού όλης της περιοχής».

Ας δούμε τώρα λίγο πιο αναλυτικά τους σχετικούς με τον αναπτυξιακό και το χωροταξικό σχεδιασμό όρους.

Και πρώτα τους όρους αναπτυξιακός προγραμματισμός και αναπτυξιακός σχεδιασμός.

Πρέπει κατ' αρχήν να επισημάνουμε ότι οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται διαφορετικά στις περιπτώσεις διαφορετικών χωρών. Έτσι αν σε μια ορολογία το «Πρόγραμμα Ανάπτυξης» έχει ορισμένο περιεχόμενο, ένα αρκετά παραπλήσιο περιεχόμενο, σε μια διαφορετική ορολογία μπορεί να ονομάζεται «Σχέδιο Ανάπτυξης».

Πολύ σχηματικά, μπορούμε να πούμε ότι συνήθως το «Σχέδιο Ανάπτυξης» είναι ευρύτερη έννοια από το «Πρόγραμμα Ανάπτυξης».

Το «πρόγραμμα» περιλαμβάνει κυρίως τις επιλογές για τις επιθυμητές εξελίξεις μίας σειράς μεγεθών, ενώ το «Σχέδιο» αναφέρεται, αναλυτικότερα και στις διαδικασίες υλοποίησης : τα μέτρα εφαρμογής, τους φορείς ανάπτυξης, τις επιπτώσεις των παρεμβάσεων κλπ.

Έτσι εδώ χρησιμοποιούμε συνήθως αδιάκριτα τους όρους προγραμματισμός ή σχεδιασμός.

Σημειώνουμε ότι στην Ελλάδα έχουμε «Προγράμματα Ανάπτυξης» π.χ. το Πρόγραμμα Ανάπτυξης 1983-87.

θεωρηθούν πρωτεύοντα, το εθνικό σχέδιο δεν αποτελεί πλέον παρά απλό άθροισμα των σχεδίων των περιφερειών.

Κατά πολύ συχνότερη είναι η κυριαρχία του εθνικού σχεδιασμού που στις πρώτες προσπάθειες σχεδιασμού ήταν σχεδόν αποκλειστική. Στην περίπτωση αυτή είναι πολύ συζητήσιμο αν ο σχεδιασμός των επιμέρους περιφερειών είναι ουσιαστικός, αν θεωρήσουμε ότι ο σχεδιασμός αποτελεί μια διαδικασία μεγιστοποίησης/ ελαχιστοποίησης με βάση σαφείς κατευθύνσεις που προκύπτουν από το συγκεκριμένο αντικείμενο του την συγκεκριμένη περιφέρεια στην περίπτωση που εξετάζουμε.

Έτσι αρκετοί υποστηρίζουν εύλογα ότι ο περιφερειακός σχεδιασμός δεν αποτελεί παρά μια εκ των υστέρων προσπάθεια μετριασμού των περισσότερο ανεπιθύμητων συνεπειών μιας συνολικής πολιτικής που έχει αποφασισθεί αλλού, σε υψηλότερο επίπεδο. Η περιφερειακή πολιτική έχει πολύ συχνά στην πράξη ακόμα και σήμερα, ένα συμπληρωματικό χαρακτήρα. Οι κατευθύνσεις της θεωρείται ότι δεν πρέπει να παρεμποδίζουν την υλοποίηση των βασικών επιλογών του εθνικού επιπέδου. Επομένως και οι επιδιώξεις, οι στόχοι της δεν μπορεί παρά να είναι περιορισμένοι. Η διαδοχή που ακολουθείται συνήθως στην πράξη και αντανakλάται και στα θεωρητικά μοντέλα (και αντίστροφα) είναι η παρακάτω:

Οι συνολικές, εθνικές κατευθύνσεις μετατρέπονται σε τομεακά μεγέθη (νόρμες). Και στην συνέχεια τα επιμέρους τομεακά μεγέθη κατανέμονται στις περιφέρειες ανάλογα με τις «ιδιαιτερότητες» αυτών των τελευταίων που συνεπάγονται ορισμένες «χωρικές» επιδιώξεις (ισόρροπη ανάπτυξη). Έτσι ο χωροταξικός και ο περιφερειακός σχεδιασμός αποτελούν συνήθως την κατανομή στον χώρο του τομεακού σχεδιασμού τον οποίο πολύ λίγο μπορεί να επηρεάσουν.

Με αυτήν την έννοια έχουμε λογικά και χρονικά (και συχνά ιστορικά) την διαδοχή τριών φάσεων σχεδιασμού:

- συνολικός σχεδιασμός
- τομεακός σχεδιασμός
- χωροταξικός σχεδιασμός

Μπορεί να βελτιωθεί αυτή η διαδοχή; Ή αλλιώς μπορεί ο χωροταξικός σχεδιασμός να αποκτήσει άλλη θέση, άλλον νόημα; Ίσως με την χρησιμοποίηση κάποιων τεχνικών;

Για να απαντήσουμε πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η διαδοχή αυτή αντανακλά γενικότερες πολιτικές κατευθύνσεις του σχεδιασμού που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά των κοινωνικών σχηματισμών στις καπιταλιστικές χώρες. Επομένως, περιορισμένα μόνο, μπορεί η διαδοχή αυτή να επηρεασθεί από την βελτίωση των τεχνικών του χωροταξικού σχεδιασμού. Άλλωστε και η περιορισμένη ανάπτυξη αυτών των τεχνικών αλλά και τα χαρακτηριστικά τους ανάγονται στις γενικότερες πολιτικές επιλογές. Αυτή την συσχέτιση δεν την εξετάζουμε εδώ.

Όμως η συγκεκριμένη εξέλιξη του σχεδιασμού τις τελευταίες δεκαετίες και η προσπάθεια βελτίωσης της «χωρικής διάστασης» του οδήγησαν στην βελτίωση ορισμένων τεχνικών του χωροταξικού σχεδιασμού ιδιαίτερα των μοντέλων προσομοίωσης, που μπορούν σε ορισμένο βαθμό να διασαφηνίσουν, να διευκρινίσουν την «ένταξη» του χωροταξικού σχεδιασμού στον συνολικό σχεδιασμό.

Έχει σημασία επομένως να δούμε λίγο περισσότερο αυτά τα μοντέλα. Επιπλέον η περιγραφή τους θα μας βοηθήσει να δούμε πιο αναλυτικά ποια μεγέθη εμπλέκονται στην διαδικασία του χωροταξικού σχεδιασμού –ποια στοιχεία εμπλέκονται σε ένα περιφερειακό πρόγραμμα και να σχολιάσουμε το χειρισμό τους.

1.4. Τα βασικά μενέθη των χωροταξικών σχεδίων. Μοντέλα προσομοίωσης

Κάθε χωροταξικό σχέδιο περιλαμβάνει τις βασικές επιλογές τον καθορισμό μιας σειράς προβλεπόμενων μεγεθών και τις διαδικασίες παρέμβασης για την εκπλήρωση των στόχων του. Η σημασία που δίνεται σε καθένα από τα τρία αυτά στοιχεία του εξαρτάται βέβαια από την συνολική λογική του.

Για να επιλεγούν τα βασικά μεγέθη ενός χωροταξικού σχεδίου, με βάση την γενική κατεύθυνση του, πρέπει υποχρεωτικά να συσχετισθούν τα διαφορετικά γενικά μεγέθη (απασχόληση, εισοδήματα κλπ) μεταξύ τους, όπως και με τα αντίστοιχα μεγέθη κάθε περιφέρειας. Ακόμα περισσότερο πρέπει να προσδιορισθούν έστω συνοπτικά, οι τελικές επιπτώσεις του σχεδίου, ώστε να καθορισθούν οι επιμέρους επιλογές του και τα επιμέρους μεγέθη.

Ποια είναι αυτά τα μεγέθη; Κατ' αρχήν η απασχόληση, ο πληθυσμός και τα εισοδήματα στο σύνολο της χώρας και σε κάθε περιφέρεια. Όμως όπως επισημάναμε πρέπει τα μεγέθη που προκύπτουν να είναι συμβιμβαστά. Για παράδειγμα δεν μπορούμε να δεχθούμε ένα επίπεδο μελλοντικής απασχόλησης σε μια περιφέρεια που δεν μπορεί να καλυφθεί από τον πληθυσμό της και αντίστροφα.

Όμως για να συσχετίσουμε αυτά τα δυο μεγέθη, πρέπει να περάσουμε από την εξέταση του ενεργού πληθυσμού. Αντίστοιχα πρέπει να εξετάσουμε τις διαφορετικές κατηγορίες εισοδημάτων. Αντίστοιχα πρέπει να εξετάσουμε τις διαφορετικές κατηγορίες εισοδημάτων. Με άλλα λόγια, πρέπει να κατασκευάσουμε ένα υπόδειγμα λειτουργίας της οικονομίας και κοινωνίας μιας χώρας και / ή και των περιφερειών της, με βάση μια σειρά απλοποιητικές παραδοχές (που βέβαια , έχουν μεγάλη σημασία). Χρειαζόμαστε ένα μοντέλο προσομοίωσης πολύ απλό ή περισσότερο πολύπλοκο ανάλογα με τον συνολικό χαρακτήρα, την γενική κατεύθυνση του σχεδίου.

Πέρα από το θεωρητικό περιεχόμενο του σχεδίου, η αποτελεσματικότητα του μοντέλου εξαρτάται από τα διαθέσιμα στοιχεία και από τον βαθμό σχηματοποίησης της πραγματικότητας.

A. Συχνά λείπουν τα στοιχεία για τα περιφερειακά μεγέθη που είναι απαραίτητα για την διαμόρφωση ενός μοντέλου . Αλλά και στις περιπτώσεις που έγινε σημαντική προσπάθεια διατύπωσης των στοιχείων των Εθνικών Λογαριασμών σε περιφερειακό επίπεδο , διαπιστώθηκε ότι συχνά η ποιότητα των στοιχείων (είτε η ακρίβεια τους είτε ο ορισμός των αντίστοιχων μεγεθών) ήταν ανεπαρκής.

B. Η απαίτηση να παρθεί υπόψιν ένας μεγάλος αριθμός περιφερειών (άρα μικρότερες σε μέγεθος περιφέρειες) σε ένα μοντέλο , αυξάνει υπερβολικά τον αριθμό των εξισώσεων και επομένως κάνει το μοντέλο,

λιγότερο εύκολα εφαρμόσιμο. Επομένως, οι προγραμματιστές υποχρεώνονται σε πολλές περιπτώσεις να κάνουν περισσότερες απλοποιητικές παραδοχές με τις αντίστοιχες αρνητικές συνέπειες .

Σημειώνουμε βέβαια ότι οι απλοποιήσεις που γίνονται αφ' ενός για την κατασκευή του ίδιου του μοντέλου, αφ' ετέρου για την διαμόρφωση στοιχείων για κάποια μεγέθη με βάση πρωτογενή στοιχεία άλλων μεγεθών μπορούν να οδηγήσουν σε πολύ σοβαρά λάθη σε θεωρητικό επίπεδο.

Τα περιφερειακά μοντέλα μπορούν να καταταγούν σε τρεις κατηγορίες:

A: Τα μονοπεριφερειακά μοντέλα . Στις περιπτώσεις αυτές προβάλλεται η λειτουργία μιας περιφέρειας σε ένα δεδομένο χρονικό ορίζοντα χωρίς να επιδιώκεται η συσχέτιση των προβολών για τις διάφορες περιφέρειες.

B: Τα μοντέλα κατανομής.

Εδώ η συνοχή ανάμεσα στο εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο των περιφερειών επιτυγχάνεται με την κατανομή των εθνικών μεγεθών του τέλους της περιόδου του σχεδίου στις επιμέρους περιφέρειες

Γ: Τα περιφερειακά - εθνικά μοντέλα

Στην περίπτωση αυτή, η συνοχή ανάμεσα στα δυο επίπεδα (εθνικό – περιφερειακό) επιτυγχάνεται με τους ίδιους τους μηχανισμούς του μοντέλου, που εξαρτούν τα περιφερειακά υποσύνολα από τα εθνικά μεγέθη και αντίστροφα . Αυτά τα μοντέλα ευνοούν ιδιαίτερα την διερεύνηση των σχέσεων ανάμεσα στο εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο των περιφερειών.

Θα παρουσιάσουμε εδώ το περιφερειακό – εθνικό μοντέλο Regina, που ανήκει στα περισσότερο τελειοποιημένα μοντέλα του είδους.

Πέρα από την κατανόηση της ίδιας της λογικής των μοντέλων αυτών, πιστεύεται ότι η παρουσίαση αυτού του πολύ αναλυτικού μοντέλου βοηθάει αρκετά στην κατανόηση της πολυπλοκότητας των στοιχείων και των σχέσεων ανάμεσα στα στοιχεία που απαιτούνται στις περιφερειακές αναλύσεις. Επιπλέον δίνει ένα πολύ αναλυτικό παράδειγμα συγκεκριμένου τρόπου συσχέτισης των στοιχείων αυτών : εισοδημάτων, απασχόλησης κλπ.

Το μοντέλο Regina χρησιμοποιήθηκε στην Γαλλία την δεκαετία του '70 για να προσανατολίσει τον αντίστοιχο εθνικό σχεδιασμό. Δεν καταλήγει στην κατασκευή χωροταξικών σχεδίων, επιτρέπει όμως την εκτίμηση,

μεσοπρόθεσμα και σύμφωνα με διαφορετικές υποθέσεις (που αντανακλούν διαφορετικές επιλογές) του συνόλου των εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών.

Ο χωρισμός σε ενότητες

Κατά την διαμόρφωση του μοντέλου επιλέχθηκε ο χωρισμός:

- της χώρας σε 5 μεγάλες περιφέρειες και
- της κάθε περιφέρειας σε ζώνες αγροτικές, αστικές με λιγότερο από 60.000 κατοίκους και αστικές με περισσότερους από 60.000 κατοίκους.

Η δομή του μοντέλου

Ο αριθμός των ζωνών και των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων παραμέτρων που επιλέχθηκαν, οδήγησε σε ένα αριθμό εξισώσεων μεγαλύτερο από 8.000. Στο σχήμα 1 παρουσιάζονται συνοπτικά οι κυριότερες από τις σχέσεις που συνθέτουν το μοντέλο.

Μια από τις βασικότερες επιλογές του μοντέλου Regina είναι ότι εξαρτά την ανάπτυξη των περιφερειών από την χωροθέτηση των πολυπεριφερειακών επιχειρήσεων θτων επιχειρήσεων δηλ. που έχουν εγκαταστήσει τις μονάδες τους σε πολλές περιφέρειες).

Πιο συγκεκριμένα το μοντέλο διακρίνει τρεις τύπους δραστηριοτήτων , ανάλογα με την χωρική συμπεριφορά τους:

- δραστηριότητες των οποίων η χωροθέτηση προσδιορίζεται από τους φυσικούς πόρους (γεωργία, ορυχεία)
- δραστηριότητες που συνδέονται με την τοπική ζήτηση των οποίων η ανάπτυξη σε μια περιφέρεια εξαρτάται από το εθνικό εισόδημα και
- δραστηριότητες «ελεύθερης χωροθέτησης» (ή αλλιώς «ουδέτερες» ως προς την χωροθέτηση , βλ. στα προηγούμενα) στο εσωτερικό των οποίων το μοντέλο διακρίνει εκείνες που εξαρτώνται από τον «προστατευόμενο» τομέα της οικονομίας και εκείνες που ανήκουν στον «εκτεθειμένο» (στον διεθνή ανταγωνισμό) τομέα.

Η χωροθέτηση των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την ζήτηση προσαρμόζεται στην ζήτηση στις επιμέρους περιφέρειες, όπως αυτή προκύπτει από την προβολή του πίνακα περιφερειακών εισροών – εκροών. Το ύψος των επενδύσεων (ή το επίπεδο της παραγωγής) των «ουδέτερων» δραστηριοτήτων εξαρτάται κατά ένα μέρος από τις συνολικές δυνατότητες χρηματοδότησης σε εθνικό επίπεδο και κατά ένα άλλο μέρος από την συμπεριφορά στον χώρο αυτών των δραστηριοτήτων. Στον προστατευόμενο τομέα η πραγματική εθνική ζήτηση παίζει καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό του συνολικού ύψους της επένδυσης. Στον εκτεθειμένο τομέα, κυρίαρχο στοιχείο είναι η σύγκριση ανάμεσα στα διαφορετικά κόστη θπου παραπέμπει, έμμεσα στις δυνατότητες αυτοχρηματοδότησης).

Έτσι το μοντέλο θεωρεί τις δραστηριότητες ελεύθερης χωροθέτησης σαν κύριο προσδιοριστικό παράγοντα του ύψους της παραγωγής. Εκτιμάται ότι οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη «ισορροπίας» ανάμεσα στις διάφορες περιφέρειες (εμφανιζόμενες σαν δραστηριότητες βάσης – με την έννοια της θεωρίας της «εξαγωγικής βάσης»). Οι δραστηριότητες που συνδέονται με την ζήτηση εμφανίζονται σαν «τοπικές» δραστηριότητες και προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις προηγούμενες.

Αφού προσδιορισθεί με αυτόν τον τρόπο το επίπεδο της παραγωγής της κάθε περιφέρειας, η απασχόληση προσδιορίζεται ως εξής:

Η αγροτική απασχόληση εξαρτάται από δυο μεταβλητές: τον ρυθμό συνταξιοδοτήσεων (που προσδιορίζεται εξωγενούς) και την αγροτική έξοδο που εξαρτάται από την εξέλιξη της μη αγροτικής απασχόλησης. Η μη αγροτική απασχόληση καθορίζεται από το ήδη προσδιορισμένο επίπεδο της παραγωγής, από την προβλεπόμενη εξέλιξη της διάρκειας του εργάσιμου χρόνου (που εξαρτάται με την σειρά του από το επίπεδο της ανεργίας).

Τα εισοδήματα προσδιορίζονται ως εξής:

- για τα αγροτικά εισοδήματα γίνεται προβολή, σε περιφερειακό επίπεδο, του υπολοίπου του λογαριασμού της αγροτικής παραγωγής (παίρνοντας υπόψη την εξέλιξη του αριθμού των ατομικών επιχειρηματιών – ανεξάρτητων παραγωγών σε μεγάλο βαθμό – στον τομέα αυτόν).

- Τα εκτός αγροτικού τομέα εισοδήματα προσδιορίζονται με την κατανομή του εθνικού εισοδήματος στις π περιφέρειες.

Όσον αφορά τους μισθούς, οι νόμοι της προβλεπόμενης εξέλιξης τους ποικίλλουν ανάλογα με τον χαρακτήρα των περιφερειών:

- στην περιοχή του Παρισιού , με βάση τις συνθήκες της αντίστοιχης αγοράς εργασίας

- στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού, ανάλογα με τους προηγούμενους (τους μισθούς της περιοχής του Παρισιού)

- στις υπόλοιπες περιοχές, με βάση τις συνθήκες των τοπικών αγορών εργασίας.

Παίρνεται επίσης υπόψη η επίπτωση του βαθμού αστικοποίησης στους μισθούς.

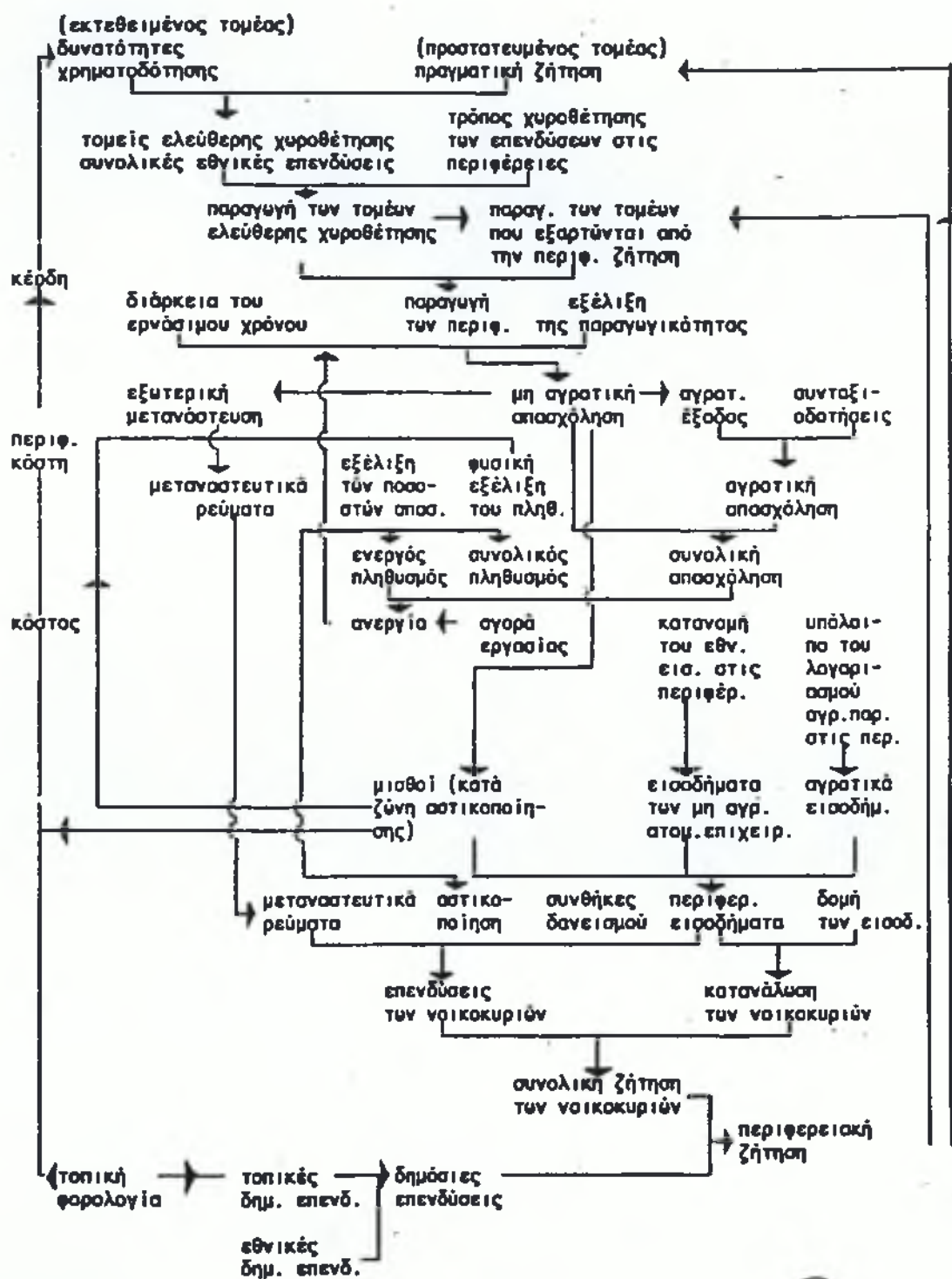
Οι μισθοί αφού έχουν πλέον καθορισθεί, επιτρέπουν όχι μόνο τον προσδιορισμό των εισοδημάτων των περιφερειών, αλλά επίσης και της εξέλιξης του κόστους στις διάφορες περιπτώσεις και συνακόλουθα των δυνατοτήτων αυτοχρηματοδότησης των επιχειρήσεων στις διάφορες περιοχές που επηρεάζει τις συνολικές επενδύσεις στους εκτεθειμένους τομείς.

Η γνώση των εισοδημάτων επιτρέπει τον προσδιορισμό της κατανάλωσης και των επενδύσεων των νοικοκυριών. Η κατανάλωση είναι συνάρτηση του ύψους των εισοδημάτων όπως και της δομής τους.

Οι επενδύσεις των νοικοκυριών (σε κατοικίες) εξαρτώνται εκτός από τα εισοδήματα της περιφέρειας, από μια σειρά παράγοντες που θεωρούνται σαν δείκτες των αντίστοιχων αναγκών, όπως είναι τα μεταναστευτικά ρεύματα και η εξέλιξη της αστικοποίησης. Τέλος παίρνονται υπόψη και οι συνθήκες δανεισμού.

Στην συνολική ζήτηση των νοικοκυριών προστίθενται οι επενδύσεις του τομέα ελεύθερης χωροθέτησης όπως προσδιορίστηκαν παραπάνω, για να προσδιορισθεί η περιφερειακή ζήτηση που καθορίζει την παραγωγή των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την ζήτηση.

Τέλος, προστίθενται και οι δημόσιες επενδύσεις. Ενώ οι επενδύσεις που προέρχονται από το εθνικό πρόγραμμα είναι εξωγενείς, οι δημόσιες επενδύσεις που προέρχονται από τοπικές πρωτοβουλίες θεωρούνται σαν ενδογενείς και υπολογίζονται με βάση την γνώση της τοπικής φορολογίας.

Σχήμα 1. Το μοντέλο Regina

Γίνεται επίσης προσπάθεια συσχέτισης του όγκου της απασχόλησης με τον διαθέσιμο ενεργό πληθυσμό ώστε να προκύψει το μέγεθος της ανεργίας (που με την σειρά του επηρεάζει το ύψος των μισθών).

Ο ενεργός πληθυσμός χωρίς την συνεκτίμηση της μετανάστευσης θεωρείται ότι εξαρτάται από την φυσική εξέλιξη του πληθυσμού και από την εξέλιξη του επιπέδου εργασίας. Η εσωτερική μετανάστευση συναρτάται με τις αποκλίσεις των μισθών ανάμεσα στις διάφορες περιφέρειες και στις συγκριτικές δυνατότητες απασχόλησης. Η εξωτερική μετανάστευση συναρτάται με την εξέλιξη της συνολικής απασχόλησης.

Προσδιορίζεται έτσι η εξέλιξη του πληθυσμού κατά περιφέρεια και ζώνη και επίσης η εξέλιξη της αστικοποίησης. Η συσχέτιση της συνολικής απασχόλησης με τον ενεργό πληθυσμό προσδιορίζει τον όγκο της ανεργίας κατά ζώνη που με την σειρά του επηρεάζει όπως είδαμε τα επίπεδα απασχόλησης και την διάρκεια του εργάσιμου χρόνου.

Το μοντέλο Regina στηρίζεται σε πολυάριθμες θεωρητικές υποθέσεις από τις οποίες αρκετές είναι αρκετά ενδιαφέρουσες. Για παράδειγμα αν και χρησιμοποιεί μια δομή που ανάγεται σε αρκετό βαθμό στην θεωρία της εξαγωγικής βάσης, προσθέτει σε αυτήν τη θεωρητική κατεύθυνση μια πολύ σημαντική παράμετρο: την χωροθέτηση των δραστηριοτήτων ελεύθερης χωροθέτησης.

Πρέπει να σημειωθεί επίσης η σημασία που δίνεται στον παράγοντα της αστικοποίησης. Όπως επίσης και γενικότερα η προσπάθεια ανάδειξης της επιρροής της «χωρικής διάστασης» στο συνολικό επίπεδο των οικονομικών ισορροπιών.

Εφαρμογές

Το μοντέλο χρησιμοποιήθηκε κατά κύριο λόγο ανάμεσα στο 196 και το 1980, για τον έλεγχο διαφόρων εναλλακτικών υποθέσεων του Πενταετούς προγράμματος Ανάπτυξης της Γαλλίας.

Η χρησιμοποίηση του οδήγησε σε αρκετά ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Τελείως ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι, όπως προέκυψε, κάθε επιβράδυνση της

συνολικής απασχόλησης στο εθνικό επίπεδο έχει σημαντικά διαφορετικές επιπτώσεις στις διάφορες περιφέρειες.

1.5. Σχολιασμός

Αναφέραμε ήδη έστω και ενδεικτικά ορισμένα θετικά στοιχεία από την χρησιμοποίηση του συγκεκριμένου μοντέλου.

Πρέπει να επισημαίνουμε όμως και ορισμένες υποθέσεις του, που δεν είναι τόσο ανώδυνες ούτε τόσο προφανείς όπως εμφανίζονται .

Υπάρχουν κατ' αρχήν ορισμένα συμπεράσματα που ουσιαστικά έχουν προσδιορισθεί εκ των προτέρων : όπως το ότι η μόνη αποδοτική χωροταξική πολιτική είναι εκείνη που εξισώνει τα ποσοστά ανεργίας στον χώρο. Οι φιλοδοξίες του μοντέλου είναι εδώ φανερά περιορισμένες. Δεν επιδιώκεται να αντιμετωπισθεί η ανεργία στις περιφέρειες αλλά να κανονικοποιηθεί. Επίσης, επιδιώκεται να αποφευχθεί η πλήρης απασχόληση στην περιοχή του Παρισιού γιατί αυτή θα οδηγούσε σε άνοδο των μισθών συνολικά και συνακόλουθα σε άνοδο του κόστους σε περιορισμό των κερδών και σε επόμενη φάση των επενδύσεων.

Το ίδιο το μοντέλο δεν μπορεί να οδηγηθεί σε συμπέρασμα που να περιέχει την πλήρη απασχόληση. Ο ίδιος ο μηχανισμός ρύθμισής του μπλοκάρει τον ρυθμό ανάπτυξης μόλις η απασχόληση τείνει να αυξηθεί. Πρόκειται για ένα μοντέλο ισορροπίας σε κατάσταση υπό- απασχόλησης. Εμφανίζεται αντίθετα ότι η μόνη δυνατή πολιτική απασχόλησης είναι εκείνη που εξισώνει το επίπεδο ανεργίας στις διάφορες περιφέρειες. Επομένως εμφανίζεται ότι θα ήταν ανώφελο να ακολουθηθεί μια ενεργητική πολιτική ενάντια στην ανεργία, γιατί αναπόφευκτα θα οδηγούσε σε μια ισορροπία με υπό-απασχόληση. Ενώ αντίθετα μια ελάχιστα δυναμική πολιτική απασχόλησης που θα άφηνε την ανεργία να ανεβαίνει θα οδηγούσε στην μείωση του κόστους και στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και θα έδινε το ίδιο τελικό αποτέλεσμα (με την προηγούμενη).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

2.1. Πληθυσμός

Η μελέτη της κατανομής του πληθυσμού στο χώρο είναι απαραίτητη για την κατανόηση της κατανομής της ανάπτυξης στο χώρο και επομένως για την διαμόρφωση προγραμμάτων χωροταξικού σχεδιασμού. Θα παρουσιάσουμε συνοπτικά τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού που συνδέονται στενότερα με την αναπτυξιακή φυσιογνωμία των πόλεων και των περιφερειών. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι το μέγεθος και η σύνθεση (δομή) του πληθυσμού και οι μεταβολές τους.

A. Το μέγεθος του πληθυσμού

Οι έννοιες που χρησιμοποιούνται περισσότερο για την εκτίμηση του μεγέθους του πληθυσμού μιας περιοχής και της κατανομής του στον χώρο είναι:

- ο συνολικός πληθυσμός, που δίνει μια πρώτη ένδειξη για το μέγεθος της αγοράς προϊόντων μιας περιοχής όπως και για το μέγεθος του εργατικού δυναμικού της άρα και το μέγεθος της αγοράς εργασίας.

- Η πυκνότητα που για περιοχές ευρύτερες του αστικού χώρου υπολογίζεται κατά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Η πυκνότητα μπορεί να παρουσιάζει μεγάλες διαφορές από χώρα σε χώρα ή από περιοχή σε περιοχή της ίδιας χώρας.

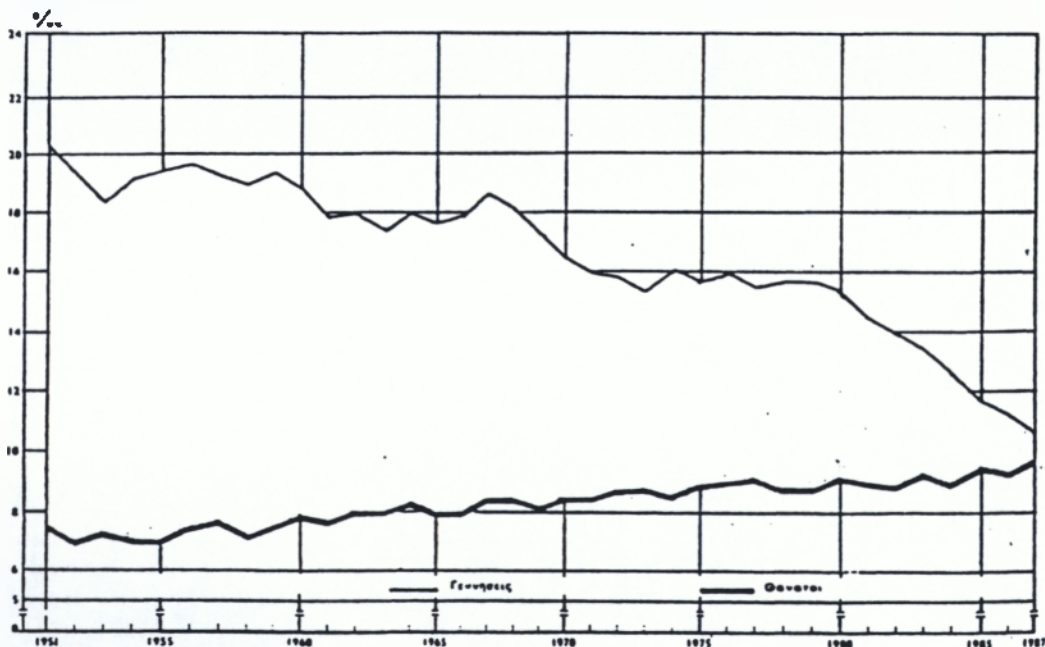
- Η πυκνότητα ανά καλλιεργούμενο εκτάριο.

- Η πυκνότητα του ενεργού γεωργικού πληθυσμού για την εκτίμηση της εντατικότητας της καλλιέργειας.

Η συνολική μεταβολή (αύξηση ή μείωση) του αριθμού των κατοίκων μιας περιοχής στην διάρκεια μιας χρονικής περιόδου συντίθεται από την φυσική κίνηση του πληθυσμού (γεννήσεις μείον θάνατοι στην εξεταζόμενη περίοδο) και τα μεταναστευτικά υπόλοιπα, την διαφορά δηλαδή του αριθμού των

μεταναστών από και προς την περιοχή. Η μεταβολή του μεγέθους του πληθυσμού εκφράζεται σε απόλυτες τιμές ή σε ποσοστά αύξησης ή μείωσης στην διάρκεια ενός έτους, μιας δεκαετίας ή άλλης χρονικής περιόδου, ανάλογα με τις ανάγκες της συγκεκριμένης μελέτης.

Η φυσική κίνηση είναι ο ισολογισμός ανάμεσα στην γεννητικότητα (αριθμό γεννήσεων) και την θνησιμότητα (αριθμό θανάτων). Είναι θετική (αύξηση) όταν η γεννητικότητα είναι μεγαλύτερη από την θνησιμότητα και αρνητική (μείωση) όταν η θνησιμότητα υπερβαίνει την γεννητικότητα. Η γεννητικότητα και η θνησιμότητα εκφράζονται είτε σε απόλυτες τιμές είτε ως ποσοστά επί του συνολικού πληθυσμού επί τοις χιλίοις ανά έτος. Π.χ. το ποσοστό γεννητικότητας στην Ελλάδα το 1953 ήταν 18.4 0/00 και το ποσοστό θνησιμότητας 7.2 0/00 επομένως, η φυσική αύξηση ήταν 11.20/00. Το 1987 η φυσική αύξηση του πληθυσμού της χώρας μας είχε μειωθεί σημαντικά στο 10/00, λόγω κυρίως της μείωσης της γεννητικότητας που περιορίσθηκε στο 10.60/00 ενώ η θνησιμότητα ήταν 9.60/00 . Παραστατική εικόνα της φυσικής κίνησης του πληθυσμού μας δίνει το διάγραμμα 1 της εξέλιξης της γεννητικότητας και της θνησιμότητας στο ίδιο διάστημα.

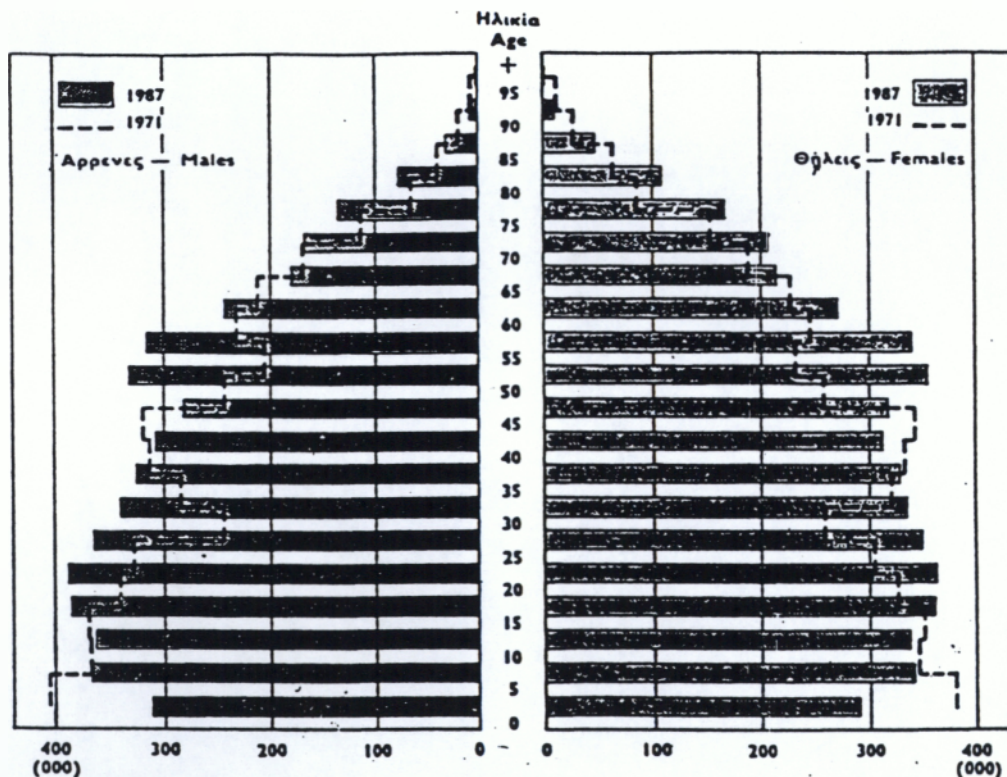
Διάγραμμα 1: Ποσοστά γεννητικότητας και θνησιμότητας στην Ελλάδα 1951 - 1987

- Γεννήσεις και θάνατοι αντίστοιχα επί 1000 κατοίκων
- Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα Ελλάδος 1988, ΕΣΥΕ

B. Η σύνθεση του πληθυσμού

1. Ηλικία, φύλο, εθνικότητα

Σημαντικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού αποτελούν η σύνθεσή του κατά ηλικία και η σύνθεσή του κατά φύλο. Οι αντίστοιχες κατανομές παρουσιάζονται με την μορφή της δημογραφικής πυραμίδας. Πρόκειται για ιστογράμματα του αριθμού αρρένων και του αριθμού θηλέων ανά κατηγορία ηλικιών, σε απόλυτους αριθμούς ή σε ποσοστά επί του συνόλου του πληθυσμού. Στο Διάγραμμα 2 παρουσιάζονται οι πυραμίδες των ηλικιών του πληθυσμού της Ελλάδας για το 1971 και το 1987. Είναι φανερή η γήρανση του πληθυσμού της χώρας στο αντίστοιχο διάστημα. Τα επιμέρους χαρακτηριστικά της δημογραφικής πυραμίδας συνδέονται με μια σειρά ειδικότερα φαινόμενα όπως η μείωση της γεννητικότητας στις περιόδους των πολέμων κλπ.

Διάγραμμα 2. Κατανομή του πληθυσμού της Ελλάδος κατά ομάδες ηλικιών το 1971 και το 1987.

1971 : Απογραφή πληθυσμού 1987: Υπολογιζόμενος πληθυσμός

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1988, ΕΣΥΕ.

Επίσης παραστατική εικόνα της γήρανσης του ελληνικού πληθυσμού δίνει και ο Πίνακας 1 εξέλιξης του δείκτη γήρανσης (αριθμός ατόμων 65 ετών και άνω προς τα άτομα 0-14 ετών) στην περίοδο 1961 –81.

**Πίν. 1. Δείκτης γήρανσης του πληθυσμού
της Ελλάδος 1928 – 1990**

Ετη	Δείκτης γήρανσης
1928	0.182
1951	0.233
1961	0.306
1971	0.430
1981	0.537
1990*	0.684

* Προβολή για τις 30-6-1990 (ΕΣΥΕ)

Πηγή στοιχείων: ΕΣΥΕ

Η σύνθεση του πληθυσμού κατά ηλικία συνδέεται στενά με την φυσική κίνηση. Νεανική σύνθεση συνεπάγεται κατ' αρχήν μεγαλύτερο αριθμό γεννήσεων και μεγαλύτερο ποσοστό φυσικής αύξησης. Βέβαια ή γεννητικότητα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τις κοινωνικές συνθήκες και τους τρόπους ζωής: τις δυνατότητες των ζευγαριών να επωμισθούν τα οικονομικά βάρη της ανατροφής των παιδιών, τις αντιλήψεις τους για τον ρόλο της οικογένειας, την συμβολή του κράτους στα έξοδα ανατροφής των παιδιών κλπ. Στις αναπτυγμένες χώρες μειώνεται σημαντικά η γεννητικότητα τις τελευταίες δεκαετίες. Στην Ελλάδα η μείωση αυτή είναι διαρκής στην μεταπολεμική περίοδο και ιδιαίτερα σημαντική την τελευταία δεκαπενταετία.

Εκτός από τον περιορισμό της γεννητικότητας και άρα και της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, η γήρανση του πληθυσμού της Ελλάδας συνδέεται και με τον περιορισμό του μεγέθους του ενεργού πληθυσμού της χώρας και αντίστοιχα, την αύξηση του ποσοστού των συνταξιούχων στο σύνολο του πληθυσμού και επομένως και του ποσοστού του εθνικού εισοδήματος που αφιερώνεται στις συντάξεις.

Ο περιορισμός του ποσοστού των νέων σε ηλικία ατόμων συνεπάγεται δυσχέρεια υιοθέτησης νέων μεθόδων εργασίας, αξιοποίησης των τεχνολογικών μεταβολών στην παραγωγή κλπ. Χαρακτηριστικά η ύπαρξη χαμηλού ποσοστού νέων στις αγροτικές περιοχές δυσχεραίνει την πραγματοποίηση των μεταβολών στην αγροτική παραγωγή που είναι απαραίτητες για τον εκσυγχρονισμό της.

Στην διατύπωση πληθυσμιακών προβλέψεων για τον σχεδιασμό, δεν αρκούν μόνο οι εκτιμήσεις του μελλοντικού μεγέθους του πληθυσμού αλλά χρειάζονται και προβλέψεις για την σύνθεσή του κατά ομάδες ηλικιών. Η πρόβλεψη αυτή μας επιτρέπει να εκτιμήσουμε τον μελλοντικό αριθμό των νέων σχολικής ηλικίας, το μέγεθος του εργατικού δυναμικού, τον αριθμό των συνταξιούχων κλπ. Για την πρόβλεψη της ηλικιακής κατανομής του πληθυσμού δεν αρκεί η γραμμική προβολή της εξέλιξης του πληθυσμού σε κάποια προηγούμενη χρονική περίοδο (5ετία, 10ετία, 20ετία κλπ) εφόσον όπως είδαμε η γεννητικότητα και η θνησιμότητα εξαρτώνται από μια σειρά συνιστώσες του οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου κάθε χώρας και των επιμέρους περιοχών της.

Επίσης σημαντική για τον σχεδιασμό είναι η μελέτη της εθνικής ή της φυλετικής σύνθεσής του πληθυσμού μιας χώρας ή μιας περιοχής.

2.2. Αστικός πληθυσμός και πληθυσμός της υπαίθρου.

Η αστικό- αγροτική αντιστροφή

Για να προσδιορίσουμε τον βαθμό αστικοποίησης, δηλαδή τον βαθμό συγκέντρωσης του πληθυσμού μιας χώρας στις πόλεις της, στον αστικό χώρο, χρησιμοποιούμε την διάκριση του πληθυσμού σε αστικό και αγροτικό ή σωστότερα πληθυσμό της υπαίθρου – που περιλαμβάνει όλους τους κατοίκους των περιοχών που δεν είναι αστικές.

Ο διαχωρισμός όμως στην πράξη του αστικού από τον μη αστικό πληθυσμό (πληθυσμό της υπαίθρου) παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Ας δούμε γιατί .

Κατ' αρχήν η διάκριση αστικού και μη αστικού χώρου, από θεωρητική άποψη είναι αρκετά δυσχερής. Ορισμένες απόψεις συνδέουν την αστικότητα

κυρίως με τον βαθμό χωρικής συγκέντρωσης του πληθυσμού και ορισμένων λειτουργιών (του τριτογενή ή και του δευτερογενή τομέα), ενώ άλλες δίνουν έμφαση στα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού και στην «νοοτροπία» του.

Στην πράξη για να ξεχωρίσουμε τις αστικές περιοχές ώστε να μπορέσουμε να μετρήσουμε τον αστικό πληθυσμό, μας χρειάζεται κατ' αρχήν να αντιστοιχίσουμε στην έννοια της αστικότητας ορισμένα εύκολα μετρήσιμα μεγέθη. Μπορούμε με αυτό το σκεπτικό να ορίσουμε σαν αστική μια περιοχή που ξεπερνάει κάποια όρια πυκνότητας πληθυσμού και βαθμού συγκέντρωσης ορισμένων λειτουργιών υπερτοπικής εμβέλειας. Όμως τα όρια αυτά εκφράζουν διαφορετικές πραγματικότητες σε κάθε χώρα, ανάλογα με την οικονομική, κοινωνική και οικιστική οργάνωσή της. Ένας οικισμός της Ινδίας με μεγάλη πυκνότητα πληθυσμού μπορεί να μην είναι «αστικός» ενώ ένας οικισμός των ΗΠΑ με χαμηλότερη πληθυσμιακή πυκνότητα μπορεί να έχει έντονα αστικά χαρακτηριστικά. Ακόμα η κοινωνική και η οικιστική οργάνωση μεταβάλλονται συνεχώς και οι μεταβολές τους παίρνουν ιδιαίτερη μορφή σε κάθε χώρα. Επομένως και τα όρια που αναφέραμε θα έπρεπε να προσαρμόζονται σε κάθε χώρα και σε κάθε περίοδο.

Από την άλλη πλευρά πρέπει να πάρουμε υπόψη το γεγονός ότι η επεξεργασία των αποτελεσμάτων των απογραφών πληθυσμού γίνεται από τις Στατιστικές Υπηρεσίες των διαφόρων χωρών με βάση διοικητικά όρια (Δήμων, Κοινοτήτων κλπ) που καθορίστηκαν σε κάποια συνήθως απομακρυσμένη χρονική στιγμή και περιλαμβάνουν συχνά οικισμούς με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά θπυκνότητας, λειτουργιών κλπ). Κατά συνέπεια, οι τρόποι κατηγοριοποίησης του πληθυσμού σε αστικό και μη αστικό διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα και συχνά και διαχρονικά. Επομένως τα ποσοστά αστικού πληθυσμού (στο συνολικό πληθυσμό) που προκύπτουν δεν είναι ομοιογενή, με αποτέλεσμα να είναι δυσχερείς οι συγκρίσεις των βαθμών αστικοποίησης τόσο σε διεθνές και διαπεριφερειακό επίπεδο (στο εσωτερικό κάθε χώρας) όσο και διαχρονικά.

Σημειώνουμε ότι η Ε.ΣΥ.Ε. διακρίνει τον πληθυσμό της Ελλάδος σε αγροτικό, ημιαστικό και αστικό ανάλογα με τον αν ο πολυπληθέστερος οικισμός του αντίστοιχου Δήμου ή Κοινότητας έχει πληθυσμό αντίστοιχα, μικρότερο από 2000 κατοίκους, 2.000 –9.999 κατοίκους ή 10.000 κατοίκους

και άνω. Στον αστικό πληθυσμό περιλαμβάνεται και ο πληθυσμός 13 πολεοδομικών συγκροτημάτων της χώρας. Πάντως το γεγονός ότι ο καθορισμός των ορίων των Δήμων και των Κοινοτήτων έχει γίνει πριν πολλά χρόνια με βάση ποικίλες συλλογιστικές συχνά τοπικιστικές, δυσχεραίνει σημαντικά την μελέτη του βαθμού αστικοποίησης του πληθυσμού.

Στην πρώτη μεταπολεμική 25ετία (1945-70) , ο βαθμός αστικοποίησης αυξήθηκε σημαντικά στις αναπτυσσόμενες χώρες. Κύρια αιτία ήταν η σημαντική αύξηση των θέσεων απασχόλησης στις πόλεις στην βιομηχανία και δευτερογενώς στις υπηρεσίες σε συνδυασμό με την αγροτική έξοδο.

Στην δεκαετία του '70 κυρίως διαπιστώνεται επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού των αστικών κέντρων ενώ η αγροτική έξοδος περιορίζεται σημαντικά. Οι αγροτικές περιοχές σε αρκετές περιπτώσεις φθάνουν ή και ξεπερνούν το ρυθμό πληθυσμιακής αύξησης των αστικών κέντρων. Για το φαινόμενο αυτό χρησιμοποιήθηκε από αρκετούς ερευνητές ο όρος αστικό – αγροτική αντιστροφή. Κύρια αιτία, αυτής της μεταβολής σύμφωνα με αρκετούς ήταν η δημιουργία νέων και μετεγκατάσταση υπαρχουσών βιομηχανικών μονάδων από τα αστικά κέντρα στον εξωαστικό χώρο. Στην περίοδο αυτή η δομή πολλών βιομηχανικών κλάδων επέτρεπε την μετατόπιση στον αγροτικό χώρο πολλών τμημάτων τους με «τυποποιημένη» λειτουργία.

Στα τμήματα αυτά μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εργατικό δυναμικό με χαμηλή ή και χωρίς καθόλου ειδίκευση. Η χρησιμοποίηση εργατικού δυναμικού από τον αγροτικό χώρο ήταν συμφέρουσα επειδή οι αμοιβές αυτού του δυναμικού ήταν χαμηλότερες λόγω χαμηλής συνδικαλιστικής παράδοσης, δυνατότητας συμπλήρωσης του εισοδήματος του από τον αγροτικό τομέα κλπ. Η μετατόπιση βιομηχανικών θέσεων απασχόλησης συνέβαλε στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, σε συνάρτηση με το γεγονός ότι ο εκσυγχρονισμός του αγροτικού τομέα που συνοδεύτηκε από μείωση των αντίστοιχων θέσεων απασχόλησης είχε ήδη προχωρήσει αρκετά σε αυτή την περίοδο και ο ρυθμός αγροτικής εξόδου είχε ήδη περιορισθεί σημαντικά.

Στις δεκαετίες του '80 και του '90 περιορίζεται η «αποκέντρωση» πολλών βιομηχανικών κλάδων που εμφανίζεται σε αυτούς. Συγχρόνως ορισμένοι αναπτυσσόμενοι κλάδοι, συναρτημένοι με τις «νέες τεχνολογίες»

που κατατάσσονται είτε στον βιομηχανικό τομέα είτε στις υπηρεσίες (με τους «παραδοσιακούς» τρόπους κατάταξης) αναπτύσσονται είτε στα αστικά βιομηχανικά κέντρα είτε σε λιγότερο αστικοποιημένες περιοχές που απέκτησαν δική τους δυναμική ανάπτυξης την προηγούμενη περίοδο.

Παράλληλα έχει αυξηθεί η ανεργία και στις πόλεις και στον εξωαστικό χώρο και πάντως έχει περιορισθεί ο ρυθμός μετατόπισης θέσεων εργασίας προς τον επαρχιακό χώρο. Επομένως δεν μεταβάλλεται σημαντικά η αναλογία του συνολικού αστικού πληθυσμού προς τον συνολικό εξωαστικό πληθυσμό κάθε χώρας. Όμως διαπιστώνονται επιλεκτικά σημαντικές ανακατατάξεις. Χαρακτηριστικά, στα παλιά βιομηχανικά αστικά κέντρα που δεν καταφέρνουν να «εκσυγχρονιστούν» έχουμε στασιμότητα ή και μειώσεις του πληθυσμού. Αντίστοιχα σε εξωαστικές περιοχές όπου αναπτύσσονται δυναμικοί κλάδοι έχουμε αυξήσεις πληθυσμού.

2.3. Επαγγελματική σύνθεση του πληθυσμού

Ιδιαίτερη σημασία για τον αναπτυξιακό και τον χωροταξικό σχεδιασμό έχει η ανάλυση της επαγγελματικής σύνθεσης του πληθυσμού γιατί μας βοηθάει να κατανοήσουμε μια σειρά δυνατότητες και περιορισμού παρέμβασης στην τοπική ανάπτυξη. Για παράδειγμα η έλλειψη προσωπικού ειδικευμένου στην βιομηχανική παραγωγή σε μια περιοχή περιορίζει τις δυνατότητες βελτίωσης της τοπικής οικονομίας μέσω της ανάπτυξης της βιομηχανίας. Αντίστροφα ή ύπαρξη άνεργου ειδικευμένου στην βιομηχανία εργατικού δυναμικού λειτουργεί ευνοϊκά υπέρ της επιλογής ανάπτυξης της βιομηχανίας στην συγκεκριμένη περίπτωση σε σχέση με άλλους κλάδους.

Το πρώτο βασικό στοιχείο της επαγγελματική σύνθεσης του πληθυσμού είναι η διάκριση του σε οικονομικά ενεργό πληθυσμό και σε μη ενεργό πληθυσμό.

Στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό περιλαμβάνονται όσοι εργάζονται συνήθως, έστω και αν κατά την περίοδο της απογραφής πληθυσμού είναι άνεργοι .

Ο μη ενεργός πληθυσμός αποτελείται από όσους δεν εργάζονται και συγχρόνως δεν ζητούν εργασία. Περιλαμβάνονται οι συνταξιούχοι, οι

νοικοκυρές, οι μαθητές και σπουδαστές και γενικότερα οι νέοι που δεν ζητούν εργασία και οι ανίκανοι προς εργασία.

Ουσιαστική σημασία για τον σχεδιασμό έχει η διάκριση του ενεργού πληθυσμού σε απασχολούμενους και άνεργους.

Απασχολούμενοι θεωρούνται όσοι εργάζονται μόνιμα ή εποχιακά . Στους ανέργους περιλαμβάνονται όσοι ζητούν εργασία και ενεργούν προς αυτή την κατεύθυνση ή έχασαν την εργασίας τους για οποιοδήποτε λόγο και οι νέοι δηλαδή τα άτομα που ζητούν εργασία για πρώτη φορά.

Οι ορισμοί που δίνουν οι Στατιστικές Υπηρεσίες για τους απασχολούμενους τους άνεργους και τον μη ενεργό πληθυσμό διαφέρουν από χώρα και σε ορισμένες περιπτώσεις μεταβάλλονται από απογραφή σε απογραφή. Αυτό αφορά ιδιαίτερα την κατάταξη των γυναικών που «συμβοηθούν» στην αγροτική παραγωγή , στις οικογενειακές επιχειρήσεις εμπορίου και υπηρεσιών κλπ. Χαρακτηριστικά, σε ορισμένες περιπτώσεις περιλαμβάνεται σχεδόν το σύνολο των ενήλικων γυναικών των αγροτικών νοικοκυριών των αγροτικών νοικοκυριών στον ενεργό πληθυσμό, εφόσον θεωρείται ότι αυτές βοηθούν στις αγροτικές εργασίες. Σε άλλες περιπτώσεις τίθενται σχετικά αυστηρά κριτήρια για να συμπεριληφθούν οι αγρότισσες στον ενεργό πληθυσμό.

Πάντως λόγω του ότι είναι αρκετά συνηθέστερη η συμμετοχή των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό στον αγροτικό χώρο από ότι στις πόλεις, το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού στο σύνολο του πληθυσμού στα αγροτικές περιοχές είναι αρκετά υψηλότερο από ότι στις αστικές. Στην Ελλάδα στις πρώτες ξεπερνάει το 50% , ενώ στις δεύτερες κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 30% και 37-38%.

Στην μελέτη της απασχόλησης πρέπει να λαμβάνουμε υπ' όψη ότι η Ε.ΣΥ.Ε. καταγράφει την απασχόληση στον τόπο εργασίας κατά τις απογραφές οικονομικών δραστηριοτήτων και τον ενεργό πληθυσμό και την απασχόληση με βάση τον τόπο κατοικίας κατά τις απογραφές του πληθυσμού. Οι δυο αυτές κατανομές των απασχολούμενων μπορεί να διαφέρουν σημαντικά για τον ίδιο Δήμο ή Κοινότητα. Η συσχέτιση τους μας βοηθάει να προσδιορίσουμε την σχέση των τόπων εργασίας με τους τόπους κατοικίας.

Τα στοιχεία των απογραφών πληθυσμού και απασχόλησης στον τόπο κατοικίας δίνονται συνήθως ανά Δήμο και Κοινότητα και επομένως, μπορούμε να σχηματίσουμε μια πρώτη εικόνα για το μέγεθος της ανεργίας, τα χαρακτηριστικά των απασχολούμενων κλπ για κάθε ξεχωριστό Δήμο ή Κοινότητα. Όμως η χωρική κατανομή της απασχόλησης συνδέεται ουσιαστικά με την μορφή που παίρνει στον χώρο ή αγορά εργασίας. Η μορφή αυτή πέρα από την κατανομή του πληθυσμού και ιδιαίτερα του ενεργού πληθυσμού εξαρτάται από την κατανομή των ζωνών εργασίας και την μορφή του δικτύου μεταφορών, αλλά και παραπέρα, από την πολιτική απασχόλησης που ακολουθούν οι επιχειρήσεις της περιοχής και το κράτος κλπ. Για παράδειγμα μιας μεγάλης επιχείρησης μπορεί να βρίσκεται κοντά σε μια πόλη, να προτιμά όμως να χρησιμοποιεί εργατικό δυναμικό με χαμηλότερους μισθούς από την γειτονική αγροτική ενδοχώρα της πόλης, αναλαμβάνοντας ακόμα και την μεταφορά του προσωπικού αυτού με δικά της μέσα. Έτσι ουσιαστικά δεν προσφέρει θέσεις απασχόλησης στην αγορά εργασίας της πόλης, αλλά στην αγορά εργασίας της ενδοχώρας.

Τέλος μεγάλη σημασία για την τοπική ανάπτυξη στην χώρα μας και ιδιαίτερα στον αγροτικό χώρο, έχει η πολυδραστηριότητα αντίστοιχη πολυαπασχόληση. Αν και οι επιμέρους τομείς δραστηριότητας των πολυαπασχολούμενων είναι συχνά «καθυστερημένοι» η πολυδραστηριότητα επιτρέπει στα αντίστοιχα νοικοκυριά, ιδιαίτερα τα αγροτικά, να αντιμετωπίσουν την κρίση ενός από τους οικονομικούς τομείς της περιοχής τους με το να αναπτύξουν περισσότερο την δραστηριότητα τους στους υπόλοιπους τομείς. Επομένως σε αρκετές περιπτώσεις είναι περισσότερο εύκολο αλλά και σκόπιμο να υποβοηθηθεί η διαμόρφωση πιο αποδοτικών μορφών πολυδραστηριότητας σε μια τοπική κοινωνία από την δημιουργία θέσεων πλήρους απασχόλησης σε ένα τομέα.

2.4 Μετανάστευση

Οι μετακινήσεις των ανθρώπων αποτελούν μια σημαντική συνιστώσα της κοινωνικής ζωής.

Όλοι μας μετακινούμαστε καθημερινά. Το είδος των διαδρομών που κάνουμε δίνει μια εικόνα της θέσης μας στην κοινωνική οργάνωση.

Ο καθένας μας κάνει διαφορετικές διαδρομές σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, ανάλογα με την ηλικία, το φύλο, την κοινωνικό – επαγγελματική κατηγορία στην οποία ανήκει ή το είδος της δραστηριότητας του.

Οι μετακινήσεις αυτές ποικίλουν. Από καθημερινές μετακινήσεις: π.χ. διαδρομή από το σπίτι στον τόπο εργασίας, εβδομαδιαίες εκδρομές κλπ. εποχιακές: π.χ. ταξίδια διακοπών, έως σχεδόν μόνιμες: μετακομίσεις. Οι μετακομίσεις αυτές μπορούν να γίνουν σε μικρή απόσταση, χωρίς σημαντική διατάραξη του τρόπου ζωής ή σε μεγαλύτερη απόσταση. Σ' αυτή την τελευταία περίπτωση μπορούμε να μιλάμε για μετανάστευση.

Η μετανάστευση λοιπόν που αποτελεί μια από τις μορφές μετακίνησης των ανθρώπων, είναι μια έννοια αρκετή ασαφής. Θεωρούμε σαν μετανάστευση μια αλλαγή του τόπου διαμονής που μας οδηγεί στον να αλλάξουμε απασχόληση και / η να διαβούμε ένα συγκεκριμένο διοικητικό όριο: Δήμο – Κοινότητα, πόλη, νομό, περιφέρεια. Όταν αλλάζει αυτό το διοικητικό όριο, η μέτρηση αλλά και η φύση και οι αιτίες του μεταναστευτικού φαινομένου μετασχηματίζονται.

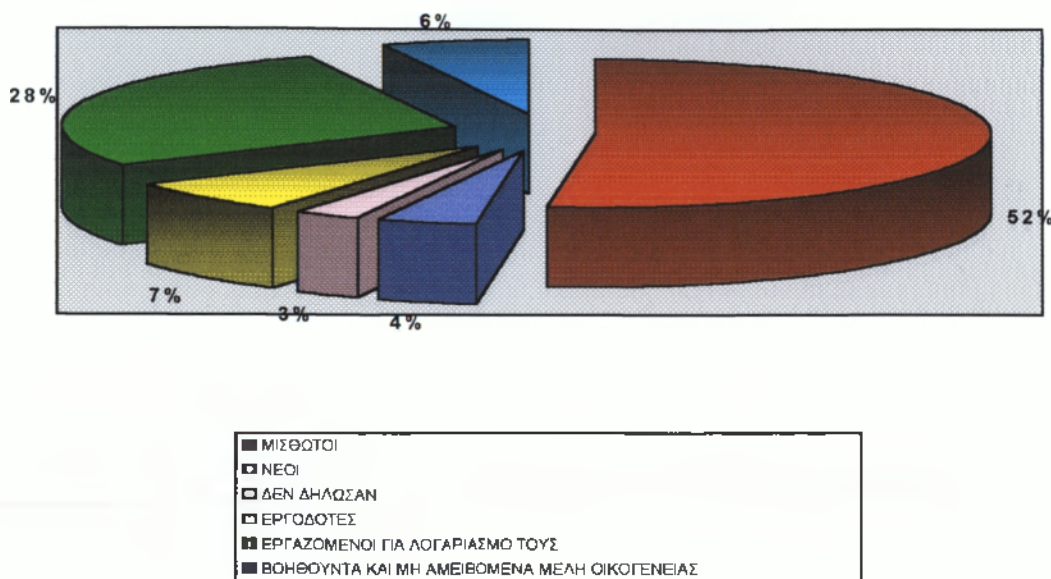
Σημειώνουμε χαρακτηριστικά ότι για την απογραφή του 1981 της ΕΣΥΕ σαν εσωτερικοί μετανάστες θεωρούνται οι μετακινήθέντες μετά το 1975 από μια περιοχή σε άλλη, δηλαδή τα άτομα τα οποία στις 5.4.1981 είχαν την συνήθη διαμονή του σε δήμο ή κοινότητα διαφορετικό από εκείνο όπου την είχαν το 1975.

Η διερεύνηση των παραγόντων που προκαλούν τις μεταναστευτικές κινήσεις είναι αρκετά δύσκολη. Γιατί συνήθως πολλές και διαφορετικής φύσης αιτίες οδηγούν στο τελικό αποτέλεσμα: στην μετανάστευση. Πολλές φορές όμως τονίζονται μονομερώς οι «δημογραφικοί» παράμετροι όπως η ηλικία: π.χ. οι νέοι μεταναστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό, το επίπεδο μόρφωσης: όσοι έχουν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης επίσης μεταναστεύουν πιο συχνά. Η αντίστοιχα, οι «οικονομικές» παράμετροι: οι μεταναστεύσεις γίνονται για την εξεύρεση απασχόλησης ή απλά μεγαλύτερου μισθού.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι μας είναι χρήσιμο να εξετάσουμε λίγο περισσότερο τους δυο βασικού «παραγόντες» που ωθούν προς την μετανάστευση : την αναζήτηση μεγαλύτερου εισοδήματος και την αναζήτηση απασχόλησης. Αφήνοντας κατά μέρος άλλους παράγοντες, όχι

λιγότερο σημαντικούς σε πολλές περιπτώσεις, όπως είναι η ηλικία των μεταναστών, τα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού τους, το επίπεδο πληροφόρησης τους κλπ.

Ενεργός οικονομικός πληθυσμός κατά θέση στο επάγγελμα

2.5 Το βασικό σχήμα της χωρικής κατανομής του πληθυσμού στην Ελλάδα την τελευταία εικοσαετία

Στην Ελλάδα στο διάστημα 1950 – 70, ο ρυθμός αύξησης του αστικού πληθυσμού ήταν πολύ έντονος: η συμμετοχή του στο σύνολο του πληθυσμού ανέβηκε από 37,7% σε 53,2%. Κύρια αιτία ήταν η αγροτική έξοδος, που εκτός από την εσωτερική τροφοδότηση σημαντικά και την εξωτερική μετανάστευση. Η μετανάστευση στις πόλεις και ιδιαίτερα στην Πρωτεύουσα συναρτάται βέβαια και με την αύξηση της προσφοράς θέσεων εργασίας στην βιομηχανία (σε μικρότερη αναλογία από ότι στις αναπτυγμένες χώρες) και σε άλλες αστικές δραστηριότητες: υπηρεσίες, μικροβιοτεχνία, οικοδόμηση, όπως και στο δημόσιο τομέα.

Στην δεκαετία 1971-81, ο ρυθμός αστικοποίησης μειώνεται σημαντικά. Το ποσοστό του αστικού πληθυσμού στο σύνολο αυξάνεται μόνο κατά 5%. Κατά 5% επίσης, μειώνεται το αντίστοιχο ποσοστό το αγροτικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό του ημιαστικού πληθυσμού παραμένει σταθερό και ο

απόλυτος αριθμός του αντίστοιχου πληθυσμού αυξάνεται. Περιορίζεται η εξωτερική μετανάστευση και αρχίζει σταδιακά παλιννόστηση, περιορισμένου βαθμού.

Διαπιστώνεται δηλαδή και στην περίπτωση της χώρας μας αστικό αγροτική αντιστροφή. Η αντιστροφή αυτή έχει ορισμένες αναλογίες με εκείνη που διαπιστώθηκε στις αναπτυγμένες χώρες, παρουσιάζει όμως και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στην δεκαετία του '70, πραγματοποιήθηκε «αποκέντρωση» της βιομηχανίας στον αγροτικό χώρο, με αρκετά πιο περιορισμένη έκταση όμως από ότι στις αναπτυγμένες χώρες. Αντίστροφα, στην Ελλάδα αυξήθηκαν σημαντικά σε ορισμένες αγροτικές περιοχές οι θέσεις απασχόλησης στον τουρισμό και στις υπηρεσίες. Και στην Ελλάδα ο σχετικός εκσυγχρονισμός του αγροτικού τομέα είχε ήδη προχωρήσει και πάντως είχε ήδη μεταναστεύσει αρκετά μεγάλο μέρος του αγροτικού πληθυσμού και τα περιθώρια παραπέρα μετανάστευσης είχαν εκ των πραγμάτων μειωθεί.

Για την μελέτη των μεταβολών που πραγματοποιήθηκαν στην δεκαετία του '80 δεν έχουμε ακόμα όλα τα απαιτούμενα στοιχεία. Έχουν δημοσιευθεί σήμερα (τέλος 1991) μόνο τα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού του 1991 για τους νομούς και τις πόλεις με περισσότερο από 10.000 κατοίκους. Μια πρώτη διαπίστωση είναι ότι το ποσοστό του αστικού πληθυσμού στο σύνολο του πληθυσμού μένει σχεδόν σταθερό (αυξάνεται από 58,1 σε 58,2). Δεύτερον ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Περιφέρειας της Πρωτεύουσας μειώθηκε σημαντικά στην δεκαετία αυτή (2,3%). Αυξήθηκε βέβαια σημαντικά ο πληθυσμός του υπόλοιπου του Ν. Αττικής, όμως το σύνολο του πληθυσμού του Ν. Αττικής παρουσίασε πολύ σημαντική μείωση του ρυθμού αύξησής του. Οι ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού των περισσότερων μεγάλων αστικών κέντρων μειώθηκαν την τελευταία δεκαετία, ενώ σε ορισμένα αστικά κέντρα (Θήβα, Αμαλιάδα, Βόλος, Καστοριά, Ερμούπολη, Χίος) εμφανίζονται μειώσεις πληθυσμού. Η μείωση ή ο περιορισμός του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού αρκετών αστικών κέντρων οφείλεται στον περιορισμό των θέσεων απασχόλησης στην βιομηχανία. Άλλα αστικά κέντρα όπου παρουσιάζονται τέτοιες μειώσεις, αναπτύσσουν στο ίδιο διάστημα άλλες δραστηριότητες (τουρισμός, υπηρεσίες) και επομένως αυξάνουν αξιόλογα τον πληθυσμό τους. Στον εξωαστικό χώρο, έχουμε σημαντικές αυξήσεις σε νομούς όπου αναπτύσσεται

σημαντικά ο τουρισμός (Νομοί Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Χαλκιδικής, Ζακύνθου) και / η ο αγροτικός τομέας. Σημαντική είναι η μείωση του πληθυσμού στο Νομό Ευρυτανίας, ενώ μικρότερες μειώσεις ή στασιμότητα πληθυσμού διαπιστώνονται σε νομούς που βρίσκονται έξω από τον βασικό άξονα ανάπτυξης της χώρας (Πάτρα – Αθήνα – Θεσ/κη – Καβάλα) και δεν παρουσιάζουν αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη. Οι πληθυσμιακές μεταβολές είναι πλέον πολύ πιο επιλεκτικές σε σχέση με το παρελθόν, εφόσον περιορίσθηκε ριζικά η γενικευμένη αγροτική έξοδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ

3.1 Έννοια του περιβάλλοντος

Περιβάλλον είναι το σύνολο των φυσικών αλλά και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ τους και ταυτόχρονα επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.

Είναι σημαντικό να διαχωρίσουμε τις έννοιες ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος.

Ρύπανση είναι η παρουσία ρύπων στο περιβάλλον, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα και γενικά υλικές ζημιές οι οποίοι θα καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του.

Μόλυνση είναι η μορφή ρύπανσης που χαρακτηρίζεται από την παρουσία παθογόνων μικροοργανισμών στο περιβάλλον ή δεικτών που υποδηλώνουν την πιθανότητα παρουσίας τέτοιων μικροοργανισμών.

3.1.1 Περιβάλλον και ΕΕ

Ιστορική προσέγγιση

Στις προπαρασκευαστικές εργασίες για την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης (1957) τα θέματα περιβάλλοντος δεν αποτέλεσαν αντικείμενο εξέτασης, με αποτέλεσμα να παραμείνουν στην σφαίρα των εθνικών

αρμοδιοτήτων των κρατών μελών. Μόνη αναφορά στο κείμενο της συνθήκης ήταν στο άρθρο 2, στο οποίο ανέφερα ένα γενικό ενδιαφέρον σχετικά με την «Ποιότητα ζωής».

Η δραστηριοποίηση της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος ξεκινά λίγο μετά την διεθνοποίηση των προκλήσεων και προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι αναπτυσσόμενες χώρες από την συνέχιση μιας άναρχης οικονομικής ανάπτυξης. Εκφράστηκε κυρίως:

- ♦ Με την συμμετοχή της Κοινότητας του ΟΗΕ στην Στοκχόλμη για το περιβάλλον (1972).
- ♦ Καθώς και με την υιοθέτηση Διακήρυξης από την Διάσκεψη των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων (συμβούλιο Κορυφής) της Κοινότητας στο Παρίσι (1972) σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Λίγο αργότερα (1973) το Πρώτο Πρόγραμμα Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Δράσης (ΠΠΔ) έθετε τα θεμέλια μιας κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον στα κράτη μέλη. Επειδή όμως δεν υπήρχε ρητή αρμοδιότητα μέσα στην συνθήκη της Ρώμης όλα τα μέτρα είχαν ως νομική βάση το άρθρο 100 (ενιαία αγορά) ή / και επικουρικά την προσφυγή στο άρθρο 235 (ενέργειες αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων της ενιαίας αγοράς και για τις οποίες δεν προβλέπονται εξουσίες από την συνθήκη).

Η ευαισθητοποίηση για τα θέματα του περιβάλλοντος και η ανάληψη δράσης από την Κοινότητα καταγράφεται ιδιαίτερα μετά από σοβαρά ατυχήματα και από καταστροφές της βιόσφαιρας:

- ♦ Ατύχημα Σεβέζο (1976) : εργοστάσιο στην Ιταλία έκρηξη και διαρροή διοξειδίου στον αέρα. Υιοθέτηση οδηγίας Σεβέζο 82/501/ΕΟΚ
- ♦ Ατύχημα στην Βασιλεία (1986): πυρκαγιά στην αποθήκη χημικών ουσιών, σοβαρή ρύπανση του ποταμού Ρήνου από τους 10 έως 30 τόνους χημικών. Μόλυνση γαλλικών και

γερμανικών παραποτάμων και υπογείου υδροφόρου ορίζονται της Ολλανδίας.

- ♦ Ατύχημα Μποπάλ (1987) καταστροφή της πόλης και θύματα – νομοθεσία για τις χημικές βιομηχανίες.
- ♦ Τα δάση στην Γερμανία καταστρέφονται από την ατμοσφαιρική ρύπανση και την όξινη βροχή.

Θεσμική προσέγγιση

Η ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη (1987) είναι που ενσωματώνει στην συνθήκη για πρώτη φορά ρητά τα θέματα περιβάλλοντος με την εισαγωγή του άρθρου 130P και 4. Να σημειωθεί επίσης, ότι ο τομέας του περιβάλλοντος έθεσε για πρώτη φορά την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας στο πλαίσιο της συνθήκης.

Με την συνθήκη του Μάαστριχ εγκαθιδρύεται χωριστός τίτλος με τρία άρθρα για το περιβάλλον (130 P, 130 Σ, 130 T). Αυτό που φάνηκε ως καινοτομία στην ΕΕΠ έγινε τώρα μια ενσωμάτωση αποτελεσματικότερων διατάξεων που αφορούν τόσο τους στόχους και δράσεις όσο και τις διαδικασίες. Ομιλούμε πλέον για πολιτική και όχι για δράση της Κοινότητας. Η αναφορά στην αρχή της επικουρικότητας δεν εμφανίζεται πλέον στα άρθρα για το περιβάλλον αλλά αποτελεί γενική αρχή που περιλήφθηκε στο άρθρο 3 Β των γενικών διατάξεων.

3.1.2 Η κατάσταση του περιβάλλοντος

Πρόοδος και προοπτικές

Είναι γνωστό σε όλους ότι το περιβάλλον δεν είναι πλέον με το μέρος μας. Οι ενέργειες του ανθρώπου το μετέτρεψαν σε απειλή για την διαβίωση τους. Μελέτες επικεντρώνονται σε έξι τομείς οι οποίοι ευθύνονται για την σημερινή κατάσταση του περιβάλλοντος .

□ **Ατμοσφαιρική ρύπανση** : Πρόοδος έχει σημειωθεί στην μείωση των εκπομπών διοξειδίου του θείου και αιωρούμενων σωματιδίων και του μολύβδου, δυστυχώς όμως σοβαρά προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν ή να αναφύονται αφενός στον τομέα των «αερίων του θερμοκηπίου» όπως είναι το διοξείδιο του άνθρακα, τα οξείδια του αζώτου, το όζον και το μεθάνιο και αφετέρου στον τομέα της ποιότητας του αέρα ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές.

□ **Υδατική ρύπανση** : Πρόοδος έχει επιτευχθεί όσον αφορά τις σημειακές χερσαίες πηγές της υδατικής ρυπάνσεως, αλλά η πρόοδος αυτή εκμηδενίζεται από την αυξανόμενη ρύπανση από μη σημειακές πηγές και ιδιαίτερα από την γεωργία. Η ποιότητα των υδάτων απειλείται και παρατηρείται αυξανόμενος εντροφισμός τόσο των γλυκών όσο και των θαλάσσιων υδάτων. Η οδηγία για τα υπόγεια νερά δεν επιτυγχάνει τους στόχους της και οι υπόγειοι υδατικοί πόροι απειλούνται τόσο από την υπεράντληση όσο και την ρύπανση. Στην περίπτωση των θαλασσίων υδάτων έχει επιτευχθεί μείωση της ρυπάνσεως από ορισμένα οργανικά απόβλητα βαρέα μέταλλα και απορρίψεις ραδιενεργών υλικών, αλλά ισχυρές πιέσεις εξακολουθούν να ασκούνται ιδιαίτερα στην περιοχή της Μεσογείου, της Βόρειας και της Βαλτικής θάλασσας.

□ **Υποβάθμιση των εδαφών** : Οι οδηγίες για την διαχείριση των αποβλήτων και την χρησιμοποίηση της ιλύος καθαρισμού στην γεωργία καθώς και ο κίνδυνος σοβαρών ατυχημάτων στην περίπτωση ορισμένων βιομηχανικών δραστηριοτήτων έχουν συμβάλλει θετικά στην προστασία των εδαφών. Ωστόσο, η υπερεντατική χρήση των εδαφών και η υπερβολική χρησιμοποίηση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, καθώς και τα στραγγιστικά έργα και οι εκχερσώσεις οδηγούν σε πολλές περιοχές σε εκτεταμένη υποβάθμιση των εδαφών, όπως μόλυνση, οξίνιση, απερήμωση και διάβρωση.

□ **Διατήρηση της φύσεως**: Παρά τις οδηγίες για τα άγρια πτηνά αλλά και τις συμβάσεις της Βόννης και της Βέρνης οι πιέσεις στα σπάνια απειλούμενα είδη και τους οικοτόπους αυξάνονται με ταχύ ρυθμό. Η εντατική

γεωργία είναι ένα από τα κυριότερα αίτια για την μείωση της βιολογικής ποικιλότητας. Η οικονομική ανάπτυξη και η διάβρωση προκαλούν μόνιμη υποβάθμιση του παράκτιου περιβάλλοντος. Οι πυρκαγιές λ.χ. των δασών έχουν καταστρέψει μεγάλα τμήματα της Μεσογειακής ζώνης. Τέτοιες μεγάλες πυρκαγιές ξεσπούν πλέον κάθε χρόνο. Η πρόσθετη πίεση από την ανάπτυξη του τομέα της αναψυχής και της δεύτερης κατοικίας έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση ημιορεινών και ορεινών περιοχών.

□ **Η Αστική ανάπτυξη:** Η δυσκολία να συνδυαστεί η ανάγκη να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του σύγχρονου εμπορίου και των μεταφορών με την επιθυμία να εξασφαλιστεί η καλή ποιότητα του περιβάλλοντος εντείνεται συνεχώς με αποτέλεσμα την συμφόρηση, την ρύπανση, τον θόρυβο, την υποβάθμιση των δρόμων, των δημοσίων πλατειών και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και γενιά την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής.

□ **Διαχείριση αποβλήτων:** Παρά τις οδηγίες που υπάρχουν σχετικά με τα τοξικά απόβλητα και την διασυννοριακή διακίνηση αποβλήτων, η διαχείριση της τεράστιας ροής αποβλήτων στην Κοινότητα κάθε άλλο παρά ελέγχεται. Οι επιλογές που βασίζονται στην ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση δεν έχουν αναπτυχθεί πέρα από το νηπιακό στάδιο στις περισσότερες περιοχές. Οι ελλείψεις στις ρυθμίσεις που αφορούν την διαχείριση των αποβλήτων αποτελούν απειλή, όχι μόνο για το περιβάλλον, αλλά ενδέχεται να έχουν ανεπιθύμητες επιπτώσεις και στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

□ **Τουρισμός :** Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της κοινότητας αλλά και της χώρας. Αντικατοπτρίζει την θεμιτή επιθυμία του ατόμου να απολαύσει την γνωριμία νέων τόπων, να αφομοιώσει διαφορετικά πολιτιστικά επιτεύγματα και να επωφεληθεί από ψυχαγωγικές δραστηριότητες ή ανάπαυση μακριά από το καθημερινό περιβάλλον της κατοικίας ή της εργασίας του. Συνιστά επίσης σημαντική εισοδηματική πηγή για πολλές φορές περιφέρειες και πόλεις, που έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν τουρισμό, με ιδιαίτερη συμβολή στην οικονομική και κοινωνική συνοχή των περιοχών αυτών. Ο τουρισμός αποτελεί καλό παράδειγμα για την θεμελιώδη σχέση που συνδέει την

οικονομική ανάπτυξη και το περιβάλλον με όλα τα συνακόλουθα οφέλη, εντάσεις και πιθανές διενέξεις. Με τον κατάλληλο σχεδιασμό και διαχείριση, ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι δυνατό να συμβαδίσουν. Ο σεβασμό προς την φύση και το περιβάλλον ιδιαίτερα στις παράκτιες και ορεινές περιοχές μπορεί να εξασφαλίσει τόσο τα κέρδη όσο και την μακροήμερευση της τουριστικής βιομηχανίας.

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί αύξηση του τουρισμού στις τουριστικές περιοχές και αναμένεται ακόμη μεγαλύτερη στο μέλλον. Αυτό είναι σημαντικό γιατί συνεπάγεται αύξηση των εσόδων του ΑΕΠ στις τουριστικές περιοχές καθώς και αύξηση της συνολικής απασχολήσεως. Αυτό όμως δυστυχώς συνεπάγεται ταυτόχρονα και αύξηση των στερεών αποβλήτων και λυμάτων, με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και φοβερές πιέσεις στους οικοτότους, τα μεταφορικά μέσα, τα παράκτια και τα ορεινά εδάφη, τους ενεργειακούς και τους υδατικούς πόρους ιδιαίτερα κατά τις περιόδους αιχμής.

Οι γενικοί περιβαλλοντικοί στόχοι και οι μακροπρόθεσμοι στόχοι που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό είναι δύσκολο να καθοριστούν επειδή ο τουρισμός είναι δυνατό να έχει τόσο θετικά όσο και αρνητικά αποτελέσματα στο περιβάλλον και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ατομικές καταναλωτικές επιλογές. Οι επιπτώσεις του τουρισμού εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις ατομικές καταναλωτικές επιλογές. Οι επιπτώσεις του τουρισμού εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το είδος του τουρισμού, την συμπεριφορά των τουριστών και την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών. Οι περισσότερες από τις πιέσεις στο περιβάλλον προέρχονται από τον μαζικό τουρισμό στις παράκτιες περιοχές όπου όπως προαναφέρθηκε θα αυξηθεί σημαντικά κατά τις επόμενες δεκαετίες. Θα είναι συνεπώς αναγκαίο να αναπτυχθούν γενικές κοινοτικές στρατηγικές για την διαχείριση και προστασία των περιοχών αυτών.

3.1.3 Ορισμένες ανησυχητικές τάσεις

Είναι εξίσου σημαντικό να αναφέρουμε ότι για την κατάσταση του περιβάλλοντος υπάρχουν ορισμένες τάσεις, οι οποίες εάν δεν ελέγχουν

ικανοποιητικά, ενδέχεται να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του περιβάλλοντος ως συνόλου.

Για παράδειγμα

- **Ενέργεια:** αύξηση κατά 25% ως το έτος 2010 αν δεν αλλάξει ο σημερινός ρυθμός αύξησεως της ενεργειακής ζήτησεως με αποτέλεσμα την αύξηση κατά 20% των εκπομπών άνθρακα στην Ε.Κ.

- **Μεταφορές:** αύξηση ως το έτος 2003 κατά 25% τόσο των ιδιόκτητων αυτοκινήτων όσο και 17% τόσο των διανυόμενων χιλιομέτρων.

- **Γεωργία:** αύξηση κατά 63% των αστικών αποβλήτων κατά το τελευταία 5 τελευταία χρόνια, παρά την αυξανόμενη ανακύκλωση του χαρτιού, του γυαλιού και των πλαστικών.

- **Απόβλητα :** αύξηση κατά 13% των αστικών αποβλήτων κατά τα τελευταία χρόνια, παρά την αυξανόμενη ανακύκλωση του χαρτιού , του γυαλιού και των πλαστικών.

- **Ύδατα:** αύξηση κατά 35% του μέσου ρυθμού υδροληψίας στην Κοινότητα μεταξύ του 1979 και του 1985.

- **Τουρισμός :** αύξηση κατά 60% του τουρισμού στη ζώνη της Μεσογείου την δεκαετία που διανύσαμε.

Τα πραγματικά προβλήματα τα οποία προκαλούν απώλειες και ζημιές στο περιβάλλον είναι τα σημερινά καταναλωτικά πρότυπα και πρότυπα συμπεριφοράς.

Με τον διαχωρισμό αυτό και προκειμένου να επιτευχθούν αισθητές βελτιώσεις ή αλλαγές, προτεραιότητα θα δοθεί σε κοινοτικά επίπεδο στα εξής πεδία δράσης:

- Διαχ/ση των φυσικών πόρων σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας έδαφος, νερό, φυσικές παράκτιες ζώνες.

- Ολοκληρωμένος έλεγχος της ρύπανσης και πρόληψη αποβλήτων.
- Μείωση της κατανάλωσης μη ανανεώσιμων ενεργειών.
- Βελτιωμένη διαχείριση των συγκ/νιών και των μεταφορών που θα περιλαμβάνει.
- Δέσμες μέτρων με τα οποία θα επιτευχθεί βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές.

3.2 Επιλεγμένοι τομείς παρεμβάσεις

Ειδική προσοχή θα δοθεί σε 5 τομείς παρέμβασης που έχουν επιλεγεί.

Την Βιομηχανία, Την ενέργεια, Τις μεταφορές, Την γεωργία και τον Τουρισμό.

Βιομηχανία : Τα προηγούμενα περιβαλλοντικά μέτρα είχαν την τάση να έχουν κανονιστικό πρόγραμμα με έμφαση στις απαγορεύσεις. Η νέα στρατηγική τείνει περισσότερο προς την κατεύθυνση της συνεργασίας.

Οι τρεις στυλοβάτες της σχέσης περιβάλλοντος/ βιομηχανίας θα είναι:

- Βελτιωμένη διαχείριση πόρων
- Χρήση των πληροφοριών
- Κοινοτικά πρότυπα για τις παραγωγικές διαδικασίες

Ενέργεια: Η ενεργειακή πολιτική αποτελεί βασικό παράγοντα για την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης. Η πρόκληση στο μέλλον για την ανθρωπότητα θα είναι να εξασφαλίσει ότι η οικονομική ανάπτυξη ο αποτελεσματικός και ασφαλής εφοδιασμός σε ενέργεια και το καθαρό περιβάλλον είναι στόχοι συμβατοί μεταξύ τους.

Μεταφορές: Οι μεταφορές παίζουν σημαντικό ρόλο στην διανομή των αγαθών και των υπηρεσιών, στο εμπόριο και στην περιφερειακή ανάπτυξη .

Οι σημερινές τάσεις στην κοινότητα, στον τομέα των μεταφορών, είναι η μείωση της αποδοτικότητας και η αύξηση της συμφορήσεως, της ρυπάνσεως,

της σπατάλης χρόνου και χρήματος, των βλαβών της υγείας, των κινδύνων για την ζωή καθώς και των γενικότερων οικονομικών ζημιών.

Η στρατηγική για την αειφόρο διακίνηση προσώπων και αγαθών θα απαιτήσει συνδυασμό μέτρων στα οποία θα περιλαμβάνονται:

- Ο βελτιωμένος σχεδιασμός των χρήσεων γης και της οικονομικής αναπτύξεως σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.
- Η ανάπτυξη των μαζικών μέσων μεταφοράς.
- Η συνεχή βελτίωση των οχημάτων και των καυσίμων
- Η συνεχής τεχνική βελτίωση των οχημάτων τους.
- Η ορθολογικότερη χρήση των ιδιωτικών αυτοκινήτων και η αλλαγή των κανόνων ΟΚ.
- Ο βελτιωμένος σχεδιασμός, διαχείριση και χρήση υποδομής και τεχνικών μέσων των μεταφορών.

Γεωργία: Η βελτίωση της αποδοτικότητας των καλλιεργειών, ο υψηλός βαθμός εκμηχάνισης, οι καλύτερες ρυθμίσεις όσον αφορά τις μεταφορές και την εμπορία των αγροτικών προϊόντων, η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου τροφίμων και ζωοτροφών συνετέλεσαν στην επίτευξη των αρχικών στόχων της Συνθήκης, που ήταν: η εξασφάλιση του εφοδιασμού σε τρόφιμα με λογικές τιμές, η σταθεροποίηση της αγοράς και ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για τους αγροτικούς πληθυσμούς. Ταυτόχρονα οι αλλαγές στις γεωργικές μεθόδους σε πολλές περιφέρειες έχουν οδηγήσει σε υπερεκμετάλλευση και υποβάθμιση των φυσικών πόρων από τους οποίους σε τελική ανάλυση εξαρτάται η γεωργία: του εδάφους, των νερών και του αέρα.

Εκτός από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, έχουν ανακύψει σοβαρά προβλήματα που αφορούν την υπερπαραγωγή και την αποθήκευση των προϊόντων, την μείωση του αγροτικού πληθυσμού, τον κοινοτικό προϋπολογισμό και το διεθνές εμπόριο. Συνεπώς το ζητούμενο είναι η μακροπρόθεσμη ισορροπία μεταξύ των γεωργικών δραστηριοτήτων είναι επιθυμητή όχι μόνο για περιβαλλοντικούς αλλά και για γεωργικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους. Το πρόγραμμα βασίζεται στις

προτάσεις της επιτροπής για μεταρρύθμιση της ΚΑΠ και για την ανάπτυξη των δασών.

Τουρισμός : Συνιστά σημαντική εισοδηματική πηγή για πολλές περιφέρειες και πόλεις της Κοινότητας. Με κατάλληλο δε σχεδιασμό και διαχείριση, ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι δυνατό να συμβαδίσουν. Ο σεβασμός προς την φύση και το περιβάλλον, ιδίως στις παράκτιες και τις ορεινές περιοχές μπορεί να εξασφαλίσει τόσο τα κέρδη όσο και την μακροήμερευση της τουριστικής βιομηχανίας.

Ο παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού προβλέπει σημαντική αύξηση τους τουριστικής κίνησης προς την Ευρώπη και στο εσωτερικό της για την τρέχουσα περίοδο. Η Ε.Ε. στηρίζει οικονομικά τον Τουρισμό μέσω των επενδύσεων της για την απαραίτητη υποδομή.

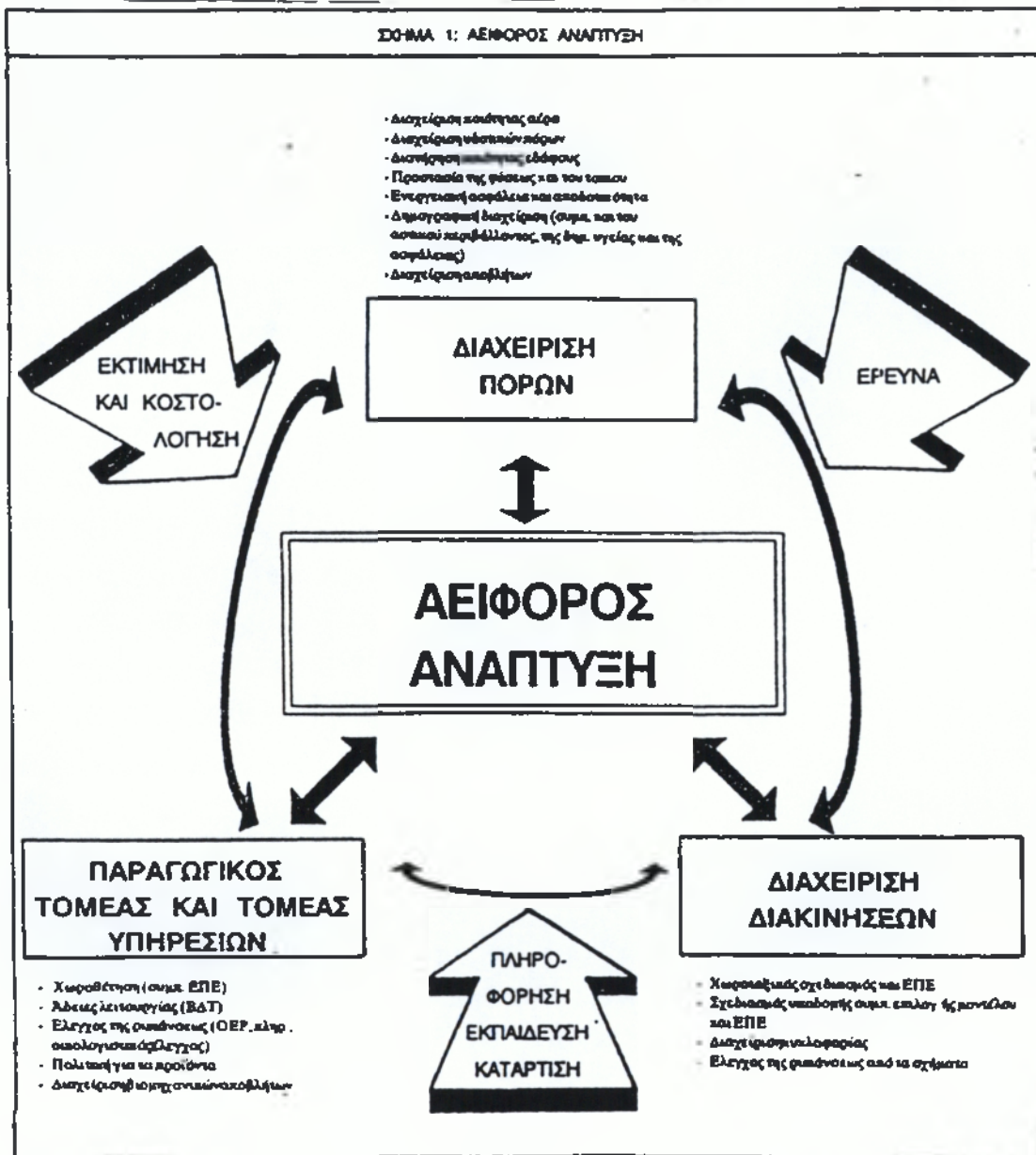
3.3 Στόχος η αειφορία

Ο όρος «αειφόρος» δηλώνει μια πολιτική και μια στρατηγική για μία συνεχή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που δεν οδηγεί σε καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Επίσης ο όρος «αειφόρος ανάπτυξη» ορίζεται ως η ανάπτυξη η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.

Μερικές πρακτικές απαιτήσεις για να επιτευχθεί αειφόρος ανάπτυξη σύμφωνα με μελέτες της Ε.Κ. είναι οι εξής:

- δεδομένου ότι το απόθεμα πρώτων υλών είναι περιορισμένο, η ροή υλικών στα διάφορα στάδια κατεργασίας, κατανάλωσης και χρήσης πρέπει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνεται η να ενθαρρύνεται η επαναχρησιμοποίηση ή η ανακύκλωση για να αποφευχθεί η σπατάλη και η εξάντληση του αποθέματος φυσικού κεφαλαίου.

- η παραγωγή και η κατανάλωση ενέργειας πρέπει να εξορθολογιστεί και
- τα πρότυπα κατανάλωσης και κοινωνικής συμπεριφοράς πρέπει να αλλάξουν.

3.3.1 Κατευθύνσεις για μια Αειφόρο Γεωργία

Η γεωργική και η δασική έκταση καλύπτει πάνω από τα τρία τέταρτα του εδάφους της ΕΕ (το 44% γεωργική γη και το 33% δασική έκταση).

Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές ως προς τις περιβαλλοντικές αξίες και τις χρήσεις της γης από την Μεσόγειο έως τις υποαρκτικές περιοχές είναι προφανής, σε όλη την ΕΕ, η ύπαρξη σημαντικού

επιπέδου αλληλεξάρτησης μεταξύ της γεωργίας και της διατήρησης του περιβάλλοντος .

Ως εμπορικές δραστηριότητες, η γεωργία και η δασοκομία έχουν ως κύριο στόχο την παραγωγή, η οποία βασίζεται στην διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων και αύξηση της διάβρωσης του εδάφους.

Η εγκατάλειψη της χρήσης της γης για γεωμετρικούς σκοπούς, η οποία πραγματοποιείται κυρίως για οικονομικούς λόγους, δημιουργεί επίσης πιέσεις για το φυσικό τοπίο και για την βιοποικιλότητα. Στην Ευρώπη η εγκατάλειψη γεωργικών δραστηριοτήτων μπορεί να βλάψει την βιοποικιλότητα και οπωσδήποτε δεν θα οδηγήσει στην αναδημιουργία της αρχικής φυσικής κατάστασης.

Η επιθυμητή σχέση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος δύναται να αποδοθεί με τον όρο «αιφόρος γεωργία». Αυτή συνεπάγεται την διατήρηση της συνολικής ισορροπίας και αξίας των φυσικών αποθεμάτων και τον επαναπροσδιορισμό των βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων προοπτικών, έτσι ώστε να αντικατοπτρίζουν το πραγματικό κοινωνικό – οικονομικό κόστος και όφελος της κατανάλωσης και της διατήρησης.

Η «αιφόρος γεωργία» απαιτεί την διαχείριση φυσικών πόρων κατά τρόπο που να διασφαλίζεται ότι θα προκύψουν οφέλη στο μέλλον.

Η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την ανάγκη να ενταχθούν οι περιβαλλοντικοί προβληματισμοί στις πολιτικές της ΕΕ προβλέφθηκε στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986. Προβλέφθηκε επίσης η ένταξη των απαιτήσεων περιβαλλοντικής προστασίας στο πλαίσιο άλλων πολιτικών.

Στην σύνοδο κορυφής του Ρίο τα κράτη, που υπέγραψαν την συμφωνία, ενέκριναν μια σειρά από βασικές δηλώσεις και συμβάσεις σχετικά με την γεωργία και την δασοκομία. Ειδικότερα συμφωνήθηκε η έννοια της αιφόρου ανάπτυξης και συνήφθησαν νομικά δεσμευτικές συμβάσεις για τις κλιματικές μεταβολές, τη βιολογική ποικιλότητα και την απερίμωση.

Με την συνθήκη του Άμστερνταμ η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί στόχο της ΕΕ, ενώ διατηρούνται οι υφιστάμενες βάσεις της Συνθήκης σχετικά με την περιβαλλοντική και γεωργική πολιτική .

Ομοίως τα δάση αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για το περιβάλλον με ποικίλες οικολογικές και κοινωνικές λειτουργίες. Παρά το γεγονός αυτό, τα δάση, έχουν παραμεληθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στο πλαίσιο αυτό η Κοινότητα ενέκρινε μια δασοπονική πολιτική η οποία αποσκοπεί:

- στην προστασία της δασικής κληρονομιάς από την οξίνιση του περιβάλλοντος και τις πυρκαγιές .
- στην βελτίωση της παραγωγικότητας των δασών.
- στην ανάπτυξη των δασών και των δασικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές.
- Στην προώθηση της αναδασώσεως αγροτικών γαιών

3.3.2 Διαχείριση αποβλήτων

Τα προβλήματα τα οποία προκαλούνται από τα απόβλητα έχουν ιδιαίτερο χαρακτήρα και είναι σχετικά σύνθετα: δεν αποτελούν δηλαδή μόνο δυνητική πηγή ρυπάνσεως αλλά και δευτερογενής πηγή πρώτων υλών. Οι σημερινές αυξητικές τάσεις στην παραγωγή αποβλήτων πρέπει να αναχαιτισθούν τόσο για περιβαλλοντικούς κινδύνους όσο και για τις ζημιές που προκαλούν.

Η κοινοτική στρατηγική προβλέπει ιεράρχηση των επιλογών για την διαχείριση των αποβλήτων, στην οποία η κύρια έμφαση δίνεται στην πρόληψη της παραγωγής αποβλήτων και κατά δεύτερο λόγο στην ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση και τέλος στην βελτιστοποίηση των μεθόδων για την τελική διάθεση των αποβλήτων τα οποία δεν επαναχρησιμοποιούνται .

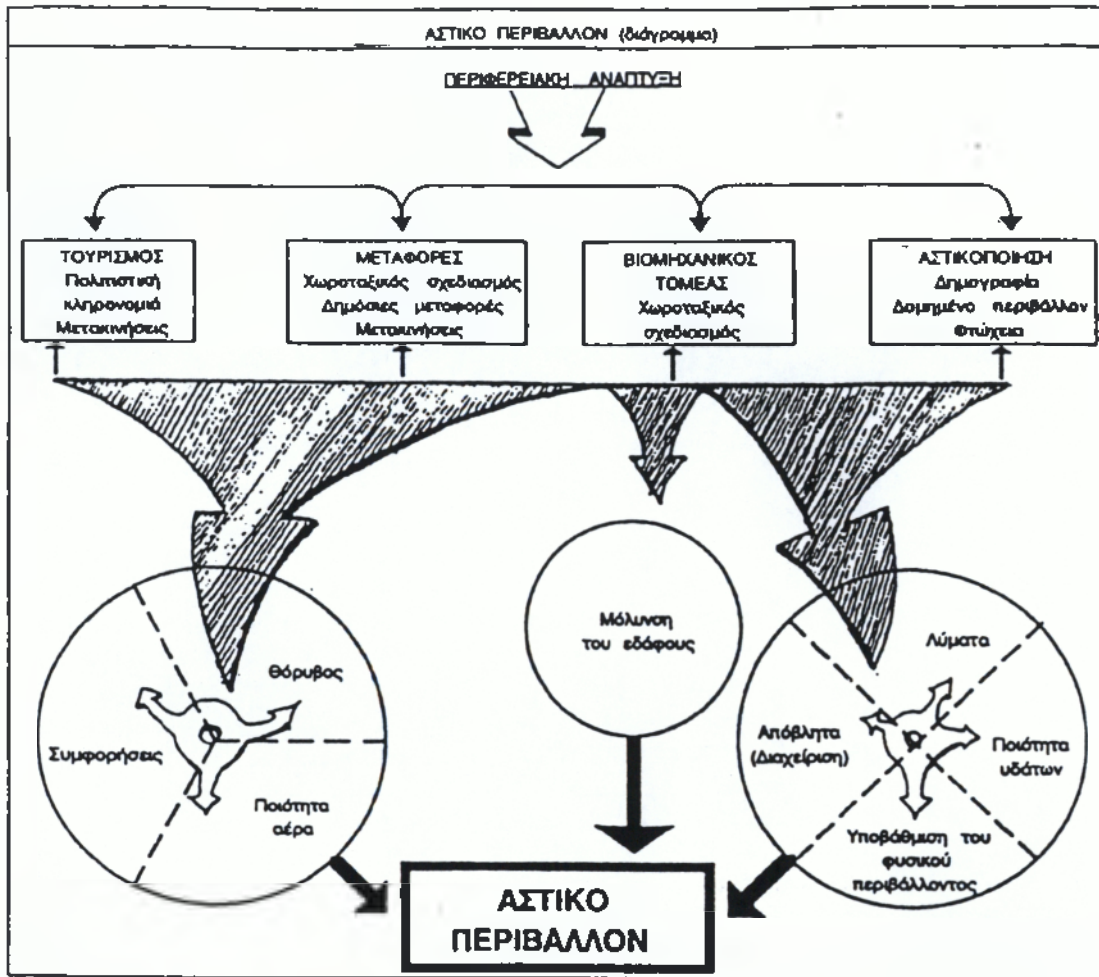
3.3.3 Αστικό περιβάλλον

Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού σε κάθε χώρα κατοικεί σε πόλεις και κωμοπόλεις. Οι αστικές περιοχές συνεπώς είναι ο χώρος όπου τα

προβλήματα του περιβάλλοντος θίγουν στο μεγαλύτερο βαθμό την ποιότητα ζωής των πολιτών . Οι δημογραφικές τάσεις όπως το μέγεθος του πληθυσμού, το μέγεθος των νοικοκυριών και η κάλυψη χώρου δείχνουν ότι οι πιέσεις στις αστικές περιοχές αυξάνονται συνεχώς. Η ευθύνη για την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και για την λήψη των αναγκαίων επανορθωτικών ή βελτιωτικών μέτρων επαφίεται στις αρμόδιες αρχές και κατά κύριο λόγο στις τοπικές αρχές. Η κοινότητα έχει λάβει από πλευράς της ορισμένα νομοθετικά μέτρα, όμως κύριος σκοπός της είναι να ενθαρρυνθούν οι τοπικές αρχές να αντιμετωπίσουν την πρόκληση που αποτελούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα σε πολλές από τις πόλεις και τις κωμοπόλεις σήμερα και να τους δοθεί η βοήθεια για να αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στόχοι που έχουν τεθεί είναι οι εξής:

- ◆ Χωροταξικός σχεδιασμός πόλεων και υπαίθρου
- ◆ Βέλτιστη διαχείριση της βιομηχανικής και της οικονομικής αύξησεως, κατανάλωση ενέργειας και απόβλητα.
- ◆ Εξορθολογισμός της κυκλοφορίας στις αστικές περιοχές και βελτίωση των δημοσίων μέσων μεταφοράς.
- ◆ Προστασία και βελτίωση της ιστορικής κληρονομιάς των πόλεων και των κωμοπόλεων και δημιουργία χώρων πρασίνου.

Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζεται ένα γενικό διάγραμμα το οποίο δείχνει σαφώς πόσο πολύπλοκη είναι η κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος και των φορέων που δρουν στο περιβάλλον αυτό. Θα πρέπει να αναληφθούν προσπάθειες τόσο από τους τομείς της βιομηχανίας, των επιχειρήσεων και των μεταφορών όσο και από τους κοινούς πολίτες /καταναλωτές.

3.3.4 Τουρισμός

Η αλληλεπίδραση της σχέσεως μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος θα πρέπει να έρθει σε ισορροπία για να συνυπάρξουν. Στρατηγικές που αφορούν αυτήν την συνύπαρξη θα είναι ο έλεγχος των χρήσεων γης, η θέσπιση αυστηρών κανόνων για τις νέες κατασκευές, η καταπολέμηση της ανέγερσης αυθαίρετων οικοδομών, ρύθμιση της κυκλοφορίας ιδιωτικών αυτοκινήτων προς και από τις τουριστικές περιοχές, η διαφοροποίηση του τουρισμού και η αυστηρή εφαρμογή και τήρηση των περιβαλλοντικών προτύπων για τον θόρυβο, το πόσιμο νερό, τα ύδατα κολυμβήσεως, τα λύματα και τις εκπομπές στην ατμόσφαιρα, η δημιουργία προστατευτικών ζωνών γύρω από τις ευαίσθητες περιοχές, όπως είναι οι υγρότοποι και οι αμμοθίνες, η καλύτερη κατανομή των θερινών διακοπών, η αύξηση της συνειδητοποίησης και η εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού και των τουριστών καθώς και η

εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση αυτών που είναι υπεύθυνοι για την διαχείριση των τουριστικών περιοχών .

Η εφαρμογή αυτών των στρατηγικών θα εξαρτηθεί κυρίως από μέτρα που πρέπει να ληφθούν από τις περιφερειακές και τις τοπικές αρχές καθώς και από τον κλάδο του τουρισμού. Ένα σχέδιο κοινοτικής δράσεως για την ενίσχυση του τουρισμού το οποίο δημοσιεύθηκε από την Επιτροπή περιλαμβάνει έναν αριθμό ειδικών μέτρων που αποβλέπουν στην σύνδεση της προστασίας του περιβάλλοντος με την τουριστική ανάπτυξη:

- ◆ Απογραφή τουριστικών πόρων στα κράτη μέλη
- ◆ Βελτιωμένη κλιμάκωση των διακοπών /εποχιακή κατανομή του τουρισμού.
- ◆ Πρακτικοί οδηγοί για τον τουριστικό κλάδο και πρότυπα έργα στον τομέα του περιβαλλοντικού τουρισμού.
- ◆ Ανάπτυξη κώδικα καλής συμπεριφοράς για τους τουρίστες
- ◆ Ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών σε θέματα υποδοχής επισκεπτών
- ◆ Περιβαλλοντικά βραβεία

Είναι σημαντικό η μελλοντική ανάπτυξη του τουρισμού να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας. Αν υπάρχει σωστός σχεδιασμός και έλεγχος, ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι δυνατό να συμβαδίσουν .

3.4 Συμπέρασμα

Είναι προφανές ότι η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί στόχο ο οποίος όμως δεν θα επιτευχθεί στο άμεσο μέλλον . Πρέπει να θεωρηθεί όμως ως ένα πολύ σημαντικό βήμα στην μακροπρόθεσμη εκστρατεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της ποιότητας της ζωής στην κοινότητα και σε τελική ανάλυση σε όλον τον πλανήτη .

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

4.1. Γενικά χαρακτηριστικά του νομού

Ο Νομός Λάρισας είναι ο δεύτερος της Ελλάδας σε έκταση και ο πρώτος σε καλλιεργούμενη έκταση.

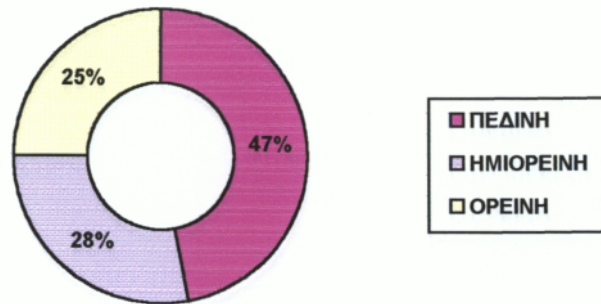
Βρίσκεται στην κεντρική θέση της χώρας καταλαμβάνοντας το βορειότερο τμήμα της Θεσσαλίας και περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του Θεσσαλικού κάμπου. Είναι πάνω στον βασικό συγκοινωνιακό άξονα της χώρας, Αθήνας – Θεσ/κης, που συνδέει τις βόρειες περιφέρειες της χώρας με αυτές της νότιας αλλά και τις χώρες της ΕΕ με αυτές της Ανατολικής Μεσογείου. Η γεωγραφική θέση του Νομού στο κέντρο της Ηπειρωτικής Ελλάδας και στο μέσο του εθνικού δικτύου θεωρείται πλεονεκτική γιατί καθιστά την πρόσβαση στις δύο μεγάλες αγορές της χώρας εύκολη. Εκτιμάται ότι η γεωγραφική θέση του Νομού θα εξακολουθήσει και στο μέλλον να συντελεί στην ανάπτυξη του κλάδου του εμπορίου. Ειδικότερα η εύκολη πρόσβαση στον οδικό άξονα Ηγουμενίτσας – Βόλου, που πρόκειται να δημιουργηθεί, δίνει την δυνατότητα άμεσης σύνδεσης με τις αγορές της Δυτικής Ευρώπης συντελώντας ακόμα περισσότερο στην ανάπτυξη των μεταφορών.

4.1.1. Μορφολογική κατανομή της έκτασης

Η έκταση του Νομού ανέρχεται σε 5.390 τ.χιλ/τρα. Η έκταση αυτή αντιπροσωπεύει το 38,3 % της Θεσσαλίας και το 4% της Χώρας, η δε μορφολογική κατανομή της είναι:

ΠΕΔΙΝΗ	47,1%
ΗΜΙΟΡΕΙΝΗ	25,4%
ΟΡΕΙΝΗ	27,5%

Η κατανομή της έκτασης ανάλογα με την χρήση είναι:

- A) Γεωργική γη το 45%
- B) Βοσκότοποι το 40%
- Γ) Δάση το 10%
- Δ) Λοιπές εκτ. το 5%

Από τις καλλιεργούμενες εκτάσεις **2.400.000 στρ.** τα **876.360 στρ.** είναι αρδευόμενα (36,5%).

Ο συνολικός αριθμό αγροτικών εκμεταλλεύσεων στον νομό μας είναι **41.000**

4.1.2 Πληθυσμός

Ο συνολικός πληθυσμός του Νομού Λάρισας σύμφωνα με την απογραφή του '91 ανέρχεται σε 270.612 κατοίκους έναντι 254.295 το 1981, παρουσιάζοντας αύξηση 6,42%. Οι πληθυσμιακές εξελίξεις σε επίπεδο νέων ΟΤΑ παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρούμε ότι η μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού νέου ΟΤΑ κατά το διάστημα 1981 – 1991 εμφανίστηκε στον Δ. Κραννώνα (-13,82%) και η μεγαλύτερη αύξηση εμφανίστηκε στον Δ. Γιάννουλης (30,08%).

Κωδ. Δήμου	Νέος Δήμος	Πληθυσμός			Μεταβολή % 1981-91
		1971	1981	1991	
42	Ν. Λάρισας	233.159	254.295	270.612	6,42
4201	Δ. Αγιάς	7.472	7.087	7.411	4,57
4202	Δ. Αμπελώνα	7.685	8.007	8.545	6,72
4203	Δ. Αντιχασίων	4.418	4.250	4.335	2,00
4204	Δ. Αρμενίου	2.716	2.509	2.626	4,66
4205	Δ. Γιάννουλης	2.683	4.864	6.327	30,08
4206	Δ. Γόννων	4.453	3.931	3.622	-7,86
4207	Δ. Ελασσόνας	15.741	14.442	15.637	8,27
4208	Δ. Ενιπέα	5.415	5.174	4.838	-6,49
4209	Δ. Ευρυμενών	2.586	2.421	2.522	4,17
4210	Δ. Κάτω Ολύμπου	5.319	4.657	4.753	2,06
4211	Δ. Κιλελέρ	3.270	2.909	3.096	6,43
4212	Δ. Κοιλιάδας	3.989	3.625	3.514	-3,06
4213	Δ. Κραννώνος	4.505	3.800	3.275	-13,82
4214	Δ. Λακέρειας	2.546	21.486	2.109	-3,52
4215	Δ. Λάρισας	73.848	103.468	114.334	10,50
4216	Δ. Λιβαδίου	3.786	3.710	3.378	-8,95
4217	Δ. Μακρυχωρίου	3.281	3.267	3.004	-8,05
4218	Δ. Μελιβοίας	3.526	3.154	3.278	3,93
4219	Δ. Ναρθακίου	2.277	1.899	1.811	-4,63
4220	Δ. Νέσσωνος	6.261	5.579	5.588	0,16
4221	Δ. Νίκαιας	6.743	6.249	6.863	9,83
4222	Δ. Ολύμπου	5.091	4.726	4.410	-6,69
4223	Δ. Πλατυκάμπου	7.585	7.658	8.203	7,12
4224	Δ. Πολυδάμαντα	7.823	6.953	6.470	-6,95
4225	Δ. Ποταμιάς	5.745	5.528	5.451	-1,39
4226	Δ. Σαρανταπόρου	4.302	3.874	3.946	1,86
4227	Δ. Τυρνάβου	15.320	15.581	16.923	8,61
4228	Δ. Φαρσάλων	8.674	8.287	9.464	14,20
4229	Κ. Αμπελακίων	801	561	554	-1,25
4230	Κ. Καρυάς	1.565	1.146	1.351	17,86
4231	Κ. Βερδικούσας	2.733	2.793	2.974	6,48

Η ανά υψομετρική ζώνη εξέλιξη του πληθυσμού του Νομού παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

	Πληθυσμός			Μεταβολή	
	1971	1981	1991	1971-81	1981-91
Νομός Λάρισας	233.159	254.295	270.612	9,07%	6,42%
Ορεινές ζώνες Νομού	30.558	25.411	25.776	-16,84%	1,44%
Ημιορειν. Ζώνες Νομού	40.874	39.558	41.434	-3,22%	4,74%
Πεδινές ζώνες Νομού	161.727	189.326	203.402	17,07%	7,43%

Φαίνεται καθαρά η μείωση του πληθυσμού των ορεινών και κατά δεύτερο λόγο των ημιορεινών περιοχών κατά την δεκαετία '71-'81, ενώ στην επόμενη δεκαετία παρατηρείται τάση ανάσχεσης της φθίνουσας πορείας των περιοχών αυτών.

Συνολικός πληθυσμός 270.612 κάτοικοι

Από τον οποίο οικονομικά ενεργός πληθυσμός είναι 102.000 κάτοικοι που κατανέμονται :

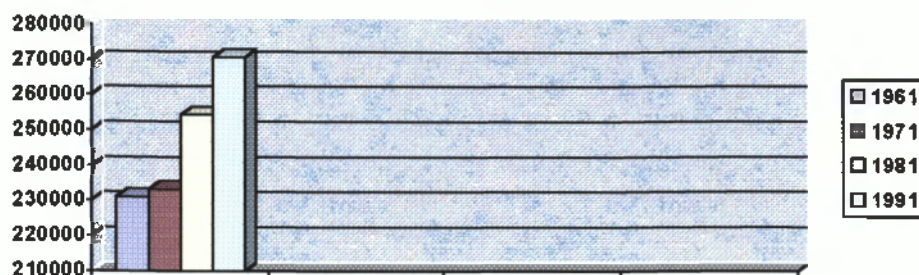
- στον πρωτογενή(γεωργία, κτηνοτρ. Θήρα, δασοκομία και αλιεία) 30,7%
- στον δευτερογενή 21,1%
- στον τριτογενή 43,3%
- δεν δήλωσαν οικονομική δραστηριότητα 5,1%

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη του πληθυσμού στον νομό αφού με βάση τις απογραφές στο διάστημα από το 1961 – 1991, δείχνει συνεχή αύξηση, γεγονός που φανερώνει την δυναμική εξέλιξη του Νομού.

Όμως ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Νομός είναι αυτό της αυξανόμενης γήρανσης η οποία προβλέπεται να έχει δυσμενέστερες κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις πολλές από τις οποίες αρχίζουν να γίνονται ορατές στην καθημερινή οικονομική ζωή. Η σημαντικότερη από αυτές είναι η ολοένα και μεγαλύτερη συρρίκνωση του πληθυσμού της εργάσιμης ηλικίας.

Εξέλιξη πληθυσμού 1961-1991

	1961	1971	1981	1991	Μεταβολή %	
					1971-81	1981-91
<u>Ν.Λάρισας</u>	231.000	233.159	254.295	270.612	9,07%	6,42%

Με βάση την απογραφή του 1991:

- Ο αγροτικός πληθυσμός αποτελεί το 37% του συνολικού πληθυσμού.
- Ο ημιαστικός »» »» το 17% »» »»
- Ο αστικός »» »» το 46% » » »

Πυραμίδα ηλικιών

Η κατά ηλικία και φύλο σύνθεση του πληθυσμού του Νομού παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες:

Οι επτά ομάδες ηλικιών που περιλαμβάνονται στους πίνακες αυτούς είναι: 0-14, 15-24, 25-39, 40-54, 55-64, 65-79 και άνω των 80 ετών.

Κατανομή του συνόλου του πληθυσμού κατά ηλικίας (έτος 1991)

	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80
Ν.	270.612	56.307	39.767	54.918	51.708	33.451	27.503	6.958
Λάρισας		20,81%	14,75	20,29%	19,11%	12,36%	10,16%	2,57%

Εξέλιξη ηλικιακής δομής 1971-1991 (% επί του συνολικού πληθυσμού)

	1971			1981		
	0-14	15-64	>64	0-14	15-64	>64
Ν. Λάρισας	26,38	64,03	9,59	25,48	63,37	11,15

	1991			Μεταβολή 1971 –1991		
	0-14	15-64	>64	0-14	15-64	>64
Ν.Λάρισας	20,81	66,46	12,73	-5,57	2,43	3,14

Το σύνολο του γυναικείου πληθυσμού του Νομού είναι ελαφρά μεγαλύτερο από το σύνολο του ανδρικού. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον παιδικό αλλά και στον πληθυσμό παραγωγικής ηλικίας το ποσοστό των ανδρών είναι μεγαλύτερο. Από την ηλικία των 65 ετών και άνω υπερτερεί ο γυναικείος πληθυσμός.

Μετανάστευση

Η φαινομενική μετανάστευση που αποτελεί το άθροισμα εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης παρουσιάζεται ως ποσοστό του αντίστοιχου πληθυσμού στην αρχή κάθε δεκαετούς περιόδου .

Κατά την δεκαετία 1961-71 σε όλες τις Περιφέρειες, πλην της Αττικής, παρουσιάζεται μεταναστευτικής εκροή. Την περίοδο αυτή η Θεσσαλία εμφανίζει μικρή σχετικά εκροή. Την δεκαετία 1971-81 σε αρκετές Περιφέρειες ανακόπτεται το μεταναστευτικό ρεύμα της προηγούμενης περιόδου και παρουσιάζεται παλιννόστηση.

Το ίδιο συμβαίνει και σε επίπεδο χώρας. Η Θεσσαλία όμως εξακολουθεί και τότε να παρουσιάζει αρνητική εικόνα. Τέλος κατά την δεκαετία 1981-1991 η Θεσσαλία παρουσιάζει παλιννόστηση της τάξης του 2,2%αρκετά κοντά στο 2,5% που είναι ο εθνικός μέσος όρος.

Στους παρακάτω πίνακες απεικονίζεται η μεταναστευτική κίνηση.

Εγκατασταθέντες από χώρες εξωτερικού την περίοδο (1990-1991)

	Σύνολο	Ανω των 65 ετών	Άρρενες	Θήλειες	Ποσοστό εγκ/νων Επί συν. Πλυθυσ.
Χώρα	65.105	2.665	36.220	28.885	0,63%
Περιφέρεια	2.605	84	1.501	1.104	0,35%
Ν.Λάρισας	1.081	33	625	456	0,40%

4.1.3. Οικονομική φυσιογνωμία

Η οικονομική φυσιογνωμία αποτυπώνεται κυρίως με την ανάλυση των τριών τομέων (πρωτογενής, Δευτερογενής και τριτογενής) των τοπικών παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Ο Πρωτογενής τομέας αποτελεί βασική παραγωγική δραστηριότητα και χαρακτηρίζεται από :

- ♦ τα χαμηλό ποσοστό αγρανάπαυσης
- ♦ την κυριαρχία των αροτριάων καλλιεργειών.
- ♦ Της μικρής σημασίας συνεισφορά των δασικών και αλιευτικών προϊόντων.

Τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πρωτογενής τομέας του Νομού είναι:

- Η έλλειψη επαρκών ποσοτήτων νερού για τις αρδευόμενες καλλιέργειες
- Το μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Η έλλειψη συμπληρωματικότητας ζωικής και φυτικής παραγωγής
- Το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο των αγροτών
- Οι οργανωτικές ελλείψεις στο κύκλωμα παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας προϊόντων που συνδυάζονται με ελλείψεις στις υποδομές .

Ο δευτερογενής τομέας : Η επεξεργασία γεωργικών προϊόντων κατέχει σημαντική θέση στην μεταποίηση. Επίσης ιδιαίτερα αναπτύσσεται η

επεξεργασία ξύλου, η υφαντουργία, η παραγωγή ενδυμάτων, τροφίμων, χάρτου και μηχανολογικών και μηχανουργικών κατεργασιών.

Στον τριτογενή τομέα: επικρατούν κυρίως η εμπορική δραστηριότητα και ο κλάδος των διαφόρων υπηρεσιών (εδώ υπάγονται και οι υπηρεσίες τουριστικής εξυπηρέτησης που τελευταία άρχισαν να αναπτύσσονται στον νομό). Το εμπόριο συγκεντρώνεται στην πρωτεύουσα του Νομού με κύρια εξαγωγικά προϊόντα τα γεωργικά και τα κλωστοϋφαντουργικά.

Σημαντικά προβλήματα του τριτογενή τομέα είναι η έλλειψη υποδομών, περιφερειακών αγορών, τυποποίησης και σύγχρονης οργάνωσης της εμπορίας των προϊόντων.

Ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν

Στον Ν. Λάρισας παράγεται το ένα τρίτο του ακαθάριστου προϊόντος του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας έχοντας σημειώσει ωστόσο μείωση κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την συμμετοχή του το 1981. Συρρίκνωση της παραγωγής του πρωτογενή τομέα παρατηρείται επίσης και σε απόλυτα μεγέθη.

Ο δευτερογενής τομέας μετά από μια αύξηση σε απόλυτα μεγέθη την δεκαετία 1981-1991, φαίνεται τώρα να συρρικνώνεται. Η συμμετοχή του όμως στο ακαθάριστο προϊόν του συνόλου του δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας παρουσιάζει σταθερά αυξητική πορεία.

Σταθερή κατά την διάρκεια 1981-1991 φαίνεται να είναι η συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στο σταθερό σύνολο γης Περιφέρειας.

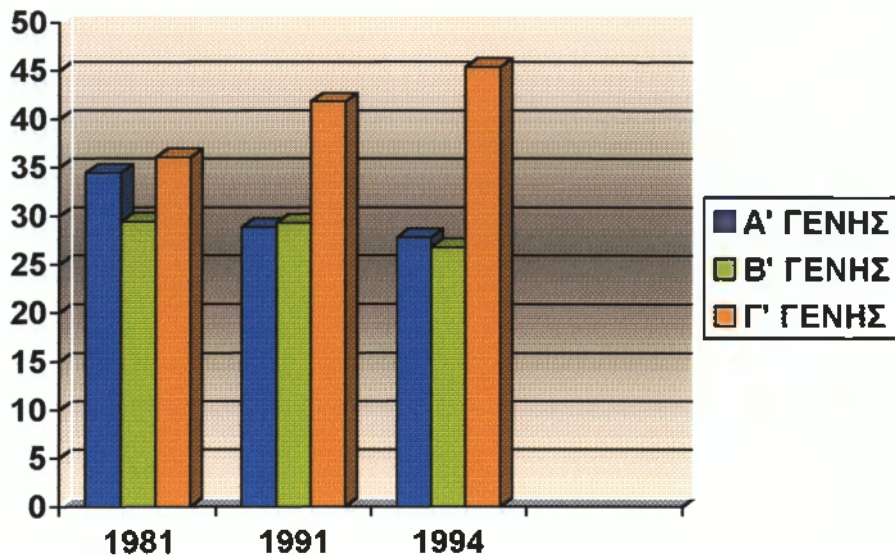
Γενικά η συμμετοχή του συνολικού ακαθάριστου προϊόντος του Ν.Λάρισας στο ακαθάριστο προϊόν της Περιφέρειας σημείωσε από το 1981 πτώση μιας ποσοστιαίας μονάδας περίπου.

Ακαθάριστο προϊόν ανά τομέα οικονομίας σε σταθερές τιμές 1970
(ποσοστά)

	1981			1991			1994		
	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
Χώρα	14,23	31,90	53,87	12,45	29,34	58,21	12,42	28,14	59,45
Περιφέρεια	30,80	33,03	36,90	26,16	29,48	44,36	30,80	24,79	45,13
Ν. Λάρισα	34,46	29,42	36,12	28,86	29,29	41,85	27,79	26,79	45,43

Π: Πρωτογενής τομέας **Δ:** Δευτερογενής Τομέας **Τ:** τριτογενής τομέας

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ ΑΝΑ
ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Δημόσιες και ιδιωτικές Επενδύσεις

Οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις παρουσίασαν σημαντική άνοδο την τελευταία εικοσαετία. Η εξέταση της ποσοστιαίας μεταβολής μεταξύ των περιόδων για τις οποίες δίνεται ο όγκος των επενδύσεων από τις αντίστοιχες πηγές, δείχνει ότι συνολικά για την περιφέρεια Θεσσαλίας τόσο οι δημόσιες

όσο και οι ιδιωτικές επενδύσεις αυξάνονται σημαντικά. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως μεταξύ των περιόδων 1980-1988 και 1989 –1996 η ποσοστιαία αύξηση των δημοσίων επενδύσεων ήταν 208% και μεταξύ των περιόδων 1989-1996 και 1997 –1999 ήταν 53%. Η ποσοστιαία αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων μεταξύ των περιόδων 1982-1991 και 1991 –1997 ήταν 30%.

Την υψηλότερη συμμετοχή στις συνολικές επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην περιφέρεια κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα εμφανίζει ο Ν.Λάρισας με δεύτερο τον Ν. Μαγνησίας .

Δημόσιες και Ιδιωτικές Επενδύσεις κατά την περίοδο 1988-1997)σε τρέχουσες τιμές εκ. δρχ.)

	Δημόσιες Επενδύσεις			Ιδιωτικές Επενδύσεις	
	1980-88	1989-1996	1997-99	1982-1991	1990-97
	Μ.Ο.Π.	Κοιν.προγ.	Κοιν.προγ.	Αναπτυξιακός Ν. 1262/82	Αναπτυξιακός Ν. 1892/90
Περιφέρεια	74.910	230.411	490.417	63061	89608
Ν.Λάρισας	17080,9	67080,6	159.898	17033,5	33699,2
Ν.Λάρισας/ Περιφέρεια %	23%	29%	33%	27%	38%

Ενεργός πληθυσμός – Απασχόληση

Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ ο ενεργός πληθυσμός ορίζεται ως το σύνολο των ατόμων άνω των 14 ετών τα οποία είτε εργάζονται είτε αναζητούν εργασία. Ο ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού της περιοχής παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα :

Ποσοστά ενεργού πληθυσμού επί του συνόλου

	1981	1991	1994	Μεταβολή 81-91	Μεταβολή 91-94
Χώρα	36,38	37,88	38,07	4,12%	0,50%
Περιφέρεια	37,71	36,19	36,16	-4,03%	-0,08%
Ν.Λάρισας	36,02	37,94	38,43	5,33%	1,29%

Όπως σε όλη την Ελληνική επικράτεια έτσι και στην Θεσσαλία και στο Ν. Λάρισας κατά την εικοσαετία 1971-1991 παρατηρείται μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και αύξηση στο δευτερογενή και τριτογενή. Η μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή είναι λίγο μικρότερη από την αντίστοιχη σε επίπεδο χώρας. Αντίθετα η αύξηση της απασχόλησης στον δευτερογενή είναι σχεδόν τετραπλάσια από τον εθνικό μέσο όρο. Η αύξηση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα υπερβαίνει επίσης τον εθνικό μέσο όρο. Μπορούμε λοιπόν να επισημάνουμε την έντονη διαρθρωτική αλλαγή από πλευράς απασχόλησης που υπέστη η Περιφέρεια και ο Νομός την τελευταία εικοσαετία.

Αριθμός Απασχολουμένων ανά τομέα οικονομίας

	1971			1981		
	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
Χώρα	1.256.588	860.995	1.025.457	988.737	1.032.258	1.367.592
Περιφέρεια	135.852	46.260	54.336	120.754	60.662	70.796
Ν.Λάρισας	43.600	16.827	20.117	38.636	22.744	26.408

1991

Μεταβολή 71-91

	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
Χώρα	698.738	907.474	1.965.745	-44,395	5,45	91,7%
Περιφέρεια	80.258	55.785	109.432	-40,92%	20,6%	101,4%
Ν.Λάρισας	32.506	22.015	40.865	-25,44%	30,83%	103,14%

Η κατανομή της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στον ΟΤΑ.

Αντίθετα η απασχόληση στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα συγκεντρώνεται κυρίως στην πρωτεύουσα του νομού.

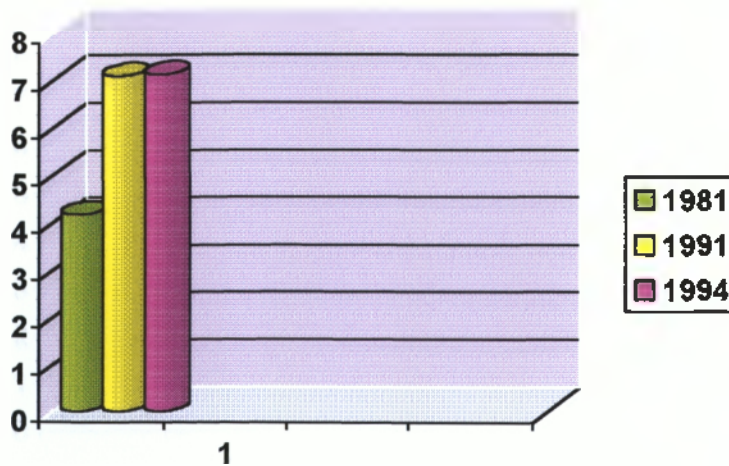
Σημαντικές περιοχές από άποψη απασχολούμενων είναι οι Δήμοι Ελασσόνας, Τυρνάβου και Φαρσάλων .

Ανεργία

Αν και ο μέσος όρος της ανεργίας για την Περιφέρεια και τον Νομό ήταν από το 1981 μικρότερος από το αντίστοιχο εθνικό εντούτοις παρουσιάζει σαφώς εντονότερη αυξητική τάση . Κύριο αίτιο της εξέλιξης αυτής αποτελεί η συρρίκνωση τους δευτερογενή τομέα ιδίως της μεταποίησης κατά την δεκαετία του 1980.

Εξέλιξη ποσοστού ανεργίας

	1981	1991	1994	Μεταβολή 81-91
Χώρα	4,83	8,09	9,57	98,14%
Περιφέρεια	3,85	7,69	8,26	114,55%
Ν.Λάρισας	4,16	7,08	7,11	70,91%

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΝΟΜΟΥ

4.2. Πρωτογενής τομέας

Δυνατότητες ανάπτυξης φυσικών πόρων

Ο Νομός Λάρισας διαθέτει πλούσιους φυσικού πόρους (με το χαρακτηριστικό της μη καταστροφικής ακόμη ανθρώπινης παρέμβασης).

Οι σημαντικότεροι από τους οποίους είναι:

- ◆ Το πεδινό έδαφος. Η μορφολογία του εδάφους του νομού χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μεγάλων πεδινών τμημάτων. Είναι ο μεγαλύτερος ενιαίος κάμπος .
- ◆ Το υδάτινο δυναμικό περιλαμβάνει τόσο τα υπόγεια όσο και τα επιφανειακά νερά.
- ◆ Τα βουνά. (Όλυμπος, Κίσαβος, Μαυροβούνιο, κλπ) Η ύπαρξη σε αυτά πολλών περιοχών εξαίρετου φυσικού κάλλους, δημιουργεί σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ◆ Η παραλία. Το παραθαλάσσιο μέτωπο του Νομού παρότι είναι μικρό σε έκταση (60 χιλ/μετρ. περίπου), με κύρια χρήση της παραθεριστική κατοικία, έχει φυσικές ομορφιές και προοπτικές αξιοποίησης τους για μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη.

Από τους φυσικούς πόρους του Νομού εκείνος που αξιοποιείται **συστηματικά** είναι η πεδιάδα, παρότι η αξιοποίηση αυτή δεν γίνεται πάντα με ορθολογικό τρόπο και δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους (π.χ. εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα).

Το υδάτινο δυναμικό του Νομού τα τελευταία χρόνια αποδεικνύεται πλέον ανεπαρκές για την κάλυψη των αναγκών, κυρίως του αγροτικού τομέα. Το υδάτινο έλλειμμα οφείλεται στην κακή διαχείριση των πόρων για άρδευση κυρίως με άντληση των υπογείων υδάτων. Όμως τα όρια άντλησης του υδροφόρου ορίζοντα τείνουν προς εξάντληση, ιδίως με την απουσία κάθε ελέγχου και περιορισμού την τελευταία δεκαετία.

Επιπλέον τα υδάτινα οικοσυστήματα (ιδίως οι ποταμοί) αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ρύπανσης οικοσυστήματα (ιδίως οι ποταμοί) αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ρύπανσης εξαιτίας της αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων, αλλά και ανεξέλεγκτης ρίψης αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων.

Φυτική παραγωγή

Η Φυτική παραγωγή του Νομού έχει τις βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξης που δεν υπάρχουν στο βαθμό αυτό σε άλλους νομούς όπως είναι:

A) Η μεγάλη συνεχόμενη πεδινή έκταση

B) Το υψηλό ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων που μπορεί να επεκταθεί περισσότερο.

Η ορθολογικότερη αξιοποίηση των στοιχείων αυτών μπορεί να βελτιώσει την παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα του νομού.

Κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία αποτελεί κατά σειρά σπουδαιότητας το δεύτερο παραγωγικό σκέλος του πρωτογενή τομέα του Νομού με συμμετοχή 30% περίπου στο συνολικό γεωργικό εισόδημα.

Στον νομό αναπτύσσονται κύρια τρεις βασικοί κλάδοι

A) Η αιγοπροβατοτροφία με 845.000 ζώα (640.000 πρόβατα και 235.000 αίγες).

B) Η βοοτροφία με 16.800 αγ. Αναπαρ. Και 12.000 μοσχάρια

Γ) Η χοιροτροφία με 6.500 χοιρομητρ. Και 110-120.000 χοιρίδια.

Αλιεία

Ο Νομός Λάρισας έχει ακτογραμμή μήκους 60 km περίπου, με κυριότερα αλιευτικά κέντρα τις περιοχές Στομίου- Βελίκας – Αγιοκάμπου.

Η θαλάσσια αλιεία στον νομό είναι παράκτια και απασχολούνται 250 άτομα. Η μέση ετήσια παραγωγή είναι περίπου 250 τόνοι. Η διάθεση των προϊόντων γίνεται, είτε από τους ίδιους τους ψαράδες είτε δια μέσου των εμπόρων, μέσα στα όρια του νομού. Οι δυνατότητες ανάπτυξης είναι σημαντικές με την εκμετάλλευση της θαλάσσιας αλιείας και την ανάπτυξη

εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας στα εσωτερικά νερά. Μεγάλες δυνατότητες παρουσιάζονται επίσης και στον τομέα της μεταποίησης των αλιευμάτων.

4.2.1. Δευτερογενής τομέας

Εκείνο που καθιερώνει τον αγροτικό τομέα σαν την παραγωγική δραστηριότητα με την μεγαλύτερη ίσως σημασία για την οικονομία του νομού είναι οι διασυνδέσεις με την μεταποιητική δραστηριότητα της περιοχής.

Με δεδομένο ότι οι μεταποιητικοί κλάδοι είναι από τους σημαντικότερους του νομού, εξάγεται το συμπέρασμα ότι ο πρωτογενής τομέας στηρίζει τον κορμό της μεταποίησης της περιοχής.

Ο δευτερογενής τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ζωή του Νομού. Είναι ένας τομέας με πολύ σημαντικό ειδικό βάρος στην οικονομίας του Νομού το οποίο δεν αποτυπώνεται από την συμμετοχή του τομέα στο συνολικό ακαθάριστο προϊόν του Νομού (26%), ούτε από την συμμετοχή του στην απασχόληση. Η μεγαλύτερη σημασία του δευτερογενή τομέα για τον οικονομικό και κοινωνικό ιστό του νομού, φαίνεται από τις έντονες αλληλεξαρτήσεις του συγκεκριμένου τομέα, αλλά και με τον πρωτογενή.

Ο Βιομηχανικός ιστός του Νομού Λάρισας κυριαρχείται από βιομηχανίες άμεσων καταναλωτικών αγαθών (είδη διατροφής, υφαντουργία, έτοιμα ενδύματα και υπόδηση) και είναι μικρού μεγέθους.

Ο σημαντικότερος κλάδος της μεταποίησης όσον αφορά την συμμετοχή στην συνολική απασχόληση της μεταποίησης είναι ο κλάδος των τροφίμων που συγκεντρώνει το 22,5% περίπου των απασχολούμενων.

Ακολουθεί ο κλάδος της Υφαντουργίας που αντιπροσωπεύει το 19% της απασχόλησης με σημαντικές τάσεις μείωσης.

Οι υπόλοιποι σημαντικοί κλάδοι της μεταποίησης ακολουθούν φθίνουσα πορεία. Σε γενικές γραμμές, ο κίνδυνος κάμψης της μεταποιητικής

δραστηριότητας στο Νομό είναι ορατός με άμεσα αποτελέσματα για την περιοχή. Πιο έντονο είναι το πρόβλημα στην μεταποίηση και ιδιαίτερα στο εργατικό δυναμικό .

4.2.2. Τριτογενής Τομέας

Τα τελευταία χρόνια ο Τριτογενής τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο έναν αυξανόμενο ρόλο στην οικονομία του νομού Λάρισας. Το γεγονός αυτό προκύπτει τόσο από την εξέλιξη του προϊόντος του τομέα, όσο και από την συμμετοχή του στην συνολική απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα:

Η εξέλιξη του Ακαθ. Προϊόντος του τριτογενή τομέα στον νομό, στην περίοδο 1971-1993, χαρακτηρίζεται από μία ελαφρά ανοδική τάση, πολύ χαμηλότερη όμως από την αντίστοιχη που παρατηρείται σε επίπεδο χώρας.

- ◆ Η εξέλιξη της συμμετοχής του προϊόντος του τριτογενή τομέα στο συνολικό προϊόν εμφανίζεται αύξουσα.
- ◆ Η συμμετοχή του τομέα στην συνολική απασχόληση του νομού ανέρχεται στο 48,5 για το 1993 (έναντι 32,8% τον πρωτογενή και 19,2 % του δευτερογενή).
- ◆ Η εξέλιξη των μονάδων του τομέα στον νομό και των απασχολούμενων σε αυτές ακολουθεί τις τάσεις που διαπιστώνονται σε εθνικό επίπεδο και οι οποίες προσδιορίζονται από υψηλούς αυξητικούς ρυθμούς και των δυο μεγεθών, υψηλότερους στον νομό Λάρισας.

Ο κλάδος του τουρισμού παρουσιάζει περιορισμένη ανάπτυξη στον νομό Λάρισας. Συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα, ο Νομός Λάρισας προσελκύει μικρό αριθμό επισκεπτών, ιδιαίτερα αλλοδαπών και υστερεί στον αριθμό διανυκτερεύσεων.

Σήμερα ο νομός διαθέτει:

(στοιχεία έτους 1998)

α) Ξενοδοχεία

κατηγορία	A	1	Κλίνες	144
»	B	3	»	500
»	Γ	23	»	1412
»	Δ	8	»	220

B) Ενοικιαζόμενα δωμάτια (με άδεια του ΕΟΤ) 1511

Η δε τουριστική κίνηση έχει ως εξής:

Σύνολο αφίξεων	124.704
Ημεδαποί	110.711
Αλλοδαποί	13.993

Παρόλες τις δυσκολίες υπάρχουν περιθώρια στον Νομό για μεγαλύτερη αξιοποίηση του τομέα του Τουρισμού. Στο βαθμό που υπάρχουν στον Νομό πρωτογενείς τουριστικοί πόροι, τέτοιοι που να μπορούν να προσελκύουν τουριστική μετακίνηση, είναι δυνατόν με ορισμένες παρεμβάσεις (δημόσιου και ιδιωτικού χαρακτήρα) να αξιοποιηθούν οι πόροι αυτοί έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέα κίνητρα για νέες μορφές τουριστικής ζήτησης και να διαμορφωθεί μία νέα τουριστική εικόνα για την περιοχή.

4.2.3 Β΄ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Είναι κοινή συνείδηση ότι το Β΄ΚΠΣ αποτέλεσε το κατ' εξοχήν εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση της χώρας.

Σύμφωνα δε με τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για διαρθρωτικά ταμεία οι συνολικές δεσμεύσεις των πιστώσεων μέχρι τέλος του 1998 για την Ελλάδα ανήλθαν στο 80% των προβλεπόμενων πιστώσεων. Αυτή η επίδοση μας κατατάσσει στην 4^η θέση μεταξύ των 15 κρατών μελών πολύ πάνω από το κοινοτικό μέσο όρο που είναι 73%.

Μέχρι το τέλος του Α΄ εξαμήνου του 1999 η Ελλάδα δεσμεύει το σύνολο των διαθέσιμων πιστώσεων (100%0).

Με τους πόρους του Β΄ΚΠΣ κατασκευάζονται έργα σημαντικού μεγέθους. Ειδικά για την Θεσσαλία υλοποιήθηκαν και υλοποιούνται έργα που αφορούν

στην βελτίωση όλων των υποδομών (σιδηροδρομικό δίκτυο, οδικές προσβάσεις, τουριστικές υποδομές, τηλεπικοινωνίες, φυσικό αέριο, βιομηχανικές υποδομές, κλπ) στην ενίσχυση του δευτερογενούς τομέα, στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και στην εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής που αναδεικνύει και αξιοποιεί το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον στηρίζοντας το τουριστικό προϊόν της περιοχής.

Μόνο από το Περιφερειακό Πρόγραμμα εκτελούνται έργα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας ύψους 170 δις δρχ. Αν προσθέσουμε και τα προγράμματα που αναφέρονται στην Θεσσαλία και εκτελούνται σε Εθνικό επίπεδο τότε το σύνολο των πόρων ανέρχεται στο ύψος των 500 δις δρχ.

Στον Νομό Λάρισας χρηματοδοτούνται έργα από το Β'ΚΠΣ (Νομαρχιακό Πρόγραμμα) συνολικού προϋπολογισμού 20,8 δις. δρχ.

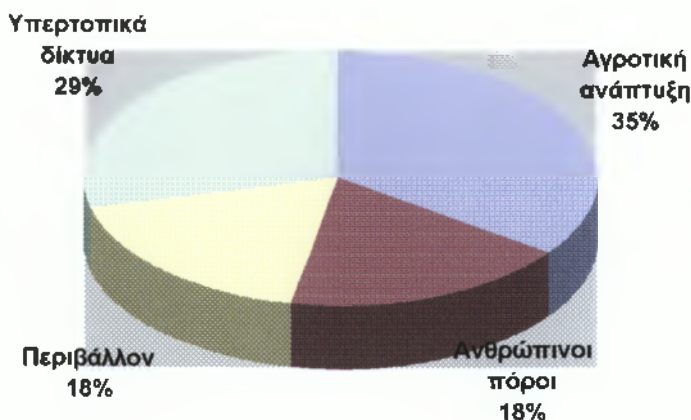
Οι πληρωμές στο πρόγραμμα αυτό (ΣΑΝΑ /2) ανέρχονται μέχρι τέλους 1998 στα 12.6 δρχ. με ποσοστό απορρόφησης 63% ενώ το 1999 το ποσοστό απορρόφησης θα διαμορφωθεί στο 81%.

Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις του στο Νομό έχουν γίνει στους τομείς :

- 1)Αγροτική Ανάπτυξη με συνολ.χρηματοδότηση 7,377 δις ποσοστό 35,46%
- 2) Υπερτοπικά δίκτυα υποδομής » » 6,000 δις » » 28,9 %
- 3) Προστασία περιβάλλοντος–ποιότητα ζωής3,753 δις » » 18,04%
- 4) Ανθρώπινοι πόροι » » 3,670 δις » » 17,64%

ΣΥΝΟΛΟ 20,8 δις δρχ.

Κατανομή Πόρων Β' ΚΠΣ Ν. Λάρισας

Στον τομέα της **Αγροτικής Ανάπτυξης** χρηματοδοτήθηκαν από το Β'ΚΠΣ σημαντικές παρεμβάσεις όπως: το αρδευτικό έργο του Λιβαδίου, το φράγμα Αγιονερίου, κατασκευή μικρών ταμιευτήρων (Μ.Ελευθεροχώρι, Δήμητρα, Γλαύκη, Μεσοχώρι) ανορύξεις και αξιοποιήσεις αρδευτικών γεωτρήσεων (σε ορισμένες περιοχές). Αποτέλεσμα όλων αυτών των παρεμβάσεων ήταν η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων κατά 60.000 στρ. και σημαντική βελτίωση στο εισόδημα αγροτών. Παρατηρήθηκε επίσης ανάσχεση της μετακίνησης του πληθυσμού από την ύπαιθρο στις μεγάλες πόλεις.

Στον τομέα υπερτοπικά δίκτυα υποδομής – μεταφορές έγινε εκσυγχρονισμός σε σημαντικούς οδικούς άξονες του Νομού που συνδυάστηκε με την ταυτόχρονη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Νομού για την περαιτέρω ανάπτυξη του Τουρισμού.

Η παράκαμψη της πόλης Λάρισας, η ολοκλήρωση του αυτοκινητόδρομου Αθήνας – Θεσ/κης ο εκσυγχρονισμός του σιδηροδρομικού δικτύου, η ολοκλήρωση της σύνδεσης του Νομού με αναβαθμισμένους οδικούς άξονες με τους γειτονικούς Νομούς (Τρίκαλα, Καρδίτσα, Βόλος, Κοζάνη) ήταν και είναι βασικές μας προτεραιότητες.

Στα Νομαρχιακής σημασίας οδικά έργα η γενικότερη στρατηγική μας ήταν η αξιοποίηση των φυσικών πόρων και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων. Κατασκευάζεται ο παραλιακός δρόμος Λάρισας όρια Ν.Μαγνησίας, (παρακάμψεις Στομίου και Καρίτσας), η βελτίωση του δρόμου Λάρισας- Αγιάς- Αγιοκάμπου, ο δρόμος Γόννοι – Καλλιπεύκη, ο δρόμος Καρυά – όρια Νομού και προς Καλλιπεύκη και πλήθος άλλων μικρών οδικών αξόνων.

Στον τομέα προστασία περιβάλλοντος – ποιότητα ζωής χρηματοδοτήθηκαν σημαντικά έργα υδρεύσεων (αποχέτευση Ελασσόνας, Δ. Φαρσάλων, Δ. Αμπελώνα) το σημαντικό έργο της διαμόρφωσης και

αξιοποίησης της Κοίτης του Πηνειού του Δ. Λάρισας καθώς και αποτυπώσεις – πολεοδομικές μελέτες και πράξεις εφαρμογής οικισμών Ν. Λάρισας.

Στον τομέα ανθρώπινοι πόροι (εκπαίδευση) η χρηματοδότηση του προγράμματος σε συνδυασμό και με τις χρηματοδοτήσεις του ΥΠΕΠΘ καλύψει το στόχο μας μέχρι το 2001 που είναι η λειτουργία όλων των σχολικών μονάδων του Νομού σε πρωινή βάρδια.

Επομένως το ενδιαφέρον μας θα στραφεί όχι πλέον στην ανέγερση νέων σχολικών μονάδων αλλά στην βελτίωση των υπαρχουσών και την βελτίωση των υποδομών σε αθλητικό επίπεδο, με γυμναστήρια που θα κτίζονται στα σχολεία για την ανάπτυξη του σχολικού αθλητισμού και αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, ηλεκτρονικών υπολογιστών κλπ. που θα έρχονται να συμπληρώσουν τις υποδομές στα σχολεία μας.

Σαν αδυναμίες του Β'ΚΠΣ θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι δεν υπήρχαν επαρκείς πιστώσεις του τομέα του Πολιτισμού. Επίσης ο ορισμός των τομεακών κατανομών από την αρχή της σύνταξης του προγράμματος δημιούργησαν αρκετά προβλήματα στις τοπικές επιλογές.

4.3. Πρωτογενής τομέας - Περιβάλλον

Ο πρωτογενής τομέας είναι πολύ σημαντική δραστηριότητα για την Οικονομία του νομού.

Εκείνο όμως που καθιερώνει τον αγροτικό τομέα σαν παραγωγική δραστηριότητα της περιοχής, είναι οι διασυνδέσεις του με την μεταποιητική δραστηριότητα της περιοχής.

Με δεδομένο ότι οι μεταποιητικοί κλάδοι είναι από τους σημαντικότερους του νομού, εξάγεται το συμπέρασμα **ότι ο πρωτογενής τομέας στηρίζει τον κορμό της μεταποίησης της περιοχής**

Παρά όμως το μέγεθος του πρωτογενή τομέα και την μεγάλη σημασία του η δραστηριότητα αυτή αν δεν έχει φθάσει , πλησιάζει σίγουρα στα όρια της ανάπτυξης της και μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι φθάνει σε αδιέξοδο, αφού έχει διαπιστωθεί ότι:

Το απόθεμα του πάγιου κεφαλαίου στην περίοδο 1895-1992 αυξάνει σε σταθερές τιμές κατά 4,2%, η ακαθάριστη αξία παραγωγής μειώνεται κατά

2,8%, διατηρούμενης σταθερής της έκτασης των καλλμενων εδαφών, ενώ η μείωση της αγροτικής απασχόλησης είναι ελάχιστη στην περίοδο αυτή.

Περιορισμοί

Μια από τις κυριότερες αδυναμίες του μεγάλου μεγέθους και αναπτυγμένου πρωτογενή τομέα στο Νομό είναι ότι η μεγέθυνση του και η μέχρι πρότινος ανάπτυξη του βασίστηκε σε παραδοσιακές καλλιέργειες όπως σιτηρά, καπνό, βαμβάκι, οι οποίες όμως ενώ μέχρι το 1990 και ιδιαίτερα στην 10ετία του 80 στήριζαν την οικονομία του νομού, από το 1991 και ύστερα αρχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα τα οποία θα ενταθούν τα επόμενα έτη.

Συγκεκριμένα οι τρεις βασικές καλλιέργειες καλύπτουν το 80% των καλλμενων εκτάσεων και συμμετέχουν κατά 65% περίπου στην συνολική Ακαθάριστη αξία Φυτικής Παραγωγής του νομού.

Τα προβλήματα κυρίως προέρχονται από τους κανόνες εφαρμογής της αναμόρφωσης της ΚΑΠ η οποία καλείται να προσαρμόσει την Ευρωπαϊκή οικονομία στις συνθήκες του Διεθνούς εμπορίου, ύστερα από την υπογραφή της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT).

Οι κυριότερες αρνητικές παρεμβάσεις της ΚΑΠ στα γεωργικά προϊόντα είναι:

A) Μείωση εξαγωγικών επιδοτήσεων

B) Μείωση του όγκου παραγωγής

Γ) Μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων

Δ) Μείωση των ενισχύσεων στις τιμές παραγωγού και κατ' επέκταση μείωση των εγγυημένων τιμών παραγωγού.

Ένα άλλος περιοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη της φυτικής παραγωγής είναι η συσσώρευση σημαντικού κεφαλαίου κυρίως σε μηχανολογικό εξοπλισμό και εγκαταστάσεις, για την εξυπηρέτηση των κυριότερων καλλγειων του Νομού (σιτηρά, βαμβάκι, καπνό) το οποίο όμως έπαψε να είναι αποδοτικό λόγω των παραγόντων που προαναφέρθηκαν. Έτσι οι χρηματικοί πόροι που δαπανήθηκαν προς αυτή την κατεύθυνση και οι οποίο προσφέρουν πλέον μικρή προσαύξηση στην παραγωγή, στερήσαν και

στερούν την δυνατότητα ή την ευκολία επανεπένδυσης σε άλλες καλλιέργειες ή γεωργικές δραστηριότητες.

Αδυναμία όμως ή περιοριστικός παράγοντας για την διατήρηση του γεωργικού προϊόντος στα σημερινά έστω επίπεδα και αναστροφή της φθίνουσας παραγωγής είναι η εξέλιξη της πυραμίδας των ηλικιών στις αγροτικές περιοχές.

Όμως δυνατότητες ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα υπάρχουν, γιατί η περιοχή έχει αποθέματα πόρων που είναι συσσωρευμένοι στον Νομό.

Οι κυριότερη παράγοντες δημιουργία δυνατοτήτων ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα είναι:

- Οι μεγάλες πεδινές εκτάσεις που μπορούν να αξιοποιηθούν για παραγωγή προϊόντων τα οποία δεν είναι πλεονασματικά και για τα οποία είναι εξασφαλισμένη η ζήτηση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο τόσο για βιομηχανική κατανάλωση όσο και για βιομηχανική χρήση.
- Οι δυνατότητες αναδιάρθρωσης των καλλιεργιών ανάλογα με τον βαθμό άρδευσης των καλλυμένων εκτάσεων (σήμερα περίπου τάξης του 40,5%0).
- Ο σχετικά μεγάλος κλήρος (ιδιαίτερα όταν αυτός κατευθύνεται σε νέες καλλιέργειες).
- Η εκπαίδευση
- Η ύπαρξη ικανής διοικητικής υποδομής του Υπουργείου Γεωργίας.

Οι στόχοι της ανάπτυξης του νομού πρέπει να κατευθυνθούν στον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της γεωργίας. Και αυτοί πρέπει να περιλαμβάνουν:

- την αύξηση της απασχόλησης στην γεωργία νέων αγροτών.
- Την εντατικοποίηση των διαρθρωτικών μέτρων , για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- Την βελτίωση των όρων μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων.

- Την προστασία των δασών, του δασικού πλούτου αλλά και του γεωργικού περιβάλλοντος.
- Την παραγωγή και ανάδειξη ποιοτικά ανώτερων γεωργικών προϊόντων όπως προστατευόμενων Ονομασίας Προέλευσης, παραδοσιακών προϊόντων, καθώς και βιολογικών προϊόντων.
- Την βελτίωση του ζωικού κεφαλαίου και των προϊόντων ζωικής προέλευσης
- Την εφαρμογή συγχρόνων μεθόδων φυτοπροστασίας κυρίως στον τομέα των οπωροκηπευτικών, με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος από τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα, του καταναλωτή από τα υπολείμματα των προϊόντων .
- Την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.
- Η αναβάθμιση του ανθρώπινου παράγοντα μέσα από την διαρκή εκπαίδευση και κατάρτιση για αλλαγή νοοτροπίας – αντιλήψεων, παροχή γνώσεων και εμπέδωση της νέας πραγματικότητας που είναι απαραίτητη για τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα.

Σημαντικό ρόλο για την γεωργία του νομού μας παίζουν και οι εφαρμοζόμενοι Ευρωπαϊκοί κανονισμοί (όπως αυτός της προστασίας από την νιτρορύπανση του υδροφόρου ορίζοντα) καθώς και τα Μέτρα του Περιφερειακού Επιχ/κου Προγράμματος όπως είναι:

- οι ήπιες μορφές ενέργειας
- της μετεγκατάστασης των κτηνοτροφικών μονάδων
- της γενετικής βελτίωσης των ζώων
- το πρόγραμμα του αγροτικού εξηλεκτρισμού
- η παραγωγή κηπευτικών υπό κάλυψη με βιολογικές μεθόδους φυτοπροστασίας. Τα προγράμματα αυτά πρέπει να συνεχισθούν και στο Γ'ΚΠΣ.

BAMBAKI

Το βαμβάκι καλλιεργείται στον Ν. Λάρισας στις 730.000 μέχρι 750.000 στρ. και θα πρέπει να σταθεροποιηθεί σε αυτό το μέγεθος πέραν των προβλημάτων που δημιουργούνται από πλευράς κοινοτικής πειθαρχίας, αλλά

για λόγους ισορροπημένης εξέλιξης της καλλιέργειας που σχετίζονται με το έδαφος, την κατάσταση φυτουγείας της καλλιέργειας και την ορθολογική χρήση των υδάτινων πόρων.

Οι δράσεις που πρέπει να αναπτυχθούν για την ποιοτική βελτίωση του προϊόντος στην αγορά θα αφορούν :

- Εκσυγχρονισμό υποδομών
- Δημιουργία κέντρου φυτό – υγειονομικού ελέγχου

Στις αρμοδιότητες αυτού του κέντρου εντάσσεται και το πρόγραμμα των γεωργικών προειδοποιήσεων, με κύριο αντικείμενο την έγκυρη ενημέρωση των αγροτών για την εμφάνιση εχθρών και ασθενειών καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισης ώστε:

- Να μειωθούν οι ψεκασμοί
- Να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της φυτοπροστασίας
- Να μειωθεί το κόστος παραγωγής
- Να μειωθούν οι παρενέργειες των φυτοπροστατευτικών προϊόντων
- να γίνει δυνατή η εφαρμογή της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας

Ενίσχυση ορθολογικής διαχείρισης εισροών.

Πρέπει να μελετηθούν και να ομαδοποιηθούν οι πάμπολλες ποικιλίες που κυκλοφορούν και έχουν ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση της ποιότητας.

ΚΑΠΝΟΣ

Το σύνολο σχεδόν των καπνικών χωριών και οι εκτάσεις αυτών που καλλιεργούνται με καπνό στην περιοχή μας βρίσκονται κυρίως στην ημιορεινή ζώνη.

Στοιχεία καπνοκαλλιέργειας

	Αρ.	Χωρ.	Αρ.	Παρ.	Αρ.	Στρ	Ποσ/ση	Σε χιλ.
Α/α ποικιλία	Εσ97	Εσ98	Εσ97	Εσ.98	Εσ97	Εσ98.	Εσ. 97	Εσ 98
Α) κ.κ. μη κλας.	17	17	381	376	2532	2480	681925	687136
Β) Ελασσόνα	3	3	79	80	424	430	116340	119412
Γ) Βιρτζίνια	7	7	46	46	875	847	240508	244557
Σύνολο	27	27	506	502	3831	3757	1038773	1051105

Η καλλιέργεια του καπνού είναι αρδευόμενη 100%

Εφαρμόζονται σύγχρονες μέθοδοι παραγωγής και η στρεμματική απόδοση είναι αρκετά υψηλή.

Ανατολικά 300 κq Βιρτζίνια 350 –400 κq

Η ποιότητα των καπνών χαρακτηρίζεται από μέτρια μέχρι καλή και υπολείπεται πολύ συγκριτικά με το παρελθόν στην περιοχή μας.

Η κοινοτική πριμοδότηση δίδεται ανά κιλό ανεξαρτήτως της ποιότητας του καπνού ενώ η κοινοτική ειδική ενίσχυση είναι συνδεδεμένη με την ποιότητα των καπνών.

Τα κυριότερα θέματα που πρέπει να μας απασχολούν όσο αφορά τον καπνό είναι:

- 1) Ότι η πριμοδότηση θα δίδεται ανάλογα με την ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος ποσόστωσης της χώρας, πράγμα το οποίο μας οδηγεί να στοχεύσουμε στην βελτίωση της ποιότητας.
- 2) Το θέμα της εξαγοράς των ποσοστώσεων από την κοινότητα και της μείωσης της συνολικής ποσόστωσης της χώρας που αν συνδυαστεί με την αστικοποίηση και την γήρανση του πληθυσμού των καπνικών χωριών μπορεί να οδηγήσει σε δραστική μείωση της παραγωγής.

Αρκετές δυνατότητες ανάπτυξης υπάρχουν για τα Αμερικάνικα τύπου καπνά Βιρτζίνια διότι απαιτούν λιγότερα ημερομίσθια και μπορούν να καλλιεργηθούν σε μεγάλες εκτάσεις.

Στόχος μας πρέπει να είναι η αύξηση της ποσόστωσης στα συγκεκριμένου τύπου καπνά.

4.3.1 Ενέργειες προώθησης προϊόντων ποιότητας Θεσσαλίας

Φαίνεται ότι σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα τόσο η Ευρωπαϊκή όσο και η Διεθνής αγορά θα θέσει ως πρωταρχικό παράγοντα πώλησης γεωργικών προϊόντων την υγιεινή ασφάλεια αυτών στους καταναλωτές.

Αυτή και μόνο η παράμετρος θέτει νέες βάσεις άσκησης της γεωργικής πρακτικής. Προκειμένου να μην χάσουμε και αυτή την ευκαιρία θα πρέπει να

προωθήσουμε τις νέες μεθόδους παραγωγής που εξασφαλίζουν και εγγυώνται αυτήν την απαίτηση των καταναλωτών στις μεγάλες και κορεσμένες αγορές της Ευρώπης.

Έτσι προτείνεται η ενίσχυση ενεργειών και δράσεων για την ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής γεωργικών προϊόντων. Η μέθοδος αυτή παραγωγής δεν απαγορεύει την χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων καθώς και την χρήση χημικών λιπασμάτων, αλλά απαιτεί ειδικό έλεγχο όλων των εισροών τόσο από τον παραγωγό, όσο και από ειδικά πιστοποιημένα εργαστήρια ελέγχου.

Στόχος της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παραγωγής είναι:

Η αποτελεσματικότερη προστασία της φυτικής παραγωγής.

Η μείωση του κόστους παραγωγής λόγω της μείωσης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων και χημικών λιπασμάτων.

Η μείωση ή εξάλειψη των παρενεργειών από την χρήση φυτοπροστατευτικών και χημικών λιπασμάτων (προστασία χρηστών, καταναλωτών, προστασία εδάφους, νερών αέρος κλπ).

Προτείνεται επίσης η ενίσχυση ενεργειών και δράσεων για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, την τεχνική υποστήριξη παραγωγή και φυτοπροστασίας των βιολογικών καλλιεργειών που στοχεύει στην στήριξη της φυτοπροστασίας και παραγωγής των βιολογικών προϊόντων ώστε αυτά να αποτελέσουν σημαντικό ποσοστό της παραγωγής γεωργικών προϊόντων του Νομού, με όλα τα ευμενή αποτελέσματα (υγιεινά προϊόντα, προστασία περιβάλλοντος).

-Ενίσχυση διεπαγγελματικής συνεργασίας με στόχο την ανάπτυξη δικτύων εμπορίας και προώθησης προϊόντων.

-Ενίσχυση πιστοποίησης ποιότητας.

Υδάτινοι πόροι

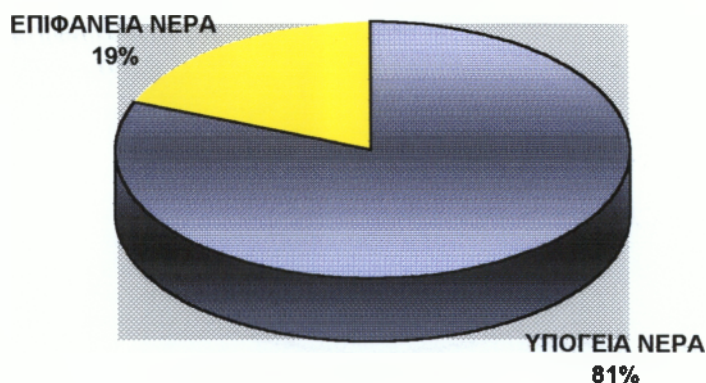
Γενικά στοιχεία

Η κατανομή των καλλιεργούμενων και αρδευόμενων εκτάσεων κατά περιοχή φαίνεται στον παρακάτω πίνακα

Πίνακας αρδευόμενων εκτάσεων Ν. Λάρισας

Α/Α	ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΑΡΔ. ΕΚΤΑΣΗ ΣΤΡ.
1	Αγιάς	98.658
2	Ελασσόνας	88912
3	Λάρισας	506.557
4	Τυρνάβου	139.696
5	Φαρσάλων	255.571
		1.089.394

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΑΠΟ ΥΠΟΓΕΙΑ & ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΑ ΝΕΡΑ

Από το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων τα 883.000 στρ. δηλ. ποσοστό 81% αρδεύεται από υπόγεια νερά και 207.000 στρ. ποσοστό 19% από επιφανειακά νερά.

Να σημειώσουμε ότι το 1998ν αρδεύτηκαν 829.112 στρεμ Άρα την 10ετία 88-97 είχαμε αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων κατά 260.888 στρ. (ποσοστό αύξησης 31.5%).

Οι κύριες καλλιέργειες του Νομού είναι τα σιτηρά και το βαμβάκι, τα δένδρα, το καλαμπόκι, καπνό κλπ. Από τις αρδευόμενες καλλιέργειες την πρώτη θέση με σημαντική διαφορά από την δεύτερη κατέχει το βαμβάκι και ακολουθούν οι δενδρώδεις καλλιέργειες.

Αρδευση

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του Νομού είναι το αρδευτικό το οποίο κατά τα τελευταία χρόνια με τις συνθήκες λειψυδρίας έγινε ακόμη πιο έντονο. Είναι γνωστό σε όλους όσους ασχολούνται με την γεωργία ότι η άρδευση των καλλιεργειών αποτελεί τον ουσιαστικότερο παράγοντα για την αύξηση της γεωργικής παραγωγής και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των αγροτών.

Η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων του Νομού κατά 260.888 στρ. την τελευταία 10ετία χωρίς την παράλληλη κατασκευή των απαραίτητων εγγειοβελτιωτικών έργων και σε συνδυασμό και με το αρνητικό ισοζύγιο του Νομού (δηλ. τα υδατικά αποθέματα του Νομού επιφανειακά ή υπόγεια δεν επαρκούν να καλύψουν τις ανάγκες σε νερό των αρδευόμενων εκτάσεων) είχε σαν αποτέλεσμα ο Νομός να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα στις αρδευόμενες καλλιέργειες

Επισημαίνεται ότι από το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων το 70% αρδεύεται από την ιδιωτική πρωτοβουλία (κυρίως με ιδιωτικές γεωτρήσεις μικρά έργα υδρομάστευσης) και το 30% από Κρατικά Συλλογικά έργα.

Αυτό είναι ενδεικτικό ότι ο Νομός χρειάζεται και άλλα εγγειοβελτιωτικά έργα παρά το γεγονός ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας τα τελευταία χρόνια επέδειξε μια νέα δυναμική αφού προσπάθησε και έδωσε βαρύτητα στην κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων και σε πολλές περιπτώσεις έδωσε λύσεις σε θέματα άρδευσης.

Για την καλύτερη προσέγγιση του αρδευτικού προβλήματος θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν ορισμένα στοιχεία.

Βροχομετρικά στοιχεία

Από τα βροχομετρικά δεδομένα προκύπτει ότι οι βροχοπτώσεις συνεχώς ελαττώνονται.

Ο μέσος όρος της ετήσιας βροχόπτωσης για την Λάρισα την 10ετία 1971-1980 ήταν 480 χιλ. την 10ετία 1981-1990 420 χιλ. και την δετία 1991 – 1998 ήταν 410 χιλ. Παρατηρούμε επομένως ότι οι βροχοπτώσεις με την πάροδο των ετών βαίνουν μειούμενες και αυτό έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην τροφοδοσία των υπόγειων υδροφορέων.

Επιφανειακά νερά

Κατά τα τελευταία χρόνια έχουμε σημαντική πτώση των επιφανειακών νερών ποταμών και πηγών. Οι παροχές των ποταμών Πηνειού, Ενιππέα, Φαρσαλίτη, Τιταρήσιου, μεταξύ χειμερινών και θερινών μηνών διαφοροποιούνται κατά πολύ έτσι ώστε μεγάλες ποσότητες νερού κατά την χειμερινή περίοδο να χάνονται στην θάλασσα, την δε θερινή περίοδο κατά την οποία οι ανάγκες των καλλιεργειών είναι μεγάλες οι παροχές τους σχεδόν μηδενίζονται.

Υπόγεια νερά

Η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων είχε σαν αποτέλεσμα η εντατική μορφή εκμετάλλευσης του υπογείου υδατικού δυναμικού να περάσει ταχύτητα στην ληστρική μορφή εκμετάλλευσης προκειμένου να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη ποσότητα αρδευτικού νερού για να καλυφθεί η αυξανόμενη ζήτηση του.

Σημειώνουμε ότι στον Ν. Λάρισας σήμερα υπάρχουν 11.500 περίπου γεωτρήσεις. Με τις υπεραντλήσεις και με την ταυτόχρονη παρατηρούμενη μείωση των βροχοπτώσεων εξαντλήθηκαν τα μη ανανεώσιμα υδατικά αποθέματα. Σε μερικές περιοχές κατέβηκαν ανησυχητικά οι στάθμες των υπογείων νερών, μειώθηκαν ή μηδενίστηκαν οι παροχές και υποβαθμίστηκε η ποιότητα νερού σε κάποιες άλλες περιοχές.

Η πτώση της στάθμης των υπόγειων υδροφορέων παρακολουθείται από την ΔΕΒ Λάρισας με συνεχείς μετρήσεις που γίνονται όλο τον χρόνο σε πυκνό δίκτυο πιεζόμετρων (πλέον των 130) που έχουμε εγκατεστημένα σε όλες τις λεκάνες του Νομού. Οι λεκάνες του Νομού Λάρισας βρίσκονται υπό συνεχή παρατήρηση με μετρήσεις και ορισμένες εξ αυτών εμφανίζουν

σημαντικά προβλήματα με πτώση της στάθμης από 15 έως 40 μέτρα (Ταουσάνη , Φάρσαλα κτλ).

Πέρα από τους κινδύνους και τα γενικότερα περιβαλλοντικά ή άλλα προβλήματα που δημιουργεί η υπερεκμετάλλευση των υπόγειων νερών, δημιουργούνται σοβαρά οικονομικά προβλήματα στους αρδευτές από την ταπείνωση της στάθμης κάτω από τον στρόβιλο των αντλιών. Απαιτείται συνήθως η προσθήκη στις αντλίες των νέων τμημάτων (στελέχη) ή ενδεχομένως η κατασκευή βαθύτερης γεώτρησης και σε κάθε περίπτωση αυξημένο κόστος άντλησης νερού. Τα τελευταία 10 χρόνια στο Ν. Λάρισας αντικαταστάθηκαν 2912 γεωτρήσεις, οι οποίες κόστισαν στην Εθνική μας οικονομία αρκετά δις δρχ. (αν λάβουμε υπόψη κόστος ανόρυξης γεώτρησης + επιπλέον εξοπλισμό της αντλίας).

Αγροτικός εξηλεκτρισμός

Όπως είναι γνωστό ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που απασχολούν τον αγροτικό πληθυσμό του Ν. Λάρισας είναι ο Αγροτικός Εξηλεκτρισμός δεδομένου ότι υπήρχε σημαντική καθυστέρηση της ηλεκτροδότησης των αγροτικών εγκαταστάσεων . Το 1994 που εντάχθηκε για χρηματοδότηση στο Β: ΚΠΣ υπήρχαν παραγωγοί δηλαδή μία καθυστέρηση 9 ετών. Η καθυστέρηση ηλεκτροδότηση των αγροτικών εγκαταστάσεων οφείλονταν:

A. Στο μεγάλο αριθμό αιτήσεων που είχαν υποβληθεί.

B. Στην μικρή χρηματοδότηση από τις ΔΕ

Γ. Στην αδυναμία που παρουσίαζε η κατασκευαστική ικανότητα της ΔΕΗ σε συνδυασμό με την περιοδική έλλειψη υλικών.

Την πενταετία 1994-1999 έγινε σοβαρή προσπάθεια από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και με την συμβολή της ΔΕΗ φθάσαμε στο σημείο να εξυπηρετούνται σήμερα αιτήσεις που υποβλήθηκαν το 1996.

Για την εξυπηρέτηση των αιτήσεων των ετών 1986-1996 από το Β' ΚΠΣ διετέθη το ποσό των 1209 δις δρχ. Ενώ απαιτούνται πρόσθετοι πόροι για την ολοκλήρωση των αιτήσεων για τα έτη 1997 –1998.

4.3.2 Συνοπτικός απολογισμός Β΄ ΚΠΣ

Στον τομέα των εγχειροβελτιωτικών έργων με τις υλοποιηθείσες μέχρι σήμερα δράσεις του Β΄ ΚΠΣ καθώς και αυτές που ήδη βρίσκονται σε εξέλιξη ή πρόκειται να υλοποιηθούν μέχρι το 1999, εκτιμούμε ότι επιτεύχθη σημαντικό έργο.

Το φυσικό αντικείμενο των έργων που κατασκευάσθηκαν (1994-1999) είναι το εξής:

Ανορύξεις γεωτρήσεων (αριθμ)	41
Αξιοποιήσεις γεωτρήσεων (αριθμ)	54
Αγωγοί μεταφοράς-διανομής νερού (ΧΛΜ)	24,2
Αντλητικά συγκροτήματα επιφανειακών νερ.	4
Τσιμεντένιες δεξαμενές αποθ. Νερού (αριθ)	5
Τσιμενταύλακες (χλμ)	4
Κατασκευή Ταμιευτήρα Γλαύκης	Χωρητικότητα 1.000.000 μ3
Επέκταση Ταμιευτήρα Δήμητρας	Χωρητικότητα 500.000 μ3
Κατασκευή φράγματος Μεγάλου Ελευθ.	Χωρητικότητα 220.000 μ3
Κατασκευή ταμιευτήρα Τ.ΟΕ.Β. Πηνειού	Χωρητικότητα 2.500.000 μ3
Κατασκευή φράγματος Λιβαδίου	Χωρητικότητα 1.560.000 μ3
Έργα αγροτικού εξηλεκτρισμού	2000
Κατασκευή τεχνικών διάνοιξη στραγγιστικών τάφρων κλπ	40 αγροκτ. εκούσιου αναδασ.

Με τα παραπάνω έργα αξιοποιείται αρδευτικά έκταση 69.000 στρεμμάτων (νέα αρδευόμενα: 10.000 στρ. βελτίωση άρδευσης : 59.000 στρ).

Γενικά εκτιμάται ότι από το Β΄ ΚΠΣ δεν διατέθηκαν ικανοποιητικές πιστώσεις – ανάλογες με την οξύτητα του αρδευτικού προβλήματος – για την κατασκευή εγχειροβελτιωτικών έργων στον νομό Λάρισας.

4.3.3 Νέο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (Γ ' ΚΠΣ).

Στόχοι – δράσεις Γ ΚΠΣ

Η νέα πρόκληση για την Θεσσαλία αλλά και για τον Ν. Λάρισας κατά την περίοδο 2000 – 2006, είναι η εξασφάλιση των αναγκαίων υδάτινων πόρων για όλες τις χρήσεις (ύδρευση – άρδευση – βιομηχανία), ταυτόχρονα με την αυτονόητη για την εποχή μας προστασία του περιβάλλοντος, δηλαδή την διατήρηση των υδάτινων πόρων (ποσοτικά και ποιοτικά) και για τον επόμενο αιώνα.

Ο σχεδιασμός των δράσεων του Γ' ΚΠΣ στον πρωτογενή τομέα και ειδικότερα στους τομείς των εγγειοβελτιωτικών - αρδευτικών έργων του Ν. Λάρισας και της ορθολογικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων, πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις ανάγκες που θα έχουν δημιουργηθεί την επόμενη δεκαετία 1998 – 2008 στους παραπάνω τομείς όσο και την ανάγκη στήριξης του πρωτογενή τομέα με βασικά έργα υποδομής που θα συντελέσουν στην εξασφάλιση του αναγκαίου – για οποιαδήποτε αναδιάρθρωση καλλιεργειών - αρδευτικού νερού αλλά και στην επιζητούμενη μείωση του κόστους παραγωγής (μείωση κόστους άρδευσης – φθινό νερό).

Τα έργα αυτά θα πρέπει να συνοδεύονται από δράσεις και πιλοτικά προγράμματα που θα λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους το μείζον για την εποχή μας πρόβλημα της προστασίας του περιβάλλοντος στη Θεσσαλία και στον Ν. Λάρισας (ληστρική εκμετάλλευση υπόγειων υδροφορέων, ρύπανση επιφανειακών και υπόγειων νερών, πρόβλημα νιτρικών στην ύδρευση κλπ).

Η υπερεκμετάλλευση του υπόγειου νερού με ανεξέλεγκτο τρόπο και ρυθμό θα οδηγήσει στο μέλλον σε δυσάρεστες περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα προκαλέσουν ΠΛΗΡΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ.

Οι πολίτες χρήστες του νερού γενικότερα και οι αγρότες ειδικότερα θα πρέπει να ευαισθητοποιηθούν στην ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος (εν προκειμένω υδάτινοι πόροι) και να συνεργασθούν με την Πολιτεία και τους διάφορους εμπλεκόμενους φορείς, για ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα χωρίς όμως τα σοβαρά προβλήματα που άρχισαν να δημιουργούνται στις δύο

προηγούμενες δεκαετίες 1980-1998 και τα οποία έχουν επιπτώσεις στην μελλοντική αναπτυξιακή πορεία της περιοχής μας .

4.3.4 Συμπεράσματα - Προτάσεις

Από τα παραπάνω αναφερόμενα εξάγονται τα παρακάτω συμπεράσματα:

A. Στο νομό αξιοποιούνται πλήρως τα επιφανειακά και υπόγεια νερά.

B. Υπάρχει σημαντικό έλλειμμα στο υδατικό ισοζύγιο και συνεπώς προκειμένου να διατηρήσουμε τις υπάρχουσες εκτάσεις και παράλληλα να βελτιώσουμε την άρδευση στις πλημμελώς αρδευόμενες πρέπει αφ' ενός μεν να αξιοποιήσουμε τα χειμερινά όμβρια αφ' ετέρου ν μεταφέρουμε νερό από άλλες περιοχές.

Γ. Τα υπόγεια νερά υπερατλούνται ληστρικά με αποτέλεσμα να έχουμε επιπτώσεις στο περιβάλλον και στο κόστος παραγωγής των προϊόντων.

Δ. Υπάρχει σημαντική έλλειψη έργων υποδομής που εμποδίζουν την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος.

Για αυτό και προτείνονται οι παρακάτω κατηγορίες έργων και δράσεων

ΕΡΓΑ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗΣ ΧΕΙΜΕΡΙΝΩΝ ΑΠΟΡΡΟΩΝ (ΧΩΜΑΤΙΝΑ ΦΡΑΓΜΑΤΑ)

Η ΔΕΒ Λάρισας επισημαίνοντας τα παραπάνω προβλήματα πριν από 10 χρόνια σε συνεργασία με το ΑΠΘ και χρηματοδότηση από το Νομαρχιακό Πρόγραμμα εκπόνησε αναγνωριστική μελέτη εντοπισμού πιθανών θέσεων φραγμάτων. Σήμερα η αναγνωριστική αυτή μελέτη έχει ολοκληρωθεί και έτσι γνωρίζουμε σε όλες τις Επαρχίες του Νομού τις θέσεις αυτές. Σημειώνουμε ότι στα πλαίσια της προσπάθειας αυτής κατασκευάστηκαν τα φράγματα Λόφου Ελασσόνας (500.000 Μ3) Μεγ. Ελευθεροχωρίου (220.000 Μ3).

Επίσης στα πλαίσια του Β'ΚΠΣ κατασκευάζεται το Φράγμα Λιβαδίου (1.560.000 Μ3) και δημοπρατήθηκε το φράγμα Αγιονερίου.

ΕΡΓΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΧΕΙΜΕΡΙΝΩΝ ΝΕΡΩΝ ΠΟΤΑΜΩΝ – ΠΗΓΩΝ (ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΕΣ).

Ήδη στον νομό Λάρισας τα τελευταία χρόνια (από το 1989 μέχρι και σήμερα κατασκευάστηκαν επτά (7) Ταμιευτήρες (Καλαμακίου, Ναμάτων, Πλατυκάμπου, Ελευθερίου, Δήμητρας, Καστρίου, Γλαύκης) συνολικής έκτασης 4.500 στρ. με δυνατότητα αποθήκευσης 12 εκ. Μ3.

Το νερό που αποθηκεύεται στους παραπάνω ταμιευτήρες αντλείται από τον Πηνειό ποταμό τους χειμερινούς – εαρινούς μήνες και χρησιμοποιείται κατά την αρδευτική περίοδο . Έχοντας την εμπειρία των έργων αυτών και τις καθοριστικές λύσεις που έδωσαν στις περιοχές που κατασκευάστηκαν πιστεύουμε ότι στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ παρόμοια έργα θα δώσουν λύσεις στην άρδευση και σε άλλες περιοχές αξιοποιώντας χειμερινά -εαρινά νερά που αν δεν αποθηκευτούν θα χαθούν στην θάλασσα.

ΕΡΓΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗΣ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟΥ ΝΕΡΟΥ (ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΕΣ ΔΙΩΡΥΓΕΣ, ΚΛΕΙΣΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΛΠ)

Σε πολλές περιοχές δεν υπάρχουν στοιχειώδη αρδευτικά δίκτυα μεταφορά και διανομής του νερού (τσιμεντένιες διώρυγες, κλειστοί αγωγοί) και για τον λόγο αυτό για την μεταφορά χρησιμοποιούνται χωμάτινα κανάλια, στραγγιστικά δίκτυα με αποτέλεσμα κατά την διαδρομή να έχουμε τεράστιες απώλειες νερού.

ΔΙΑΝΟΜΑΡΧΙΑΚΑ ΕΡΓΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

Με το δεδομένο ότι οι ανάγκες του Νομού μας δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν τόσο από τις υφιστάμενες επιφανειακές πηγές υδροδότησης όσο και από τις υπόγειες (είναι δεδομένη η υπερεκμετάλλευσή τους) τότε θεωρείται απολύτως αναγκαία η εξασφάλιση νερού από άλλες περιοχές και αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί με την παράλληλη προώθηση των μεγάλων έργων Θεσσαλίας όπως :

- A. Ταμιευτήρας Κάρλας
- B. Έργο Σμοκόβου
- Γ. Έργα Αχελώου

ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΤΟΥ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ ΥΠΟΓΕΙΟΥ ΥΔΡΟΦΟΡΕΑ

Αγροτικός εξηλεκτρισμός

Εξασφάλιση πιστώσεων στο Γ΄ ΚΠΣ προκειμένου οι παραγωγοί να εξυπηρετούνται αν όχι τον πρώτο χρόνο της αίτησής τους τουλάχιστον τον δεύτερο. Ενώ σημαντικό όφελος θα έχουν και οι κτηνοτροφικές μονάδες του Νομού με την άμεση ηλεκτροδότησή τους.

Παράλληλα έργα αναδασμών

Πρόκειται για τα έργα που εκτελούνται σε αγροκτήματα που περατώθηκε ο εκούσιος αναδασμός για την αποκατάσταση του νέου κτηματικού καθεστώτος.

Τέτοιες εργασίες είναι η χάραξη αγροτικού δικτύου, διάνοιξη στραγγιστικών τάφρων, χονδρικές ισοπεδώσεις, κατάργηση παλαιών δρόμων, μπάζωμα παλαιών τάφρων, κατασκευή απαραίτητων τεχνικών (γεφύρια, ράμπες, κλπ).

Το έργο αυτό χρηματοδοτήθηκε και από το Β΄ ΚΠΣ . Έγιναν αρκετές εργασίες αλλά δεν ολοκληρώθηκαν.

Προτείνουμε την χρηματοδότηση από το Γ΄ ΚΠΣ για να ολοκληρωθεί το στραγγιστικό δίκτυο όπως και τα απαραίτητα τεχνικά στα αγροκτήματα που τελείωσε ο εκούσιος αναδασμός και παράλληλα να εκτελεσθούν παρόμοιες εργασίες σε όσα αγροκτήματα πρόκειται να ολοκληρωθεί ο αναδασμός.

Ενημέρωση – εκπαίδευση αγροτών στους τρόπους και συστήματα εξοικονόμησης αρδευτικού έργου.

Ενίσχυση ΜΜΕ για την παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων βιολογικής και ολοκληρωμένης γεωργίας

Δημιουργία ενιαίου φορέα διαχείρισης υδάτινων πόρων Θεσσαλίας.

4.3.5 Δάση

Τα δάση αποτελούν σημαντική πηγή ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Πολλοί παράγοντες συμβάλλουν στην εκμ/ση των δασών αλλά μπορεί να πει κανείς ότι εφαρμόζεται η αρχή της πολλαπλής χρήσης που σημαίνει εκμ/ση των δασών τόσο από οικονομικής πλευράς όσο και από πλευράς ψυχαγωγίας ή προστασίας.

Η κυριότερη όμως οικονομική εκμ/ση των δασών συνίσταται στην παραγωγή ακατέργαστης ξυλείας που χρησιμεύει ως πρώτη ύλη στην παραδοσιακή και χημική δασική βιομηχανία και ως πηγή ενέργειας.

Τα δάση προστατεύουν από την διάβρωση του εδάφους τις κατολισθήσεις, την μόλυνση των υδάτων και τους αέρα, διαδραματίζοντας το ρόλο του διηθητή δημιουργούν αποθέματα άνθρακα και αναστέλλουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Σε αντίθεση με την οικονομική εκμ/ση των δασών οι παράγοντες αυτοί είναι δύσκολο να υπολογιστούν χρηματικά, αλλά συμβάλλουν στην εθνική οικονομία.

Στον νομό μας τα δάση και οι δασικές εκτάσεις καταλαμβάνουν το 45% της συνολικής επιφάνειας του νομού.

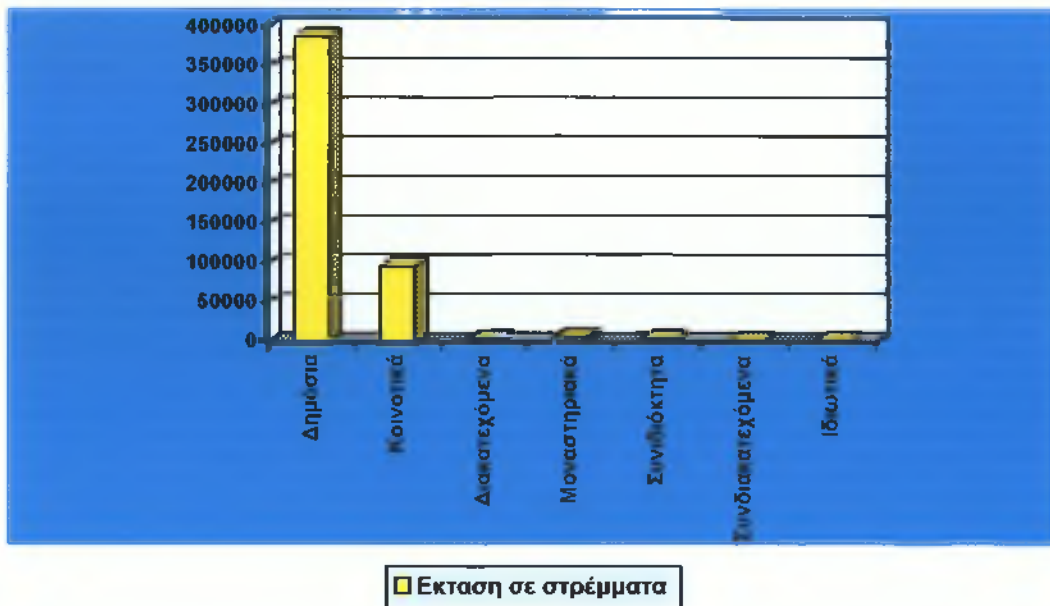
Τα δάση του νομού απαντώνται στους ορεινούς όγκους του Κάτω Ολύμπου της Όσσας και του Μαυροβουνίου.

Αποτελούνται ανάλογα με το υψόμετρο και την θέση τόσο από κωνοφόρα είδη (Πεύκη, ελάτη) όσο και πλατύφυλλα και αείφυλλα είδη (οξιά, Δρυς , Καστανιά) και ανέρχονται σε 499.014 στρέμματα και από απόψεως ιδιοκτησίας κατανέμονται όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Κατανομή των δασών

Μορφή ιδιοκτησίας	Έκταση σε στρέμματα
Δημόσια	388.000
Κοινοτικά	95.620
Διακατεχόμενα	3.300
Μοναστηριακά - Εκκλησιαστικά	6.295
Συνιδιόκτητα	3.229
Συνδιακατεχόμενα	1.300
Ιδιωτικά	1.270
ΣΥΝΟΛΟ	499.014

Πίνακας Ιδιοκτησία Δασών

Από την συνολικά έκταση του Νομού τα 2.631.000 στρ. είναι δάση και δασικές εκτάσεις.

Από τα υπάρχοντα δάση στον Νομό παράγονται περίπου κάθε χρόνο οι παρακάτω ποσότητες δασικών προϊόντων.

- Βιομηχανική Ξυλεία 26.100 KM
- Καυσόξυλα εμπορίου 43.000 KM
- Καυσόξυλα ατελώς συλλεγόμενα 15.000 KM

- Καλλωπιστικοί κλάδοι	34 KM
- Ρίζες Ερείκης	5 KM
- Φυτόχωμα	18 KM

Προβλήματα

Το μεγαλύτερο πρόβλημα, μακροπρόθεσμα των δασών είναι η μόλυνση του περιβάλλοντος και του εδάφους. Οι πυρκαγιές στα δάση αποτελούν σημαντικό πρόβλημα για την Ν. Ευρώπη . Οι περισσότερες από τις καμένες περιοχές βρίσκονται σε άγονες με λίγα δάση και δύσβατες περιφέρειες όπου είναι δύσκολη τόσο η πρόληψη των δασών όσο και η αναδάσωση.

Τα δάση απειλούνται επίσης από καταστροφές που οφείλονται σε έντομα και σε μύκητες, στην μόλυνση και στην μείωση της στάθμης των υδροφόρων οριζόντων.

Για όλες τις παρακάτω όμως παρεμβάσεις που είναι απαραίτητες στον τομέα των δασών στον Νομό μας θα απαιτηθεί δαπάνη 650.000 κάθε χρόνο στην επόμενη 7ετία.

- για αναδασώσεις	200.000.000 δρχ.
- για προστασία δασών	100.000.000 δρχ.
- για βελτίωση υπαρχόντων δασών	100.000.000 δρχ.
- για δασική οδοποιία	250.000.000 δρχ.

Τα δάση αποτελούν σημαντικό φορέα απασχόλησης . Στην ΕΕ η δασική βιομηχανία απασχολεί 4 εκατ. εργαζόμενους. Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση στην δασοκομία, δηλαδή για την διαχείριση και την υλοτομία. Αλλά είναι σημαντική η επίδραση όσον αφορά την απασχόληση. Στην Ευρώπη 12 εκατ. μικροϊδιοκτήτες δασών αναλαμβάνουν μόνοι τους την διαχείριση και την υλοτομία.

Βιώσιμη διαχείριση και εκμ/ση των δασών έχει υιοθετηθεί ως γενική αρχή σε ολόκληρη την Ευρώπη. Βιωσιμότητα σημαίνει εκμ/ση των δασών και των δασικών εκτάσεων με στόχο την διατήρηση της βιοποικιλίας τους, της παραγωγικότητας, της ικανότητας ανανέωσης και της ζωτικότητας. Πρέπει επίσης να διατηρηθεί τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον η οικολογική, οικονομική και κοινωνική λειτουργία του δάσους σε τοπικό και παγκόσμιο

επίπεδο. Υπάρχουν πολλά κριτήρια για την βιώσιμη διατήρηση των δασών. Τα κριτήρια βιωσιμότητας χωρίστηκαν σε έξι κατηγορίες:

- δασικοί πόροι
- παραγωγικές λειτουργίες του δάσους
- κοινωνικοοικονομικές λειτουργίες του δάσους
- βιοποικιλότητα
- προστατευτικές λειτουργίες του δάσους
- υγεία των δασών

Οι κοινωνικοοικονομικές πτυχές της βιώσιμης δασοκομίας είναι πολλές. Οι συνέπειες του δασικού τομέα και των συναφών βιομηχανιών στην απασχόληση είναι σημαντικές δεδομένης τα ανεργίας που πλήττει την Ευρώπη.

Τελευταία έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στην διαδικασία λήψης αποφάσεων όσον αφορά τα δάση.

Στόχοι

Βασικός στόχος της δασικής ανάπτυξης είναι η προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων.

Επιδίωξη είναι η πρόληψη και η καταστολή των δασικών πυρκαγιών σε τέτοια επίπεδα ώστε τα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά επακόλουθα να μην είναι επώδυνα για την ύπαιθρο. Ακόμα επιδίωξη είναι η ορθολογικότερη διαχείριση των δασικών εκτάσεων που έχουν καεί (φύλαξη από καταπατήσεις, προστασία αναγέννησης, υποβοήθηση της φυσικής αναγέννησης κλπ) ο εξοπλισμός, η αξιοποίηση των προϊόντων για οδοποιία, η αντιπλημμυρική προστασία, η προστασία του θηράματος, η βελτίωση βοσκοτόπων.

Δυνατότητες του δασικού τομέα

Οι μικρής κλίμακας δράσεις στον τομέα της δασικής βιομηχανίας αποτελούν πηγή νέων θέσεων απασχόλησης στην ύπαιθρο.

Εκτός από το χαρτί παράγονται και άλλα προϊόντα από την ξυλεία όπως υλικά οικοδομών και έπιπλα.

Σημαντική προοπτική είναι η αύξηση της χρήσης του ξύλου ως πηγή ενέργειας .

Τα δάση παρέχουν σημαντικές δυνατότητες για την ανάπτυξη στους τομείς Τουρισμού και της ψυχαγωγίας.

Για την αποτελεσματική προστασία των δασικών πόρων η δράση πρέπει να επικεντρώνεται:

A) στην χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για την βελτίωση διαχείριση των δασών.

B) στην ενθάρρυνση της αναδημιουργίας των δασοτόπων

Γ) στην θέσπιση προτύπων ελέγχου του εισαγόμενου υλικού (κατά των επιδημιών, των παρασίτων και των ασθενειών)

Δ) στην αύξηση του φυτοϋγειονομικού ελέγχου έτσι ώστε να περιληφθούν όλες οι πτυχές της δασοκομίας.

E) στην προώθηση της έρευνας για μια ολοκληρωμένη και βιώσιμη ισορροπία μεταξύ ανθρώπων, θηραμάτων – δάσους που αντιστοιχεί στις σύγχρονες οικολογικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές απαιτήσεις.

H) στην εκτίμηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας κατά τον σχεδιασμό και την διαχείριση των δασών.

Όσον αφορά την προστασία από τις πυρκαγιές ενδείκνυται:

A) Να χορηγηθούν επί πλέον πόροι για την αναδάσωση των καμένων περιοχών στις δράσεις που χρηματοδοτούνται ανεπαρκώς στο πλαίσιο του καν. 2158/92.

B) Καλύτερος συντονισμός των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων που διατίθενται για την προστασία των δασών από τις πυρκαγιές.

Γ) Η περαιτέρω έρευνα για τις μεθόδους πρόληψης, ανίχνευσης και καταπολέμησης των πυρκαγιών.

4.4. Αξιοποίηση ορεινών όγκων - Τουριστική ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής είναι το αποτέλεσμα πολλών παραγόντων οι οποίοι στηρίζονται κατά πρώτο λόγο στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, φυσικούς και κοινωνικούς.

Είναι γνωστό ότι ο Θεσσαλικός κάμπος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην α αυτόν της χώρας σε αγροτικά προϊόντα και σήμερα εξακολουθεί να είναι από τις σημαντικότερες περιοχές που διαμορφώνουν το ΑΕΠ της χώρας κυρίως από την απόδοση του αγροτικού τομέα.

Όλες οι προσπάθειες και δραστηριότητες της περιοχής είχαν στόχο την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος και όλων εκείνων των δραστηριοτήτων που ήταν συναφείς με την αγροτική οικονομία.

Η ανάπτυξη όμως μίας περιοχής πρέπει να είναι σφαιρική. Να λαμβάνει δηλαδή υπόψη της, όλους τους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας για να έχει την απαραίτητη ελαστικότητα.

Ο τουρισμός περιλαμβάνεται στον τριτογενή τομέα της οικονομίας και σαν βασικό στόχο έχει την αναζωογόνηση των κατοίκων περιοχών που λόγω της θέσης τους, της ιστορίας τους ή άλλων φυσικών καλλόνων παρουσιάζουν τουριστική δραστηριότητα.

Θα πρέπει να τονιστεί πως ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό οικονομικό στοιχείο για τον Νομό Λάρισας σε ότι έχει σχέση με το εισόδημα, την απασχόληση και τις παραγωγικές επενδύσεις.

Δεν είναι υπερβολή αν πούμε πως ο νομός Λάρισας είναι ένας «κοιμώμενος γίγας» που περιμένει να τον ξυπνήσουν για να αποδείξει τις τουριστικές ικανότητες.

4.4.1 Εκτίμηση υπάρχουσας κατάστασης

Χαρακτηριστικά τουριστικής ζήτησης

Η ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών στο νομό μας παρουσιάζει μια έντονη εποχικότητα. Η αλλοδαπή ζήτηση συνοψίζεται σε τουρίστες των Βαλκανίων κυρίως και κατανέμεται ως εξής:

- Περίπου 50% στο τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου
- Περίπου 30% τους μήνες Απρίλιο, Μάιο, Ιούνιο, Οκτώβριο
- Περίπου 20% τους υπόλοιπους μήνες.

Όσον αφορά δε τα υπόλοιπα καταλύματα (Ενοικιαζόμενα δωμάτια – κάμπινγκ) λειτουργούν κατά την θερινή περίοδο από Ιούνιο μέχρι Σεπτέμβριο.

Η ημεδαπή ζήτηση προέρχεται κυρίως από τον πληθυσμό των αστικών κέντρων της περιοχής, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των θερινών διακοπών.

Η πόλη της Λάρισας είναι το οικιστικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο της περιοχής. Συγκεντρώνει μία υποδομή για την υποδοχή και φιλοξενία επισκεπτών σε ξενοδοχεία συνολικά 21 μονάδες με δυναμικότητα 1700 περίπου κλίνες, πετυχαίνοντας μία μέση ετήσια πληρότητα της τάξης του 47% περίπου.

Όσον αφορά δε τα υπόλοιπα καταλύματα (Ενοικιαζόμενα δωμάτια – κάμπινγκ) λειτουργούν κατά την θερινή περίοδο από Ιούνιο μέχρι Σεπτέμβριο.

Η ημεδαπή ζήτηση προέρχεται κυρίως από τον πληθυσμό των αστικών κέντρων της περιοχής, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των θερινών διακοπών.

Η πόλη της Λάρισας είναι το οικιστικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο της περιοχής. Συγκεντρώνει μία υποδομή για την υποδοχή και την φιλοξενία επισκεπτών σε ξενοδοχεία συνολικά 21 μονάδες με δυναμικότητα 1700 περίπου κλίνες, πετυχαίνοντας μία μέση ετήσια πληρότητα της τάξης του 47% περίπου.

Η πόλη βρίσκεται σε κομβικό σημείο και είναι σημαντικό εμπορικό κέντρο, ενώ η ανάδειξή της ως επισκέψιμης τουριστικά πόλης δεν είναι επαρκής, κατά συνέπεια το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών δεν είναι τουρίστες αλλά επιχειρηματίες ή περαστικοί.

Η πόλη έχει αρχίσει τα τελευταία χρόνια να αποκτά τουριστικό υπόβαθρο κυρίως μέσα από παρεμβάσεις που έγιναν από το Β΄ ΚΠΣ όπως:

- Λαογραφικό μουσείο
- Δημοτική πινακοθήκη
- Αποκάλυψη αρχαίου θεάτρου
- Αξιοποίηση λόφου φρουρίου

- Αξιοποίηση Μύλου Παππά
- Εξωραϊσμός πλατειών

Και εκκρεμεί βέβαια η αξιοποίηση της εσωτερικής κοίτης του Πηνειού ποταμού που αναμένεται να προσδώσει στην πόλη ένα ιδιαίτερο αισθητικό χαρακτήρα.

Η ύπαιθρος του νομού από πλευράς τουριστικής ανάπτυξης βρίσκεται σε νηπιακή ηλικία.

Αν και υπάρχουν τα στοιχεία εκείνα και οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη αυτού του τομέα, οι μεγάλες ελλείψεις σε παραδοσιακού τομείς που είχαν επικρατήσει στην οικονομία οδήγησαν τους φορείς προγραμματισμού στην κατεύθυνση της επίλυσης των κυρίαρχων προβλημάτων αυτών των τομέων και έτσι η τουριστική ανάπτυξη περιθωριοποιήθηκε.

Τα τελευταία χρόνια, μέσα από παρεμβάσεις κυρίως του Β΄ ΚΠΣ δημιουργήθηκε μία τουριστική κίνηση κυρίως στα παράλια του νομού που αποτελείται από εσωτερικούς τουρίστες και τουρίστες του εξωτερικού, κυρίως Βαλκανικών και χωρών της πρώην Ανατολικής Ευρώπης.

Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις είναι:

- Η παραλιακή οδός η οποία δεν ολοκληρώθηκε
- Ο δρόμος Λάρισα – Αγιά - Αγιάκαμπος
- Η παράκαμψη του Ομολίου
- Ο φωτισμός της παραλίας
- Ο δρόμος Καρυά - Καλλιπεύκη
- Ο δρόμος Καρυά - Λεπτοκαρύας
- Ο δρόμος Γόννοι – Καλλιπεύκη και η σύνδεση με τον Ν. Πιερίας.

Όλα τα παραπάνω οδήγησαν σε μία μικρή βελτίωση της κατάστασης. Οι υποδομές όμως όλων των περιοχών είναι ανεπαρκείς για να ενταχθούμε στον διεθνή τουριστικό ανταγωνισμό.

Οι εγκαταστάσεις υποδοχής και φιλοξενίας του τουριστών υστερούν σημαντικά από κτιριακής πλευράς και σε εξοπλισμό. Υπάρχουν μόνο:

- 4-5 μικρές ξενοδοχειακές μονάδες
- 2500 περίπου ενοικιαζόμενα δωμάτια
- 4-5 κάμπινγκ

Οι υπηρεσίες που παρέχονται από το ανθρώπινο δυναμικό των περιοχών είναι επίσης υποβαθμισμένες μιας και οι κάτοικοι της περιοχής στερούνται της απαιτούμενης κατάρτισης στην παροχή υπηρεσιών τουρισμού και εξακολουθούν στην πλειοψηφία τους να έχουν σαν κύρια απασχόληση της γεωργία.

Καταρτισμένα στελέχη σε ανάλογες υπηρεσίες δεν προσελκύονται στις περιοχές λόγω της μικρής τουριστικής περιόδου καθώς και της έλλειψης υποδομών.

Κατά συνέπεια πολλοί από τους επισκέπτες φεύγουν δυσαρεστημένοι από τις παρεχόμενες υπηρεσίες και γίνονται δυσφημιστές για την περιοχή μας.

Η πολεοδόμηση των οικισμών είναι άναρχη και αυθαίρετη στην πλειοψηφία, λόγω της έλλειψης ή της μεγάλης καθυστέρησης στην σύνταξη κα έγκριση πολεοδομικών μελετών και σχεδίων, με άμεσες επιπτώσεις στην αισθητική του περιβάλλοντος του τοπίου καθώς δεν διατέθηκαν οι ανάλογοι πόροι για αξιοποίηση παραδοσιακών κτισμάτων και μνημείων.

Οι βασικές ανάγκες της ύδρευσης και αποχέτευσης δεν ικανοποιούνται πλήρως και σε αρκετούς οικισμούς παρατηρείται έλλειψη νερού κατά τους θερινούς μήνες.

Αποχετευτικό δίκτυο και εγκαταστάσεις βιολογικών καθαρισμών δεν υπάρχουν σε κανένα οικισμό με σαφείς επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Η διαχείριση των απορριμμάτων γίνεται από κάθε ΟΤΑ ξεχωριστά σε πρόχειρες χωματερές που τις περισσότερες φορές δεν πληρούν τους κανόνες

υγιεινής και ασφάλειας με συνέπεια να επιβαρύνεται πρόσθετα το περιβάλλον και το φυσικό τοπίο.

Οι κατά τα άλλα πανέμορφες παραλίες με την ιδιαίτερη καθαριότητα της θάλασσας μοιάζουν με ερημικές περιοχές εγκαταλελειμμένες χωρίς χώρους Πάρκινγκ, αθλητικές εγκαταστάσεις, δένδροφύτευση, πάρκα.

Κατά τους θερινούς μήνες στην κεντρική παραλιακή συνωστίζονται πεζοί και αυτοκίνητα δημιουργώντας μια αντιαισθητική εικόνα με όλους τους κινδύνους που δημιουργεί αυτό.

Τα βασικά αντιπλημμυρικά έργα στους περισσότερους οικισμούς δεν έχουν κατασκευασθεί με καταστροφικές συνέπειες μερικές φορές.

Δεν έχουν παρθεί ουσιαστικές αποφάσεις για την αξιοποίηση χώρων που μπορούν να αποτελέσουν τουριστικούς πόλους, έτσι ο ΟΛΥΜΠΟΣ παραμένει ένα απλά παγκόσμια γνωστό από την ιστορία του βουνό χωρίς να προσφέρει όσα θα έπρεπε στους σημερινούς κατοίκους και το ίδιο ισχύει για το ορεινό σύμπλεγμα του Κισσάβου καθώς και την λίμνη της Καλλιπεύκης.

Οι συνδέσεις των οικιστικών κέντρων με τα μνημεία, τους παραδοσιακούς οικισμούς και τους χώρους αναψυχής που μπορεί κάποιος να επισκεφθεί είναι στις περισσότερες διαδρομές σε κακή κατάσταση.

Η σήμανση των περιοχών και διαδρομών τουριστικού ενδιαφέροντος είναι ανύπαρκτη, συνοψιζόμενη τις περισσότερες φορές σε μικρές ξύλινες ταμπέλες που τοποθετούν οι ΟΤΑ συνήθως σημεία και των οποίων τα γράμματα δύσκολα μπορεί κανείς να διαβάσει.

Η πληροφόρηση επίσης των επισκεπτών είναι πολύ δύσκολη, λόγω της μη ύπαρξης ενός φορέα αρμοδίου για την παροχή πληροφοριών και την διανομή έντυπου υλικού (χαρτών, ενημερωτικών φυλλαδίων) σε σημεία κόμβους των περιοχών.

Το πολιτιστικό γίνεσθαι του νομού αν και πλούσιο σε δραστηριότητα είναι άγνωστο πέρα από τις κλειστές κοινωνίες μικρών ΟΤΑ, με εξαίρεση ίσως

κάποιες εκδηλώσεις που έχουν κατορθώσει να αναλάβουν ένα ευρύτερο χαρακτήρα όπως ο «Καρναβάλι του Τυρνάβου», «Γιορτή κρασιού του Αμπελώνα».

4.4.2 Στόχοι και προοπτικές

Η κρίση στους περισσότερους τομείς της οικονομίας οδηγεί στην μείωση των εισοδημάτων, σε ανεργία και σε εσωτερική μετανάστευση που επιφέρει την ερήμωση πολλών περιοχών της υπαίθρου με ανελαστική οικονομία.

Βασική επιδίωξη αποτελεί η αντιμετώπιση των ανωτέρω με την δημιουργία εναλλακτικών εισοδηματικών λύσεων, συμπληρωματικών εισοδημάτων, ελαστικών τοπικών οικονομιών.

Δεν στοχεύετε η εξαφάνιση παραδοσιακών οικονομικών τομέων της περιοχής αλλά η υποβοήθησή τους μέσα από την ανάπτυξη του τουρισμού που μπορεί να έχει θετική επίδραση συμπαρασύροντας ανοδικά τους άλλους κλάδους σε αναπτυξιακή πορεία με στόχο μία ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη.

Η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης μέσα από την ανωτέρω διαδικασία συντελεί στην αντιμετώπιση της ανεργίας που σε συνάρτηση με την προστιθέμενη αξία που θα δημιουργηθεί στις τουριστικές περιοχές μπορούν να διαμορφώσουν τις κατάλληλες συνθήκες για την συγκράτηση του πληθυσμού, την αναζωογόνηση των περιοχών και την διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

- Τα παράλια του νομού με το ιδιαίτερο αισθητικό κάλος, την καθαρή θάλασσα, το τοπίο και την καθαρότητα του περιβάλλοντος.
- Ο παγκόσμια γνωστός ορεινός όγκος του ΟΛΥΜΠΟΥ και της ΟΣΣΑΣ με τις δυνατότητες χιονοδρομιών , κυνηγετικού, ορειβατικού τουρισμού.
- Η πανέμορφη κοιλάδα των Τεμπών με τον Πηνειό ποταμό.
- Οι δεκάδες εκκλησιαστικών βυζαντινών μνημείων καθώς και τα κλασσικά ευρήματα των περιοχών της Ποταμιάς Ελασσόνας, του Δ. Ολύμπου και Κραννώνος αποτελούν σημεία αναφοράς για τον νομό μας

που σε συνδυασμό με τους παραδοσιακούς - ιστορικούς οικισμούς, την υποδομή της Λάρισας και το σύνολο των πολιτιστικών και αθλητικών δραστηριοτήτων μας δίνουν μίας γενική εικόνα των δυνατοτήτων ανάπτυξης του νομού.

Στόχος είναι μέσα από την εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών να συνδεθούν οι ορεινοί όγκοι με τις πεδινές ή παράκτιες περιοχές και να δημιουργηθούν τουριστικά κυκλώματα βαθμίδων.

Δυναμικός Τουρισμός

Στην βαθμίδα αυτή εντάσσονται περιοχές που συγκεντρώνουν τα στοιχεία «ήλιος – θάλασσα/ χιονοδρομικά κέντρα – σπορ».

Στις εν λόγω περιοχές πρέπει να αναπτυχθεί ένας δυναμικός τουρισμός, συναλλαγματοφόρος όπου το κύριο εισόδημα και η κύρια απασχόληση των κατοίκων θα είναι οι τουριστικές υπηρεσίες, που θα είναι σε θέση να ενταχθεί μέσα στον παγκόσμιο τουριστικό ανταγωνισμό.

Το είδος αυτό ανάπτυξης θα στοχεύει μέσα από την δημιουργία υποδομών και την παροχή τουριστικών υπηρεσιών, στην προσέλκυση μαζικού τουρισμού μεσαίου και υψηλού επιπέδου.

Τέτοια τουριστικά κυκλώματα στον νομό μας είναι:

□ Η περιοχή των παραλίων σε συνδυασμό με τον ορεινό όγκο του Κισσάβου και την περιοχή των Τεμπών - Αμπελάκια.

Το κύκλωμα συγκεντρώνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία που μπορούν να το αναδείξουν σε τουριστικό κέντρο. Βρίσκετε ανάμεσα στους νομούς Πιερίας και Μαγνησίας και μπορεί να τους συνδέσει για αυτό είναι απαραίτητη η ολοκλήρωση της παραλιακής οδού.

Οι παραλιακές περιοχές με την υλοποίηση βασικών υποδομών, όπως χωροταξική οργάνωση – οικιστικές ζώνες, ολοκλήρωση ύδρευσης –

αποχέτευσης- αντιπλημμυρικών έργων, πεζοδρομήσεις και αρχιτεκτονική διαρρύθμιση – εξωραϊσμό των ακτών μπορούν να αποτελέσουν το κέντρο υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών, οι οποίοι μπορούν έχοντας ως ορμητήριο την παραλιακή ζώνη να περιηγηθούν στον ορεινό όγκο του Κισσάβου, στους οικισμούς Καρίτσα – Σπηλιά – Ανατολή – μεγαλόβρυσο-Αγιά – Σκλήθρο, καθώς και στην Κοιλιάδα των Τεμπών – Αμπελάκια- Ραψάνη.

Οι ανωτέρω οικισμοί πρέπει να αναδειχθούν σε κέντρα εστίασης και αναψυχής. Οι οδικές συνδέσεις των οικισμών του Κισσάβου και η ανάδειξη των τουριστικά ενδιαφερόντων μνημείων σε συνδυασμό με την φυσική ομορφιά, την δημιουργία τόπων αναψυχής, αθλητικών εγκαταστάσεων, χώρων έκθεσης της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής και πολιτιστικών παραδοσιακών εκδηλώσεων μπορούν να δημιουργήσουν ένα ήπιο τουριστικό ρεύμα που θα τονώσει την περιοχή.

□ Η περιοχή του ΟΛΥΜΠΟΥ

Με την προϋπόθεση της δημιουργίας χιονοδρομικών εγκαταστάσεων και αξιοποίησης των κλασικών αρχαιοτήτων της περιοχής, σπηλαίων κλπ. Μπορεί να αποτελέσει τουριστικό πόλο ανάπτυξης για την ευρύτερη περιοχή με τις προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν και πιο πάνω.

Η διοργάνωση του παγκόσμιου πρωταθλήματος ταχύτητας Αιωροπτέρων στον Όλυμπο το 2000 ανοίγει τον δρόμο για μόνιμη διοργάνωση Αθλητικών και Αεραθλητικών δραστηριοτήτων στην περιοχή μιας και η περιοχή κατατάσσεται από άποψη πτητικών συνθηκών από τις καλύτερες στον κόσμο.

Η δημιουργία φορέα διαχειριστή με την μορφή ΑΕ για την προώθηση των Αεραθλητικών δραστηριοτήτων του μηχανοκίνητου Αθλητισμού με την αξιοποίηση της πίστας MOTO και AUTO CROSS και η δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου, μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά προς την κατεύθυνση της ήπιας τουριστικής παρέμβασης.

□ Η περιοχή της Καλλιπεύκης

Με την προϋπόθεση της επανασύστασης της Λίμνης μπορούμε να πούμε ότι η περιοχή μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης πολλών επισκεπτών.

Βρίσκεται στον Όλυμπο και μπορεί να συνδυάσει επισκέπτες που ενδιαφέρονται για ορειβασία, χιονοδρομίες, άθληση, φυσική ομορφιά, περιηγητικό τουρισμό.

Στις περιοχές αυτές πρέπει να διερευνηθεί η δυνατότητα για δημιουργία Αθλητικού κέντρου με δυνατότητες πλήρης προετοιμασίας ομάδων και αθλητών.

Βασικό επίσης είναι να ολοκληρωθούν ή να κατασκευασθούν οι οδικές αρτηρίες που θα συνδέσουν τον νομό Λάρισας με τους νομούς Τρικάλων (Μετέωρα), Καρδίτσας (Λ.Πλαστήρα) Μαγνησίας (Πήλιο).

Ήπιος Τουρισμός

Στην βαθμίδα αυτή εντάσσονται όλες οι περιοχές που λόγω της φύσης τους και της μορφολογίας τους δεν μπορούν να μετατραπούν σε αμιγείς τουριστικές.

Η οικονομία τους δεν μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικά στον τουρισμό αλλά χρειάζονται παράλληλα και άλλες οικονομικές δραστηριότητες.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού προσφέρονται για την ανάπτυξη των ανωτέρω περιοχών όπως εκκλησιαστικός τουρισμός, περιπατητικός, οικολογικός, κυνηγετικός, συνεδριακός κλπ, που έχουν εποχιακό χαρακτήρα και δεν απευθύνονται σε μεγάλες μάζες πληθυσμού, προσφέρουν όμως σημαντικά στην προβολή μίας περιοχής, στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού και στην δημιουργία παράλληλης απασχόλησης για την στήριξη των εισοδημάτων των κατοίκων.

- Η περιοχή της ποταμιάς όπου πρέπει να αναδειχθούν – συντηρηθούν οι Βυζαντινές εκκλησίες, να κατασκευασθούν άλση αναψυχής και η σύνδεση μέσω του δασικού συμπλέγματος της Βερδικούσας με τα Μετέωρα.
- Η περιοχή του Κάτω Ολύμπου με τους οικισμούς Κρανιάς, Ραψάνης, Αιγάνης, Πυργετού και το Δέλτα του Πηνειού.
- Οι περιοχές γύρω από την Λίμνη Κάρλα του Θεσσαλικού κάμπου καθώς και αυτές των Δήμων Κραννώνα και Πυθίου όπου πρέπει να γίνουν οι ανασκαφές για την ανάδειξη και αξιοποίηση των κλασικών μνημείων .

Η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού θα πρέπει να αποτελέσει ένα θέμα που θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα με στόχο να δημιουργηθεί ανθρώπινο δυναμικό καταρτισμένο ικανό να προσφέρει υπηρεσίες υψηλού επιπέδου.

Αγροτουρισμός

Η συγκέντρωση των πόρων σε μικρές γεωγραφικά και πληθυσμιακά περιοχές η διατήρηση μέσω μικρών μονάδων παραδοσιακών γεωργικών, κτηνοτροφικών και βιοτεχνικών επαγγελμάτων και ο συνδυασμός τουριστικών και αγροτικών δραστηριοτήτων που προσφέρει δυνατότητα στους επισκέπτες να συμμετάσχουν και να γνωρίσουν τον αγροτικό τρόπο ζωής προωθεί την ιδέα του Αγροτουρισμού και συμβάλει θετικά στην διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών για την αναζωογόνηση περιοχών με δημογραφικό και οικονομικό πρόβλημα.

- Το Λιβάδι
- Η Καλλιπεύκη
- Τα Αμπελάκια
- Το Δομένικο
- Η Ραψάνη
- Το Σκλήθρο

Είναι οικισμοί που συγκεντρώνουν στοιχεία ανάπτυξης του Αγροτουρισμού.

Προβολή

Σε δεύτερο στάδιο η τουριστική προβολή, είναι ένα παράγοντας που θα παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη των τουριστικών πόρων.

Κανόνα για την προβολή του νομού, η οποία πρέπει να γίνεται σταδιακά και με την υλοποίηση των υποδομών είναι ότι πρέπει να προβάλλονται θέματα ή περιοχές και μνημεία που είναι σε θέση ο επισκέπτης να απολαύσει. Στην αντίθετη περίπτωση θα εμφανιστούν δυσανάλογα αποτελέσματα.

Η τουριστική προβολή πρέπει να λάβει υπόψη τρία στοιχεία:

- 1) Να έχει πάντα ξεκάθαρο το κομμάτι της αγοράς στο οποίο απευθύνεται και το οποίο πρέπει να συμβαδίζει με την εξέλιξη των υποδομών.
- 2) Το στοιχείο της μαζικής ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών που αφορά τις περιοχές της πρώτης βαθμίδας.
- 3) Την ανάγκη κάποιων ομάδων πληθυσμών για διακοπές με ειδικά ενδιαφέροντα.

Φυσικά ο συνδυασμός των παραπάνω είναι απαραίτητος .

Στόχοι της τουριστικής προβολής πρέπει να είναι:

- 1) Ανάδειξη των τουριστικών πόρων του νομού ΟΧΙ μόνο για την φυσική τους ομορφιά αλλά και για την πολιτιστική τους ιδιαιτερότητα και την ιστορική του αξία.
- 2) Να προβάλλει τους τουριστικούς πόρους για διακοπές εκτός περιόδου με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού .
- 3) Να αναδεικνύει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του νομού σε σχέση με άλλες περιοχές.
- 4) Να προβάλλει στον επισκέπτη την δυνατότητα πολλαπλών δραστηριοτήτων.

Σήμανση

Η πληροφόρηση των οδών με φωτεινές ή όχι πινακίδες οι οποίες να οδηγούν τους επισκέπτες στα τουριστικά σημεία αναφοράς του νομού είναι εξίσου σημαντική.

Σε δεύτερο στάδιο και αφού αναδειχθούν τα σημεία ή μνημεία και γίνουν επισκέψιμα , θα πρέπει οπωσδήποτε μέσα από μελέτη που θα καταγράψει τους κόμβους, τις διαδρομές και τα μονοπάτια επικοινωνίας να σημανθούν με κατάλληλο τρόπο και μεθόδους ώστε να οδηγούνται οι επισκέπτες στα επιθυμητά σημεία.

Πληροφόρηση

Η πληροφόρηση των επισκεπτών του νομού, εκτός των εντύπων υλικών που θα διανέμονται από την συμμετοχή φορέων σε διεθνείς ή εθνικές εκθέσεις θα πρέπει να παρέχεται πλήρης και σε τοπικό επίπεδο.

Θα πρέπει να καθορισθούν κομβικά σημεία του νομού από τα οποία διέρχεται μεγάλος αριθμός επισκεπτών και να στηθούν τουριστικά περίπτερα που σαν στόχο θα έχουν την παροχή πληροφοριών στους επισκέπτες με χορήγηση ενημερωτικού υλικού και ακόμη και την παροχή υπηρεσιών εξεύρεσης καταλυμάτων και την υπόδειξη ή πρόταση επισκέψεων ή περιηγήσεων.

Τα περίπτερα μπορούν να λειτουργούν εποχιακά και κυρίως την περίοδο της έντονης τουριστικής κίνησης κατά περιοχή.

Η ευθύνη για την λειτουργία τους μπορεί να ανήκει στους Α΄ / βαθμούς ΟΤΑ ή στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση καθώς επίσης και σε συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς κατά περιοχή.

4.5. Μεταφορές

Στον τομέα των μεταφορών στα πλαίσια του Β΄ ΚΠΣ και του ταμείου Συνοχής γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια για την Ελληνική πραγματικότητα συνολικής αναβάθμισης των οδικών δικτύων μεταφοράς Εθνικού και Διαπεριφερειακού ενδιαφέροντος . Αν και τα έργα υποδομών στις μεταφορές συμβάλλουν άμεσα στην διαμόρφωση των διαφόρων μακροοικονομικών μεγεθών (ΑΕΠ – Απασχόληση) εν τούτοις η κύρια συμβολή τους είναι έμμεση. Στον Ν. Λάρισας πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του Β΄ ΚΠΣ σημαντικές παρεμβάσεις με την κατασκευή του ΠΑΘΕ τον εκσυγχρονισμό του Σιδηροδρομικού δικτύου αλλά και την ολοκλήρωση και βελτίωση νέων τμημάτων στο επαρχιακό δίκτυο του Νομού.

Μέχρι σήμερα τα προβλήματα και οι αδυναμίες που είχαν διαπιστωθεί κατά το στάδιο κατάρτισης του Β'ΚΠΣ εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να υπάρχουν δεδομένου ότι από τα μεγάλα οδικά έργα ένα μέρος έχει αποδοθεί σε χρήση ενώ η ζήτηση για μεταφορικές υπηρεσίες εξακολουθεί να αυξάνει με ταχείς ρυθμούς. Από το Β'ΚΠΣ είχε προγραμματισθεί η κατασκευή σημαντικών τμημάτων του ΠΑΘΕ όπως Καραβόμυλος- Λάρισα, παρακάμψη Λάρισας, Λάρισα Πλαταμώνα καθώς επίσης και των οδικών αξόνων που συνδέουν τον Νομό με τους γειτονικούς Νομούς (Λάρισα, Τρίκαλα, Λάρισα – Κοζάνη , Λάρισα – Βόλος, Λάρισα – Φάρσαλα, Λάρισα – Καρδίτσα).

Σε Νομαρχιακό επίπεδο είχε προγραμματισθεί η κατασκευή και βελτίωση του επαρχιακού οδικού δικτύου, ενώ υπήρξε σχεδιασμός για βελτίωση και κατασκευή τμημάτων σε περιοχές με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, σε περιοχές που έχουν σχέση με τον στόχο τους Τουριστικής αξιοποίησης τους όπως (Λάρισα – Αγιά – Αγιοκάμπος, Παρακάμψεις Στομίου και Καρίτσας, δρόμος Καρυάς – Λεπτοκαρυά και Καλλιπεύκη - Αγ. Παντελεήμονας, Λιμάνι Αγιοκάμπου) έργα που το μεγαλύτερο μέρος τους ειδικά σε πεδινές περιοχές έχει ολοκληρωθεί.

Στόχος ήταν επίσης η λειτουργία πολιτικού αεροδρομίου στην Λάρισα κάτι που δεν πραγματοποιήθηκε μέχρι σήμερα. Οι παρεμβάσεις αυτές στο σύνολο τους δεν έχουν σήμερα ολοκληρωθεί . Μόνο οι μικρής και μεσαίας κλίμακας κατασκευές έχουν ολοκληρωθεί ενώ παρά την ικανοποιητική πρόοδο που υπάρχει και στις μεγάλης κλίμακας παραμένουν πολλά να γίνουν ακόμη. Είναι επίσης διαπιστωμένο ότι οι πόροι που διατέθηκαν σε Νομαρχιακό επίπεδο δεν εξυπηρέτησαν μόνο αναπτυξιακούς στόχους αλλά ένα σημαντικό μέρος τους διατέθηκε και για οδικά έργα με κοινωνική διάσταση κάτι που δεν βοήθησε να ολοκληρωθούν οι μεγάλες παρεμβάσεις που είχαν τεθεί σαν στόχος όπως ο παραλιακός οδικός άξονας, ο δρόμος Λάρισας - Αγιάς – Αγιοκάμπου, η κατασκευή του δρόμου Σπαρμού προς Όλυμπο ο δρόμος Ροδιάς – Συκαμινέας. Σημαντικά επίσης προβλήματα υπάρχουν στην συντήρηση του επαρχιακού δικτύου που δεν πληροί τις προϋποθέσεις ασφάλειας για την πρόληψη ατυχημάτων.

Στον τομέα των σιδηροδρόμων στον νομό πραγματοποιείται στα πλαίσια της αναβάθμισης της σιδηροδρομικής γραμμής Αθήνα – Θεσσαλονίκη η κατασκευή της σήραγγας των Τεμπών ενώ μέχρι σήμερα το 2000, θα παραδοθεί σε χρήση και η αναβάθμιση της σιδηροδρομικής γραμμής Παλαιοφάρσαλα – Καλαμπάκα;. Οι αδυναμίες που διαπιστώθηκαν κατά την υλοποίηση κατά την υλοποίηση των μεγάλων έργων του τομέα Μεταφορών αποδίδονται τόσο στον αρχικό σχεδιασμό όσο και στους μηχανισμούς υλοποίησής τους.

Η μη έγκαιρη έναρξη των μελετών, απαλλοτριώσεων και γενικά η καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των προκαταρκτικών σταδίων ωρίμανσης των έργων που αφορά και άλλους τομείς είναι οι κύριες αιτίες για τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν. Επίσης οι αυστηρότερες προδιαγραφές που εφαρμόστηκαν μετά από συμφωνία Εθνικών και Κοινοτικών αρχών (π.χ. περιβαλλοντικές μελέτες, έλεγχος ποιότητας, θεσμικό πλαίσιο) δημιούργησε προβλήματα στους μηχανισμούς σχεδιασμού και εφαρμογής.

4.5.1 Στόχοι – Νέες προκλήσεις

Η πιο πάνω συνοπτική παρουσίαση στόχων και αποτελεσμάτων του Β'ΚΠΣ αναδεικνύει ότι ιδιαίτερα μεγάλη προσπάθεια απαιτείται και από το Γ ΚΠΣ για την κάλυψη των τεθέντων στόχων. Οι πόροι που θα διατεθούν στον τομέα των μεταφορών για ολοκλήρωση των παρεμβάσεων που έχουν ξεκινήσει από το Β' ΚΠΣ αλλά και για την ολοκλήρωση των στόχων που έχουν τεθεί πρέπει να προσεγγίζουν τουλάχιστον τους πόρους του Β'ΚΠΣ. Πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας ότι τόσο το Ενικό Σ.Π.Α όσο και η ΕΕ υιοθετούν πολιτικές που καθιστούν τον τομέα των Μεταφορών σημαντικότατο για τις διαρθρωτικές μεταβολές που σημειώνονται όπως η ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων, η απελευθέρωση των αγορών η εκτεταμένη αυτοχρηματοδότηση από τον ιδιωτικό τομέα, ο περιορισμός των ατυχημάτων, η αυξημένη ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος, οι τεχνολογικές εξελίξεις που αφορούν την παραγωγή των έργων.

Όλες αυτές οι εξελίξεις μας βάζουν μπροστά σε μια νέα πραγματικότητα ότι πρέπει αυτήν την φορά οι στόχοι για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 πρέπει να είναι:

- 1) Η αποπεράτωση και λειτουργική ενσωμάτωση στην αναπτυξιακή διαδικασία των έργων που εκτελούνται αλλά δεν θα ολοκληρωθούν με το Β'ΚΠΣ.
- 2) Η βελτίωση των προσβάσεων προς τους γειτονικούς Νομούς και τα αστικά τους κέντρα καθώς επίσης και η σύνδεση του ΠΑΘΕ με την Δυτική Ελλάδα και την Ήπειρο.
- 3) Η ολοκλήρωση των Σιδηροδρομικών μεταφορών με στόχο την προσέγγιση μεταφορικού έργου από το οδικό δίκτυο.
- 4) Η ουσιαστική βελτίωση του επαρχιακού οδικού δικτύου με σημαντικές παρεμβάσεις σε θέματα ασφάλειας (σήμανση, διαπλάτυνση) παρακάμψεων των αστικών κέντρων του Νομού, νέων γεφυρών και κυρίως του άξονα ΠΑΘΕ σε κλειστό αυτοκινητόδρομο ιδιαίτερα για τα τμήματα που ενδιαφέρουν τον Νομό, ενώ πρέπει να γίνει επιλογή της τελικής λύσης για την κοιλάδα των Τεμπών με ευαισθησία στο περιβάλλον.

4.5.2 Κύριες δράσεις για το Κ.Π.Σ.

Για την επίτευξη των πιο πάνω στόχων απαιτείται η συγκέντρωση των πόρων σε περιορισμένο αριθμό παρεμβάσεων αποδίδοντας πρώτη προτεραιότητα την ολοκλήρωση των έργων που εκτελούνται από το Β'ΚΠΣ για να επιτευχθεί η πλήρης αξιοποίηση και μεγιστοποίηση του αναπτυξιακού τους αποτελέσματος. Έτσι στα πλαίσια των στρατηγικών αυτών προτεραιοτήτων προτείνονται οι ακόλουθες δράσεις:

- 1) Ολοκλήρωση του ΠΑΘΕ στα τμήματα που αφορούν τον Νομό και κυρίως η κατασκευή του τμήματος των Τεμπών που αποτελεί και το δυσκολότερο.
- 2) Η συνέχιση των προσπαθειών βελτίωσης των διαπεριφερειακών συνδέσεων με τους γειτονικούς Νομούς και η κατασκευή όλων των οδικών αξόνων που συμβάλλουν στην σύνδεση του Νομού με τις

πρωτεύουσες των Νομών (Τρίκαλα – Καρδίτσα – Λαμία) μέσω Φαρσάλων.

- 3) Η ολοκλήρωση των οδικών έργων σε περιοχές που έχουν δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα ή αποπεράτωση του παραλιακού οδικού άξονα μέχρι Πήλιο, η αποπεράτωση του δρόμου Ροδιάς – Συκαμινέας, ο δρόμος Σπαρμού προς Όλυμπο, η παράκαμψη της Αγιάς και η ολοκλήρωση της σύνδεσης Λάρισας – Αγιάς – Αγιοκάμπου, η σύνδεση της Ελασσόνας μέσω Βερδικούσιας με τον Ν. Τρικάλων και τα Μετέωρα, το οδικό κύκλωμα Κισσάβου και η σύνδεση με τα παράλια του νομού.
- 4) Η κατασκευή του άξονα Ηγουμενίτσας – Βόλου με διακλάδωση προς την Λαμία που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για σύνδεση με Εγνατία αλλά και καθιέρωση του Λιμανιού του Βόλου ως Πύλη της Ευρώπης προς την Μ. Ανατολή.
- 5) Η βελτίωση του κυκλοφοριακού προβλήματος της πόλης με την κατασκευή του Δακτυλίου της Λάρισας και των παρακάμψεων των Αστικών κέντρων Ελασσόνας – Τυρνάβου και Φαρσάλων.
- 6) Η καθιέρωση προαστιακής σιδηροδρομικής γραμμής Λάρισας – Βόλου ταχείας διαδρομής .
- 7) Η ανάπτυξη εμπορευματικού κέντρου υπηρεσιών διαμετακόμισης, συσκευασίας, αποθήκευσης ικανό να αξιοποιήσει την ανάπτυξη των συνδυασμένων μεταφορών.
- 8) Η λειτουργία πολιτικού Αεροδρομίου στην Λάρισα με στόχο όχι μόνο τις ανάγκες του τουρισμού αλλά και την μεταφορά γεωργικών προϊόντων στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται στην Γεωργία.
- 9) Η σιδηροδρομική σύνδεση της Θεσσαλίας με Ηγουμενίτσα και Κοζάνη στα πλαίσια της επέκτασης της γραμμής Παλαιοφάρσαλα – Καλαμπάκα.

4.6. Μεταποίηση

Ο δευτερογενής τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ζωή του Νομού. Είναι ένας τομέας με πολύ σημαντικό ειδικό βάρος στην οικονομία του Νομού το οποίο δεν αποτυπώνεται από την συμμετοχή του

τομέα στο συνολικό ακαθάριστο προϊόν του Νομού (26%) ούτε από την συμμετοχή του στην απασχόληση. Η μεγαλύτερη σημασία του δευτερογενή τομέα για τον οικονομικό και κοινωνικό ιστό του νομού, φαίνεται από τις έντονες αλληλεξαρτήσεις του συγκεκριμένου τομέα αλλά και με τον πρωτογενή.

Συγκεκριμένα: Η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο συνολικό ακαθάριστο προϊόν του νομού, κυμαίνεται γύρω στο 27% χωρίς έντονες διακυμάνσεις διαχρονικά στο διάστημα 1981 –1993.

Ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα αποτελούσε κατά το 1993 το 19,2 του συνόλου των απασχ/νων του νομού παρουσιάζοντας διαχρονικά τάσεις μείωσης καθώς τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 20,2 το 1992, 22,14 % το 1991 και 25,5% το 1981.

Ο σημαντικότερος κλάδος της μεταποίησης όσον αφορά την συμμετοχή στην συνολική απασχόληση της μεταποίησης είναι ο κλάδος των τροφίμων που συγκεντρώνει το 22,5% περίπου των απασχολούμενων.

Ακολουθεί ο κλάδος της Υφαντουργίας που αντιπροσωπεύει το 19% της απασχόλησης με σημαντικές τάσεις μείωσης.

Οι υπόλοιποι σημαντικοί κλάδοι της μεταποίησης ακολουθούν φθίνουσα πορεία.

Σε γενικές γραμμές, η κάμψη της μεταποιητικής δραστηριότητας στον Νομό είναι ορατή με άμεσα αρνητικά αποτελέσματα για την περιοχή.

- Η εξέλιξη του συνόλου της μεταποίησης στον νομό χαρακτηρίζεται από τάσεις κάμψης της παραγωγής μετά το 1990 πετυχαίνοντας το 1992 την χαμηλότερη αξία παραγωγής σε σταθερές τιμές του 1980 για την οκταετία 1984-1992.

Η αρνητική πορεία της παραγωγής είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την μείωση της απασχόλησης στο σύνολο της μεταποίησης μετά το 1991. Η μείωση της απασχόλησης συνοδεύεται με σημαντική μείωση του μεγέθους των επιχειρήσεων.

Οι δυσμενείς εξελίξεις στην αξία του παραγόμενου προϊόντος, φαίνεται να οφείλεται στην αδυναμία προώθησης των μεταποιητικών προϊόντων του Νομού στην Ελληνική και την διεθνή αγορά.

Η πτώση των πωλήσεων αντικατοπτρίζει την πτώση και την έλλειψη της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών προϊόντων και υποδεικνύει τις κατευθύνσεις παρέμβασης για την ανάκαμψη/ ανάπτυξη της μεταποίησης του νομού.

4.6.1 Στόχοι – Στρατηγική

Κύριος στόχος θα πρέπει να είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραγόμενων προϊόντων μέσω του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων και την ολοκλήρωση και τελειοποίηση των υποδομών.

- Η δημιουργία Εκθεσιακού συνεδριακού κέντρου Θεσσαλίας
- Η ίδρυση του Βιοτεχνικού Πάρκου Λάρισας
- Η δημιουργία Εμπορευματικού κέντρου και εμπορευματικών σταθμών
- Η προώθηση της καινοτομίας και η χορήγηση κινήτρων για συγχώνευση μικρών επιχειρήσεων.
- Η δημιουργία επιχειρηματικού κέντρου ενδύματος
- Η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων του Ηλεκτρονικού εμπορίου
- Η παραγωγή & τυποποίηση προϊόντων με τις μεθόδους ISO
- Η προβολή και προώθηση των τοπικών προϊόντων

Είναι στοιχεία που μπορούν :

- Να βγάλουν από την απομόνωση τις τοπικές επιχειρήσεις
- Να συγκεντρώσουν τις επιχειρήσεις σε ενιαίο χώρο και να τις αναβαθμίσουν τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και τεχνολογικών λειτουργιών.
- Να προωθήσουν εφαρμογές σύγχρονων συστημάτων συνδυασμένων εφαρμογών .
- Να προωθήσουν καινοτομικά επιχειρηματικά σχέδια και επώνυμα προϊόντα ποιότητας .

Επίσης η ύπαρξη εξειδικευμένου και διαθέσιμου εργατικού δυναμικού σε όλα τα επίπεδα παραγωγής και η κατάλληλη αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού θα κάνει δυνατή την κατάσχεση αναπτυξιακού σχεδιασμού σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς και με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που παρουσιάζει ο Νομός.

4.7 Ενέργεια

Υφιστάμενη κατάσταση και πρόγραμμα ανάπτυξης στον τομέα της παραγωγής (ηλεκτρική ενέργεια)

Λιγνιτικοί θερμοηλεκτρικοί σταθμοί

Δεν υπάρχουν στον Νομό Λάρισας ούτε προγραμματίζονται άμεσα. Μελετάται η ενδεχόμενη εκμετάλλευση δύο λιγνιτικών κοιτασμάτων πλησίον του Δομένικου και Αμουρίου, στην λεκάνη Ελασσόνας.

Η μελέτη που πραγματοποίησε ομάδα του ΤΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εγκατάσταση θερμοηλεκτρικής μονάδας είναι ενδιαφέρουσα από τεχνικοοικονομικής άποψης αρκεί να ληφθεί σημαντική μέριμνα για την μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος στην περιοχή.

Η δημιουργία όμως νέας λιγνιτικής μονάδας έρχεται σε σύγκρουση με τις δεσμεύσεις της χώρας μας για μείωση των εκπομπών CO₂ στην ατμόσφαιρα (Συνθήκη του Ρίου και του Κυότο). Σύμφωνα με το ελληνικό σχέδιο μείωσης των εκπομπών CO₂ στην ατμόσφαιρα το 31,3% της μείωσης αναμένεται να επιτευχθεί με την υποκατάσταση του λιγνίτη από το φυσικό αέριο στις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής.

Παρόλα αυτά όμως θα μπορούσαμε να εξετάσουμε το ενδεχόμενο συνδυασμένης καύσης λιγνίτη και βιομάζας.

Σταθμοί συμπαραγωγής με Φ/Α

Ο νομός Λάρισας έχει την τύχη να διασχίζεται από τον αγωγό μέσης πίεσης του Φ/Α σε όλο το μήκος. Η εγκατάσταση του αγωγού έχει ολοκληρωθεί και έχουν ήδη συνδεθεί στο δίκτυο δύο μονάδες συμπαραγωγής με Φ/Α:

- της EBZ από μετατροπή παλαιότερης μονάδας με χρήση μαζούτ.
- Της Βιομηχανίας Βιοκαρπέντ.

Η ΒΙΠΕ της Λάρισας δεν έχει εκδηλώσει ακόμα (1998) ενδιαφέρον για την εγκατάσταση μονάδας συμπαραγωγής. Το θεσμικό πλαίσιο, η ποιότητα του Φ/Α , οι σημαντικές καθυστερήσεις της ΔΕΠΑ αλλά και η αβεβαιότητα που επικρατεί σχετικά με την τιμή πώλησης του Φ/Α κάνουν τους υποψήφιους επενδυτές διστακτικούς παρά το μεγάλο ενδιαφέρον που εκδηλώθηκε αρχικά από τον επιχειρηματικό κόσμο του Νομού.

Το Φ/Α παρέχει την δυνατότητα στον Νομό μας να αποτελέσει ένα σημαντικό πόλο έλξης, καινοτομίας και τεχνολογίας στο χώρο του Φ/Α , ευκαιρία την οποία θα πρέπει ο νομός Λάρισας να εκμεταλλευτεί στο έπακρο.

Βιοαέριο

Στον νομό Λάρισας από τον ΧΥΤΑ του Δήμου Λάρισας προγραμματίζεται και η δημιουργία ΧΥΤΑ στα Φάρσαλα , στην Ελασσόνα και στην Αγιά (πηγή ΥΠΕΧΩΔΕ, Χωροταξική μελέτη Θεσσαλίας – Πρώτη Φάση, Σεπτέμβριος 1998) .

4.7.1 Συμπεράσματα για την ηλεκτρική ενέργεια

Με δεδομένη την υποχρέωση της ελληνικής κυβέρνησης να απελευθερώσει από τον Φεβρουάριο 1999 το 23,6% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας προτείνεται η έμμεση και άμεση προώθηση των ιδιωτικών εγκαταστάσεων ηλεκτροπαραγωγής ή συμπαραγωγής με χρήση Φ/Α ή ΑΠΕ στον Νομό. Η αξιοποίηση της βιομάζας προσφέρει και μια ενδιαφέρουσα διέξοδο για τον αγροτικό τομέα του νομού η οποία δεν θα πρέπει να μείνει αναξιοποίητη.

Φυσικό αέριο

Η ΔΕΠΑ έχει σαν αποκλειστικό αντικείμενο την εισαγωγή κα ένταξη Φ/Α ΣΤΟ Ελληνικό Ενεργειακό σύστημα, σαν εναλλακτικό καύσιμο για την

παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, μείωση ρύπων, απεξάρτηση από την αποκλειστική χρήση του πετρελαίου.

Προτάσεις για το Φ/Α

Η Ελληνική Κυβέρνηση βασίζει στο Φ/Α μεγάλο μέρος από τις ελπίδες της για την μείωση των εκπομπών CO₂ της χώρας μας. Για την επιτάχυνση της διείσδυσης του Φ/Α στον οικιακό, εμπορικό και βιομηχανικό τομέα προτείνεται η χρηματοδότηση συνοδευτικών δράσεων και ενεργειών:

- Ενέργειες ενημέρωσης πληροφόρησης για την αύξηση της αποδοχής του Φ/Α από τους δυνητικούς καταναλωτές.
- Αμερόληπτες υπηρεσίες ενημέρωσης για θέματα δικτύων, συσκευών και εγκαταστάσεων Φ/Α.
- Υποστήριξης των υποψήφιων επενδυτών στην υποβολή προτάσεων χρηματοδότησης
- Προγράμματα κατάρτισης τεχνητών – εγκαταστατών
- Μηχανισμούς και δομές πιστοποίησης, παρακολούθησης και περιοδικού ελέγχου των εγκαταστάσεων από πλευράς τόσο ασφάλειας όσο και αποδοτικής λειτουργίας.

Αυτές οι δράσεις θα είναι συμπληρωματικές των δράσεων ενίσχυσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον τομέα της συμπαραγωγής με Φ/Α που αναφέρθηκε παραπάνω.

Υποκατάσταση συμβατικών καυσίμων με ΑΠΕ

Με δεδομένο ότι ένας από τους στόχους της εθνικής μας ενεργειακής πολιτικής είναι η μείωση της εξάρτησης μας από εισαγόμενα συμβατικά καύσιμα (Φ/Α , πετρέλαιο και παράγωγα του), θα πρέπει να ενισχυθεί η αξιοποίηση τοπικών μορφών ενέργειας . Εκτός από τις δράσεις αξιοποίησης των ΑΠΕ για κεντρική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, σημαντικά αποτελέσματα μπορούν να επιφέρουν επίσης και η ενίσχυση δραστηριοτήτων αξιοποίησης των ΑΠΕ σε μικρότερη κλίμακα.

Προτείνεται η άμεση εγκατάσταση ηλιακών συστημάτων σε όλα τα γυμναστήρια και κολυμβητήρια του Νομού μας, αφού προηγηθούν μετρήσεις και τεχνικοοικονομική μελέτη κατά περίπτωση.

Σημαντική θεωρείται επίσης η συγκέντρωση κλιματικών στοιχείων τα οποία είναι απαραίτητα για την τεχνικοοικονομική αξιολόγηση των ηλιακών συστημάτων από διάφορες περιοχές του νομού μας. Προτείνεται η εγκατάσταση μετεωρολογικών σταθμών σε όλους τους Δήμους του Νομού, η συγκέντρωση και επεξεργασία των μετρήσεων και η παρακολούθηση και επισκευή των σταθμών από κεντρική υπηρεσία της Ν.Α. Λάρισας.

Βιομάζα

Η αξιοποίηση της βιομάζας στον Νομό μας εκτός από την ενεργειακή της σημασία έχει και μεγάλη κοινωνική σημασία . Οι ενεργειακές καλλιέργειες και η αξιοποίηση των υπολειμμάτων αγροτικών δραστηριοτήτων αποτελούν μια δυνητική αδιέξοδο των αγροτών της περιοχής μας από το αδιέξοδο στο οποίο οδηγούνται με την νέα αγροτική πολιτική.

Αν και η εγκατάσταση ενεργειακών καλλιεργειών χρηματοδοτείται στα πλαίσια του νέου αναπτυξιακού νόμου δεν έχει αναφερθεί μέχρι σήμερα η υποβολή κάποιας πρότασης χρηματοδότησης από τον Νομό μας.

Προτείνεται η ενίσχυση των ΟΤΑ και των συνεταιρισμών για την πραγματοποίηση συλλογικών επενδύσεων σε εξοπλισμούς συγκομιδής, διαχείρισης, αποθήκευσης και αξιοποίησης τοπικά παραγόμενης βιομάζας.

Σημαντική ώθηση στην ενεργειακή αξιοποίηση της βιομάζας σε τοπικό επίπεδο θα μπορούσε να φέρει η εγκατάσταση καυστήρων βιομάζας σε σχολεία ή / και δημόσια κτίρια της υπαίθρου ή ακόμα και η εγκατάσταση πρότυπων ολοκληρωμένων συστημάτων τηλε –θέρμανσης σε οικισμούς με μεγάλο δυναμικό τοπικά παραγόμενης βιομάζας.

Αναερόβια επεξεργασία Κτηνοτροφικών Αποβλήτων

Προτείνεται η ενίσχυση της εγκατάστασης συστημάτων παραγωγής βιοαερίου στις κτηνοτροφικές μονάδες του νομού καθότι αυτή θα είχε πολλαπλά περιβαλλοντικά οφέλη (οσμές, μείωση κατανάλωσης νερού, παραγωγή ενέργειας και άριστης ποιότητας λιπασμάτων).

Παραγωγή καυσίμων κίνησης από βιομάζα

Προτείνεται η ενίσχυση σε πρώτη φάση των εκπαιδευτικών και ερευνητικών φορέων του Νομού μας για την ανάπτυξη της απαραίτητης υποδομής για την προώθηση της έρευνας στον τομέα των υγρών βιοκαυσίμων και σε δεύτερη φάση ή πιλοτική χρήση των βιοκαυσίμων σε οχήματα του Δημοσίου τομέα.

4.7.2 Ορθολογική χρήση της Ενέργειας στο Νομό Λάρισας

Εκτός από τις παραπάνω δράσεις παραγωγής ηλεκτρισμού ή θερμότητας, ένας εξίσου σημαντικός στόχος της ενεργειακής πολιτικής είναι η αύξηση της παραγωγικότητας της ενέργειας, δηλαδή η παραγωγή περισσότερων προϊόντων ή μεγαλύτερου ΑΕΠ με την ίδια κατανάλωση ενέργειας.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου έχουν κατά καιρούς προταθεί διάφορες δράσεις για καθένα από τους τρεις πιο ενεργειαβόρους οικονομικούς κλάδους:

- την βιομηχανία
- τις μεταφορές
- τα κτίρια

Προτείνεται η οργάνωση της απαραίτητης διοικητικής και τεχνικής υποδομής για την άμεση εφαρμογή και παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των νομοθετικών ρυθμίσεων στον Νομό μας.

4.8 Κοινωνικές υποδομές

Εκπαίδευση - Αθλητισμός – Κατάρτιση

Ο νευραλγικός τομέας της εκπαίδευσης αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο τομέα δραστηριότητας του κοινωνικού μας συστήματος.

Το σύστημα εκπαίδευσης, η οργάνωση του, η λειτουργία του, οι υποδομές του, αντανακλούν το επίπεδο της κοινωνίας μας και τις τάσεις του.

Ο ρόλος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης περιορίζεται μόνο στην διαχείριση κονδυλίων (που ας σημειωθεί ότι και το ύψος αυτών ορίζεται σε κεντρικό επίπεδο) και αφορούν την βελτίωση των υποδομών των κτιριακών εγκαταστάσεων και την ανέγερση σχολικών κτιρίων.

Υποδομές

Ο νομός υπήρξε ένας από τους νομούς της Ελλάδος που χαρακτηρίστηκε ως προβληματικός από πλευράς σχολικής στέγης.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την επίτευξη αυξημένων χρηματοδοτήσεων για την αντιμετώπιση των έντονων προβλημάτων.

Τα ανωτέρω σε συνδυασμό με την κάλυψη βασικών αναγκών από το Β'ΚΠΣ είχε σαν αποτέλεσμα την βελτίωση των υποδομών χωρίς όμως να λυθούν οριστικά τα προβλήματα στον χώρο της εκπαίδευσης.

Έτσι σήμερα εξακολουθούμε να έχουμε σχολεία τα οποία λειτουργούν σε πρωινή και απογευματινή βάρδια εναλλάξ και σημαντικές ελλείψεις σε βοηθητικούς χώρους.

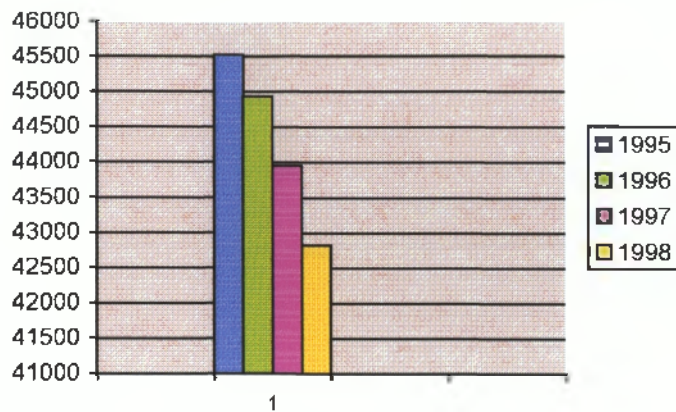
Χρηματοδοτήσεις για έθνα εκπαίδευσης

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
655	940	730	2300	1930	1427	2200

Ποσά σε εκ. δραχμές

Μαθηματικό Δυναμικό

<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>1998</u>
45534	44940	43961	42823

Επίσης δεδομένη είναι και η πτωτική πορεία του μαθηματικού δυναμικού του νομού μας.

Από τα παραπάνω βγαίνει το συμπέρασμα ότι αν το μαθηματικό δυναμικό ήταν ομοιόμορφα κατανομημένο στο νομό θα είχαμε πλήρως καλύψει τις ανάγκες.

Υπάρχει όμως υπερσυγκέντρωση στην πόλη της Λάρισας με συνέπεια σχολικές μονάδες της υπαίθρου να φθίνουν συνεχώς και να υπολειτουργούν, ενώ στην Λάρισα να έχουμε έλλειψη διδακτηρίων και πολλά από τα υπάρχοντα να μην είναι κατάλληλα για διδασκαλία.

Το πρόβλημα λοιπόν του νομού μας εντοπίζεται από πλευράς κτιριακών υποδομών στην πόλη της Λάρισας.

Δεν πρέπει όμως να αντιμετωπίζουμε πλέον τις ανάγκες της εκπαίδευσης με στενό κριτήριο την στέγαση και την πρωινή λειτουργία.

Οι ανάγκες στον χώρο της εκπαίδευσης έχουν αλλάξει, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση απαιτεί αναβάθμιση των υποδομών σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Είναι αναγκαίο να προχωρήσουμε σε δημιουργία εκείνων των απαραίτητων χώρων που θα στεγάσουν δραστηριότητες που στην εποχή μας έχουν γίνει επιτακτικές ανάγκες, όπως χώρους άθλησης στα σχολεία, εργαστήρια, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, αίθουσες πληροφορικής κλπ.

Απαραίτητο επίσης είναι να λάβουμε υπόψη την νέα χωροταξική κατάσταση όπως διαμορφώθηκε από την εφαρμογή του σχεδίου Καποδίστρια στους ΟΤΑ του νομού.

Στόχοι – Προτεραιότητες

- Η ολοκλήρωση των υποδομών και η κάλυψη των κτιριακών αναγκών στις σχολικές μονάδες με στόχο την πρωινή λειτουργία
- Η βελτίωση και η αναβάθμιση των υποδομών για κάλυψη σύγχρονων αναγκών.
- Ο σχεδιασμός και η χωροταξική κατανομή και συγχώνευση των διδακτηρίων στους ΟΤΑ όπως διαμορφώθηκαν μετά την εφαρμογή του σχεδίου Καποδίστρια, με στόχο την λειτουργία σχολικών μονάδων άνω των 6 θέσεων για την ουσιαστική αναβάθμιση της μαθησιακής διαδικασίας.
- Η εξασφάλιση χώρων (οικοπέδων) για την ανέγερση διδακτηρίων
- Η αναβάθμιση της προσχολικής παιδείας (νηπιαγωγείων) με την δημιουργία «κέντρων παιδιού» μικρών δηλαδή χωριών που θα στεγάσουν 5-10 μονάδες με αυτόνομη λειτουργία λειτουργώντας σε ολόημερη βάση.
- Η μεταφορά των παιδιών Προσχολικής και Α΄ βάθμιας εκπαίδευσης στους χώρους διδασκαλίας με λεωφορεία
- Η ανάπτυξη προγραμμάτων ευαισθητοποίησης των παιδιών σε θέματα όπως:

Προγράμματα τοπικής Ιστορίας

Προγράμματα περιβαλλοντικής μελέτης

Προγράμματα αγωγής υγείας μαθητών

Προγράμματα προληπτικής οδοντιατρικής

Προγράμματα κυκλοφοριακής αγωγής σε σχολεία

- Η αναβάθμιση της Τεχνικής εκπαίδευσης από πλευράς υποδομών και προγραμμάτων εκπαίδευσης.

Προτάσεις για ίδρυση τμημάτων ΤΕΛ –ΤΕΙ -ΑΕΙ σε τομείς αυξημένης ζήτησης στην αγορά εργασίας .

Στον χώρο της τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης πρέπει να συνεχισθεί η χρηματοδότηση για ολοκλήρωση των υποδομών στο ΤΕΙ Λάρισας (κτίρια αμφιθεάτρων, βιβλιοθήκη εστίες, εξοπλισμός εργαστηρίων, ανάπτυξη νέων τμημάτων), λειτουργία των Σχολών που προβλέπονται για την ανάπτυξη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας), ενώ απαραίτητο θεωρείται και η ολοκλήρωση του κτιρίου της Ιατρικής Σχολής.

Στον τομέα του Αθλητισμού πέραν των παρεμβάσεων στις Σχολικές μονάδες και στην δημιουργία Αθλητικών εγκαταστάσεων σε περιοχές Τουριστικής αξιοποίησης πρέπει να υπάρξει ολοκλήρωση των υποδομών στα Αστικά κέντρα του Νομού (κλειστά Γυμναστήρια, βελτίωση Γηπέδων, μικρές πισίνες) και ανάλογες παρεμβάσεις στους νέους Δήμους όπου όμως είναι δυνατόν να στηριχθεί οικονομικά η λειτουργία τους και υπάρχουν πραγματικές ανάγκες δημιουργίας υψηλού κόστους και λειτουργίας Αθλητικών υποδομών.

4.8.1 Κατάρτιση

Στον νομό μας το πρόβλημα της αναπτυξιακής προσπάθειας εντοπίζεται κυρίως στα εξής: **1) Στο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και εξειδίκευσης που παρέχεται σε σχέση με τις απαιτήσεις της παραγωγικής δραστηριότητας , 2) στην έλλειψη πληροφόρησης και εκπαίδευσης των εργαζομένων πάνω στα αντικείμενα ασχολίας τους και ειδικότερα στις νέες τεχνολογίες και τον Τουρισμό και 3) στην αδυναμία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν τις καινοτομίες κλπ.**

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τεράστια προσφορά από επιδοτούμενα κυρίως προγράμματα βασικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης τα οποία υλοποιούνται από διάφορους φορείς όπως Πανεπιστήμια, ΤΕΙ, ΚΕΚ, Επιχειρήσεις, ΟΤΑ, Επιμελητήρια , ΟΑΕΔ κλπ.

Στον νομό μας για την αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ όσον αφορά την Συνεχιζόμενη κατάρτιση υπάρχουν 17 πιστοποιημένα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) τα οποία διαχειρίζονται μέσω των

εκπαιδεύσεων αρκετούς πόρους από το ΕΚΤ τόσο δια του υπουργείου Εργασίας όσο και Μέσω της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

ΚΕΚ λειτουργεί και στην ΝΑ Λάρισας το οποίο αξιοποιεί και την γνώση πολλών εξειδικευμένων υπαλλήλων

Παράλληλα η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση δια της Νομαρχιακής Επιτροπή Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΝΕΕΚΑ) υποβάλλει τις προτάσεις της στην Περιφ/κη Επιτροπή Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΠΕΕΚΑ) για την αναγκαιότητα των εκπαιδεύσεων εκείνων που θα βοηθήσουν στην κατάρτιση των ανθρώπινου δυναμικού .

Επειδή τα προβλήματα στο Νομό μας είναι οξυμένα και έχουν μεγάλη επίπτωση στην ανεργία, αφού εργασία βρίσκουν πλέον αυτοί που έχουν εξειδίκευση, η κατάρτιση πρέπει να είναι συνεχής να κινηθεί στα ίδια πλαίσια (ποιοτικά και ποσοτικά) και κύρια κατεύθυνση πρέπει να είναι η σύνδεση των προγραμμάτων με την τοπική αγορά εργασίας.

4.9 Υγεία – Πρόνοια

Στον τομέα των κοινωνικών υποδομών και όσον αφορά την υγεία - πρόνοια με την κατασκευή του πανεπιστημιακού νοσοκομείου έχει καλυφθεί από πλευράς κτιριακών υποδομών ο Νομός Λάρισας αλλά και γενικότερα η περιφέρεια.

Οι παρεμβάσεις δεν θα έχουν την ένταση της τρέχουσας δεκαετίας και οι πόροι πρέπει να προσανατολισθούν σε διαφορετική κατεύθυνση.

Οι προτεραιότητες της υγειονομικής ανάπτυξης επιβάλλεται να στραφούν στην λειτουργία, οργάνωση, βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του υπάρχοντος συστήματος με στόχο την παροχή αναβαθμισμένων υπηρεσιών υγείας προς τους πολίτες.

Η δημόσια υγεία και η πρόληψη είναι προτεραιότητες που επίσης απαιτούν νοσοκομειακές και εξωνοσοκομειακές υποδομές.

Κυρίαρχο στόχο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της **Δημόσιας Υγείας** και νοσοκομειακής περιθαλψης στον νομό μας, ήταν και παραμένει η λειτουργία του **Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου** που θα μπορέσει να

συγκεντρώσει στον Νομό επιστήμονες επιπέδου και κατά συνέπεια να παρέχονται πλέον αναβαθμισμένες υπηρεσίες και επίσης να αποσυμφορήσει το Νομαρχιακό Νοσοκομείο.

Σημαντική βαρύτητα επίσης πρέπει να δοθεί στην πρόληψη ασθενειών που μπορούν να προσβάλλουν συγκεκριμένες ομάδες ή και συνολικά τον πληθυσμό του νομού.

Η σωστή ενημέρωση από ειδικούς επιστήμονες σε ομάδες πληθυσμού, στα σχολεία από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με ανάλογες καμπάνιες μπορούν να οδηγήσουν στην μείωση περιστατικών λοιμωδών και μη ασθενειών καθώς και σε αλλαγές συνηθειών που διαπιστωμένα εγκυμονούν κινδύνους για την δημόσια υγεία.

- Η ανάπτυξη περιφερειακού εργαστηρίου δημόσιας υγείας και περιβαλλοντικής υγιεινής στην Λάρισα και ο εκσυγχρονισμός του αντίστοιχου εργαστηρίου της Δ/σης Υγείας.
- Η ανάπτυξη περιφερειακού κέντρου και Νομαρχιακής μονάδας προληπτικής ιατρικής με υποδομές και δραστηριότητες τόσο για τον τομέα της πρόληψης όσο και των χρόνιων νοσημάτων.

Είναι οι σημαντικότερες παρεμβάσεις που σε συνάρτηση με την πλήρη ανάπτυξη και λειτουργία του Πανεπιστημιακού νοσοκομείου θα οδηγήσουν σε βελτίωση των υπηρεσιών υγείας.

Στον τομέα της Πρόνοιας οι προτεραιότητες που πρέπει να δοθούν είναι κυρίως στην :

- Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Στην δημιουργία κέντρου παροχής πληροφοριών και ενημέρωσης για όλο το φάσμα των κοινωνικών αναγκών.
- Στον εκσυγχρονισμό του γηροκομείου
- Στην ανέγερση βρεφονηπιακών σταθμών και κατοικιών για στέγαση ευπαθών κοινωνικών ομάδων
- Στην δημιουργία των απαραίτητων υποδομών για την λειτουργία ειδικού κέντρου Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας, κέντρο στήριξης

αυτιστικών ατόμων και κέντρο εκπαίδευσης κοινωνικής υποστήριξης και κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες.

4.10 Χωροταξία

Η οικιστική οργάνωση και ο πολεοδομικός σχεδιασμός εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Αναπτυξιακού Προγραμματισμού και του χωροταξικού σχεδιασμού, πρέπει δεν να είναι σύμφωνοι με τους όρους προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Η οικιστική οργάνωση και ο Πολεοδομικός σχεδιασμός συγκεκριμενοποιούνται με τα χωροταξικά σχέδια σε επίπεδο περιφέρειας, νομού, περιοχής, ή τα ειδικά χωροταξικά σχέδια και με θεσμικό εργαλείο το Ν. 2508/1997 «Βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών κλπ» που τροποποιεί το Ν. 1337/1983.

Ο σχεδιασμός αυτός πραγματοποιείται σε δυο επίπεδα:

Στο πρώτο επίπεδο περιλαμβάνεται:

A) Το ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου. (Η Λάρισα και η ευρύτερη περιοχή της περιλαμβάνεται στις περιοχές που ρυθμίζονται με αυτές τις διατάξεις).

B) Το γενικό Πολεοδομικό σχέδιο για το αστικό και περιαστικό χώρο και το σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης ανοικτής πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) για τον μη αστικό χώρο.

Το **δεύτερο επίπεδο** αποτελεί την εξειδίκευση του πρώτου επιπέδου και περιλαμβάνει την πολεοδομική μελέτη και πράξη εφαρμογής καθώς και Πολεοδομικές μελέτες αναπλάσεων ή άλλες ειδικές μελέτες.

Με βάση την διάρθρωση των νέων Δήμων του Νομού που προέκυψαν από την εφαρμογή του Προγράμματος «Καποδίστριας» και στοχεύοντας στην βιώσιμη ανάπτυξή τους, είναι ανάγκη να προγραμματίσουμε στην σταδιακή ανάδειξη, ανασυγκρότηση και αναβάθμιση του αστικού και περιαστικού χώρου και του ευρύτερου περιβάλλοντος (με κύριο εργαλείο το Ν. 2508/1997).

Έτσι πρέπει να προγραμματισθούν :

Μελέτες για Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια στους νέους Δήμους (που δεν υπάρχουν) τα οποία με το νέο νόμο μπορούν να καλύψουν την χωρική

έκταση του Συμβουλίου Περιοχής και μελέτες ΣΧΟΟΑΠ (Σχέδια Οικιστικής Οργάνωσης ανοικτής πόλης).

Ακόμα στα ίδια πλαίσια πρέπει να προγραμματισθούν και ειδικές μελέτες που στοχεύουν στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος όπως :

- Μελέτες προστασίας και ανάπτυξης μνημείων της φύσης (Κοιλιάδα Τερπών)
- Μελέτες για την εγκατάσταση και λειτουργία βιολογικών καθαρισμών όπου πληθυσμιακές συγκεντρώσεις ή άλλες ρυπογόνες χρήσεις επιβαρύνουν την ρύπανση των νερών.
- Μελέτες για την οργάνωση και διαχείριση απορριμμάτων των δήμων και η δημιουργία ΧΥΤΑ
- Τέλος πρέπει μετά από αξιολόγηση να προγραμματισθούν οι απαιτούμενες δράσεις για την ανάδειξη και προστασία των ιστορικών κέντρων των πόλεων και οικισμών, της πολιτιστικής κληρονομιάς μας.

4.11 Προοπτικές εξέλιξης Ν. Λαρίσης και Προτάσεις

Σύμφωνα μ' αυτά που λέχθηκαν αρχικά και με την παρουσίαση των πινάκων της δημογραφικής δραστηριότητας του νομού παρατηρούμε μια έντονη μετακίνηση στις αστικές περιοχές και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα του νομού με αποτέλεσμα να παρουσιασθεί έντονη ανεργία. Ως επί το πλείστον ο Ν. Λαρίσας ασχολείται με αγροτικά ζητήματα μιας και είναι ο πρώτος σε καλλιεργούμενη έκταση. Αυτό συνεπάγεται άτομα που έχουν ήδη μια δουλειά σταθερή να ασχολούνται ταυτόχρονα και με τη γεωργία. Αυτό συντελεί στο γεγονός οι καθ' αυτού αγρότες να μην ικανοποιούνται πλέον (οικονομικά) απ' τις απολαβές τους και να ψάχνουν άλλες διεξόδους μιας και τα προβλήματα είναι αρκετά.

- ♦ Θα πρέπει λοιπόν να σταματήσει η διπλοαπασχόληση να δοθούν κυρίως κονδύλια για αρδευτικά έργα, έργα που θα ξεπεράσουν τα 800.000.000 περίπου ώστε να ανοιχθούν πομόνες, να γίνουν λίμνες κ.τ.λ. για να βρεθεί νερό μιας και είναι ο κυριότερος παράγοντας για

τη γεωργία. Να γίνουν επιμορφωτικά σεμινάρια ώστε οι αγρότες να μπορούν να αντιμετωπίσουν προβλήματα που παρουσιάζονται.

- ♦ Να δίνονται επιδοτήσεις στους νέους γεωργούς – κτηνοτρόφους αλλά και αποζημιώσεις όταν η χρονιά δεν είναι καλή μιας και έχουν να αντιμετωπίσουν τις απρόβλεπτες καιρικές συνθήκες.
- ♦ Να γίνουν επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα στην επαρχία. Να ανοιχθούν δηλαδή μεταποιητικές βιομηχανίες οι οποίες θα επεξεργάζονται τα προϊόντα που παράγονται και ταυτόχρονα θα δώσουν και δουλειά στους νέους. Μια τέτοια βιομηχανία θα απασχολεί τουλάχιστον 100 άτομα.
- ♦ Επίσης να γίνουν επενδύσεις και από τον Δημόσιο Τομέα. Δημόσια έργα όπως το Λαογραφικό Μουσείο, η Πινακοθήκη και το Αρχαίο Θέατρο δεν έχουν πραγματοποιηθεί με αποτέλεσμα να στερούνται θέσεις από άτομα καταρτισμένα μιας και ο νομός Λάρισας ανήκει στους πρώτους νομούς σε ποσοστά απόφοιτους Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών εκπαίδευσης.
- ♦ Να τελειώσουν οι οδικοί άξονες Αθήνα – Λάρισα – Θεσσαλονίκη, Λάρισα – Αγιά και Λάρισα Ελασσόνα – Κατερίνη έργα που θα ξεπεράσουν τα 900.000.000 και να ξαναανοίξει το πολιτικό αεροδρόμιο στη Λάρισα το οποίο υπολειτουργεί περίπου για μια πενταετία. Είναι έργα που θα δώσουν πνοή στο νομό, θα βοηθήσουν το εμπόριο αλλά και τον τουρισμό μιας και υστερεί σ' αυτόν τον τομέα. Να γίνουν κάμπινγκ και ξενοδοχειακά συγκροτήματα όχι μόνο παραλιακά αλλά και βουνίσια μιας και ο νομός προσφέρει πολλές ομορφιές.
- ♦ Τέλος να εφοδιαστεί η επαρχία με κέντρα υγείας όπως η Φαρκαδώνα, η Αγιά, τα Αμπελάκια κτ.λ. μέρη που είναι κεντρικά σημεία όπως επίσης να ολοκληρωθεί η πλήρη λειτουργία του Πανεπιστημιακού νοσοκομείου, το οποίο υπολειτουργεί εδώ και δύο χρόνια.

Όλα αυτά αποτελούν έργα που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μου όχι μόνο θα αναβαθμίσουν τον νομό αλλά θα λυθεί και το πρόβλημα της ανεργίας σε μεγάλο βαθμό.

4.12. Γενικά Συμπεράσματα

Από όσα αναφέρθηκαν σε αυτό το κεφάλαιο μπορούμε να πούμε ότι έγινε μια σημαντική προσπάθεια από περιφερειακό – νομαρχιακό επίπεδο για την ισόρροπη και αποκεντρωμένη ανάπτυξη της περιφέρειας, την ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας, την αύξηση της παραγωγικότητας και την στήριξη του πολιτιστικού και κοινωνικού ιστού του νομού Λάρισας.

Οι επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις που δόθηκαν για την ανάπτυξη και ανάδειξη του νομού βοήθησαν σε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν παρουσίασαν προβλήματα τα οποία αποτέλεσαν τροχοπέδη . Για αυτό είναι σημαντικό να δοθούν λύσεις για να μην επαναληφθούν τέτοια προβλήματα.

Τέτοιες λύσεις είναι οι εξής:

□ Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων σε Περιφερειακό και Νομαρχιακό επίπεδο ώστε όλο το φάσμα του σχεδιασμού και της υλοποίησης σχεδίων – προγραμμάτων να μπορεί να γίνεται στην περιφέρεια ή νομαρχία ακόμη και στους ΟΤΑ με διαδικασίες συμμετοχής και αποκέντρωσης που θα διαμορφώνουν τις επιλογές στην διάρθρωση των επιμέρους αυτών των σχεδίων και προγραμμάτων.

□ Εξάλειψη έντονης γραφειοκρατίας (π.χ. αναθεώρηση καθεστώτος περιβαλλοντικών μελετώ). Αυτό αποτέλεσε μεγάλη τροχοπέδη στην υλοποίηση έργων του Α΄ και Β΄ Κ.Π.Σ και του ΕΑΠΤΑ.

□ Είναι αναγκαίο να επιδιωχθεί η επιμόρφωση, η εκπαίδευση και ενημέρωση στα θέματα διαχείρισης προγραμμάτων, σύνταξης μελετών, συμπλήρωσης τεχνικών δελτίων, χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, όλου του προσωπικού των Υπηρεσιών του δημοσίου, των νέων Δήμων, των μελών του αιρετών οργάνων, μέσα από προγράμματα επιμόρφωσης αρμοδίων φορέων.

□ Τέλος είναι σημαντικό να ανατεθούν στον ιδιωτικό τομέα δράσεις εκσυγχρονισμού πολλών τομέων της οικονομίας (προβλέπεται στο Γ Κ.Π.Σ.).

Εάν λοιπόν γίνουν τα παραπάνω οι περιφέρειες της Ελλάδας δεν θα έχουν να ζηλέψουν τίποτε από τις περιφέρειες ξένων αναπτυγμένων χωρών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Α΄ Κ.Π.Σ.

Βελτίωση υποδομών

Οδοποιία

Νομαρχιακά έργα 1.927.000.000

Διανομαρχιακά 923.000.000

Κατασκευή βελτίωση δικτύων – ύδρευση 180.000.000

Αποχ.

Κοινωνική υποδομή

Υγεία πρόνοια 2.460.000.000

Εκπαιδευτική υποδομή 1.300.000.000

Τουρισμός

Οδοποιία – Νομαρχιακά έργα 587.292.000

Πολιτιστική Ανάπτυξη και περιβάλλον 260.000.000

Έργα πολιτισμού 650.000.000

Αρδευτικά έργα 850.000.000

Εφαρμογή – τεχνική βοήθεια 80.000.000

Μελέτη περιβ. Επιπτ. Βιομ. περιοχής 3.150.000

Το σύνολο των έργων για το Α ΚΠΣ φθάνει τα 135 έργα με τελικό προϋπολογισμό 6,550 δις.

Είμαστε στην φάση των μεγάλων έργων και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων προσαρμοσμένες στις περιφερειακές και εθνικές επιλογές.

Οι προτεραιότητες της περιφέρειας σύμφωνα και με τις τομεακές κατανομές των πιστώσεων είναι κύρια στους τομείς των μεταφορών, της Γεωργίας, της Εκπ/σης, του Περιβάλλοντος, του πολιτισμού, του Τουρισμού, και Αθλητισμού.

Στο πρόγραμμα χρησιμοποιήθηκε επίσης η προσαύξηση του 20% για να υπάρχει μια δυναμική στην απορ/ση των πόρων και να μην υπάρχουν συχνές και πολλές αλλαγές στην δομή του προγράμματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Β' ΚΠΣ

Στο νομό Λάρισας χρηματοδοτούνται έργα από το Β ΚΠΣ (Νομαρχιακό Πρόγραμμα) συνολικού προϋπολογισμού 20,8 δις δραχμ.

Οι πληρωμές στο πρόγραμμα αυτό (ΣΑΝΑ/2) ανήλθαν μέχρι τέλους 1998 στα 12,6 δις δραχμ. με ποσοστό απορρόφησης 63% ενώ : το 1999 το ποσοστό απορρόφησης διαμορφώθηκε στο 81%.

Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις του στο νομό έχουν γίνει στους τομείς :

1) Αγροτική Ανάπτυξη με συνολική χρηματοδότηση 7,377 δις δραχμ.	ποσ. 35.46%
2) Υπερτοπικά δίκτυα υποδομής »» »» »»	6,000 δις δραχμ. ποσ. 28.9%
3) Προστασία περιβάλλοντος – ποιότητα ζωής	3,753 δις δραχμ. ποσ. 18.04%
4) Ανθρώπινοι πόροι »» »» »» »»'	3,670 δις δραχμ. ποσ. 17.64%
ΣΥΝΟΛΟ	20,8 ΔΙΣ ΔΡΧ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Β΄ ΚΠΣ

ΕΑΠΤΑ 1994 –99

Α/Α τομείς έργων/ δραστηριοτήτων	Συνολικό Ποσό /τομέα	%
1. Οδοποιία	2.131.000.000	43,61
2. Ύδρευση	604.000.000	12,36
3. διαχείριση Απορριμμάτων – αποχ/τευσεις	565.000.000	11,56
4. Κοινων. Πολιτιστικές υποδομές	470.000.000	9,61
5. Πολεοδομικός Σχεδιασμός	410.000.000	8,39
6. Αξιοποίηση Τουριστικών πόρων	438.000.000	8,96
7. Υποστήριξη Τοπικ. Οικονομ. και ΤΑΠ	268.000.000	5,48
ΣΥΝΟΛΟ	4.886.000.000	

ΕΑΠΤΑ 94-99

Το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπ. Αυτ/σης 94-99 στόχο έχει την ενίσχυση της Τοπ. Αυτ/σης με διερεύνηση του ρόλου της στον Προγ/σμό και την υλοποίηση προγ/των Τοπικής Ανάπτυξης.

Οι προϋποθέσεις που βάζει το ΕΑΠΤΑ για την ένταξη των ΟΤΑ ΣΤΟ πρόγραμμα είναι προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της διακοινοτικής συνεργασίας, την ενδυνάμωση του Α΄ βαθμού με ενίσχυση των συνενώσεων αλλά και την στήριξη του νέου θεσμικού πλαισίου για την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.

Αναλυτικότερα οι προϋποθέσεις είναι κυρίως πληθυσμιακές και αφορούν τις κοινότητες βάζοντας όριο 3.000 κατοίκων και ενισχύοντας κυρίως τους Δήμους και τους Αναπτυξιακούς Συνδέσμους.

Θεωρήθηκε όμως σκόπιμο ότι κάποιες μεγάλες κοινότητες του Νομού που παρουσιάζουν σημαντική αύξηση πληθυσμού και αποτελούν αξιόλογα οικιστικά κέντρα στην ευρύτερη περιοχή τους έπρεπε να ενταχθούν στο πρόγραμμα για αυτό και με την σύμφωνη γνώμη της ΤΕΔΚ κατέβηκε το όριο στους 2.000 κατοίκους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ΣΑΝΤ/1

Οι εθνικοί πόροι θα δράσουν συμπληρωματικά με τα έργα του Β΄ ΕΠΣ.

Η ΣΑΝΤ/1 με όριο πληρωμών 626 εκ. και πιστώσεις 758 εκ. είναι αυξημένη κατά 198% σε τρέχουσες τιμές σε σχέση με το 1993.

Θα χρηματοδοτήσει κυρίως έργα στον τομέα Υγείας και Πρόνοιας, τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των Δημοσίων Υπηρεσιών, την χρηματοδότηση σημαντικού αριθμού μελετών, την προώθηση των προγραμματικών συμβάσεων με ορισμένους φορείς της Τ.Α. την παρέμβαση της ΝΑ με στόχο την προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς .

Επίσης θα χρηματοδοτήσει έργα αγροτικού εξηλεκτρισμού σε κτηνοτροφικούς οικισμούς, την τουριστική προβολή του Νομού καθώς και κάποια έργα αποπληρωμές κάποιων φορέων.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΟΜΟΥ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ - ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

5.1.1 Πρωτογενής Τομέας

Ο Νομός Λακωνίας παρουσιάζει παραγωγικό ενδιαφέρον στους τομείς του ελαιολάδου, των εσπεριδοειδών και των κηπευτικών.

Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης κυρίως στους τομείς της συσκευασίας, μεταποίησης, τυποποίησης και προώθησης γεωργικών προϊόντων, μπορεί να λειτουργήσει καθοριστικά στην ανάπτυξη της τοπικής γεωργικής οικονομίας.

Η αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού του πρωτογενούς τομέα σε συνδυασμό με την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, κάνουν αναγκαία την ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης σε ζητήματα διαχείρισης και ανάπτυξης κτηνοτροφικών μονάδων, οργάνωσης βοοτροφικών και χοιροτροφικών εκμεταλλεύσεων, γενετικής βελτίωσης και διατροφής, καθώς και οργανωμένης διακίνησης προϊόντων ζωικής παραγωγής.

Ο τομέας της αλιείας θα μπορούσε να εκσυγχρονισθεί με την ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης, κυρίως στους τομείς οργάνωσης αλιευτικών μονάδων και διακίνησης αλιευτικών προϊόντων.

5.1.2 Δευτερογενής Τομέας

Η Λακωνία διαθέτει αρκετά καλή υποδομή σε επίπεδο εργαζομένων, ανέργων και παραγωγικών μονάδων, ώστε να αναπτυχθούν με επιτυχία προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης στους τομείς της εισαγωγής

νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία, συστημάτων εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών σε Βαλκανικές χώρες, συστημάτων διοίκησης και προώθησης προϊόντων, καθώς επίσης και διαφήμισης προϊόντων. (Τοπικό Σύμφωνο για την ελιά και το ελαιόλαδο).

Σημαντικό ρόλο στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να παίξουν προγράμματα κατάρτισης σχετικά με κατασκευή παραδοσιακών προϊόντων του Νομού (γλυκά, κρασί, τσίπουρο), ειδών λαϊκής τέχνης, κατάρτισης στις παραδοσιακές τέχνες (πέτρα, πλάκες, ξύλο).

5.1.3 Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας παραγωγής με αιχμές τον τουρισμό και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, είναι για τη Λακωνία η μεγάλη πρόκληση ανάπτυξης που θα επιφέρει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα όχι μόνο για το Νομό, αλλά και για το σύνολο της Περιφέρειας. Η κατεύθυνση αυτή σε συνδυασμό με την πλούσια πολιτιστική εικόνα του Νομού, μπορεί να αποτελέσει την ατμομηχανή της συνολικής ανάπτυξης. Είναι φανερό λοιπόν η σημασία και η σπουδαιότητα των παρεμβάσεων αυτών.

5.2 Κατάρτιση Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000 - 2006

Έχοντας υπόψιν τα γενικά χαρακτηριστικά του νόμου (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής τομέας η γενική Γραμματεία Περιφέρειας Πελοποννήσου για την κατάρτιση του ΣΠΑ Πελοποννήσου, διοργάνωσε θεματικές - τομεακές ημερίδες και κατήρτισε ερωτηματολόγια σύμφωνα με την εγκύκλιο του ΥΠΕΘΟ.

Πλέον αυτού ζήτησε όπως με απόφαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου μέχρι το τέλος Μαρτίου καθορισθούν οι βασικοί αναπτυξιακοί άξονες και οι στρατηγικές:

α) Για την ανάδειξη των τοπικών συγκριτικών αναπτυξιακών πλεονεκτημάτων.

β) Για τους βασικούς αναπτυξιακούς παραγωγικούς στόχους του Νομού μας.

γ) Για την χρονική ιεράρχηση των απαιτούμενων παρεμβάσεων που στοχεύουν στην επιχειρηματική και επαγγελματική δραστηριότητα του τόπου μας, που σαν αποτέλεσμα έχει μια ποιοτική πληθυσμιακή εξέλιξη.

δ) Για την περιγραφή των λειτουργιών και αδυναμιών των φορέων υλοποίησης του Νομού μας, που παρεμβάλλονται στον σχεδιασμό και την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων στο Νομό μας.

Όλα αυτά επιβάλλεται να γίνουν αντικείμενο διαλόγου και συνεργασίας με τους τοπικούς αυτοδιοικητικούς φορείς και τους κοινωνικούς εταίρους γενικότερα.

Η διαδικασία αυτή έγινε σε απόλυτα μεγέθη περίπου και θα συνεχισθεί μέχρι τέλος έτους

Μετά τις αποφάσεις των Νομαρχιακών Συμβουλίων των πέντε Νομών (Λακωνίας, Μεσσηνίας, Αρκαδίας, Κορινθίας, Αργολίδος), με πρωτοβουλία της Περιφέρειας, θα συνέλθει το Περιφερειακό Συμβούλιο που με απόφασή του θα περιγράψει σε επίπεδο Πελοποννήσου την αντίστοιχη πρόταση προς το ΥΠΕΘΟ.

5.2.1 Πιλοτική μελέτη ανάπτυξης Νομού Λακωνίας

Στην 8η συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΕΠ Πελοποννήσου που έγινε την 30η Μαρτίου 1999 στο Λιμένι Λακωνίας, έπειτα από εισήγηση του Γενικού Γραμματέως Περιφέρειας Πελοποννήσου κ. Αντώνη Ματσίγκου, έγινε ομοφώνως μεταξύ άλλων, η οριστική ένταξη του έργου "ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΛΑΚΩΝΙΑΣ", έπειτα από γραπτή πρόταση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λακωνίας. Η μελέτη έχει προϋπολογισμό 23.600.000 δρχ. και θα καλυφθεί από το υποπρόγραμμα οκτώ (8) "ΕΦΑΡΜΟΓΗ", του ΠΕΠ Πελοποννήσου, δηλαδή από πιστώσεις του 2ου ΚΠΣ.

Εκτιμάται ότι αποτελεί εξαιρετική επιτυχία διότι διασφαλίζει την αποφυγή οποιασδήποτε παρέκκλισης από τα τρία βασικά δεδομένα:

α) Το περιφερειακό και τοπικό συμφέρον.

β) Τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις κατευθύνσεις και τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας των έργων.

γ) Τις οδηγίες του ΥΠΕΘΟ και της ΓΓΠΠ και την εναρμόνιση των αποφάσεων των συλλογικών οργάνων προς το Εθνικό ΣΠΑ.

Με αυτό τον τρόπο περιθωριοποιούνται όλες οι εξωθεσμικές παρεμβάσεις, και επιτυγχάνεται η αποδέσμευση από τυχόν τοπικιστικές πιέσεις, στο δέλεαρ των προσωπικών εξυπηρετήσεων, τον φόβο του πολιτικού κόστους και την σκοπιμότητα του πελατειακού συστήματος για μικροκομματικούς λόγους.

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου αλλά και ο Νομός Λακωνίας είναι ενιαίοι, αδιαίρετοι αναπτυξιακοί χώροι χωρίς περαιτέρω υποδιαιρέσεις.

Η υπόθεση του ολοκληρωμένου και καθολικού αναπτυξιακού σχεδιασμού είναι μονόδρομος. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μόνον μέσα από τις συμμετοχικές διαδικασίες των συλλογικών οργάνων.

Σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται να αποκλεισθούν, ΧΩΡΙΣ ΕΞΑΙΡΕΣΗ, αποσπασματικές τοπικές ρυθμίσεις κυρίως σε ότι αφορά τις βασικές υποδομές π.χ. στην γεωργία, στο οδικό δίκτυο, τον πολιτισμό και τον τουρισμό.

Η σωστή διαχείριση των πόρων του Ελληνικού λαού είναι πολιτική και κοινωνική υποχρέωση και δεν υπόκειται στην διακριτική ευχέρεια των φορέων εξουσίας είτε πρόκειται για Κυβερνητικά στελέχη, είτε για Νομάρχες, είτε για Δημάρχους.

5.2.2 Τα παραδείγματα των ΜΟΠ του 1ου και 2ου ΚΠΣ

Αυτού του είδους οι πρακτικές ακολουθήθηκαν στο σχεδιασμό του 1ου και 2ου ΚΠΣ. Το αποτέλεσμα είναι γνωστό. Χρηματοδοτήθηκαν πολλά και μικρά έργα που δεν υπηρετούσαν έστω και στοιχειωδώς μια αναπτυξιακή στρατηγική. Ο κατακερματισμός των χρηματοδοτήσεων σε πολλές περιπτώσεις, οδήγησε στην εκτέλεση έργων χωρίς ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ, χωρίς ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ, χωρίς ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ, χωρίς ΒΑΘΟΣ ΧΡΟΝΟΥ, χωρίς ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΣΤΟΥΣ - ΟΦΕΛΟΥΣ κ.λπ.

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΗΤΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΑΡΞΕΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΦΕΛΟΣ.

Αυτές οι εκτιμήσεις έχουν γενική αναφορά σε επίπεδο Χώρας.

Η αναφορά των εκτιμήσεων αυτών έγινε αποκλειστικά και μόνον για να αποτελέσουν "ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗ" αφενός αλλά και ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ως προς τις σημερινές και αυριανές αποφάσεις και παρεμβάσεις.

5.3 Η Ελληνική Πραγματικότητα - Συνέπειες για τον **Ν. Λακωνίας Ευρώπη - Πελοπόννησος**

Είναι κοινός τόπος ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδιάζει, αποφασίζει και υλοποιεί τις "δράσεις" της σε Περιφερειακό επίπεδο. Το ανεπαρκές Ελληνικό διοικητικό σύστημα (όπως ορίστηκε με τα ανωτέρω παραδείγματα 1ο και 2ο ΚΠΣ) σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να παρακολουθήσει την εξέλιξη αυτή. Έτσι οι Ελληνικές Περιφέρειες αντί να συγκλίνουν, αποκλίνουν συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο, στην δεκαετία 1986 - 1996, οι περιφερειακές ανισότητες αυξήθηκαν αντί να μειωθούν.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην δεκαετία αυτή, δύο περιφέρειες της χώρας και κατ' επέκταση βέβαια οι Νομοί αυτών, η Ήπειρος, και η Πελοπόννησος συγκεκριμένα, εμφάνισαν **μείωση του μέσου κατά κεφαλή εισοδήματος!!!** Όπως είναι ακόμη χαρακτηριστικό το γεγονός ότι μέσα στις 20 φτωχότερες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι εννέα (9) είναι Ελληνικές και μεταξύ αυτών βέβαια και η Πελοπόννησος.
ΔΥΣΤΥΧΩΣ ΓΙΑ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ Η ΛΑΚΩΝΙΑ.

Αυτό αποδεικνύει την έντονη ενδοπεριφερειακή ανισότητα μέσα στην Ελλάδα αφενός, την τραγική ενδοπεριφερειακή ανισότητα στην Πελοπόννησο αφετέρου, αλλά και το γεγονός, ότι όχι μόνο η Ευρώπη αλλά και η Ελλάδα και η Πελοπόννησος ειδικότερα κινούνται με δύο ταχύτητες.

Η επισήμανση αυτή εκτιμώ ότι προδιαγράφει την ευθύνη μας τόσο για ορθολογικές και συγκροτημένες θέσεις όσο και για αταλάντευτη και ανυποχώρητη διεκδίκηση μέσα από την γενική συσπείρωση των τοπικών δυνάμεων όπου κανένας δεν περισσεύει ώστε να επιτύχουμε την επιβαλλομένη διόρθωση και βελτίωση.

Από την άλλη πλευρά οριοθετεί και περιγράφει την τεράστια ευθύνη της κεντρικής αλλά και της περιφερειακής κρατικής εξουσίας για την λήψη των αναγκαίων αποφάσεων που σχετίζονται με τον σχεδιασμό του 3ου ΚΠΣ.

5.4 Σχεδιασμός του 3ου ΚΠΣ

Κατευθυντήριοι στρατηγικοί αναπτυξιακοί άξονες σε σχέση με τη διαχείριση περιβάλλοντος

Ο Περιφερειακός και κατ' επέκταση ο Νομαρχιακός σχεδιασμός σε βασική προσέγγιση, σύμφωνα με τα πιο πάνω εκτεθέντα, δηλαδή το τοπικό και περιφερειακό συμφέρον, τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις οδηγίες του ΥΠΕΘΟ και της ΓΓΠΠ, οφείλει να κατευθυνθεί:

ΠΡΩΤΟΝ: Στην κατάρτιση τοπικού προγράμματος ανάπτυξης. Μέσα απ' αυτό, που θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εγκαίρως από την ΓΓΠΠ, και για το οποίο επιβάλλεται ο εντοπισμός και η ανάδειξη των συγκριτικών τοπικών πλεονεκτημάτων, όπως π.χ. η Γεωργία, ο Πολιτισμός, ο Τουρισμός, και έπειτα στα πλαίσια ενός βραχυπρόθεσμου, ενός μεσοπρόθεσμου και ενός μακροπρόθεσμου σταθερού σχεδιασμού, να προγραμματισθεί η υλοποίηση των επιλογών όχι μόνο από το 3ο ΚΠΣ, αλλά και καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο διότι θα ήταν ΟΥΤΟΠΙΑ και ΣΤΡΟΥΘΟΚΑΜΗΛΙΣΜΟΣ να πιστεύαμε ότι μέσα από το 3ο ΚΠΣ θα λύσουμε όλα μας τα προβλήματα, που ούτως ή άλλως είναι ευθύνη των Ελληνικών Κυβερνήσεων. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι οι πόροι του 3ου ΚΠΣ καλύπτουν μόνο το 5% του Ελληνικού Ακαθαρίστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ). Οι μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες καλύπτονται αποκλειστικά από την κυβερνητική πολιτική.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Στην βελτίωση των δικτύων υποδομής και την ένταξή τους στα δυτικοευρωπαϊκά δίκτυα που συμβάλλουν κύρια και αποφασιστικά στην εσωτερική συνοχή, σύμφωνα με την συνθήκη του Μάαστριχ και το ακολουθούν αυτή σύμφωνα οικονομικής σταθερότητας και στην αειφόρο ανάπτυξη σύμφωνα με την πρόσφατη συνθήκη του Άμστερνταμ και το ακολουθούν αυτή σύμφωνα απασχόλησης. Αν μνημονεύονται αυτά είναι γιατί αποτελούν κανόνες δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είναι υποχρεωτικά εφαρμόσιμοι στην εσωτερική έννομη τάξη και ανεξάρτητα από την "εν δυνάμει" λειτουργία της διμερούς σχέσης, δηλαδή Ευρωπαϊκή Ένωση - Κυβέρνηση, που συντηρεί ένα "ΑΘΗΝΟΚΕΝΤΡΙΚΟ" όπως συνηθίζεται να αποκαλείται κράτος με ότι αυτό συνεπάγεται για τους Αυτοδιοικητικούς θεσμούς και την Αποκέντρωση. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Εθνικού δρόμου ΤΡΙΠΟΛΗ - ΣΠΑΡΤΗ - ΓΥΘΕΙΟ, που αν και ενταγμένο στα Δυτικοευρωπαϊκά Δίκτυα (Ε65), δεν έτυχε ολικής χρηματοδότησης, ως όφειλε, από το 2ο ΚΠΣ, από τα Εθνικά Λειτουργικά Προγράμματα.

ΤΡΙΤΟΝ: Στην δυναμική προώθηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην έννοια των οποίων υπάγονται και οι ομάδες παραγωγών και οι συνεταιρισμοί, γεγονός εξαιρετικής σημασίας για τον τόπο μας, που αποτελούν βασική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 3ο ΚΠΣ, και κύρια πηγή ανάπτυξης και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας για όλη την Ευρώπη.

ΤΕΤΑΡΤΟΝ: Στην ενίσχυση της γνώσης που είναι κυρίαρχη πολιτική και βασική παράμετρος του 3ου ΚΠΣ. Οι επενδύσεις στον άνθρωπο με άλλα λόγια, στην ουσιαστική παιδεία και την επαγγελματική κατάρτιση για την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών.

Σημαντικό μέρος των πόρων του 3ου ΚΠΣ προβλέπεται προς την κατεύθυνση αυτή και πρέπει οι αρμόδιοι διαχειριστές να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι αυτή τη φορά για να τους αξιοποιήσουν όχι ονομαστικά όπως έγινε με το 1ο ΚΠΣ με τα τραγικά κατ' επιεική προσέγγιση φαινόμενα καταστρατήγησης των κοινοτικών πόρων για τον πλουτισμό ορισμένων.

Επιβάλλεται ορθολογική και συνετή διαχείριση, ώστε να μην χαθεί και αυτή η ευκαιρία.

ΠΕΜΠΤΟ: Στην ρωμαλέα χρηματική συμμετοχή της Περιφέρειας Πελοποννήσου στους πόρους του 3ου ΚΠΣ και κατ' επέκταση του Νομού Λακωνίας. Οι χρηματικοί αυτοί πόροι πρέπει να είναι πολλαπλάσιοι εκείνων του 2ου ΚΠΣ. Το ΥΠΕΘΟ οφείλει να πράξει αυτό διότι σε διαφορετική περίπτωση θα τεθούμε στο οριστικό περιθώριο.

ΕΚΤΟ: Στην ουσιαστική και εκτεταμένη συμμετοχή της Πελοποννήσου και της Λακωνίας στα Εθνικά Λειτουργικά Προγράμματα (Εθνικό σκέλος) του 3ου ΚΠΣ. Απαιτείται έγκαιρη και δραστική παρέμβαση των αρμοδίων οργάνων, υπό την μορφή εμπειριστατωμένων προτάσεων αλλά και της αταλάντευτης διεκδίκησης αυτής της ρύθμισης. Είναι από άλλη οπτική γωνία μεγάλη πολιτική ευθύνη της Κυβερνήσεως, να συμβάλει στην άρση της αδικίας του 2ου ΚΠΣ μέσα από τις ρυθμίσεις του 3ου ΚΠΣ. Εν προκειμένω χωρίς αμφιβολία, εμφιλοχωρεί και η ευθύνη του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Πελοποννήσου κ. Αντώνη Ματσίγκου. Με την ιδιότητα του εκπροσώπου της Κυβέρνησης στην Πελοπόννησο, έχει την δυνατότητα και οφείλει να παρέμβει δραστικά καθ' οιονδήποτε τρόπο δια την επίτευξη του στόχου αυτού όπως και του προηγούμενου στόχου δηλαδή στην μεγάλη αύξηση των πόρων του 3ου ΚΠΣ συγκριτικά με το 2ο ΚΠΣ.

Συγκεκριμένα και σαν μια άκρως ενδεικτική προσέγγιση επιβάλλεται η ένταξη έργων στα Εθνικά λειτουργικά προγράμματα όπως π.χ. οι εθνικές οδοί:

- α) Τρίπολη - Σπάρτη - Γύθειο
- β) Σπάρτη - Μονεμβασία - Νεάπολη
- γ) Οι επεμβάσεις στους αρχαιολογικούς χώρους της Σπάρτης, του Μυστρά, της Μονεμβασίας
- δ) Το λιμάνι του Γυθείου

ε) Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου με έδρα την Τρίπολη, με βάση την μελέτη του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

στ) Η ολοκλήρωση της Μαρίνας Μονεμβασίας

ζ) Το νέο αρχαιολογικό μουσείο της Σπάρτης.

Σε κάθε περίπτωση και μέσα στα πλαίσια της περιφερειακής συνείδησης και αντίληψης στηρίζονται με ανάλογη ρύθμιση ο δρόμος Τρίπολης - Καλαμάτας, περιφερειακός οδικός άξονας της Πελοποννήσου, η Ιονία οδός κ.λπ. Όλα αυτά υπό την συντονιστική ευθύνη του Γενικού Γραμματέως Περιφέρειας Πελοποννήσου, στα πλαίσια μιας εποικοδομητικής συνεργασίας πρέπει να συμφωνηθούν εγκαίρως και να υποστηριχθούν από όλους ανεξαιρέτως τους τοπικούς φορείς και πολιτικούς εκπροσώπους.

ΕΒΔΟΜΟ: Στην σαφή οριοθέτηση και την δίκαιη αναλογία, στα πλαίσια της άρσης των Ελληνικών ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων για τα μεγάλα έργα του Κέντρου και των Περιφερειών αποκλειστικά και κύρια, ενόψει και των Ολυμπιακών αγώνων του 2004. Φυσικά κανείς δεν υποστηρίζει ότι δεν πρέπει να εκτελεσθούν τα μεγάλα έργα ούτε παραβλέπεται το γεγονός ότι στο λεκανοπέδιο της Αττικής είναι συγκεντρωμένο το 2/3 των Ελλήνων.

Μια δίκαιη απαίτηση και διεκδίκησή μας είναι ο σεβασμός στο δικαίωμα της περιοχής μας στην ευημερία και την πρόοδο. "Ο ΑΙΜΟΔΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΕΙΝΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΣΤΥΛΟΒΑΤΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΓΡΟΤΕΣ" (Νομάρχης Λακωνίας κ. Αποστολόκος Γρ.)

Επιβάλλεται λοιπόν ιδιαίτερη προσοχή και μέριμνα από την Κυβέρνηση, να μην τεθεί η Ελληνική Περιφέρεια και ειδικότερα η Πελοπόννησος στο οριστικό περιθώριο της ανάπτυξης.

ΟΓΔΟΟ: Στην προνομιακή συμμετοχή της Λακωνίας, στο ταμείο Συνοχής.

Ο στόχος 1 είναι κατ' εξοχήν εφαρμόσιμος στο παράδειγμα της Πελοποννήσου. Οι πιστώσεις του ταμείου αυτού σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να κατευθυνθούν σε περιφέρειες όπως η Αττική ή η Κρήτη ή η Κεντρική Μακεδονία.

Είναι μια ιδανική ευκαιρία, ίσως η τελευταία, δια την αποκατάσταση της συνοχής στο εσωτερικό της χώρας.

ΕΝΑΤΟ: Στην άμεση λήψη μέτρων για την καλύτερη προετοιμασία των φορέων σχεδιασμού και υλοποίησης του 3ου ΚΠΣ. Σε αυτό συνηγορεί και η πρόκληση της ΟΝΕ, που μας προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για ένα μικρότερο, ευέλικτο, επιτελικό, αξιόπιστο και αποτελεσματικό κράτος. Περισσότερο παρά ποτέ σήμερα απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός του συστήματος διοίκησης της χώρας από μηδενική βάση. Πρέπει να ληφθούν άμεσες και τολμηρές αποφάσεις. Η αποκέντρωση είναι πια ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ αλλά και ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΑΞΗ, σύμφωνα με την ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ που δυστυχώς στην Ελλάδα δεν εφαρμόζεται, με αποκλειστική ευθύνη της κεντρικής πολιτικής εξουσίας. Η Αυτοδιοίκηση είναι ο μόνος θεσμός που είναι αρμόδιος και μπορεί να κάνει την ουσιαστική αποκέντρωση και όχι την αποσυγκέντρωση κρατικής εξουσίας που έχουμε σήμερα. Πέρα αυτών επιβάλλεται άμεσα η ΕΚΤΑΚΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΩΝ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ, ώστε στα πλαίσια μιας αυτονόητης και επιβαλλομένης πολιτικής, να τους παρασχεθεί η δυνατότητα ως φορείς σχεδιασμού και υλοποίησης, ΝΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΘΟΥΝ ΣΩΣΤΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΡΑ για την υλοποίηση των στόχων του 3ου ΚΠΣ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε για το 3ο ΚΠΣ ΑΥΣΤΗΡΟΤΑΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ τόσο για την επιλεξιμότητα των ενταχθησομένων έργων όσο και για την διαχείριση των πόρων. Υπάρχει σοβαρός κίνδυνος εξαιτίας του γεγονότος αυτού να παρουσιασθεί και πάλι το τραγικό φαινόμενο της αναπορροφητικότητας των πόρων. Επιβάλλεται λοιπόν για το σκοπό Η ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ. Τα Νομαρχιακά προγράμματα σε καμία περίπτωση δεν επαρκούν δια την

σύνταξη των απαιτούμενων μελετών. Επιπροσθέτως απαιτείται και η άμεση ενίσχυση του νομού μας, με εξειδικευμένο μόνιμο προσωπικό.

Οι δύο αυτές προϋποθέσεις αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα μιας συγκροτημένης πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί για την ορθολογική υλοποίηση και αξιοποίηση των πόρων του 3ου ΚΠΣ.

ΔΕΚΑΤΟ: Στην υποστήριξη πρωτοβουλιών και ρυθμίσεων που έχουν έντονο **ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ**. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι αναφερόμαστε στην αξιοποίηση κοινοτικών πόρων. Ο στόχος των προτάσεων και των ρυθμίσεων, επιβάλλεται να είναι συμβατός με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στην Ελλάδα η μέχρι σήμερα **ΕΥΡΟΦΙΛΟΛΟΓΙΑ** εξαντλείται "στα πόσα πήραμε από την Ευρωπαϊκή Ένωση", "τι θα πάρουμε στο μέλλον", "πόσο σημαντική είναι η ΟΝΕ", κ.λπ. Η πραγματικότητα βέβαια είναι αρκετά διαφορετική. Η Ευρώπη επιδεικνύει και στηρίζει σειρά πολιτικών και δράσεων με έντονο ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Σαν παράδειγμα αναφέρω:

- α) Την προστασία των καταναλωτών
- β) Την απασχόληση
- γ) Την επαγγελματική κατάρτιση
- δ) Την υγεία
- ε) Τα θέματα που απασχολούν την νέα γενιά
- στ) Τα πολιτισμικά θέματα
- ζ) Την προστασία του ευρύτερου περιβάλλοντος κ.λπ.
- η) Τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Είναι ένας ευρύς κατάλογος που διευρύνεται με την συνθήκη του Άμστερνταμ, με θέματα όπως τα ναρκωτικά, η εγκληματικότητα, η μετανάστευση κ.λπ.

Επιβάλλεται λοιπόν με αταλάντευτο στόχο την κοινωνική συνοχή, την οικονομική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση σε τοπικό επίπεδο, να εξειδικεύσουμε προτάσεις και ρυθμίσεις για την σημαντική αυτή παράμετρο του 3ου ΚΠΣ.

Η πιλοτική αναπτυξιακή μελέτη του Νομού Λακωνίας, μεταξύ άλλων θα συμπεριλάβει τον τομέα περιβάλλον στην συνολική του διάσταση δίνοντας προτεραιότητα στα περιβαλλοντικά έργα, όπως:

- 1) Στις εγκαταστάσεις διαχείρισης αστικών λυμάτων
- 2) Στις εγκαταστάσεις διαχείρισης στερεών αποβλήτων
- 3) Στα δίκτυα ύδρευσης
- 4) Στην ενέργεια για επενδύσεις ήπιων μορφών ενέργειας όπως π.χ. ηλιακή, αιολική
- 5) Στις τηλεπικοινωνίες για σχέδια τηλεματικής.

ΕΝΔΕΚΑΤΟ: Ειδική αναφορά επιβάλλεται να γίνει για την Λακωνία, αλλά και για την Περιφέρεια Πελοποννήσου αναφορικά με τις περιπτώσεις της ΜΑΝΗΣ και της ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ.

α) ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΑΝΗΣ

Η ιδιαιτερότητα της περιοχής της Μάνης, τα πρωτότυπα οικιστικά της σύνολα, τα μνημεία και η φύση της, προσδιορίζουν την μοναδικότητά της στο Ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Μάνη χαρακτηρίζεται από μια έντονη γεωμορφολογική, ιστορική και πολιτιστική ομογένεια. Το φυσικό τοπίο είναι αυτό που πρώτο αναπέμπει στη φυσιογνωμία του τόπου, της οποίας ως εκ τούτου αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο.

Αν θέλουμε επομένως να διαφυλάξουμε και να αναδείξουμε την φυσιογνωμία της Μάνης, πρέπει να διαφυλάξουμε την φυσιογνωμία του Μανιάτικου τοπίου, όπως αυτό μας παρεδόθη από την ιστορία, ύστερα από μια μακραίωνη, αργή, επίπονη και δόκιμη ως προς την διαμορφούμενη φυσιογνωμία του τόπου μετάλλαξη.

Πέρα αυτού το τοπίο της Μάνης παρουσιάζει και άφθονα στοιχεία ιδιαίτερου κάλλους και εντυπωσιακής ιδιοτυπίας, ακόμα και παγκοσμίου ενδιαφέροντος. Αυτό είναι τα σπήλαια, τα φαράγγια, τοπία με ψηλούς "κοφτούς" βράχους, περιοχές οικοτόπων με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον, η ιδιότυπη αρχιτεκτονική κτιρίων και οικισμών κ.λπ. Η αρχιτεκτονική της Μάνης είναι αποτέλεσμα του τρόπου ζωής των

Μανιατών, της ιστορίας τους, της κοινωνίας τους, του περιβάλλοντός τους, και της φυσιογνωμίας τους.

Έντονη παρουσιάσθηκε η ανάγκη να προστατευθεί και ν' αποδειχθεί η σπάνιας ιδιαιτερότητας ομορφιά της περιοχής, ώστε η Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Πελοποννήσου συνέταξε προ επταετίας ΕΙΔΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ προκειμένου να δικαιώσει τις προσδοκίες μιας ιστορικής περιοχής και ενός περήφανου κόσμου - των Μανιατών - που επίμονα κράτησαν την παράδοση και τα ήθη και έθιμα της γενέτειράς τους. Η Μάνη είναι όχι μόνον για την Πελοπόννησο αλλά για την Ελλάδα ΑΥΤΟΝΟΗΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ. Επιβάλλεται ως εκ τούτου η υλοποίηση ολοκλήρου του προγράμματος από το 3ο ΚΠΣ. Ήδη η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας σε συνεργασία με το ΠΕΧΩΔΕ, συγκρότησε το ΕΙΔΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ, μέρος του οποίου αναφέρεται στην ΜΑΝΗ, με συνολικό προϋπολογισμό 1.2 δις δρχ. Στην ουσία πρόκειται για χρηματοδότηση τμήματος του Ειδικού Αναπτυξιακού Προγράμματος για την ΜΑΝΗ. Σε κάθε περίπτωση λοιπόν επιβάλλεται η χρηματοδότηση για την συνολική υλοποίηση του προγράμματος αυτού.

β) ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ

Η Ελαφόνησος είναι το ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΟ ΝΗΣΙ της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Στις ρυθμίσεις της συνθήκης του Άμστερνταμ υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών. Έχουμε χρέος και δυνατότητα να εκμεταλλευθούμε αυτή την δυνατότητα.

5.5 Έργα Βιολογικού Καθαρισμού

Ο Λακωνικός κόλπος είναι ένας κλειστός κόλπος και επομένως ανάλογη πρέπει να είναι και η προστασία του, ώστε να διατηρηθεί καθαρός, στοιχείο απαραίτητο για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη των παραθαλάσσιων οικισμών του.

Η σημαντικότερη πηγή μόλυνσης θεωρείται η αποχέτευση των οικιακών λυμάτων χωρίς επεξεργασία.

Θα πρέπει επομένως να μελετηθεί και να ενταχθεί σε χρηματοδοτικά προγράμματα η αποχέτευση και ο βιολογικός καθαρισμός των λυμάτων των αστικών κέντρων του Νομού.

5.5.1 Αποχέτευση

Στον τομέα της αποχέτευσης οι ελλείψεις εντοπίζονται στην σύνδεση των κατοικιών με τα δίκτυα, στην κατασκευή δικτύου συλλεκτήρων και στη λειτουργία μονάδων βιολογικού καθαρισμού των λυμάτων. Το υφιστάμενο παραδοσιακό σύστημα σηπτικών και απορροφητικών βόθρων αποδεικνύεται ενοχλητικό σε ορισμένες περιοχές, ενώ συγχρόνως αποτελεί απειλή για την ποιότητα των υπόγειων υδάτων.

5.5.2 Απορρίμματα

Στον τομέα των απορριμμάτων κρίνεται αναγκαία η συνδυασμένη αξιοποίηση στερεών αποβλήτων με ανακύκλωση υλικών, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και με καύση μέρους των στερεών. Ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία εκπόνησης μελέτης διαχείρισης στερεών αποβλήτων, σε επίπεδο νομού.

Η διάθεση των υγρών αποβλήτων των ελαιουργείων, θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με την δημιουργία κέντρων επεξεργασίας των. Σημειώνεται ότι πέρα από την περιβαλλοντική προστασία, υπάρχει και δυνατότητα αξιοποίησης των υπολειμμάτων ως λίπασμα για βιολογικές καλλιέργειες.

5.5.3 Εγγειοβελτιωτικά έργα

Τα εγγειοβελτιωτικά έργα αυξάνουν την έκταση των κατάλληλων εδαφών, την παραγωγή και την ποιότητα των παραγομένων προϊόντων, ενώ ταυτόχρονα μειώνεται το κόστος παραγωγής τους και ως εκ τούτου γίνονται πιο ανταγωνιστικά στην εμπορία τους. Ο Νομός, καθαρά αγροτικός, έχει μεγάλη ανάγκη επέκτασης των αρδευτικών δικτύων, και δημιουργίας νέων.

5.5.4 Τουρισμός

Η Λακωνία διαθέτει σημαντικά φυσικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του τουρισμού. Η ύπαρξη ορεινών όγκων πλούσιας ομορφιάς,

όμορφων καθαρών ακτών, και ήπιου κλίματος, όλο το χρόνο προσφέρουν στο νομό συγκριτικό αποτέλεσμα. Η εκμετάλλευση του πλεονεκτήματος αυτού, σε συνδυασμό με την πληθώρα ανθρωπογενών στοιχείων τουριστικού ενδιαφέροντος όπως αρχαιολογικοί χώροι όλων των ιστορικών περιόδων, παραδοσιακοί οικισμοί, κάστρα, εκκλησίες κ.λπ. καθώς και οι τοπικές πολιτιστικές δραστηριότητες μπορούν να αναγάγουν τον νομό Λακωνίας σε ένα ισχυρό πόλο έλξης της τουριστικής δραστηριότητας. Η διάρθρωση των τουριστικών καταλυμάτων και η χωρική κατανομή των διαθεσίμων κλινών απεικονίζουν τον ανεπαρκή βαθμό οργάνωσης και λειτουργίας, καθώς και την μέτρια ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών. Η ζήτηση των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών στο νομό, εκτός του ότι παρουσιάζεται τελευταία μοιρασμένη μεταξύ αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών, φανερώνει ότι μερικά σημεία της παράκτιας ζώνης λειτουργούν ταυτόχρονα τόσο ως αστικές όσο και ως τουριστικές συγκεντρώσεις. Η καθαρή τουριστική ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών στο νομό εκδηλώνεται υπό μορφή παραθερισμού (παράκτια ζώνη) και διαμορφώνονται μεταξύ τουριστικής αγοράς και προϊόντος στο Ν. Λακωνίας, σε συνδυασμό με την εμπειρία που έχει αποκομισθεί και από το νομό και από άλλες περιοχές της χώρας σχετικά με την σχεδιασμένη τουριστική ανάπτυξη, μπορεί να αποτελέσουν τον κατευθυντήριο άξονα για την δημιουργία ενός ορθολογικού τουριστικού σχεδιασμού του νομού.

Θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την εδραίωση ενός νέου οικονομικού χαρακτήρα για όλο το νομό, όσο και για την προσπάθεια εξεύρεσης συμπληρωματικής απασχόλησης για τις ομάδες του εργατικού δυναμικού που πλήττονται ιδιαίτερα από την μακρόχρονη κρίση του τοπικού παραγωγικού συστήματος. Η ενίσχυση του αγροτουρισμού, η δημιουργία οικισμών Λακώνων του εξωτερικού καθώς επίσης και η δημιουργία Ευρωπαϊκού χωριού νεολαίας στο Νομό μας, θα πρέπει να θεωρηθεί ως ανάγκη επιτακτική.

5.6 Υποδομές Τουριστικής Ανάπτυξης

5.6.1 Ορεινός περιπατητικός τουρισμός (Ταύνετος - Πάρνωνας)

Η ανάπτυξη του ορεινού περιπατητικού τουρισμού περιλαμβάνει έργα και ενέργειες που αποσκοπούν στην ενίσχυση του ορεινού και εναλλακτικού τουρισμού. Με τα έργα και τις ενέργειες του συγκεκριμένου προγράμματος εναλλακτικού τουρισμού στοχεύεται η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η προσφορά νέου τουριστικού προϊόντος υψηλής στάθμης στο ελληνικό και διεθνές κοινό σε μια συνεχώς ανερχόμενη αγορά εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην διατήρηση της φυσιογνωμίας και των χαρακτηριστικών του δομημένου περιβάλλοντος του Πάρνωνα και του Ταϊγέτου.

5.6.2 Μαρίνες

Σκοπός του έργου είναι η σημαντική αύξηση του ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής και η ποιοτική αναβάθμιση του τουρισμού του Νομού.

5.6.3 Τουριστική προβολή Νομού

Στην εποχή της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας της πληροφόρησης και τη επικοινωνίας, όπου η προβολή του προϊόντος παίζει εξίσου σημαντικό ρόλο με την φυσική του υπόσταση, τα τουριστικά προϊόντα είναι υποχρεωμένα να προσαρμοσθούν.

Έχει ήδη καταρτισθεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα τουριστικής προβολής του Νομού, στο οποίο μέσω Internet, θα έχει πρόσβαση ο έλληνας και ξένος τουρίστας καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Ήδη προς την κατεύθυνση αυτή έγιναν σημαντικά βήματα προόδου από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας και κοινή είναι η εκτίμηση ότι βρισκόμαστε σε ικανοποιητικό επίπεδο.

5.6.4 Δάση

Ο τομέας των δασών στο Νομό Λακωνίας έχει σημαντικό βάρος με τις δύο οροσειρές του Πάρνωνα και του Ταΰγétου να καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος του.

Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη του δασικού συμπλέγματος του Πάρνωνα και του ανατολικού Ταΰγétου. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις αφορούν την προστασία των δασών και την αναδάσωση.

5.7 Συμπεράσματα - Δημόσια Διοίκηση - Αναπτυξιακή Εταιρεία

Ο μηχανισμός δημόσιας διοίκησης ποσοτικά και ποιοτικά είναι ανεπαρκής για να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις και τις προδιαγραφές του 3ου ΚΠΣ. Δεν υπάρχουν εχέγγυα για επιστημονική και τεχνική αρτιότητα του δημόσιου τομέα.

Εκφράζεται ο φόβος ότι η επιρροή του ιδιωτικού τομέα που θα ασχοληθεί με το 3ο ΚΠΣ προσανατολίζει τις χρηματοδοτήσεις όχι προς την κατεύθυνση της μεγιστοποίησης του αναπτυξιακού αποτελέσματος αλλά προς εκείνη της εύκολης εκμετάλλευσης και απομύζησης των πόρων. Προτείνεται λοιπόν η σύσταση ειδικού φορέα / φορέων.

5.8 Βασικές Επισημάνσεις

Η κατάρτιση ενός σχεδίου ανάπτυξης του Νομού Λακωνίας αποτελεί πρωταρχική ανάγκη για το Νομό και βασική δέσμευση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Μπροστά σε αυτή την επιτακτική αναγκαιότητα, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας αναλαμβάνοντας τον επιτελικό και συντονιστικό ρόλο, τον οποίο της επιφυλάσσει η θεσμική της υπόσταση και επιδιώκοντας την συστράτευση όλων των δημιουργικών δυνάμεων του Νομού, σχεδιάζει την κοινή πορεία για την ανακοπή της φθίνουσας πορείας του Νομού, την αναστροφή του αρνητικού κλίματος και την

χάραξη της αναπτυξιακής - αναγεννητικής πολιτικής του. Μαζί με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, στην οποία αναλογεί, επίσης, σημαντική αναπτυξιακή ευθύνη, μαζί με τους κοινωνικούς φορείς και την ιδιωτική πρωτοβουλία.

5. 9 Ιδιωτικοί Φορείς και το Έργο τους

A. Περιβαλλοντική μέριμνα Λακωνίας (Ελλάδας)

Σκοποί

Η επιδίωξη ενεργειών και προσφοράς γνώσης στα μέλη και στα μη μέλη καθαρώς επιστημονικού περιεχομένου για θέματα που αφορούν το περιβάλλον.

Δραστηριότητες

Θεματικός Άξονας: Προστασία περιβάλλοντος

Αντικείμενο: Ευαισθητοποίηση κοινού

Από: 1/1/1994 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Πραγματοποίηση σειράς πρωτότυπων ομιλιών για τα φυτοδηλητήρια και ομιλιών για διάφορα επιστημονικά θέματα με στόχο την ανύψωση των γνώσεων των μελών.

Υποβολή πρότασης περί χρήσεως στις γεωργικές εφαρμογές εξολοθρευτών των εντόμων με χημικές ουσίες που να μην είναι διασυστηματικές αλλά επιφάνειας ώστε τα σπυροκηπευτικά να απαλλάσσονται εύκολα από αυτές.

Υποβολή πρότασης για να αντικατασταθεί ο περιορισμός των ζιζανίων με μηχανική καλλιέργεια / παραγωγή εβδομαδιαίας τηλεοπτικής εκπομπής διάρκειας μιας ώρας με ποικιλία θεμάτων σχετικών με περιβάλλον (6/95-9/96) στην Ελλάδα TV (Λακωνίας).

Καθιέρωση με πρωτοβουλία της οργάνωσης της γιορτής για το περιβάλλον "ΤΑΥΓΕΤΕΙΑ" κάθε Ιούνιο σε συνεργασία με τις Νομαρχίες Λακωνίας και Μεσσηνίας.

Θεματικός Άξονας: Προστασία Περιβάλλοντος

Αντικείμενο: Βιομηχανική ρύπανση

Από: 1/1/1995 **Έως:** 31/3/1996

Εμβέλεια: Τοπική

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Παρέμβαση στη ΔΕΗ Μεγαλόπολης για την τοποθέτηση φίλτρων συγκράτησης των θειωδών αερίων στις καμινάδες των εργοστασίων της με θετικό αποτέλεσμα (τοποθέτηση φίλτρων αξίας 24.400.000.000 δρχ.).

Θεματικός Άξονας: Συλλογή και επεξεργασία στοιχείων

Αντικείμενο: Σταθμοί παρακολούθησης βλαπτικών ουσιών

Από: 1/6/1994 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Λειτουργία 1 σταθμού παρακολούθησης καυσαερίων με πρωτότυπη αναφορά στο υδρόθειο και στο μεθάνιο, 4 σταθμών παρακολούθησης ραδιενέργειας, 2 σταθμών παρακολούθησης υπεριώδους ακτινοβολίας και 1 σταθμού παρακολούθησης σχετικής ηχορύπανσης.

Συστηματική συλλογή πληροφοριών για τις υπάρχουσες πηγές μόλυνσης (ραδιενέργεια, υπεριώδης ακτινοβολία, τοξικά απόβλητα και δηλητήρια, ρύποι οχημάτων).

Όλοι οι σταθμοί είναι συνδεδεμένοι τηλεμετρικά με τον κεντρικό σταθμό / συλλογή δειγμάτων (τρόφιμα, έδαφος, νερό, ατμόσφαιρα) για την ανεύρεση τοξικών και ραδιενεργών ουσιών.

Εκπόνηση μελέτης σε ξεπερασμένες από τις υπάρχουσες βάσεις των ήπιων μορφών ενέργειας (π.χ. αιολική).

Β. Οικολογικός Σύνδεσμος Λακωνίας

Σκοποί

Προστασία περιβάλλοντος / ανάπτυξη της οικολογικής γνώσης και συνείδησης στην Ελλάδα με όλα τα κατάλληλα μέσα / υποστήριξη

οικολογικών και φιλοπεριβαλλοντικών δραστηριοτήτων / εκπόνηση και ανάθεση εκπόνησης μελετών και ερευνών.

Οριστική κατάργηση των αεροψεκασμών με τοξικές ουσίες / αποκατάσταση του Ευρώτα και αναγνώρισή του ως βιότοπου και ιστορικού μνημείου που χρειάζεται ειδική προστασία / χαρακτηρισμός Ταυγέτου, Πάρνωνα και Λακωνικού κόλπου ως προστατευόμενες περιοχές κ.ά.

Δραστηριότητες

Θεματικός Άξονας: Προστασία περιβάλλοντος

Αντικείμενο: Αεροψεκασμοί

Από: 1/1/1989 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης μέσω ΜΜΕ / άμεσες παρεμβάσεις στη διεύθυνση Γεωργίας της Νομαρχίας, Υπουργείο Γεωργίας, Κοινότητες της περιοχής / έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου (οι αεροψεκασμοί σταμάτησαν τη διετία 1993 - 95 και φέτος έγιναν ξανά με ελικόπτερο).

Θεματικός Άξονας: Διαχείριση πόρων

Αντικείμενο: Οικολογική Γεωργία

Από: 1/1/1989 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Ενημέρωση γεωπόνων - αγροτών / διοργάνωση ημερίδας σε συνεργασία με το σύλλογο οικολογικής γεωργίας Ελλάδας. Αποτέλεσμα: περισσότεροι από 100 Λάκωνες αγρότες υπέβαλλαν αιτήσεις για την ένταξή τους σε προγράμματα οικολογικής γεωργίας.

Θεματικός Άξονας: Προστασία Αγρίας Πανίδας

Αντικείμενο: Περίθαλψη τραυματισμένων πουλιών

Από: 1/1/1989 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Περίθαλψη περισσότερων από 50 αρπακτικών κυρίως πουλιών σε συνεργασία με το Ε.Κ.Π.Α.Ζ.Π.

Θεματικός Άξονας: Προστασία Οικοσυστημάτων

Αντικείμενο: Ευρώτας

Από: 1/1/1989 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Ενημέρωση για τις καταπατήσεις στο παρόχθιο δάσος, για την παράνομη υδροληψία με γεωτρήσεις, τη ρύπανση από σκουπίδια και φυτοφάρμακα.

Υποβολή συνολικής διαχειριστικής πρότασης προς το Δήμο Σπαρτιατών για τον Ευρώτα, η οποία αποτέλεσε σημαντικό στοιχείο των προτάσεων της Δ.Ε.Υ.Α.Σ για την ένταξη των έργων για τον ποταμό Ευρώτα στο πρόγραμμα Life.

Θεματικός Άξονας: Αστικό Περιβάλλον

Αντικείμενο: Έργα ανάπλασης

Από: 1/1/1989 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Υποβολή προτάσεων στο Δήμο για την ανάπλαση της περιοχής των χειμάρρων και τη δημιουργία χώρων αναψυχής όπως άλση κ.λπ.

Θεματικός Άξονας: Διαχείριση απορριμμάτων

Αντικείμενο: Ανακύκλωση

Από: 1/1/1990 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Υποβολή προτάσεων στο δήμο για τη συνολική διαχείριση απορριμμάτων μέσω ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης και μέσω προγραμμάτων ανακύκλωσης.

Θεματικός Άξονας: Προστασία Οικοσυστημάτων

Αντικείμενο: Ταύγετος

Από: 1/1/1990 **Έως:** 30/9/1996

Εμβέλεια: Νομαρχιακή

Δράσεις - Αποτελέσματα:

Ενέργειες για να κηρυχθεί ο Ταύγετος εθνικός δρυμός σε συνεργασία με τον ορειβατικό σύλλογο Σπάρτης / Ενημέρωση - ευαισθητοποίηση κοινού μέσω των τοπικών Μ.Μ.Ε. / Διοργάνωση δύο ημερίδων.

5.10 Προτάσεις για έργα Διαχείρισης και Αναβάθμισης Φυσικού περιβάλλοντος στο Ν. Λακωνίας

Προτάσεις

1. Διαδημοτική συνεργασία με γειτονικούς δήμους για την δημιουργία ΧΥΤΑ
2. Προστασία - Διαχείριση και ήπια τουριστική αξιοποίηση Ταύγετου.
3. Επισκευή - Αναπαλαίωση διατηρητέου πύργου (Μάνη).
4. Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων.
5. Αξιοποίηση φαραγγιών.
6. Εγγειοβελτιωτικά έργα.
7. Κατασκευή έργων αντιπλημμυρικής προστασίας.
8. Αγροτουρισμός (Ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλους - Δημιουργία καταλυμάτων).
9. Αξιοποίηση - προστασία ποταμού Ευρώτα.
10. Οργάνωση οικοτουριστικών υποδομών στον Ταύγετο.
11. Μελέτη - Κατασκευή εργοταξίου λιπασματοποίησης.
12. Διάνοιξη αγροδασικού δρόμου από ΙΜ Παναγιάς - ΔΔ Λαγκάδας - Λεύκτρου προς Σκυριάνικα ΔΔ Σιδηρόκαστρου Δήμου Γυθείου Ν. Λακωνίας.
13. Ανάπλαση και ανάδειξη δημοτικών οδών (καλντερίμια).
14. Χάραξη τουριστικής διαδρομής στο σπήλαιο του Δυρρού.
15. Αξιοποίηση Ελαφονήσου.

16. Υποθαλάσσιο πάρκο.
17. Κατασκευή φραγμάτων
18. Έργα προστασίας ακτών από διάβρωση.
19. Ανάδειξη φυσικού τοπίου (Μάνη).
20. Αξιοποίηση δασών (Ταυγέτος - Πάρνωνας).
21. Ανάδειξη του Μεσαιωνικού οικισμού Πενταυλών.
22. Προστασία - Αξιοποίηση του εθνικού δρυμού Ταυγέτου.
23. Ήπια τουριστική ανάπτυξη Ταυγέτου.
24. Διαχείριση υδάτινων πόρων - περιοχής Μάνης σε συνδυασμό με έργα άρδευσης - ύδρευσης.

5.10.1 Ανεργία - Απασχόληση

A. Παρεμβάσεις στον τομέα καταπολέμησης της Διαρθρωτικής και μακροχρόνιας ανεργίας

Η καταπολέμηση της διαρθρωτικής και μακροχρόνιας ανεργίας είναι ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα των σημερινών κοινωνιών και απαιτεί δέσμη συμπληρωματικών μέτρων. Τα πιο σημαντικά από αυτά τα μέτρα είναι η ενίσχυση και προσέλκυση επενδύσεων και η επαγγελματική κατάρτιση. Και τα δύο μέτρα έχουν στόχο την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, το πρώτο από την πλευρά της ζήτησης και το δεύτερο από την πλευρά της προσφοράς.

Η χάραξη πολιτικής προγραμμάτων κατάρτισης πρέπει να λάβει υπόψη τόσο το μεγάλη σπουδαιότητα φυσικό περιβάλλον του νομού, όσο και τις σοβαρές εδαφομορφολογικές ιδιομορφίες του, καθώς τα στοιχεία αυτά επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την σύνθεση της τοπικής οικονομίας.

Πίνακας 1. Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά φύλο, κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και ομάδες ατομικών επαγγελματιών
Σύνολο Ελλάδος, αστικές (Πολεοδομικά Συγκροτήματα Αθηνών και Θεσσαλονίκης, λοιπές αστικές), ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, διαμερίσματα κατά αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές και νομοί.
Απογραφή Πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991.

ΚΑ	Φύλο / Ομάδες κλάδων οικονομ. δραστηριότητας	Σύνολο	Ομάδες ατομικών επαγγελματιών									
			Ασκούντες επιστ. & ελευθέρια επαγγ.	Διεθίντες & ανώτερ διοικ. στελέχη	Υπάλλ. γραφείου κ.λπ.	Έμποροι & πωλητές	Απασχολ στην παροχή Υπηρεσιών	Γεωργοί, κτηνοτρόφ. υλοτόμοι, αλιείς κ.λπ.	Τεχνίτες εργάτες & χειριστές μετ/κώνμ έσω	Δήλωσαν ανεπαρκώς ή ασφάως το επάγγελμα	Νέοι άνεργοι	Δεν δήλωσαν επάγγελμα
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ												
	Αμφότερων των φύλων	37.749	2.868	241	2.892	2.599	2.522	19.103	5.841	173	1.036	974
A	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	18.963	17	2	2	3	3	18.837	99	0	0	0
B	Αλιεία	229	2	0	0	1	0	225	1	0	0	0
Γ	Ορυχεία και λατομεία	33	4	1	8	0	0	3	22	0	0	0
Δ	Μεταποιητικές βιομηχανίες	1.425	40	45	67	36	5	2	1.229	1	0	0
E	Παροχή ηλεκτρ. ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	164	7	1	89	0	2	1	64	0	0	0
ΣΤ	Κατασκευές	2.191	10	38	5	6	6	2	2.124	0	0	0
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευές	3.259	89	8	148	2.888	14	4	608	0	0	0
H	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	1.143	5	2	52	16	1.048	1	21	0	0	0
Θ	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	2.028	100	20	424	80	176	4	1.270	2	0	0
I	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	427	17	27	296	55	30	0	2	0	0	0
K	Διαχείρ. ακίνητης περιουσι. εκμισθώσ και επιχ. δραστ.	631	409	7	136	32	33	1	13	0	0	0
Λ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχ. κοιν.ασφάλιση	1.824	177	52	872	0	698	17	105	3	0	0
M	Εκπαίδευση	1.241	1.145	9	20	2	51	0	14	0	0	0
N	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	792	571	8	71	0	98	2	40	1	0	1
Ξ	Άλλες δραστηρ. παρ. υπηρεσι. υπέρ του κοιν. συνόλου	656	251	7	33	10	289	4	62	0	0	0
O	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσ.	55	2	0	0	0	53	0	0	0	0	0
Π	Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	8	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0
N2	"Νέοι"	1.036	0	0	0	0	0	0	0	0	1.036	0
X1	Δεν δήλωσαν επαρκώς τον κλάδο οικον. δραστηριότη.	1.551	21	14	172	20	18	0	167	166	0	973
	Άρρενες	25.890	1.586	210	1.866	1.740	1.755	12.463	5.521	124	506	818
A	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	12.312	13	2	1	3	3	12.212	78	0	0	0
B	Αλιεία	219	1	0	0	0	0	217	1	0	0	0
Γ	Ορυχεία και λατομεία	81	3	1	2	0	0	3	22	0	0	0
Δ	Μεταποιητικές βιομηχανίες	1.136	28	39	34	22	3	1	1009	0	0	0
E	Παροχή ηλεκτρ. ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	141	6	1	67	0	2	1	64	0	0	0
ΣΤ	Κατασκευές	2.174	10	38	2	4	4	2	2.114	0	0	0
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευές	2.340	50	8	72	1598	11	2	598	0	0	0
H	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	789	4	1	21	9	724	1	9	0	0	0
Θ	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	1.903	95	20	341	23	158	3	1261	2	0	0
I	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	253	13	24	171	35	8	0	2	0	0	0
K	Διαχείρ. ακίνητης περιουσι. εκμισθώσ και επιχ. δραστ.	383	271	5	42	25	10	0	10	0	0	0
Λ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχ. κοιν.ασφάλιση	1.415	189	44	475	0	638	17	101	3	0	0
M	Εκπαίδευση	560	527	5	4	0	12	0	12	0	0	0
N	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	320	222	4	33	0	28	0	33	1	0	1
Ξ	Άλλες δραστηρ. παρ. υπηρεσι. υπέρ του κοιν. συνόλου	424	191	6	14	7	146	4	58	0	0	0
O	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσ.	5	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0

Πίνακας 1. Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά φύλο, κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και ομάδες ατομικών επαγγελματιών
Σύνολο Ελλάδος, αστικές (Πολιτοδομικά Συγκροτήματα Αθηνών και Θεσσαλονίκης, λοιπές αστικές), ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, διαμερίσματα κατά αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές και νομοί.
Απογραφή Πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991.

ΚΑ	Φύλο / Ομάδες κλάδων οικονομ. δραστηριότητας	Σύνολο	Ομάδες ατομικών επαγγελματιών									
			Ασκούντες επιστ. & ελευθέρια επαγγ.	Διεθνήτες & ανώτερ διοικ. στελέχη	Υπάλληλ. γραφείου κ.λπ.	Εμποροι & πωλητές	Απασχολ στην παροχή Υπηρεσι ών	Γεωργοί, κτηνοτρόι, υλοτόμοι, αλιείς κ.λπ.	Τεχνίτες εργάτες & χειριστές μετ/κώνμ έσω	Δήλωσαν ανεπαρκ ώς ή ασφαώς το επάγγελμα	Νέοι άνεργοι	Δεν δήλωσαν επάγγε μα
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ												
Π	Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	3	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0
N1	"Νέοι"	506	0	0	0	0	0	0	0	0	506	0
N2	Δεν δήλωσαν επαρκώς τον κλάδο οικον. δραστηριότη.	1016	12	12	85	14	7	0	150	118	0	618
	Θήλειες	11859	1282	31	1026	859	767	6640	320	49	530	355
A	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	6651	4	0	1	0	0	6625	21	0	0	0
B	Αλιεία	10	1	0	0	1	0	8	0	0	0	0
Γ	Ορυχεία και λατομεία	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Δ	Μεταποιητικές βιομηχανίες	289	12	6	33	14	2	1	220	1	0	0
E	Παροχή ηλεκτρ. ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	23	1	0	22	0	0	0	0	0	0	0
ΣΤ	Κατασκευές	17	0	0	3	2	2	0	10	0	0	0
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευές	919	39	0	76	790	3	2	9	0	0	0
H	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	374	1	1	31	7	322	0	12	0	0	0
Θ	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	123	5	0	83	7	18	1	9	0	0	0
I	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	174	4	3	125	20	22	0	0	0	0	0
K	Διαχείρ. ακίνητης περιουσ. εκμισθώσ και επιχ. δραστ.	288	138	2	94	7	23	1	3	0	0	0
Λ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχ. κοιν. ασφάλιση	509	38	8	397	0	82	0	4	0	0	0
M	Εκπαίδευση	681	618	4	16	2	39	0	2	0	0	0
N	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	472	249	4	38	0	72	2	7	0	0	0
Ξ	Άλλες δραστηρ. παρ. υπηρεσ. υπέρ του κοιν. συνόλου	232	60	1	19	3	143	0	6	0	0	0
O	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσ.	50	2	0	0	0	48	0	0	0	0	0
N1	"Νέοι"	530	0	0	0	0	0	0	0	0	530	0
X1	Δεν δήλωσαν επαρκώς τον κλάδο οικον. δραστηριότη.	535	9	2	87	6	11	0	17	48	0	355

**Πίνακας 2: Πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών
Σύνολο Ελλάδος κατά βαθμό αστικότητας, πολεοδομικά
συγκροτήματα και νομοί κατά αστικές, ημιαστικές, και
αγροτικές περιοχές
Απογραφή πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991**

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΡΡΕΝΕΣ	ΘΗΛΕΙΣ
	ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ		
ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΟΥ	15713	8.156	7.557
8-4	97	501	469
5-9	1.093	588	505
10-14	1.105	605	500
15-19	1.181	634	547
20-24	1.146	613	533
25-29	1.135	603	532
30-34	1.181	616	565
35-39	1.073	588	485
40-44	891	513	378
46-49	808	420	388
50-54	896	469	427
55-59	975	506	469
60-64	1.010	501	509
65-69	715	337	378
70-74	531	230	301
75-79	469	206	263
80-84	331	143	188
85-89	151	65	86
90-94	43	14	29
95-99	6	4	2
> = 100	3	0	3
	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ		
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	64.452	33.192	31.260
8-4	2.886	1.476	1.410
5-9	3.546	1.832	1.714
10-14	3.860	1.999	1.861
15-19	3.642	1.917	1.725
20-24	3.876	2.163	1.713
25-29	3.826	2.120	1.706
30-34	3.680	2.074	1.606
35-39	3.283	1.836	1.447
40-44	3.066	1.586	1.480
46-49	3.097	1.611	1.486
50-54	4.060	2.013	2.047
55-59	4.955	2.478	2.477
60-64	5.455	2.812	2.643
65-69	4.118	2.046	2.072
70-74	3.549	1.688	1.861
75-79	3.395	1.593	1.802
80-84	2.499	1.179	1.320
85-89	1.230	591	639
90-94	364	153	201
95-99	60	22	38
> = 100	15	3	12

Πίνακας 3.

Α/Α	ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΝΟΜΟΥ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΠΑΘΗΣΙΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ						ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΣΕ ΧΙΛ.ΣΤΡ.	ΚΑΛΛΙΕΡ/ΝΕΙΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ & ΑΓΡΑΝ/ΣΕΙΣ	ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ		ΔΑΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ
		1940	1951	1961	1971	1981	1991			ΚΟΙΝ/ΚΟΙ Η ΔΗΜ/ΚΟΙ	ΑΛΛΟΙ Η ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ		
1	ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΡΤΗΣΩΝ	12.975	14.113	14.909	14.334	15.278	16.322	84,4	36,3	10,5	22,1	5,8	9,6
2	ΔΗΜΟΣ ΒΟΙΩΝ	9.107	8.761	8.575	7.259	6.683	7.802	215,6	61,2	85,3	62,9	0,4	5,9
3	ΔΗΜΟΣ ΓΥΘΕΙΟΥ	15.390	13.385	11.738	8.780	7.461	7.542	197,5	63,9	42,8	82,1	1,8	6,9
4	ΔΗΜΟΣ ΣΚΑΛΑΣ	6.058	5.705	5.914	5.551	5.819	6.919	144,1	59,7	30,2	46,7	0,0	7,5
5	ΔΗΜΟΣ ΕΛΟΥΣ	4.585	4.961	5.437	5.400	5.367	5.992	111,7	69,6	25,3	9,6	0,8	6,4
6	ΔΗΜΟΣ ΜΟΛΔΩΝ	7.194	6.933	5.899	5.277	4.916	5.472	193,3	64,7	102,0	22,5	0,0	4,1
7	ΔΗΜΟΣ ΟΙΤΥΛΟΥ	11.854	7.987	6.147	3.906	4.252	4.985	218,8	44,0	93,6	65,9	0,0	15,2
8	ΔΗΜΟΣ ΦΑΡΙΔΟΣ	9.081	8.068	7.978	5.773	5.327	4.848	183,7	55,6	13,5	85,4	23,8	5,8
9	ΔΗΜΟΣ ΜΥΣΤΡΑ	8.815	7.550	6.335	4.935	4.641	4.582	131,9	43,5	29,4	29,8	23,0	6,4
10	ΔΗΜΟΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙ	5.301	5.234	4.822	3.892	3.808	3.950	209,0	53,9	100,9	48,8	0,0	5,4
11	ΔΗΜΟΣ ΠΕΛΛΑΝΑΣ	9.120	8.822	7.205	5.213	4.758	3.863	153,8	67,8	5,4	48,8	24,8	7,3
12	ΔΗΜΟΣ ΑΣΩΠΟΥ	5.120	4.818	4.537	4.150	3.793	3.668	94,4	46,5	22,5	21,6	0,0	3,8
13	ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΑΠΝΩΝ	5.480	5.050	4.336	3.484	3.246	2.999	261,8	59,9	8,0	159,2	29,9	4,8
14	ΔΗΜΟΣ ΚΡΟΚΕΩΝ	5.648	5.125	4.363	3.413	3.324	2.871	160,9	41,5	0,0	114,7	1,5	3,2
15	ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΟΥΝΤΟΣ	6.742	5.653	4.534	3.071	2.825	2.649	301,9	50,8	20,0	189,0	56,7	5,5
16	ΔΗΜΟΣ ΝΙΑΤΩΝ	3.870	3.657	3.243	2.672	2.809	2.557	212,3	29,9	168,3	2,0	11,7	2,4
17	ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΝΘΩ	3.082	3.070	2.788	2.381	2.357	2.034	236,6	51,8	34,2	134,8	11,6	4,3
18	ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤ.ΜΑΝΗΣ	4.587	3.053	2.408	1.344	1.765	2.024	108,9	12,6	54,2	38,0	0,0	4,1
19	ΔΗΜΟΣ ΖΑΡΑΚΑ	4.054	3.482	2.913	1.847	1.726	1.698	237,2	20,9	198,1	1,2	14,5	2,5
20	ΔΗΜΟΣ ΣΜΥΝΟΥΣ	4.487	3.729	2.919	1.976	1.787	1.537	94,5	23,2	0,0	30,6	36,8	3,0
21	ΚΟΙΝ/Α ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ		632	673	586	611	725	20,0	4,5	0,0	5,5	5,3	4,7
22	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΡΥΩΝ	1.788	1.310	986	600	665	660	64,4	6,4	43,4	6,8	7,5	0,8
22	ΣΥΝΟΛΑ	144.336	130.898	118.661	95.844	93.218	95.696	3.636,7	968,0	1.085,6	1.207,8	255,7	120,1

Πίνακας Α: (Καταγραφή πληθυσμού Ν. Λακωνίας ανά επαρχία)

Α/Α δήμου/κοινότητας	Δήμοι και Κοινότητες	Πληθυσμός	Α/Α δήμου/κοινότητας	Δήμοι και Κοινότητες	Πληθυσμός	Α/Α δήμου/κοινότητας	Δήμοι και Κοινότητες	Πληθυσμός
Α' ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ								
1. Επαρχία Γυθείας								
1	Δήμου Γυθείου	4.572	32	Νέστον	789	37	Πατρίνας	300
	Κοινότητες		33	Νεστόν	306	38	Πλατείας	242
1	Αγίου Βασιλείου	180	34	Παλιόν	471	39	Πολοβίτσας	162
2	Αιγίων	291	35	Παναγιώτης	433	40	Προσημιάς	254
3	Δροσοπηγής	124	36	Παπαθανάσης	1.484	41	Προσημιάς	104
4	Δρυμού	207	37	Ρεθύας	511	42	Σαλιγοβίου	85
5	Έξι Νυμφίου	213	38	Σελίας	1.042	43	Σελισσίας	487
6	Καλωβίων	119	39	Ταλάντων	217	44	Σουφρών	483
7	Καρφειά	248	40	Φανακίου	520	45	Σουφρώνων	237
8	Καρυοκάλλεως	161	41	Χάλαρης	237	46	Σπαρτιάς	90
9	Κοκκύλας	339		Σύνολο Επαρχίας	31.800	47	Τραυζαντική	176
10	Κονακίων	200		3. Επαρχία Δικαίαιρων		48	Τρύσης	338
11	Κότραινα	611		Δήμοι:		49	Χρυσόων	416
12	Κρήνης	133	1	Σελίας	6.919		Σύνολο Επαρχίας	48.285
13	Λαγιάς	537	2	Σπαρτιάτων	14.084		4. Επαρχία Ουτίλων	
14	Λυγερέα	82		Κοινότητες			Δήμοι:	
15	Μαραθάς	125	1	Αγίας Ευφίας	193		Αροστόλας	1.131
16	Μυρσίνης	195	2	Αγίου Ιωάννη	692		Διρού	1.273
17	Νεσχωρίου	262	3	Αγίου Κωνσταντίνου	255		Ουτίλου	821
18	Πλατάνου	208	4	Αγίου Νικολάου	208		Κοινότητες	
19	Πυρρίχου	117	5	Αγίου Αναργύρου	510	1	Αλίτσων	238
20	Σιδηροκάστρου	200	6	Αγιοσταθίου	288	2	Άνω Μπουλαριών	134
21	Σκαμνακίου	101	7	Αγίου Πέτρου	159	3	Βάθειας	171
22	Τακουπρίου	210	8	Αλακτοπηγών	152	4	Γερολυμάνος	95
23	Χασιμίου	131	9	Αλαφίας	169	5	Κοίτας	472
	Σύνολο Επαρχίας	9.568	10	Αρακίων	871	6	Κοίτων	465
	2. Επαρχία Σπιδαιρών Διραράς		11	Αναβρυτής	128	7	Τοσσακίων	145
	Δήμοι:		12	Αναργύρων	512		Σύνολο Επαρχίας	4.088
1	Έλους	4.483	13	Αγίας	301		Σύνολο Νομού Λακωνίας	85.028
2	Μολάων	3.010	14	Αρρακίου	126			
3	Νεαπόλεως Βοιών	2.606	15	Αρταίου	600			
	Κοινότητες:		16	Βαμβακίου	230			
1	Αγγελώνας	505	17	Βαμβακίου	180			
2	Αγίου Γεωργίου	537	18	Βαμβακίου	372			
3	Αγίου Δημητρίου Ζάρακος	850	19	Βαμβακίου	250			
4	Αγίου Δημητρίου Μονεμβασιίας	283	20	Βαμβακίου	85			
5	Αγίου Ιωάννου	508	21	Βαμβακίου	420			
6	Αγίου Νικολάου Βοιών	867	22	Βαμβακίου	317			
7	Αγίου Νικολάου Μονεμβασιίας	210	23	Βαμβακίου	420			
8	Αγίων Αποστόλων	489	24	Βαμβακίου	1.393			
9	Άνω Καστανιάς	124	25	Γαργαλιάνων	386			
10	Ακιδέας	791	26	Γαργαλιάνων	772			
11	Ασπικού	1.185	27	Γαργαλιάνων	313			
2	Βελανδίων	629	28	Αγίας	375			
13	Βελιών	591	29	Αγίας	1.009			
14	Γλυκόβρυσης	1.268	30	Αγίας	402			
15	Δαιμονίας	477	31	Καλλιθέας	226			
16	Ελαίας	352	32	Καλλιωνής	102			
17	Ελαφονήσου	725	33	Καλωβίων Σοχάς	374			
18	Ελίτας	612	34	Καρυκίου	263			
19	Ελληνικού	287	35	Καρυκίου	660			
20	Ιτέρακος	357	36	Καρυκίου	81			
21	Κάμκου	602	37	Καρυκίου	753			
22	Καστανιάς	176	38	Καρυκίου	313			
23	Κουπιών	121	39	Κλαδά	393			
24	Κρεμαστής	368	40	Κουπιών Διραράς	203			
25	Κυκαρισίου	388	41	Κουπιών	241			
26	Λαμνοκάμικου	203	42	Κουπιών	1.384			
27	Λαχίου	521	43	Λαχίου	228			
28	Λιρών	168	44	Μονεμβασιίας	342			
29	Μεσοχωρίου	206	45	Μονεμβασιίας	506			
30	Μεταμορφώσεως (Καταβόθρας)	476	46	Μονεμβασιίας	716			
31	Μονεμβασιίας	875	47	Μονεμβασιίας	1.447			
			48	Μονεμβασιίας	121			
			49	Μονεμβασιίας	184			
			50	Μονεμβασιίας	790			
			51	Μονεμβασιίας	1.722			
			52	Παλαμωρίου	125			
			53	Παλαμωρίου	517			
			54	Παλαμωρίου	251			
			55	Παλαμωρίου	341			
			56	Παπαφωλίων	135			

Πίνακας Β: Νομός Λακωνίας "Διαφορά πληθυσμού και πληθυσμού έδρας"

Δήμος Σπάρτης Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	16322 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Σπαρτιατών
Πληθυσμός έδρας	14.084 κάτοικοι

Δήμος Φαρίδος Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	1849 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Ξηροκάμπου
Πληθυσμός έδρας	1722 κάτοικοι

Δήμος Σμύνους Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	1537 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Αγίου Νικολάου
Πληθυσμός έδρας	824 κάτοικοι

Δήμος Σκάλας Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	6919 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Σκάλας
Πληθυσμός έδρας	6919 κάτοικοι

Δήμος Πελλάνας Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	3863 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Καστορείου
Πληθυσμός έδρας	753 κάτοικοι

Δήμος Οιτύλου Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	4985 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Αρεοπόλεως
Πληθυσμός έδρας	1171 κάτοικοι

Δήμος Θεραπνών Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	2999 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Γκοριτσάς
Πληθυσμός έδρας	772 κάτοικοι

Δήμος Ζάρακα Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	1696 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Ρειχέας
Πληθυσμός έδρας	511 κάτοικοι

Δήμος Έλους Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	5992 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Έλους
Πληθυσμός έδρας	4483 κάτοικοι

Δήμος Γυθείου Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	7542 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Γυθείου
Πληθυσμός έδρας	4572 κάτοικοι

Δήμος Γερόνθων Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	2034 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Γερακίου
Πληθυσμός έδρας	1393 κάτοικοι

Δήμος Βοιών Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	7802 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Νεαπ. Βοϊών
Πληθυσμός έδρας	2606 κάτοικοι

Δήμος Ασωπού Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	3666 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Ασωπού
Πληθυσμός έδρας	3189 κάτοικοι

Δήμος Ανατ. Μάνης Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	2024 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Κότρωνα
Πληθυσμός έδρας	611 κάτοικοι

Δήμος Οινούντος Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	2649 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Σελλασίας
Πληθυσμός έδρας	487 κάτοικοι

Δήμος Νιάτων Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	2557 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Αγ. Δημ. Ζάρ.
Πληθυσμός έδρας	850 κάτοικοι

Δήμος Μυστρά Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	4582 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Μαγούλας
Πληθυσμός έδρας	1447 κάτοικοι

Δήμος Μονεμβασίας Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	3950 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Μονεμβασίας
Πληθυσμός έδρας	875 κάτοικοι

Δήμος Μολάων Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	5472 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Δ. Μολάων
Πληθυσμός έδρας	3010 κάτοικοι

Δήμος Κροκεών Νομού Λακωνίας	
Πληθυσμός	2871 κάτοικοι
ΟΤΑ Έδρας	τέως Κ. Κροκεών
Πληθυσμός έδρας	1384 κάτοικοι

5.10.2 Προσπάθεια για τη συντήρηση των μικρών απομακρυσμένων οικισμών

Μια οργανωμένη προσπάθεια των τοπικών, περιφερειακών και διαφόρων πολιτιστικών συλλόγων σημειώνεται στο θέμα διατήρησης, υποστήριξης και αναστήλωσης μικρών απομακρυσμένων οικισμών στο νομό Λακωνίας.

Τα μικρά αυτά χωριά που κάποτε έσφυζαν από ζωή και κοινωνική άνθιση τώρα πια εμφανίζονται σαν στοιχειωμένα κάτω από τη σκόνη της εγκατάλειψης που κυριαρχεί σε κάθε γωνιά τους.

Οι λιγοστοί κάτοικοι των περιοχών αυτών που δεν παρασύρθηκαν κάποτε από το κύμα αστυφιλίας που σάρωσε το χωριό τους, γέρασαν. Η γη έμεινε ανεκμετάλλευτη, τα σπίτια ασυντήρητα, η αίσθηση της παρακμής απλώθηκε παντού.

Μια τονωτική ένεση λοιπόν ήρθε έστω και πολύ καιρό αργότερα, από τους παραπάνω παράγοντες. Συνειδητοποιώντας το έντονο δημογραφικό πρόβλημα κάποιων περιοχών αποφάσισαν να δώσουν μια σειρά από δελεαστικά κίνητρα σε άτομα (οικογένειες) που θέλουν να εγκατασταθούν στις εν λόγω περιοχές.

Κάποιες τέτοιες ενέργειες ενδεικτικά είναι:

1) Η προσπάθεια ξαναζωντανέματος του Ασημίου, που μέσα στα πλαίσια αυτής εγκαταστάθηκε ήδη μια οικογένεια. Η προσπάθεια αυτή έχει ως σύμμαχο την εκκλησία με όργανό της τον Σεβασμιότατο κ. Ευστάθιο (Επίσκοπο Μονεμβασίας - Σπάρτης).

2) Η αναβίωση κάποιων οικισμών στον Πάρνωνα με την υποστήριξη κάποιων πολιτιστικών φορέων.

3) Το νεοσύστατο Σωματείο "Εξωραϊστικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Μεγάλης Βρύσης" με σκοπό να δώσει νέα πνοή σε ένα μικρό ορεινό χωριό του Πάρνωνα που απέμεινε χωρίς μόνιμους κατοίκους.

5.11 Η Σπάρτη σήμερα

Η Σπάρτη, πρωτεύουσα της επαρχίας Λακεδαίμονος και του νομού Λακωνίας, με 14.100 κατοίκους, είναι κτισμένη στο ΒΔ τμήμα του νομού, στις ανατολικές υπώρειες του Ταυγέτου και σε υψόμετρο 210 μ.

Η σύγχρονη πόλη, που βρίσκεται σε μια εύφορη περιοχή της κοιλάδας του Ευρώτα, ιδρύθηκε με διάταγμα του 1834 από το βασιλιά Όθωνα, στην ίδια θέση με την αρχαία Σπάρτη. Είναι άριστα ρυμοτομημένη με φαρδείς δρόμους και μεγάλες πλατείες. Το κλίμα της είναι μεσογειακό και η μέση ετήσια θερμοκρασία της 17,4 βαθμοί C. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής φθάνει τα 817 χιλιοστόμετρα, ενώ οι βροχές δεν απουσιάζουν και κατά τη θερινή περίοδο.

Λόγω της ιδιοτυπίας του κλίματος και της ευφορίας του εδάφους της, η οικονομία της στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό και στην παραγωγή της. Τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα της περιοχής συγκεντρώνονται και υφίστανται επεξεργασία στις βιομηχανικές μονάδες της πόλης.

Η Σπάρτη, πασίγνωστη για το ένδοξο ιστορικό παρελθόν της, έχει να επιδείξει έξοχα δείγματα πολιτισμού, που αφορούν σε όλες τις περιόδους της μακραίωνης ιστορίας της. Αλλά και ως σύγχρονο αστικό κέντρο, η πόλη αποτελεί μια ανερχόμενη πολιτισμική δύναμη που βρίσκει την πολύπτυχη έκφρασή της μέσα από την οργάνωση και την διεκπεραίωση μιας σειράς από τοπικές εκδηλώσεις.

Έργα που πραγματοποίησε ο Δήμος κατά το έτος 1999 - 2000

1) Βελτίωση βατότητας και ανακαίνιση των αρχικά υπαρχόντων μονοπατιών προς Ταυγέτη - Σοχά - Αναβρυτή.

2) Ήπια τουριστική αξιοποίηση Ταυγέτου.

3) Ινστιτούτο Βοτανολογικών Ερευνών (Ξηροκάμπι).

4) Πάγια υποχρέωση υγειονομικής ταφής απορριμμάτων.

5) "Πρόγραμμα Leader" δημιουργία 3ον γηπέδων τένις - βελτίωση κοίτης Ευρώτα.

6) Συντήρηση - βελτίωση παιδικών χαρών, πόλεως, οικισμών.

7) Αναπλάσεις χώρων πρασίνου (Ριβιώτισσα - Εργ. Κατοικίες - Αμύκλες - Πλατεία Δούκα - Παραματάλειο Κολυμβητήριο).

8) Δημιουργία μικρών αθλητικών κέντρων (Αφυσού - Κλαδά - Καλύβια Σοχάς - Αμύκλες - Σουκαράκι - Γούναρι).

9) Διαμόρφωση εισόδου οικισμού Αφυσού.

10) Διάνοιξη μονοπατιού προς τους αρχαιολογικούς χώρους του Μυστρά.

5.12. Προοπτικές Δημογραφικής Εξέλιξης του Ν. Λακωνίας

Το Δημογραφικό πρόβλημα του Ν. Λακωνίας είναι δεδομένο. Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε παρουσίαση των πινάκων της δημογραφικής εξέλιξης του νομού που περιγράφει καθαρά την μείωση του πληθυσμού των περιοχών και ιδιαίτερα των αγροτικών. Αλλά όπως κάθε πρόβλημα, έχει και αυτό την λύση του. Μέτρα και θεωρίες για την αντιμετώπισή του έχουν ακουστεί κατά καιρούς όμως η εφαρμογή τους αργεί.

Προσωπικά την λύση του προβλήματος την ανακαλύπτω μέσα από την παροχή κινήτρων παραμονής των νέων στον τόπο τους. Πώς μπορούμε να το πετύχουμε αυτό; Μα φυσικά μέσα από την εξασφάλιση μόνιμης εργασίας.

Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα ικανών νέων ατόμων του νομού μας, που πραγματικά αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους σε αναζήτηση εργασίας στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.

Όμως είμαι βέβαιη πως λύση υπάρχει και χρειάζεται να δοθεί άμεσα μέσα από την:

- ***Προσφορά κινήτρων για μεγάλες επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα στην επαρχία και ειδικότερα σε περιοχές με έντονο δημογραφικό πρόβλημα.***

Για παράδειγμα: Μια μεγάλη πολυεθνική εταιρία ανοίγει υποκατάστημα στο νομό μας. Ο κατώτερος πιθανός αριθμός ατόμων διαφορετικών ειδικοτήτων που θα απασχολήσει είναι 20 άτομα τουλάχιστον.

- ***Σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό***

Για παράδειγμα: Ο Ν. Λακωνίας είναι καθαρά αγροτικός με τουριστικό ενδιαφέρον σε κάποιες περιοχές. Λογικό είναι λοιπόν οι νέοι να πάρουν τέτοιες επαγγελματικές κατευθύνσεις που θα τους επιτρέψουν αργότερα να εργαστούν και να προσφέρουν στο τόπο τους.

• **Επενδύσεις του Δημόσιου Τομέα (Να γίνει πράξη η αποκέντρωση)**

Για παράδειγμα: Να πραγματοποιηθούν μεγάλα έργα όπως:

1) Το Μέγαρο Μουσικής (Δωρεά ιδιώτη). Ένα έργο που εδώ και πολλά χρόνια προσμένουν οι κάτοικοι της Σπάρτης αλλά καθυστερεί για γραφειοκρατικούς λόγους. Υπολογίζεται ότι θα απασχολήσει τουλάχιστον 30 άτομα.

2) Το αεροδρόμιο, ένα έργο πνοής, που θα επιδράσει πρώτα απ' όλα θετικά στην τουριστική ανάπτυξη του νομού με ότι αυτό συνεπάγεται. Ο χώρος υπάρχει, κάποιες μελέτες έχουν γίνει, η οικονομική ενίσχυση από κάποιους δωρητές - πατριώτες θεωρείται δεδομένη. Απλά περιμένουμε οι υποσχέσεις να γίνουν πράξεις. Υπολογίζεται να απασχολήσει τουλάχιστον 100 άτομα.

3) Η ίδρυση σχολών Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΑΕΙ & ΤΕΙ) στον νομό μας θα είναι μια τονωτική ένεση οικονομικής ανάπτυξης του νομού. Αυτό είναι ένα θέμα που συζητιέται εδώ και χρόνια απ' τους τοπικούς παράγοντες όμως δεν έχει ξεκινήσει ακόμα κάποια κίνηση ουσιαστική. Υπολογίζεται να απασχολήσει τουλάχιστον 100 άτομα.

Κεφάλαιο 6ο

6.1 Σύγκριση των Νομών Λάρισας και Λακωνίας ως προς την δημογραφική εξέλιξη και την διαχείριση περιβάλλοντος

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν ανωτέρω σε μια προσπάθεια περιγραφής της υπάρχουσας κατάστασης που χαρακτηρίζει τους δύο νομούς, προκύπτει το εξής συμπέρασμα: Μια απόλυτη σύγκριση των δύο Νομών κρίνεται ανεπιτυχής.

Κάθε νομός παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που προκύπτουν από την έκταση που καλύπτει την μορφολογία του εδάφους, τον πληθυσμό, την παράδοση και γενικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει.

Κατά συνέπεια μια σύγκριση των νομών Λάρισας και Λακωνίας αντίστοιχα, θα ήταν σίγουρα εσφαλμένη. Και αυτό γιατί είναι αδύνατο να συγκριθούν δύο ανόμοια πράγματα.

Όμως όσες και να είναι οι διαφορές, υπάρχει ένας συνδετικός κρίκος και αυτός είναι η Ελληνική Κυβέρνηση και η πολιτική που εφαρμόζει στο σύνολο της χώρας.

Η δημογραφική εξέλιξη είναι ένα θέμα που απασχολεί το σύνολο της χώρας. Κάποιες περιοχές αντιμετωπίζουν μεγάλο και κάποιες άλλες μικρότερο πρόβλημα. Στην δική μας περίπτωση έχουμε διατυπώσει θεωρίες και παρατηρήσει για έναν από τους μεγαλύτερους νομούς της Ελλάδας (Λάρισα) και για κάποιο μικρότερο (Λακωνία).

Σίγουρα το πρόβλημα της δημογραφικής εξέλιξης είναι οξύτερο στο νομό Λακωνίας με πρώτο παράγοντα την ανεργία που ωθεί τους νέους της περιοχής σε αναζήτηση εργασίας στα μεγάλα αστικά κέντρα, πράγμα που έχει ως συνέπεια την μόνιμη εγκατάστασή τους σε άλλες πόλεις εκτός νομού. Το πρόβλημα της ανεργίας βέβαια είναι υπαρκτό και στο νομό Λάρισας αλλά σε μικρότερο βαθμό.

Η μορφολογία του εδάφους κάθε νομού είναι παράγοντας καθοριστικός για την ευημερία του τόπου. Η μεγάλη πεδινή έκταση του νομού Λακωνίας δίνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του νομού

Λακωνίας, ενός νομού που τον χαρακτηρίζει η ορεινή έκταση και το βραχώδες τοπίο του.

Ως προς τον τουρισμό η κατάσταση και των δύο νομών κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα. Γίνεται μια συντονισμένη προσπάθεια ανάπτυξης και των δύο νομών μέσα από την βελτίωση των τουριστικών υποδομών και της διαφημιστικής προβολής τους. Και οι δύο νομοί έχουν μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον για διαφορετικούς βέβαια λόγους όμως η προσπάθεια τουριστικής ανάδειξής τους απέχει ακόμα από το επιθυμητό επίπεδο.

Ως προς την διαχείριση περιβάλλοντος σύμφωνα με τα στοιχεία που καταθέσαμε παραπάνω, βρισκόμαστε σε ένα δρόμο που μακροπρόθεσμα θα εξασφαλίσει το θετικό αποτέλεσμα. Διακρίνεται έντονο ενδιαφέρον από κάθε πλευρά διοίκησης που διασφαλίζεται από την αγάπη και το ενδιαφέρον κάθε τοπικής και όχι μόνο πρωτοβουλίας σε συνεργασία με την κυβέρνηση της χώρας.

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει μέσα από αυτή την εργασία - μελέτη είναι πως οι ελλείψεις σε υποδομή και στους δύο νομούς είναι μεγάλες με κόστος στην κοινωνική και οικονομική ζωή κάθε περιοχής. Περιγράψαμε δύο νομούς με μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης σε όλους τους τομείς που όμως μόλις τα τελευταία χρόνια γίνεται μια σοβαρή προσπάθεια από κάθε αρμόδιο όργανο για έναν ουσιαστικό εντοπισμό των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σε μια συντονισμένη προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων αυτών.

Το θετικό στοιχείο που απορρέει από την μελέτη αυτή είναι το συμπέρασμα πως τώρα πια τα πράγματα μπήκαν σε μια άλλη τροχιά, η πορεία προς την εξέλιξη και αξιοποίηση των πόρων που διαθέτουμε είναι μονόδρομος. Ο τόπος μας και η χώρα μας γενικότερα βρίσκεται στο δρόμο της ανάπτυξης, ένα δρόμο που τον διασχίζει με γρήγορους ρυθμούς.

Μπορεί στην κούρσα της ανάπτυξης να ξεκινήσαμε αργά όμως σαν Έλληνες ένα πράγμα γνωρίζουμε, την νίκη.

“ΑΡΘΡΟ” ΛΑΚΩΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Η ύδρευση της Μάνης

Σε τελική φάση ολοκλήρωσης μπαίνει το έργο ύδρευσης της Μάνης, το οποίο χρονίζει επί δεκαετίες. Έχει μεν εκτελεστεί μεγάλο έργο και έχουν καλυφθεί σε μεγάλο βαθμό οι ανάγκες των δήμων Γυθείου, Οιτύλου, Ανατολικής Μάνης

και Σμύνους, αλλά μερικές περιοχές της Μάνης κυρίως στερούνται αυτό το πρώτιστο αγαθό.

Τώρα ο Σύνδεσμος Ύδρευσης προχωρεί στην εξασφάλιση της απαραίτητης μελέτης, με πρόθεση και προγραμματισμό να προχωρήσει στα αναγκαία έργα ολοκλήρωσης του έργου. Για την εκπόνηση της μελέτης ο Σύνδεσμος Ύδρευσης διαθέτει 50 εκατομμύρια δραχμές και ειδικότερα:

- Για τα υδραυλικά, προεκτιμώμενη αμοιβή 30 εκατομμύρια.

- Για χημικοτεχνικά, κατ' αποκοπή αμοιβή 3,5 εκατομμύρια.

- Για περιβαλλοντικά, κατ' αποκοπή αμοιβή 7 εκατομμύρια.

- Για γεωλογικά, προεκτιμώμενη αμοιβή 3,5 εκατομμύρια και

- Για τοπογραφικά, προεκτιμώμενη αμοιβή 6 εκατομμύ-

Το πρόβλημα των σκουπιδιών στην πανέμορφη Ελαφόνησο

Χρόνιο και πάντοτε οξύ είναι για την Ελαφόνησο το πρόβλημα του σκουπιδότοπου. Εξαιτίας αυτού, το πανέμορφο νησί παρουσιάζει μία χτυπητή αντίφαση. Από τη μια μεριά διαθέτει εκπληκτικές γραφικότητες, που προσελκύουν χιλιάδες επισκέπτες όλο το χρόνο και ιδίως το καλοκαίρι

Από την άλλη όμως, απωθεί με την άσχημη μέχρι αποκρουστική εικόνα που δίνει ο σωρός των σκουπιδιών που συναντά κανείς κατά μήκος του δρόμου. Και είναι μεν τόσο μεγάλη η αγάπη των απανταχού ελαφονησιωτών για το νησί τους και μεγάλο επίσης το ενδιαφέρον των τουριστών, αλλά ο τουρισμός δεν μπορεί να προαχθεί με τέτοια φαινόμενα

Τελευταία έχουν αναληφθεί κάποιες πρωτοβουλίες για επίλυση του προβλήματος του σκουπιδότοπου. Και μακάρι να τελεσφορήσουν. Γιατί το φαινόμενο των σκόρπιων σκουπιδιών πρέπει να εκλείψει από την Ελαφόνησο. Είναι ανάγκη να φτιαχτεί ένας στοιχειωδώς σύγχρονος σκουπιδότοπος. Μακάρι λοιπόν να τελεσφορήσουν οι όποιες καλές προσπάθειες.

Με πίστωση 600 εκατ/ρίων

Δημοπράτηση μεγάλου έργου για τον Ευρώτα

Ένα έργο πολύ μεγάλο από άποψη προϋπολογισμού και σημασίας πρόκειται να εκτελεστεί σύντομα στο νομό μας. Πρόκειται για το έργο αποκατάστασης του Ευρώτα, το οποίο δημοπρατήθηκε ήδη με εγκεκριμένη πίστωση εξακοσίων εκατομμυρίων δραχμών. Το έργο είναι ενταγμένο στο ΠΕΠ Πελοποννήσου και χρηματοδοτείται από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους.

Η ανάγκη εκτέλεσης αυτού του έργου και η χρηματοδότησή του με ένα τόσο υψηλό ποσό, προέκυψε μετά τις καταστροφικές πλημμύρες του Νοεμβρίου 1999. Οπότε επιβεβαιώνεται ότι ουδέν κακόν αμιγές καλού.

Ο υπουργός Γεωργίας και ο περιφερειάρχης Πελοποννήσου υπήρξαν συνεπείς στις εξαγγελίες και υποσχέσεις τους. Μέσα σε ανεκτό χρονικό διάστημα ολοκληρώθηκε η μελέτη και οι άλλες διαδικασίες, έτσι δε στις 6/9 έγινε η δημοπρά-

τηση του έργου με συμμετοχή 36 εργοληπτικών εταιρειών.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Τ.Υ.Δ.Κ.

ΟΤΑ: Δ. Ε. Υ. Α. ΓΥΘΕΙΟΥ
ΕΦΓΟ: Υ Α Ρ Ε Υ Σ Η
ΑΦΙΘ. ΜΕΛ: 108/96

ΜΕΛΕΤΗ

ΣΠΑΡΤΗ: Νοέμβριος 1996
ΣΥΝΤΑΞΑΣ: ΑΛΕΞΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΥΠΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

Ο οργάνο χειρισμού δικαστικής αγωγής
ΣΠΑΡΤΑ.

ΕΘΕΡΗΟΝ
ΣΠΑΡΤΗ 29/4/96
Ο ΕΠΙΣΤΑ... ΤΗΣ Τ...
ΝΙΚ. ΜΠΕΖΕΡΙΑΜΟΣ
ΠΟΛΥΚΟΣ ΔΙΚΗΚΟΣ

ΣΠΑΡΤΗ 29 ΑΠΡ. 1996
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ
ΑΛΕΞΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

Μουσείο - Αρχαία Σπάρτη

άρθρο του Α Δημητρακόκη

Στασιμότητα παρατηρώ στο θέμα της ίδρυσης νέου μουσείου στο πρώην εργοστάσιο του ΧΥΜΟΦΙΣ. Ίσως το θέμα αυτό να μην έχει παγώσει και οι υπεύθυνοι να κινούνται μεθοδικά και εχέμυθα για την επίτευξη του στόχου.

Καταρχήν δε γνωρίζουμε αν έχει λυθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Αν το Υπουργείο Πολιτισμού έχει αγοράσει την έκταση 27 στρεμμάτων από την Εθνική Τράπεζα.

Επιπλέον, έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες ωρίμανσης του έργου για την ένταξή του στο 3ο Κ.Π.Σ. Είναι γνωστό, ότι η Ν.Α.Λακωνία έχει προτείνει το έργο αυτό να ενταχθεί στο Γ' Κοινοτικό Πλ.α.π.ο Στήριξης (Κ.Π.Σ.).

Σε άμεση συνάρτηση με το παραπάνω έργο είναι το ανασκαφικό έργο και η ανάδειξη της Αρχαίας Σπάρτης.

Ένα σημαντικό έργο που βρίσκεται αρκετά πίσω από πλευράς ανασκαφών, οι οποίες πρέπει να ξεκινήσουν και να συνεχισθούν με έντονους ρυθμούς. Αυτές οι εργασίες αποκτούν χρόνο και αρκετά χρήματα.

Είναι ένα έργο που μόνο η ένταξή του στο Γ' Κ.Π.Σ. μπορεί να του δώσει την αναγκαία δυναμική, δηλαδή να προχωρήσει και να ολοκληρωθεί.

Όμως, διαχέουσες πληροφορίες αναφέρουν ότι το έργο αυτό, της ανάδειξης της Ακρόπολης της Αρχαίας Σπάρτης δεν θα ενταχθεί στο

Γ' Κ.Π.Σ. και αυτό, αν αληθεύουν οι πληροφορίες, θα είναι αρνητικό για την πορεία του έργου.

Ακούγεται, ότι η ανάδειξη της Αρχαίας Σπάρτης "θα θυσιαστεί" από την Περιφέρεια Πελοποννήσου για την ανάδειξη της Αρχαίας Μεσσήνης με χρηματοδότηση που θα ξεπεράσει τα 5 δισεκατομμύρια.

Αυτό, πρέπει να προβληματίσει τους υπευθύνους της Λακωνίας και να διεκδικήσουν δυναμικά τη χρηματοδότηση του παραπάνω έργου.

Χρειάζεται αρκετή μεθοδευμένη δουλειά, ώστε τα δύο έργα στο πολιτιστικό τομέα να ενταχθούν στο Γ' Κ.Π.Σ.

Στην περίπτωση των ανασκαφών στην Αρχαία Σπάρτη, το θέμα πρέπει να αντιμετωπισθεί από άλλο πρίσμα. Πρέπει να εγκατασταθεί στο χώρο ένα μόνιμο συνεργείο υπο την επίβλεψη καθηγητή Αρχαιολογίας το οποίο θα εργασθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα στις ανασκαφές.

Η κατά διαστήματα ανασκαφική διαδικασία που αρκετές φορές η μία από τη άλλη απέχει δεκαετίες δεν βοηθά στην γρήγορη εξέλιξη του έργου, χωρίς να θέλουμε να μειώσουμε το έργο που έχουν προσφέρει κατά καιρούς διάφοροι αρχαιολογικοί φορείς.

Το έργο αυτό πρέπει να αποκτήσει άλλη δυναμική, άλλο σχεδιασμό ώστε να υπάρξει και γενναία χρηματοδότηση.

Η ποιότητα ζωής και η αξιοποίηση των φυσικών & πολιτιστικών πόρων του Μυστρά μέσα απο το Leader +

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την πρωτοβουλία της Κοινότητας για την αγροτική ανάπτυξη με την ονομασία Leader +. Όλες οι περιοχές εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα είναι επιλέξιμες με βάση το Leader +.

Οι δράσεις που θα είναι επιλέξιμες για υποστήριξη από το Leader + είναι αυτές που θα συμπληρώσουν:

- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές (αύξηση οικονομικής δραστηριότητας και κατά συνέπεια αύξηση εισοδήματος, βελτίωση υποδομών).

- στην αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων

- στην αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Αναλυτικότερα πιθανές επιλέξιμες ενέργειες θα είναι:

- ό,τι έχει σχέση με την παραγωγή, βιολογική παραγωγή προϊόντων, συσκευασία τοπικών προϊόντων κ.λ.π.

- μικρές βιοτεχνικές μονάδες (ελαιοτριβεία, τυροκαμεία, αρτοποιεία, οινοπωλεία, σιδηρουργεία, ξυλουργεία, μονάδες τυποποίησης μελιού κ.λ.π.)

- ξενώνες, καφενεία, εστιατόρια κ.λ.π.

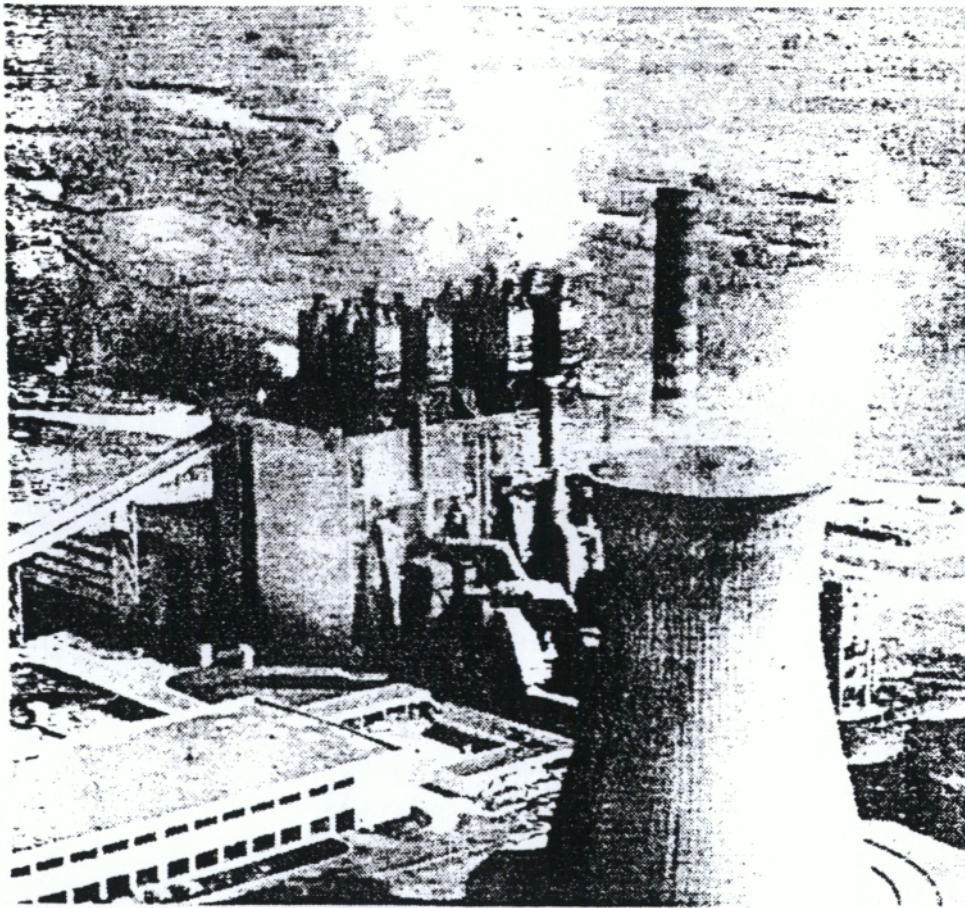
- μονάδες για ποδηλασία, ορειβασία, ιππασία κ.λ.π.

- τουριστικά γραφεία, γραφεία διοργάνωσης ξεναγήσεων κ.λ.π.

Η επιχορήγηση των επενδύσεων που θα ενταχθούν σε αυτό το πρόγραμμα θα είναι περίπου 60%.

Πρωτοποριακό περιβαλλοντολογικό έργο

Σε πλήρη λειτουργία η Μονάδα Αποθείωσης στη Μεγαλόπολη

Στο Πηνιτικό Ατμοηλεκτρικό Σταθμό Μεγαλόπολης Νο 4 ετέθη σε πλήρη λειτουργία ένα από τα πλέον σύγχρονα και αξιόλογα περιβαλλοντικά έργα του ελληνικού αλλά και του διεθνούς χώρου. Πρόκειται για τη Μονάδα Αποθείωσης του Σταθμού με την οποία, εφαρμόζοντας την τελευταία λέξη της τεχνολογίας, αφαιρούνται από τα εκπεμπόμενα καυσαέρια τα οξείδια του θείου, σε βαθμό μάλιστα που ξεπερνά το 95%, χρησιμοποιώντας την υγρή μέθοδο με ασβεστόλιθο ο οποίος προέρχεται από τοπικά λατομεία.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣ

Μόνο 4 δισ. για την προστασία του Περιβάλλοντος...

Προχθές στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας πραγματοποιήθηκε σύσκεψη υπο την προεδρεία Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας Χρήστου Πάχτα και με την παρουσία των Γεν. Γραμματέων Περιφερειών όλης της χώρας. Θέμα της σύσκεψης το Γ' ΚΠΣ και η έγκριση των επιχειρησιακών προγραμμάτων που τα 13 είναι Περιφερειακά και τα 11 τομεακά. Το συνολικό ποσό που θα διατεθεί το Γ' Κ.Π.Σ. για την Περιφέρεια Πελοποννήσου διαμορφώθηκε στο ύψος των 214 δισ. δρχ. μετά την λήψη της τάξης 4 δισ. δρχ. που προβλέπεται για έργα προστασίας του περιβάλλοντος.

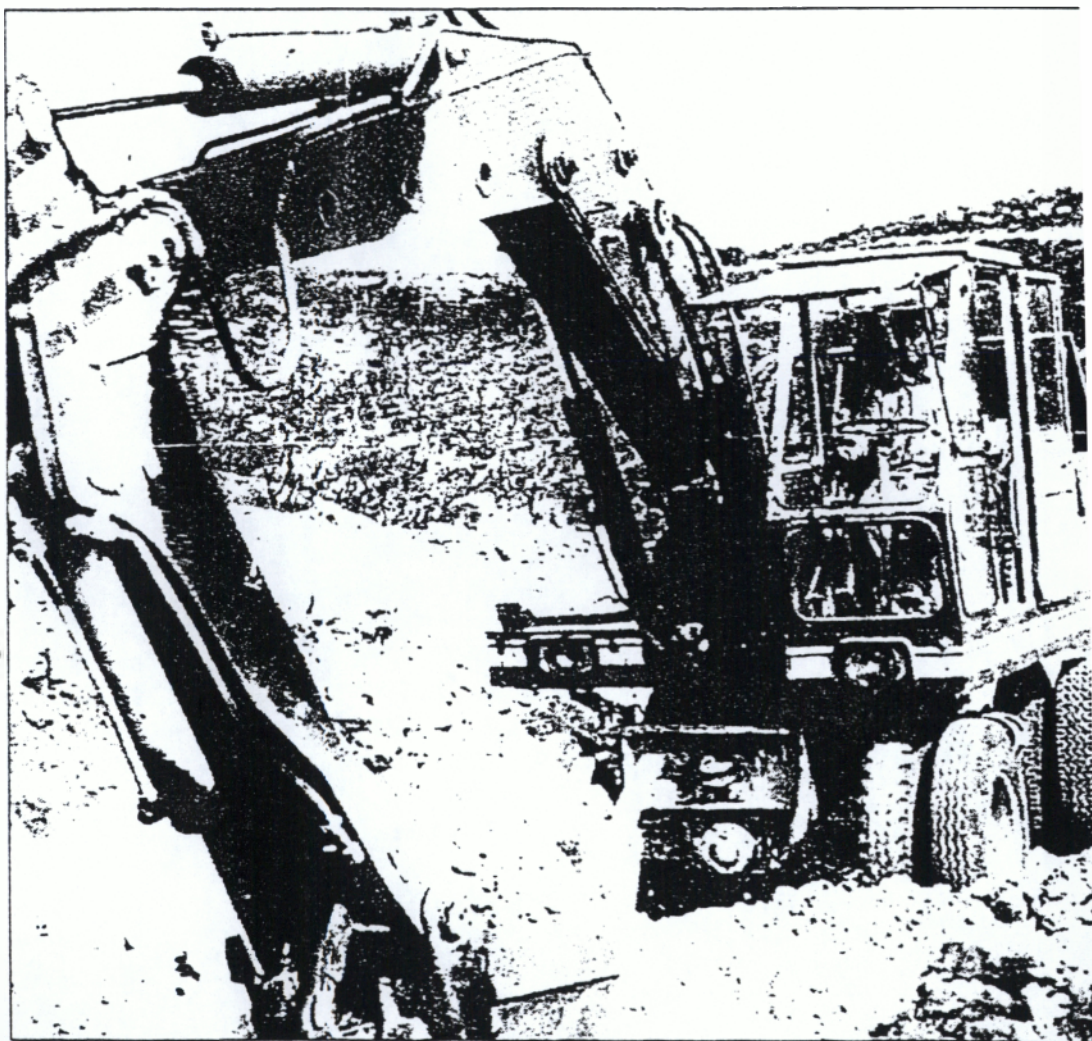
Η επίσημη έγκριση του Γ' Κ.Π.Σ. αναμένεται εντός του Ιουλίου, αφού ήδη έχει ολοκληρωθεί η τελική φάση των συζητήσεων με τα αρμόδια όργανα της Ε.Ε. και έχει οριστικοποιηθεί το περιεχόμενο του Γ' Κ.Π.Σ. και έχουν διασφαλισθεί οι βασικοί άξονες αναπτυξιακής πολιτικής για τη νέα περίοδο 2000-2006. Επιπλέον έχει συμφωνηθεί και το θέμα των μηχανισμών εφαρμογής και προωθείται νόμος προς ψήφιση στη Βουλή.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Να σημειώσουμε ότι η μεταβαση στο νέο σύστημα διαχείρισης, υλοποίησης και ελέγχου του ΚΠΣ συνεπάγεται πολύ σημαντικές μεταρρυθμίσεις που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν με τη δέουσα προτεραιότητα. Όσον αφορά τα επιχειρησιακά προγράμματα, αυτά αφορούν την εκπαίδευση, την κατάρτιση - απασχόληση, τους οδικούς άξονες - Λιμάνια - Αστική ανάπτυξη, Σιδηρόδρομοι - Αεροδρόμια - αστικές συγκοινωνίες, Ανταγωνιστικότητα, Αγροτική Ανάπτυξη - εκσυγχρονισμός της υπαίθρου, Αλιεία - Περιβάλλον, Πολιτισμός, Υγεία - Παιχνία, κοινωνία της πληροφορίας.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Ο κ. Χρήστος Πάχτας επεσήμανε στους γενικούς γραμματείς την τεράστια ευθύνη που έχουν όλοι, αλλά και ειδικά αυτοί, για την αποτελεσματική

επιτυχή υλοποίηση του Γ' Κ.Π.Σ. τονίζοντάς τους ότι η νέα παρέμβαση απαιτεί απ' όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ένα νέο άλμα στην αντίληψη για τον τρόπο διοίκησης του ΚΠΣ.

Επιπλέον ο κ. Πάχτας ανέφερε στους Περιφερειάρχες ότι τα έργα θα πρέπει να αντανακλούν τις ανάγκες και τις προτεραιότητες της κοινωνίας και να υπάρχει ιεράρχηση των αναγκών αυτών.

Τέλος, τους τόνισε ότι η εμπειρία του Β' ΚΠΣ και η μέχρι σήμερα προεργασία του έγινε ενόψει του Γ' ΚΠΣ εχπιν δημιουργήσει μια νέα αντίληψη και αυτό θα πρέπει να τόχουν στο νου τους.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Σύμφωνα με το Γεν. Γραμματέα Περιφέρειας Πελοποννήσου κ. Αντ. Ματσίγκο, επετεύχθη συμφωνία και κρίσιμο για την αντιμετώπιση των εκκλήσεων του Γ' Κ.Π.Σ. ζήτημα των μηχανισμών εφαρμογής.

Στόχος κατά τον κ. Ματσίγκο είναι εντός του Ιουλίου να έχει ολοκληρωθεί και η φάση της διαπραγμάτευσης για επί μέρους επιχειρησιακά προγράμματα. Το συνολικό ποσό που θα διατεθεί από το Γ' Κ.Π.Σ. για την Περιφέρεια Πελοποννήσου διαμορφώθηκε στο ύψος των 214 δισ. δρχ. μετά την αύξηση της τάξης 4 δισ. δρχ. που προβλέπεται για έργα προστασίας του περιβάλλοντος.

Ε μεγάλη απορροφητικότητα ολοκληρώνεται το ΠΕΠ 1994-9

την Περιφέρεια Πελοποννή-
ακοινώθηκε ότι βαίνει προς
ακλήρωσή του με υψηλούς
ς απορροφητικότητας το
94-1999, το οποίο είναι το
ερο από πλευράς χρηματο-
ραμμα για την συγκεκριμέ-
φέρεια. Όπως είναι γνω-
ρηματοδότηση των έργων
Τ 1994-99 συνεχίζεται και
τρέχον έτος με σκοπό την
ωσή τους. Το ΠΕΠ που υ-
αι χρηματοδοτείται με συ-
πιστώσεις ύψους 115 δισε-
ρίων δραχμών, μαζί δε με
που διατίθενται για έργα
γείες από εθνικά και τομε-
γράμματα, εκφράζει μια
ή προσπάθεια αντιμετώπι-
ετών από τα προβλήματα
φέρειας Πελοποννήσου.
αναπτυξιακά πλεονεκτή-
περιφέρειας και στήριζε-
παρακάτω άξονες:
ιάρθωση του παραγωγι-

κού οικονομικού ιστού, με έμφαση
στην ήπια τουριστική ανάπτυξη.

- Βελτίωση της παραγωγικότητας
στον πρωτογενή και δευτερογενή
τομέα.

- Άμβλυση των ενδοπεριφερεια-
κών ανισοτήτων σε όρους ανάπτυ-
ξης και βελτίωσης του επιπέδου
ζωής.

- Προστασία του περιβάλλοντος,
με παράλληλη αξιοποίηση και ανά-
δειξη των φυσικών, πολιτιστικών
και αρχαιολογικών πόρων.

Οι νομικές δεσμεύσεις ξεπερνούν
το 100% του προγράμματος και αν-
νέρονται σε 129 δισεκατομμύρια,
γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα
να μην καθεί ούτε ένα ευρώ από το
ΠΕΠ Πελοποννήσου. Η απορρο-
φητικότητα του προγράμματος αν-
νερχόταν τον περασμένο Μάρτιο
στο 75%, ενώ το σύνολο των πι-
στοποιημένων εργασιών ξεπερνού-
σε το 80%.

Οι δράσεις που απορρόφησαν το
μεγαλύτερο μέρος των πόρων του

ΠΕΠ είναι:

- Παρεμβάσεις στο εθνικό και ε-
παρχιακό οδικό δίκτυο σε μήκος
300 χιλ.τρων.

- Κατασκευή 20 χιλ.τρων στο νέο
αυτοκινητόδρομο Τρίπολης-Κολο-
μάτας.

- Ιδιωτικές επενδύσεις εξήντα με-
ταποικιακών επιχειρήσεων καθώς
και επενδύσεις του αναπτυξιακού
νόμου 2601 συνολικού ύψους 9
δισ.

- Εκσυγχρονισμός της φυτικής
παραγωγής με 131 θερμοκήπια
συνολικής έκτασης 500 στρεμμά-
των σε προϊόντα που δεν αντιμετώ-
πίζουν πρόβλημα διάθεσης στην ε-
ξωτερική αγορά.

- Έργα βελτίωσης και προστασίας
δασών σε έκταση 2.500 στρεμμά-
των και δημιουργία ή βελτίωση δα-
σικών δρόμων σε μήκος 370
χιλ.τρων.

- Βελτίωση και επέκταση του ορει-
νού και αγροτικού οδικού δικτύου
σε μήκος 300 χιλ.τρων.

- Εκσυγχρονισμός, βελτίωση και
επέκταση των υποδομών υγείας με
αύξηση της δυναμικότητας των νο-
σηλευτικών ιδρυμάτων κατά 550
κλίνες και με παράλληλη δημιουρ-
γία σύγχρονων χειρουργείων και
εργαστηριακών τμημάτων στα πέ-
ντε βασικά νοσοκομεία της περι-
φέρειας.

- Βελτίωση των υποδομών δι-
ροβάθμιας εκπαίδευσης με την
τασκευή 280 νέων σύγχρονων
θουσών.

- Έργα τοπικής ανάπτυξης
βελτίωσης του επιπέδου ζωής
κατοίκων ορεινών και ημιορει-
νων περιοχών με κατασκευή ή βελ-
ση δρόμων 500 χιλ.τρων, αγώ-
γών ύδρευσης μήκους 320 χιλ.τρων
αγωγών αποχέτευσης σε μήκος
χιλ.τρων.

- Επίσχεση του αρδευτικού και
με πέντε αρδευτικά δίκτυα.

Ανακοινώθηκε επίσης από τη
Περιφέρεια ότι ολοκληρώνεται
μηχανοργάνωση των οργανισμ-
τοπικής αυτοδιοίκησης στα πλαίσια
του προγράμματος «Ιωάννης Η
ποδιστρίας» μέχρι αύριο θα έκο-
παραδοθεί τα μηχανήματα σε
λους τους Δήμους και θα έχουν
λοκληρωθεί οι διαμορφώσεις τε-
κίων και η δικτύωση, ενώ τον
αύριο και Ιούλιο θα ολοκληρωθεί
εκπαίδευση και οι καταχωρήσει
Για την μηχανοργάνωση των ΟΤ
της Περιφέρειας Πελοποννήσος
διατίθενται μέσω των γενομένων
δημοπρατίσεων 993 εκατομμύρια
δραχμές. Για την μηχανοργάνω-
ση των ΟΤΑ του νομού μας έχουν κε-
τακρωθεί δημοπρασίες για μηκε-
νήματα συνολικής αξίας άνω των
140 εκατομμυρίων.

Ο κατάλογος με τα έργα της Περιφέρειας για την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

400 δισ. διατέθηκαν για την περίοδο 1994 -1999

Δίδοντας στη δημοσιότητα τον κατάλογο των έργων που θα σημαδέψουν την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα ο κ. Ματσαίγκος τόνισε, ότι με όπλα το 2ο Κ.Π.Σ., το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανασυγκρότησης των νομών της Περιφέρειας, η Κυβέρνηση σχεδία και υλοποίησε ένα πρόγραμμα έργων και δράσεων σε ολόκληρη την Πελοπόννησο, με βάση τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της και λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο παραγωγικό και οικονομικό περιβάλλον.

Η αναπτυξιακή αυτή στρατηγική της Περιφέρειας είχε ως βασικούς στόχους:

α. Την αναδιοργάνωση του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας, με έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη.

β. Τη βελτίωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

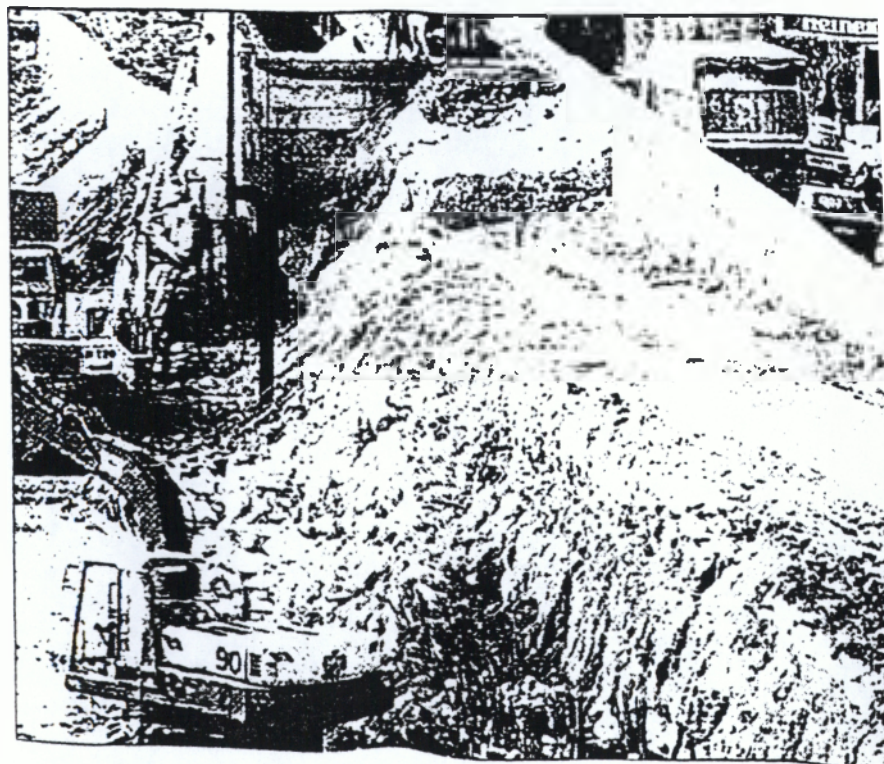
γ. Τη αμβλύνση των ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων στους όρους ανάπτυξης.

δ. Την διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, με παράλληλη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτό προσφέρει για την τουριστική ανάπτυξη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

ε. Την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Οι στόχοι αυτά τόνισε ο Γεν. Γραμματέας της Περιφέρειας Πελοπίου πραγματοποιούνται μέσω των υποδομών και των ειδικών παρεμβάσεων που έλαβε χώρα με τις αποφάσεις μας στην περιοχή.

Σήμερα βρισκόμαστε στη στιγμή που πρέπει να αναγγελάσουμε ως Περιφέρεια το Γενικό Πολιτικό Σχεδιασμό για την προσεχή 10ετία, ευελπιστώντας πως με την υλοποίηση του η Πελοπόννησος αναδεικνύεται πλέον, ισότιμος πόλος στις ελληνικές και ευρωπαϊκές εξελίξεις. Αυτό οραματιζόμαστε αυτό επιθυμούμε και αυτό επιδιώκουμε.

Τα έργα

- Ολοκλήρωση του Αυτοκινητόδρομου Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα

Η ολοκλήρωση του αυτοκινητόδρομου Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα αποτελεί πρώτη προτεραιότητα για την ανάπτυξη της Πελοποννήσου. Είναι το έργο που ανοίγει προοπτικές ανάπτυξης και δημιουργίας σ' ολόκληρη την Πελάσσο. Ενισχύει την τοπική οικονομία, τον τουρισμό, τη βιοτεχνία, το εμπόριο, τη γεωργία. Η χρηματοδότηση του έργου προωθείται από το πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ και από το Ταμείο Συνοχής.

- Το σιδηροδρομικό δίκτυο αναβαθμίζεται

Η ολοκλήρωση του σιδηροδρομικού δικτύου Αθήνα - Κόρινθος - Κιάτο και ο εκσυγχρονισμός κι βελτίωση του υπολοίπου δικτύου συνδέουν την Αττική με την Πελοπόννησο με ένα ακόμα μέσο.

- Ολοκλήρωση του κεντρικού άξονα Ολυμπία - Τρίπολη - Αστros

Ο άξονας αυτός ενώνει τη Δυτική με την Ανατολική Πελάσσο και θα παίξει σημαντικό ρόλο για την αναβάθμιση και ανάπτυξη περιοχών της Κεντρικής Πελάσσου σε συνδυασμό και με τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004.

- Ολοκλήρωση του Περιφερειακού δακτυλίου Πελοποννήσου

Με τη βελτίωση και διάνοξη του δρόμου Κυβερνίου - Αστros - Λεωνίδιο - Μονεμβασία - Νεάπολη ολοκληρώνεται ο Ανατολικός δακτύλιος της Πελάσσου. Παράλληλα με τη βελτίωση του δρόμου που ενώνει τη Μάνη με τη Καλαμάτα και την ολοκλήρωση του Μεσσηνιακού δακτυλίου Καλαμάτα - Ριζόμυλος - Κορώνη - Πύλος - Φιλιατρά - Κυπαρισσία αναδεικνύεται όλη η Νότια Πελάσσο και δημιουργούνται σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα μαζί με τους πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους που διαθέτει, για τουριστική ανάπτυξη.

- Ολοκληρώνεται το ενδοπεριφερειακό οδικό δίκτυο

Μεγάλα έργα όπως Τρίπολη - Σπάρτη - Μονεμβασία - Κιάτο - Σούλι - Γκούρα - Δερβενι - Ναύπλιο - Λυγουριό - Επίδαυρος - Κρανίδι ή συνδέση αρχαιολογικών χώρων Αρχαία Κόρινθος - Νεμέα - Μυκήνες - Επίδαυρος όπως σχεδιαζόμενη σύνδεση του αυτοκινητόδρομου από Μεγαλόπολη με Σπάρτη - Γύθειο αναδεικνύουν το εσωτερικό της Πελάσσου ενισχύουν την επιχειρηματική δραστηριότητα και δημιουργούν τις προϋποθέσεις τουριστικής ανάπτυξης.

- Σύνδεση της Πελοποννήσου και από τη Θάλασσα

Η ανάπτυξη των λιμανιών Καλαμάτας - Κόρινθος - Ναυπλίου - Νεάπολης, Γυθείου και Κυπαρισσίας δίνουν τη δυνατότητα τουριστικής αναπτυξιακής και διευκολύνουν παράλληλα την μεταφορά εξαγωγικών αγροτικών προϊόντων.

- Προωθούνται έργα για την Αγροτική Ανάπτυξη

Μεγάλα έργα όπως το Ταμειτήριο της Τακάρας, τα αρδευτικά δίκτυα της Κανδήλας, τα αρδευτικά δίκτυα Φενεού, η ολοκλήρωση του αρδευτικού έργου του Αναβάλου και η προστασία του υδροφορέα του Αργολικού Πεδίου, το αναγκαίο φράγμα του Ευρώτα μαζί με τα αντιπλημμυρικά έργα Βορβό και αρδευτικό Γλυκοβρύσης, το αρδευτικό έργο του Λαγγουβαρόου και άλλα μικρά και μεγάλα αναγκαία φράγματα ενισχύουν καθοριστικά την ανάπτυξη της υπαίθρου.

- Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών της Πελοποννήσου

Με την αναδείξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου των παραδοσιακών οικισμών ενδυναμώνεται η πολυδραστηριότητα και η ανάπτυξη συμπληρωματικών δραστηριοτήτων στο αγροτικό χώρο δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες ανάπτυξης θεματικού τουρισμού με τη δημιουργία σύνθετων αγροτουριστικών μονάδων, παραδοσιακών χώρων εστίασης οικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.

- Ενισχύεται η τουριστική ανάπτυξη με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη βελτίωση και επέκταση των τουριστικών υποδομών

Αξιοποιείται ο τεράστιος πλούτος φυσικών και πολιτιστικών πόρων με την ανάδειξη και σύνδεση των μεγάλων μνημείων όπως Νεμέα, Μυκήνες, Τίρυνθα, Επίδαυρος, Μυστράς, Ιθώμη, Αρχαιολογικός χώρος Νεστόρος, Εύα Κυνουρίας, Αρχαιολογικό Θέατρο Μεγαλόπολης κ.α. όπως και η ανάδειξη νέων σπηλαιών στην Λακωνία και την Αρκαδία για τουριστική αξιοποίηση.

- Προωθούνται προγράμματα κατάρτισης και βελτίωσης των επαγγελματιζόμενων προσόντων 6.000 περίπου ανέργων

Η αναβάθμιση των προσόντων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της Πελοποννήσου προς τις κατευθύνσεις των αναγκών της τοπικής - περιφερειακής αγοράς εργασίας

συμφωνα με τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις της Περιφέρειας δίνουν διέξοδο στην οικονομία των νέων.

- Ενίσχυση υποδομών για την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Με τους 94 διατάξεις ενισχυεται η Τοπική Αυτοδιοίκηση με δικό της προϋπολογισμό. Είναι η δημιουργία ετών υποδομών στις δευτερεύουσες - αποχτευτικές - βελτιώσεις - χρηστών χώρων δημοτικών οδών - βελτίωση ποιοτική απορριμμάτων, ανακατασκευή για γραφείου εξυπηρετήσεως του τοπικού για που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής πολιτη της περιφέρειας. Η επένδυση στην επένδυση ενισχυεται και για κατασκευή ετών υποδομών που χρηματοδοτούνται και από άλλα νοσηματα.

- Ενισχύονται και εκσυγχρονίζονται οι υποδομές Υγείας - Πρωτονοιας

Με τον εκσυγχρονισμό των Νοσοκομείων Μεσσήνης την ανακατασκευή ετών ετών και τη συνεχή στέλνει με την επένδυση για ένα δίκτυο υπηρεσιών υγείας που κινείται ολοκληρωτική Πελοπόννησο. Η αναγκαία αναβάθμιση του Περιφερειακού Νοσοκομείου Αρκαδίας και η ίδρυση δευτερευόντων νοσοκομείων Κόρινθος - Αίγινα - Ναύπλιο - Σπάρτη - Μολαίων - Κυπαρισσίας στην περιοχή του νέου Νοσοκομείου Καλαμάτας που τη δυνατότητα παροχής υπηρεσιών υγείας επιπέδου σ' όλους τους Πελοποννήσιους. Παράλληλα αναπτύσσεται ένα δίκτυο βελτιωτικών σταθμών και ΚΑΠη.

- Ολοκληρώνονται οι υποδομές εκπαίδευσης

Όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης αποκτά σύγχρονα κτίρια και εξοπλισμό ηρόπαιδες και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές σταθερά ενοικίαση μάθησης και εισαδοί στην νέα επένδυση βελτιώνονται οι δεξιότητες των μαθητών.

- Λειτουργία Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Η ίδρυση του Πανμίου Πελοποννήσου (Π.Π. 13 ΦΕΚ 12-1-2000) αποτελεί σως τη σημαντικότερη παρέμβαση αναπτύξεως στη νέα δεκαετία για ολόκληρη την Πελάσσο. Το Πανμίο Πελοποννήσου έχει έδρα την Τρίπολη και έχουν σχολές, τμήματα ή παραρτήματα και στα άλλους νομούς.

Η ίδρυση του πανμίου προέβλεπε να βελτιωθεί καθοριστικά στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών προβλημάτων της Πελοποννήσου. Η επισημαζόμενη επιστημονικές ενότητες όπως κοινωνικές Ανθρωπιστικές επιστήμες - επιστήμες υγείας και διοίκησης, Τεχνολογικές επιστήμες και επιστήμες συναφείς με την παραγωγή βιωσιμής ανάπτυξης της Πελοποννήσου.

ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ ΔΗΜΟΠΡΑΤΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ

Ν. ΛΑΚΩΝΙΑΣ - ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ ΔΗΜΟΠΡΑΤΗΣΗΣ

Α/Α	ΔΗΜΟΣ	ΥΠ/Μ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΔΗΜΟΠΡΑΤΗΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
				15%	35%		
1	Ανατ. Μάνης	3.2	Σύνδεση δ.δ και Δημοτική οδοποιία	90.000.000		90.000.000	
2	Ανατ. Μάνης	3.2	Οδοποιία δ.δ. Δρυμαύ		10.000.000	10.000.000	
3	Ανατ. Μάνης	3.2	Οδοποιία Κοκκάλα-Παχιάνικα-Αγ. Νικόλαος-Κάτρωνας		20.000.000	20.000.000	
4	Ανατ. Μάνης	3.2	Οδοποιία Κοκκάλα-Κυπριανός-Λάγια		60.000.000	60.000.000	
5	Ανατ. Μάνης	3.2	Οδοποιία Κάτρωνας-Λαύτσα-Χειμάρρα		10.000.000	10.000.000	
6	Ανατ. Μάνης	3.2	Οδοποιία Κάτρωνας-Χαλικιά-Βάτα-Ζούδα		60.000.000	60.000.000	
7	Ασωπτού	3.3	Υδρευση δ.δ	80.000.000	40.000.000	120.000.000	
8	Γυθείου	4.1	Αναπαλαίωση παλαιού δημαρχείου Γυθείου	60.000.000	100.000.000	15.900.000	
9	Έλους	3.1	Μελέτες προτοιμασίας έργων ΕΠΤΑ (παράκαμψη οικ. Μυρτιάς)	20.000.000		3.422.000	
10	Κοιν. Κιριών	3.3	Αντικατάσταση εξωτερικού δικτύου ύδρευσης	30.000.000		48.020.000	Το επιπλέον ποσό θα καλυφθεί από ίδιους πόρους
11	Οινούντας	3.1	Μελέτες προτοιμασίας έργων ΕΠΤΑ (Βελτίωση οδικού άξονα από Ε.Ο. Βασσαράς-Βέρια προς Τζιτζινα)	10.000.000		4.484.000	
12	Πελλάνας	3.2	Εσωτερική οδοποιία Βορδόνιας, Λογγανίκου (εσωτερική οδοποιία Λογγανίκου)		57.000.000	27.000.000	
13	Σμύνους	3.1	Μελέτες προτοιμασίας έργων ΕΠΤΑ (Άξονας σύνδεσης Αγ. Νικολάου-Μελιτώνης-Παλαιόβρυσης-Βασιλικής)	10.000.000	50.654.303	70.800.000	Το επιπλέον ποσό θα καλυφθεί από ίδιους πόρους
14	Σπάρτης	3.1	Μελέτες προτοιμασίας έργων ΕΠΤΑ (Επιχειρησιακό σχέδιο ανάπτυξης & προστασίας των περιαστικών δασών του δ. Σπάρτης)	30.000.000		3.380.000	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- Οικολογία και περιβάλλον στην Ελλάδα του 2000. "Πρακτικά Ερωτήματα και πολιτική διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος"
- Κοινωνική δημογραφία - Λ.Γ. Τσαούση
- Οι δημογραφικές εξελίξεις στη Μεταπολεμική Ελλάδα - Β. Κοζαμάνης - Λ. Μαράτου - Αλιμπραντή
- Χωροταξικός Σχεδιασμός - Μηνάς Αγγελίδης
Εκδόσεις Συμμετρία Αθήνα 1991
- Στοιχεία Υγιεινής Περιβάλλοντος και Υγειονομικής Μηχανικής - Γρηγ. Π. Μαρκαντωνάτος
- Τετράδιο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης - Κ. Παπακώστας

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- Η διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων - "Τεχνικά Χρονικά - Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας - Ημερίδα 4/97".
- Εφημερίδα "Ημερησία" Τετάρτη 26/7/2000
- Δημοσιεύματα (National Statistical Service of Greece)
- Οικονομικός Ταχυδρόμος - "Η οικονομία των Ελληνικών Περιφερειών"
- Τοπική Αυτοδιοίκηση - Αποκέντρωση - Δίμηνη Επιθεώρηση Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2000
- Τετράδια Αυτοδιοίκησης - Επιστημονική Επιθεώρηση περί τα "Κοινά των πόλεων" τεύχος 1 Δεκέμβρη 1999
- Εφημερίδα "Καθημερινά Νέα" Τρίπολη Τετάρτη 17 Μαΐου 2000
- Εφημερίδα "Επικαιρότητα" Σπάρτη
- Εφημερίδα "Θεσσαλικά νέα" Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γεωργοί της Θεσσαλίας. Ιούνιος 2001
- Εφημερίδα "Ελευθερία" Μεγάλη άνοδο παρουσιάζει η Θεσσαλία στην κατασκευή έργων. Σεπτέμβριος 2000.
- Εφημερίδα "Απογευματινή" Τα Έργα του Β' ΚΠΣ για το Ν. Λάρισας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

- Ενα βήμα προς την αειφορία - Δράση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το Περιβάλλον στην Ελλάδα. Νοέμβρης 1993, Βρυξέλες .
- Περιβάλλον και Περιφέρειες: για μια αειφόρο ανάπτυξη. "Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην Ελλάδα"
- Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον - Καθήκοντα και δικαιώματα του πολίτη. "Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην Ελλάδα".

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ INTERNET

- <http://www.in.gr/innews>/natricle>
- [http:// www.istos.net.gr/EU programs](http://www.istos.net.gr/EU_programs)
- <http://www.statistics>
- <http://www.root/gr/>
- [http:// www.yp.es.gr](http://www.yp.es.gr)